

รหัสโครงการ SUT2-204-45-12-23

รายงานการวิจัย

แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

**Trend of Communication Arts Curriculum Development
in Thailand**

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

บัณฑิตวิทยาลัย

รหัสโครงการ SUT2-204-45-12-23

รายงานการวิจัย

แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

Trend of Communication Arts Curriculum Development in Thailand

หัวหน้าโครงการ

นางสาว หนึ่งทัย ขอผลกลาง

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

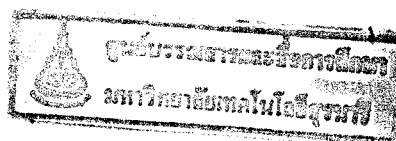
สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ประจำปีงบประมาณ 2545

ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

ธันวาคม 2545

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ 2545
ระยะเวลา 12 เดือนที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำเสนอเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
ดังที่ปรากฏอยู่นี้ ไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากขาดความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ ผู้เป็นทั้ง “ครู” และ “แรงบันดาลใจ” ให้
เกิดงานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณศาสตราจารย์อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอขอบคุณคณาจารย์ในทุกระดับชั้นที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับผู้วิจัย

ขอขอบคุณสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ทุกแห่ง ที่ให้ความกรุณาอนุเคราะห์
ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอขอบคุณผู้ช่วยคนสำคัญ สุมาลี อินทรมณฑล พัทรินทร์ วงศ์คำผา เสกสรร หอมแพงไว้
มสารัตน์ เกศา และ เบญจรัตน์ แสนพรม ที่เป็นเรี่ยวแรงให้งานนี้สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณเอกฉันท อมรผาดิ สำหรับความช่วยเหลือและน้ำใจ

ขอขอบคุณชัยวัฒน์ สนศิริ สำหรับกำลังใจและความห่วงใย ที่มีให้ตลอดการดำเนินการวิจัย

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ แม่ และชาย ที่เป็นแรงบันดาลใจสำหรับทุกอย่างก้าวของความสำเร้ง

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง

ธันวาคม 2545

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบัน แนวโน้มและทิศทางในอนาคตของ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ประชากรในการวิจัย คือ คณาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การแจกแบบสอบถาม และการวิจัยเอกสาร

ผลการวิจัย สรุปว่า

1. มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยมีจำนวน 34 แห่ง โดยมหาวิทยาลัยที่มีจำนวนมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเอกชน สถานภาพปัจจุบัน จำแนกได้เป็น สถานภาพเป็นคณะ สถานภาพเป็นสาขา หรือภาควิชาและสถานภาพเป็นหลักสูตรย่อย หลักสูตรนิเทศศาสตร์ จัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การจำแนกสาขาตามชื่อ และการไม่จำแนกสาขาตามชื่อ สาขาวิชาที่เปิดสอนมากที่สุด คือ สาขาประชาสัมพันธ์ กระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษา ได้แก่ การสอบคัดเลือกโดยผ่าน ทบวงมหาวิทยาลัย และการสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยคัดเลือกเอง ปริญญาที่ได้รับจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต และปริญญาวิทยาการสารสนเทศบัณฑิต

2. แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย การจำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ มีความเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการ การปรับปรุงหลักสูตร และการเปิดสอนสาขาวิชาใหม่

3. โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ วิชาศึกษาทั่วไป วิชาเฉพาะ และวิชาเลือกเสรี การศึกษาควรปลูกฝังให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิด เข้าใจสังคมและบริบททางสังคม

4. การบริหารหลักสูตรในอนาคต มี 3 ทิศทาง คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม หลักสูตรนิเทศศาสตร์เพื่อธุรกิจ และหลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี

5. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในอนาคต ควรตอบสนองท้องถิ่นและความต้องการการพัฒนา หลักสูตรควรกระจายไปทุกภูมิภาคของประเทศไทย และควรได้รับการยกสถานะภาพเป็นคณะ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรมีเอกลักษณ์ของหลักสูตรและปรัชญาที่ชัดเจนในการบริหารหลักสูตร

6. คณาจารย์หลักสูตรนิเทศศาสตร์พึงพอใจต่อการบริหารโครงสร้างหลักสูตร ความเหมาะสมของคุณวุฒิของอาจารย์เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน คือการบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก แต่คณาจารย์เห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมมากที่สุด คือ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม การคัดเลือกเข้าสาขาตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด คณาจารย์ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนด ทิศทางนโยบายและการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากขึ้น และหลักสูตรควรปรับทิศทางให้เข้ากับ ความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม นักศึกษาควรมีความรับผิดชอบต่องานหน้าที่และความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง

7. จากการศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของนักศึกษา พบว่า โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันมีความเหมาะสม วิธีที่ดีที่สุดในการคัดเลือกเข้าสาขา คือ ความสมัครใจของนักศึกษา รูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาต้องการมากที่สุด คือ การศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจาก เหตุการณ์จริงหรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน รายวิชาที่ควรเพิ่มเป็นรายวิชาเกี่ยวกับการ ฝึกทักษะ และวิชาที่ต้องนำไปใช้ในสังคมปัจจุบัน

8. เมื่อศึกษาความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ประกอบการ สื่อ ผู้ประกอบการสื่อมีความ พึงพอใจต่อความกล้าแสดงออกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักศึกษา อย่างไรก็ตาม หลักสูตรนิเทศศาสตร์ยังคงให้ความรู้ภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ นักศึกษาไม่ได้รับการเตรียมให้นำความรู้ ไปใช้ในภาคปฏิบัติ นักศึกษามีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและความรู้ด้าน สถานการณ์ปัจจุบัน นักศึกษาควรได้รับการเตรียมและพัฒนาความรู้ในด้านธุรกิจหรือการตลาดด้วย

Abstract

The objectives of this study were to examine the present status, trends and future direction of Communication Arts curricula in Thailand. The surveyed population consisted of instructors and undergraduates from universities offering Communication Arts curricula, and mass communication companies. Data were collected through interviews, questionnaires developed by the researcher and documentary analysis.

The findings of the study were:

1. Communication Arts curricula are offered in 34 universities in Thailand, mostly in private universities. The curriculum status is that of faculty, department, school or sub-curriculum. The curriculum is generally one of two kinds, media-oriented, and non-media oriented. Public Relations is the program offered in most institutions. Admission is based on the national entrance examination as well as direction admission to each university. Four types of degree are conferred – Bachelor of Communication Arts, Bachelor of Arts, Bachelor of Commercial Arts and Bachelor of Information Technology.

2. Regarding trends in Communication Arts curricula, the traditional media-based curriculum will be enhanced by changes in course management, curriculum development and the offer of new courses.

3. Communication Arts curricula normally comprise 3 types of course—general education, core courses, and electives. Learning skills are integrated to foster analytical thinking and understanding of society and social context.

4. In future curricula will tend to be of three types : the traditional media-based curriculum, Communication Arts for Business and Communication Arts and Technology.

5. In future Communication Arts curricula should focus on meeting local and developmental needs. Curricula should be offered in institutions in every region of Thailand. Communication Arts should be given faculty status. Each university offering the curriculum should promote the uniqueness of its own curriculum, with a clear and well thought out philosophy.

6. Instructors are satisfied with the structure of the curricula. The instructors' qualifications are the factors supporting learning and teaching. Although lectures are widely used, oral presentations and projects are also very effective. Students' desire or need to join the program of study is the best criterion for admission. Teachers' involvement in policy and curriculum development should be enhanced : curricula should be revised to match social needs and social change. Students should become more responsible for their work, as well as being well-rounded in their field.

7. From the study of students' attitudes and needs, it was found that the present curriculum structure is appropriate. The best admission criterion is students' desire to study. Case studies from real situations or from the mass communication companies are most effective and popular. Courses which focus on equipping students for present day society should be added.

8. Mass Communication companies express moderate satisfaction and expectations concerning graduates. They are impressed with students' powers of expression, initiative and creativity. However, curricula seem to be theory-based rather than practical. As a result, students are not very well prepared to apply their knowledge practically. Moreover, students' skills in using English for communication, and their knowledge of current trends and issues are limited. Business and marketing skills also need to be enhanced.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย.....	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
ประเภทของข้อมูล.....	56
แหล่งข้อมูล.....	59
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	61
การสร้างและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การนำเสนอข้อมูล.....	66
บทที่ 4 สถานภาพของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย.....	67
บทที่ 5 ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	113
บทที่ 6 แนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย.....	160

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7	
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุป.....	191
อภิปรายผล.....	202
ข้อเสนอแนะ.....	207
บรรณานุกรม.....	209
ภาคผนวก.....	215
แบบสอบถามความพึงพอใจและความคาดหวังของคณาจารย์ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์	215
แบบสอบถามความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์	225
แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	233
แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ประกอบการสื่อ.....	234
ประวัติผู้วิจัย.....	235

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงประชากร ข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์.....	58
ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะการสังกัด.....	69
ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามภูมิภาค.....	70
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามภูมิภาค.....	72
ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะสถานภาพ.....	74
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะสถานภาพ.....	76
ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามการแยกประเภทของสื่อ.....	78
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามการแยกประเภทของสื่อ.....	79
ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามสาขา.....	76
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามสาขา.....	81
ตารางที่ 11 เปรียบเทียบรายวิชาในกลุ่มสาขาโฆษณา ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับสาขาโฆษณาและสาขาประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์.....	83
ตารางที่ 12 แสดงผลคะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกผ่าน ทบวงมหาวิทยาลัยหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจำกัด จำนวนรับของรัฐ พ.ศ. 2542-2545.....	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 13 แสดงโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัย 4 กลุ่ม.....	93
ตารางที่ 14 แสดงรายชื่อวิชาบังคับในหมวดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ในมหาวิทยาลัย 3 ประเภท.....	95
ตารางที่ 15 แสดงรายวิชาบังคับตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ที่จำแนกสาขาตามสื่อ.....	97
ตารางที่ 16 แสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ที่ไม่จำแนกสาขาตามสื่อ.....	100
ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะการฝึกปฏิบัติงาน.....	103
ตารางที่ 18 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามปริญญาที่ได้รับ.....	106
ตารางที่ 19 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	113
ตารางที่ 20 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด.....	113
ตารางที่ 21 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ.....	114
ตารางที่ 22 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด.....	114
ตารางที่ 23 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ.....	115
ตารางที่ 24 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน.....	116
ตารางที่ 25 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตำแหน่งงานบริหาร.....	116
ตารางที่ 26 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบการเรียนการสอน ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน.....	117
ตารางที่ 27 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นจำแนกตามความคิดเห็นต่อการจัด โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง.....	118
ตารางที่ 28 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง.....	119
ตารางที่ 29 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบันของคณาจารย์ กลุ่มตัวอย่าง.....	120

ญ

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 30 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกรูปแบบการเรียนการสอน ที่เห็นว่าเหมาะสมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	121
ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง.....	122
ตารางที่ 32 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง.....	124
ตารางที่ 33 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของคณาจารย์ เกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์.....	125
ตารางที่ 34 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคาดหวัง เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์.....	126
ตารางที่ 35 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็น ของคณาจารย์เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	127
ตารางที่ 36 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	133
ตารางที่ 37 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันการศึกษา.....	133
ตารางที่ 38 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด.....	133
ตารางที่ 39 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่สังกัด.....	134
ตารางที่ 40 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปี.....	135
ตารางที่ 41 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม.....	135
ตารางที่ 42 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการเข้าศึกษา.....	136
ตารางที่ 43 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามมูลเหตุจูงใจ ที่เลือกเรียนนิเทศศาสตร์.....	137
ตารางที่ 44 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบ การเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน.....	138
ตารางที่ 45 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตร นิเทศศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	139

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 46 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารหลักสูตร นิเทศศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	140
ตารางที่ 47 แสดงค่าเฉลี่ยระดับตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบันของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	141
ตารางที่ 48 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคาดหวัง กับการเรียนหลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	142
ตารางที่ 49 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการสอน ด้านนิเทศศาสตร์ที่ต้องการ.....	143
ตารางที่ 50 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงรายวิชา ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง.....	144
ตารางที่ 51 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณสมบัติที่คิของนักศึกษานิเทศศาสตร์.....	145
ตารางที่ 52 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุง หลักสูตรนิเทศศาสตร์.....	146

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ความสำคัญของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

“นิเทศศาสตร์” หรือ “สื่อสารมวลชน” เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในหลากหลายสาขาวิชาที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของไทยซึ่งได้รับความนิยมเลือกเข้าศึกษาเป็นลำดับต้น ๆ อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน นิเทศศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคม ด้วยปรัชญาของหลักสูตรซึ่งมุ่งผลิตบุคลากร ไปทำหน้าที่สื่อมวลชน อันมีบทบาทเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ในสังคม และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ทรรศนะ ความคิดเห็นสู่สาธารณชนโดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางสำคัญ ซึ่งเป็นภารกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ขององค์กร สถาบัน กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องชี้วัดและสะท้อนให้เห็นสภาพที่ดำรงอยู่ และความเปลี่ยนแปลงในสังคมส่วนต่าง ๆ ในปัจจุบัน และยังสามารถมีบทบาทในการชี้นำสังคม สร้างความเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะสื่อมวลชนมีสัมพันธภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรืออย่างน้อยก็ใกล้ชิดกับสังคม (สมควร กวียะ, 2539 : 117) นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นวิชาชีพแขนงหนึ่ง อันหมายถึง เป็นอาชีพที่ต้องมีมาตรฐานกำหนดเป็นเอกฉัตถ์เฉพาะ (David Croteau and William Hoynes, 2000 : 233)

ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่ประเทศไทยเข้าสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจความรู้ (Knowledge-Based Economy) กระตุ้นให้อุตสาหกรรมทุกแขนงต้องมีการตื่นตัวเพื่อปรับเปลี่ยนการบริหารให้สอดคล้องกับสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป สถาบันสื่อมวลชนนับได้ว่า เป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน เพราะเป็นองค์กรธุรกิจที่ทำงานในเชิงอุตสาหกรรม พร้อมกับแสวงหาผลกำไร แต่สินค้าที่สื่อมวลชนผลิตมีความแตกต่างจากสินค้าอื่นในแง่ของตัวสินค้าที่เป็นข้อมูล ข่าวสาร มุ่งให้ผู้รับพึงพอใจในสารที่ได้รับ ซึ่งต้องมีคุณภาพ มีรสนิยม ให้ข้อคิด ช่วยพัฒนาทักษะของผู้รับสาร

(ฉันทา ศรีบุญรอด, 2545 : 65) ทั้งนี้ จึงอาจสรุปได้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนปัจจุบันต้องมีทั้ง ความรู้ ความตระหนัก และจรรยาบรรณวิชาชีพที่ต้องถูกหล่อหลอมจากกระบวนการทำงาน และจาก อีกหนึ่งสถาบันที่มีบทบาทต่อการหล่อหลอมบัณฑิตที่จะออกไปประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน คือ สถาบันการศึกษา

ในประเทศไทย การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ได้รับการยอมรับในฐานะศาสตร์แขนงหนึ่งใน สถาบันอุดมศึกษานับแต่ พ.ศ.2482 อันเป็นปีที่มีการศึกษาสาขานี้เป็นครั้งแรก ณ แผนกอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้น ความเติบโตของสาขาวิชาดังกล่าวดำเนินอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แม้ในระยะแรกเริ่ม มีช่วงที่ต้องหยุดชะงักไปบ้างอันเป็นผลจากสงครามโลก ครั้งที่ 2 แต่เมื่อได้กลับมา มีการเรียนการสอนใหม่อีกครั้ง หลักสูตรนิเทศศาสตร์ก็เป็นที่นิยมอย่างสูง โดยมีผู้เลือกเข้าศึกษาเป็นลำดับหนึ่งและสองในการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยโดยทบวง มหาวิทยาลัย(entrance) เป็นจำนวนมากที่สุดสาขาหนึ่งทั้งในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน กระทั่งถึงใน พ.ศ.2545 ยังคงปรากฏว่า คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่นิยม อันดับสูงสุดในจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มีผู้เลือกเข้าเป็นอันดับแรกมากที่สุดในกลุ่มนักเรียนสายศิลป์ โดยมีผู้ทำคะแนนสูงสุดถึงร้อยละ 83.21 และต่ำสุดร้อยละ 71.27 (ผู้จัดการรายวัน , 6 พฤษภาคม 2545)

ลักษณะการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย จำแนกเป็นสาขาย่อย ๆ โดยใช้ ประเภทของสื่อเป็นเกณฑ์จำแนก โดยเริ่มต้นจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์เป็นสาขาแรกเมื่อ พ.ศ.2482 ด้วยความมุ่งหมายในการเปิดสอน คือ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์มี คุณวุฒิสูงขึ้น ต่อมา เมื่อสังคมขยายตัวและเข้าสู่ยุคของการพัฒนาในทุกด้าน รัฐจึงส่งเสริมให้มีการ ผลิตบุคลากรสาขาสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ และเมื่อ เทคโนโลยีการสื่อสารก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จึงจัดการสอนในสาขาวิทยุ กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อรองรับต่อการพัฒนาและอาศัยสื่อดังกล่าวเป็นเครื่องมือพัฒนา ประเทศ โดยพบว่า วัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังการขยายการศึกษาไปในสื่อต่าง ๆ ของสาขา นิเทศศาสตร์ คือ เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจการของรัฐเป็นประการสำคัญ

ย้อนรอยต้นรากหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การก่อกำเนิดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มิได้เริ่มต้นจากการเป็นคณะ นิเทศศาสตร์ หากแต่เริ่มจากการเป็นเพียงสาขาวิชาหนึ่งสังกัดคณะอื่นที่มีอยู่แล้วในสถาบันอุดมศึกษา

ดังหลักฐานจากสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่งแรกที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และวิทยาลัยกรุงเทพ (หรือมหาวิทยาลัยกรุงเทพในปัจจุบัน) ล้วนไม่ได้เริ่มต้นจากการเป็นคณะนิเทศศาสตร์ กล่าวคือ เมื่อมีการสอนครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2482 ในสาขาการหนังสือพิมพ์ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1 ปี สังกัดคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยความริเริ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดสอนครั้งแรกในสาขาสื่อสารมวลชน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ โดยความริเริ่มของหม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2507 และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การก่อตั้งของหลักสูตรวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนเริ่มต้นจากการเป็นหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำเมื่อ พ.ศ.2509 เวลาเรียน 3 ปี สังกัดคณะสังคมสงเคราะห์โดยการดำริของกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยนั้น และในวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรกที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ได้จัดการสอนในหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะบริหารธุรกิจโดยความริเริ่มของนายสุรศักดิ์ โอสธานุเคราะห์ ผู้ก่อตั้งวิทยาลัยกรุงเทพ (หนึ่งทัญชอผลกลาง, 2541 : 49-53)

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นับแต่แรกเริ่มที่จัดขึ้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนว่า เพื่อเตรียมคนเข้าประกอบอาชีพข้าราชการ และฝึกอาชีพหรือผลิตนักหนังสือพิมพ์ และผลิตนักประชาสัมพันธ์เพื่อไปพัฒนาประเทศ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2528 : 29) ซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อันเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดสอนสาขาสื่อสารมวลชน ได้กำหนดวัตถุประสงค์ว่า เพื่อสร้างและผลิตบุคลากรไปปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งฝึกบุคลากรทำงานด้านวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะวิทยุเพื่อการศึกษา (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2528 : 32) ส่วนในการสอนสาขาประชาสัมพันธ์ในครั้งแรก ระบุไว้ว่าเพื่อฝึกอบรมข้าราชการที่ปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ในหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหลักในการติดต่อสื่อสารกับมวลชน และเมื่อพิจารณาถึงสาขาวิชาที่เปิดสอนในระยะหลัง พบว่า มักเปิดในสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่มีการขยายตัว อันได้แก่ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ และสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

เมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษใหม่ อันเรียกกันว่าเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งนับว่าเป็นช่วงการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ของโลก ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีทางการสื่อสารมวลชนซึ่งมีวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ระบบและรูปแบบการสื่อสารมวลชนเปลี่ยนแปลงไปมากกระทั่งผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน

ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เท่าทันเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการส่งข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน ดังนั้น การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาจำนวนไม่น้อยจึงจัดการสอนที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในงานสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น การออกแบบและสร้างสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การรายงานข่าว การวางแผนพัฒนาผ่านระบบการสื่อสารผ่านเครือข่าย เป็นต้น ดังเช่นในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในแนวเทคโนโลยี อันได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

ข้อค้นพบจากพัฒนาการของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากวัตถุประสงค์ของการเปิดสอนสาขาดังกล่าวนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่าการผลิตบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์เท่าที่ผ่านมา ดำเนินไปโดยสนองความต้องการของสังคมและการผลิตแรงงานในลักษณะของการก้าวตามสังคมมากกว่าเป็นผู้นำ ลักษณะการจัดการบริหารการศึกษาที่เป็นอยู่ดำเนินไปท่ามกลางการพัฒนาอุตสาหกรรมและการบริการ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา นอกจากระบบการเมือง เศรษฐกิจที่เปิดกว้างขึ้น จะส่งผลกระทบต่อทิศทางและจังหวะชีวิตของประชาชนอย่างกว้างขวางแล้ว ยังนำไปสู่การขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน อันได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และภาพยนตร์อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น งานที่เกี่ยวข้องกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ก้าวสู่ช่วงยุคแห่งการปฏิวัติเทคโนโลยีครั้งใหญ่ เช่น ระบบการสื่อสารภายในและระหว่างองค์กรธุรกิจโทรทัศน์ ระบบคอมพิวเตอร์ การสื่อสารข้ามชาติ เมื่ออุตสาหกรรมการสื่อสารดังกล่าวเติบโตขึ้น โอกาสการหางานของบัณฑิตในสาขาวิชานิเทศศาสตร์ย่อมเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้ในแต่ละปีมีผู้สนใจเข้าศึกษาในสาขาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

ในขณะที่เดียวกัน เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลง นอกเหนือจากการผลิตบัณฑิตให้มีจำนวนมากเพียงพอกับความต้องการของตลาดแรงงาน อันเป็นการพัฒนาในเชิงปริมาณแล้ว สิ่งสำคัญที่พึงได้รับความสนใจ คือ การพัฒนาในเชิงคุณภาพ เนื่องด้วยสาขานิเทศศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์แขนงอื่น ๆ และเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและบริบทแวดล้อมที่มีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง

วิพากษ์หลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากการศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สาขานิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนมีพัฒนาการน้อยมากในด้านเนื้อหาหลักสูตร ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของสาขาวิชา ดังกล่าวจะดำเนินไปในลักษณะของการเพิ่มสาขาวิชา เปิดสอนเพิ่มในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และปรับรายละเอียดวิชาบ้างเล็กน้อย แต่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักนับจากการก่อตั้งของสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย แม้ว่า ช่วงตลอดระยะเวลา 60 ปี ที่สาขานิเทศศาสตร์เติบโตขึ้น จะมีการขยายจำนวนรับนักศึกษามากจนเปิดสอนแทบทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทย แต่สิ่งนี้ มิใช่เกณฑ์ตัดสิน หรือเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาในเชิงคุณภาพ

แม้จะพิจารณาในเชิงปริมาณและความนิยม หลักสูตรนิเทศศาสตร์ นับได้ว่า ได้รับความนิยมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในลำดับแรกเสมอมา ซึ่งได้รับการวิพากษ์ว่า ส่วนหนึ่งมาจากกระแสผู้มีชื่อเสียงในวงการบันเทิง ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยสำเร็จการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ส่งผลต่อความนิยมให้นักเรียนสนใจเลือก โดยมีใจเพียงเพื่อเรียนรู้ แต่หวังเพื่อความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพ อันนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ถึงคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เช่น มีความรู้มาก แต่ขาดความชำนาญ (ราชันย์ สุเชษฐ์, 2538 : 811) มีความคิดไม่ชัดเจน ไม่รู้จักสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (สุจิต ตรีสุคนธ์, 2538: 54) ขาดความรู้ในด้านกว้างอันเป็นพื้นฐานของการแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม ทำให้ขาดความลุ่มลึกทางความคิดอย่างที่แม่แบบในสาขามนุษยศาสตร์เคยมีมา (รัชพรธม รัฐวัฒนานนท์, 2543 : 144) สิ่งที่ตลาดแรงงานต้องการแต่ยังไม่ได้รับการตอบสนองมากเท่าที่ควร คือ ความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสำคัญอันเกี่ยวข้องกับการทำงาน นอกจากนั้น การเรียนการสอนไม่ได้ปลูกฝังให้มีกระบวนการทางความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ แต่กลับเน้นในเรื่องท่องจำมากกว่า (พงษ์ศักดิ์ พยัควิเชียร, 2539 : 26) เป็นต้น

ข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ปรากฏอย่างต่อเนื่องตลอดมา และการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาได้รับการทำทาบจากสังคมเสมอมาทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน หรือเมื่อเกิดปัญหาสังคมทั้งจากผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน สถาบันทางสังคม ข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ได้แก่ การวิจารณ์ในด้านคุณสมบัติบัณฑิต ความสามารถเฉพาะตัว และการวิพากษ์วิจารณ์จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น จริยธรรมของนักโฆษณา จรรยาบรรณของนักข่าว เป็นต้น

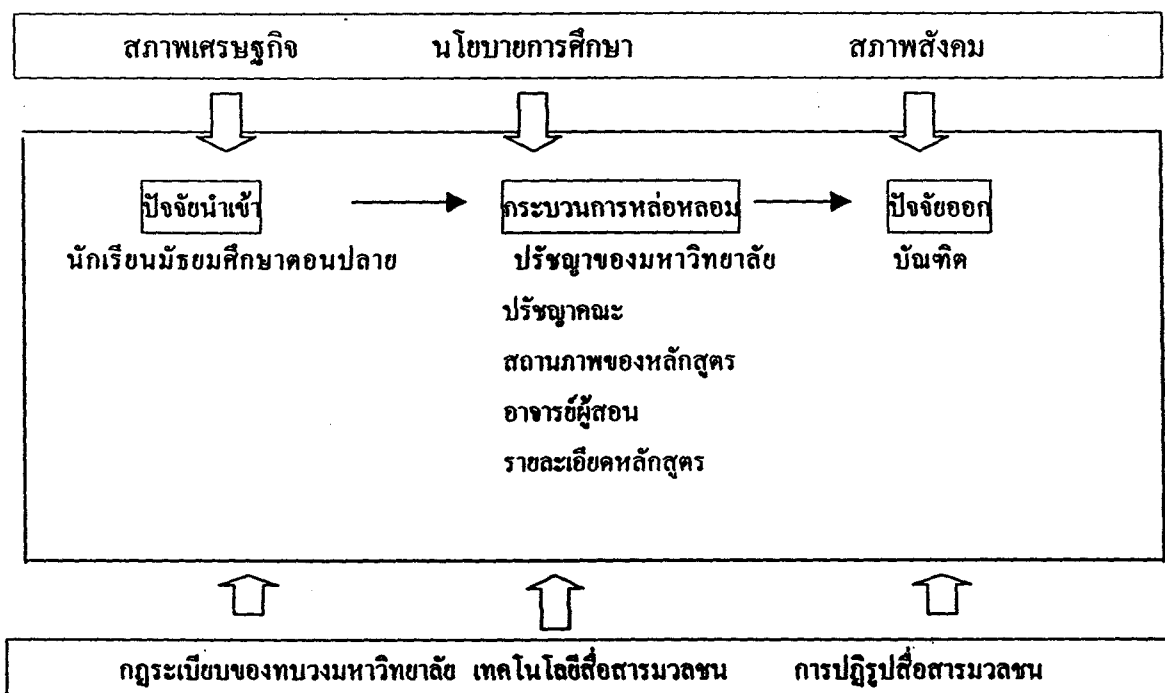
ในสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์เองได้มีความพยายามสำรวจข้อมูลเพื่อการวางแผน ทบทวนและประเมินผลการผลิตบัณฑิตออกไปสู่ตลาดแรงงานเช่นกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาทบทวนและพัฒนาการสอนให้เหมาะสม เช่น การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ รายได้ และการศึกษาต่อของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2528 ผลการสำรวจ ข้อมูล หัวหน้าหน่วยงานที่รับบัณฑิตนิเทศศาสตร์เข้าทำงาน ให้ความเห็นว่า ควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร โดยเพิ่มวิชาความรู้ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ วิชาการเขียนข่าว การเขียนสารคดี วิชาความรู้ในสาขาทั่วไป เช่น สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาอังกฤษ มนุษยสัมพันธ์ การโฆษณาและการตลาด เป็นต้น รวมถึงควรเพิ่มการฝึกภาคปฏิบัติให้มากขึ้นด้วย (ครุณี หิรัญรักษ์ และกันทิมา ธนะโสภณ, 2528 : 59) แม้ว่า จะเป็นผลสำรวจในอดีต แต่เป็นภาพสะท้อนที่ปรากฏให้เห็นว่า นับจากอดีต การเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ยังคงมีปัญหาที่ควรได้รับการทบทวนและวางมาตรการดำเนินการแก้ไขจากผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง

ความจำเป็นในการทบทวนทิศทางของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวซึ่งมีอย่างต่อเนื่องและทวีขึ้นตามจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปีการศึกษา พบกับความผันผวน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นำไปสู่คำถามที่พึงทบทวนและแสวงหาคำตอบว่า การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ตามแนวทางที่ดำเนินมากว่า 60 ปี สามารถรองรับและตามทันต่อกระแสการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่เพียงใด โดยสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังคำถาม คือ แนวทางที่จะก่อประโยชน์อย่างแท้จริงในการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ คือ การพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขที่รากฐาน อันได้แก่ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนอยู่ในปัจจุบัน

ผู้วิจัย ในฐานะนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ซึ่งได้นำเสนอวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ได้ค้นพบข้อสรุปว่า ทิศทางและแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย นับแต่เริ่มเปิดดำเนินการสอนใน พ.ศ.2482 ถึง พ.ศ.2542 มหาวิทยาลัยเดิมที่เคยเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ยังคงสอนตามแนวทางของหลักสูตรเดิม คือ เน้นการศึกษาที่คว่ำสื่อแต่ละประเภท ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการปรับหลักสูตรใหม่ โดยอาจมีเพียงการปรับเนื้อหารายวิชา หรือเพิ่ม-ลดรายวิชาบ้างตามความเหมาะสมและตามสภาพสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

จากข้อมูลที่ค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ควรได้มีสำรวจให้ชัดเจนต่อไปว่า แนวทางของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในอนาคตยังคงดำเนินตามทิศทางเดิมที่เคยดำเนินมาดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร หลักสูตรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันรองรับต่อความต้องการของสังคม และตลาดแรงงานหรือไม่ เพียงใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทบทวนหลักสูตร แสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสนองตอบความต้องการของสังคมต่อไป จนควรเป็นประเด็นที่พึงตั้งคำถามว่า การจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการตามประเภทของสื่อดังกล่าวสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานเพียงใดทั้งในเชิงคุณภาพ (อันหมายถึงคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถของบัณฑิต) และปริมาณ (อันหมายถึงถึง จำนวนของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา สู่ตลาดแรงงาน) สำหรับในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ที่มีความแตกต่างออกไป คือนั้น นิเทศศาสตร์ในแนวเทคโนโลยี อันได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ระบบการศึกษาดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้ เป็นแนวทางที่พึงประสงค์ สำหรับการพัฒนาบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ทั้งต่อสังคม และรองรับกับตลาดแรงงานแล้วหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ปัจจัยนำเข้า : ทรัพยากรสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

ในการสำรวจให้ทราบถึงสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์รวมถึงแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและศึกษาเป็นลำดับแรก คือ ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ตัวผู้เรียน คำถามที่ควรแสวงหาคำตอบ คือ กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันมีรูปแบบอย่างไร มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ระบบการคัดเลือกที่ใช้การทดสอบความรู้พื้นฐานและการสัมภาษณ์เพียงพอหรือไม่ รวมถึงสาเหตุของการเลือกเข้าศึกษาของผู้ที่ได้รับการคัดเลือกกว่า มีความรัก ความเข้าใจ และความสนใจในหลักสูตรนิเทศศาสตร์และเข้าใจปรัชญาของหลักสูตรอย่างลึกซึ้งหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพปัจจุบัน ปัญหา และสามารถนำไปสู่แนวทางการพัฒนากระบวนการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาให้เหมาะสมต่อไป

เมื่อศึกษาให้เข้าใจถึงทรัพยากรบุคคลอันเป็นปัจจัยนำเข้าแล้ว สิ่งที่ต้องศึกษาคือกระบวนการหล่อหลอมทรัพยากรบุคคล ซึ่งแม้ว่าการศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่มีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาวิชาโดยภาพรวม แต่เนื่องด้วยปัจจุบัน มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากที่เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐที่จำกัดจำนวนรับและมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่จำกัดจำนวนรับ มหาวิทยาลัยเอกชน และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แต่มหาวิทยาลัยเหล่านี้ มีความแตกต่างกันในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ลักษณะสถานภาพในโครงสร้างที่มีความแตกต่างกัน เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร จัดหลักสูตรนิเทศศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งในสังกัดคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสาขาภาพยนตร์และวิดีโอ และสาขาภาพถ่าย ในภาควิชานิเทศศิลป์ สังกัดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริหารจัดการหลักสูตรในสถานภาพของคณะนิเทศศาสตร์ ซึ่งลักษณะทั้ง 3 คณะดังกล่าวย่อมต้องมีความแตกต่างกันไปในด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้ทราบถึงความแตกต่างและความเหมือนที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรว่า ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรหรือไม่

การศึกษากระบวนการหล่อหลอมบัณฑิต ย่อมต้องให้ความสำคัญต่ออาจารย์ผู้สอน ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปให้นักศึกษา เนื่องจากอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ เป็นกตจักรสำคัญต่อการจัดระบบและการดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประเด็นที่ควรศึกษา คือ ปริมาณ และคุณภาพของอาจารย์ผู้สอน คือ จำนวนคณาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันเพียงพอคือนักศึกษาหรือไม่ อาจารย์ผู้สอน

นิเทศศาสตร์มีโอกาพัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองได้มากหรือน้อยเพียงใด ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง คุณลักษณะ แนวคิดและวิธีการสอนของอาจารย์มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ปัญหาอันเกิดจากอาจารย์ผู้สอนคืออะไร เพื่อให้ได้คำตอบอันจะสามารถนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ต่อไป

นอกจากตัวอาจารย์ผู้สอนแล้ว สิ่งที่เป็นองค์ความรู้สำคัญ ที่คณาจารย์ต้องมีบทบาทในการถ่ายทอด คือ เนื้อหาหลักสูตร สิ่งที่ควรศึกษา วิเคราะห์ คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดอยู่ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมเพียงพอที่จะทำให้บัณฑิตได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่จะออกไปปฏิบัติงานได้หรือไม่ รายวิชาในภาคทฤษฎีได้ให้ความรู้ในเชิงหลักการเพียงพอหรือไม่ รายวิชาในภาคปฏิบัติ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการปฏิบัติงานจริงเพียงใด รายวิชาที่ศึกษาได้หล่อหลอมให้บัณฑิตเป็นไปในลักษณะใด สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้บัณฑิตที่พึงประสงค์มีความเก่งทั้งด้านวิชาการ วิชาการ และวิชาชีพ มีคุณค่าต่อสังคม และคิดเป็นทำเป็นหรือไม่ (กรุงเทพธุรกิจ : 2 เมษายน 2544)

ปัจจัยนำออก : ดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การศึกษาถึงกระบวนการหล่อหลอมบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น หากได้ศึกษาถึงปัจจัยนำออก (output) ได้แก่ บัณฑิต ผู้ซึ่งผ่านกระบวนการหล่อหลอมและออกไปปฏิบัติงานในแวดวงวิชาชีพสื่อมวลชนว่า มีความสามารถ และคุณสมบัติที่เพียงพอสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้เพียงใด ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการหรือไม่เพียงใด การปฏิบัติงานของบัณฑิตนิเทศศาสตร์เท่าที่ปรากฏอยู่ ประสพปัญหาดังคำวิพากษ์วิจารณ์ถึงคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของบัณฑิตนิเทศศาสตร์หรือไม่ รวมทั้งตอบสนองต่อปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์หรือไม่

การวิเคราะห์แนวโน้มของหลักสูตร เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์แนวโน้มที่จะเป็นไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยและแนวโน้มที่พึงประสงค์ว่า แนวโน้มทั้งสองเป็นแนวทางเดียวกันหรือไม่ มีปัจจัยใดที่นำไปสู่ทิศทางแนวโน้มดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยนี้เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและก่อประสิทธิผลตามปรัชญาของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ต่อไป

นอกจากการได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์แล้ว สิ่งที่จะได้ตามมา คือ ผลผลิตจากกระบวนการหล่อหลอม คือ บัณฑิตนิเทศศาสตร์ ที่จะได้มีคุณสมบัติเป็นบัณฑิต ที่พึงประสงค์ อันนำไปสู่ความเป็นสื่อมวลชนที่มีคุณภาพ เป็นผู้ชี้นำสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาคำถามวิจัย

1. การบริหารจัดการหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ดำเนินอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละประเภท มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. กระบวนการผลิตบัณฑิตนิเทศศาสตร์ รวมทั้งบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์เป็นที่พอใจและพึงประสงค์ของผู้ประกอบการหรือไม่ อย่างไร
3. มีปัญหาใดบ้างที่เกิดจากการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
4. ทิศทางของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยจะดำเนินต่อไปอย่างไร มีความเปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันหรือไม่ เพียงใด
5. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
การสำรวจให้ทราบถึงสถานภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพยากรณ์ทิศทางและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม เนื่องด้วยการศึกษาให้ทราบถึงทิศทางในอนาคต สิ่งสำคัญคือ ต้องสำรวจให้เข้าใจถึงสภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน โดยลักษณะการสำรวจดังกล่าว จะศึกษาเปรียบเทียบในด้านองค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภท อันได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
งานวิจัยนี้ ให้ความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศตามการขยายตัวของข้อมูลข่าวสาร และการขยายความสำคัญของสื่อมวลชนแต่ละประเภท ซึ่งลักษณะแนวโน้มดังกล่าว จำแนกได้เป็น

- แนวโน้มที่เป็นจริง
- แนวโน้มที่พึงประสงค์ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน และแนวโน้มที่พึงประสงค์ตามปรัชญาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์

การแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ จะใช้การนำทั้งสองแนวทางมาประสานร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในด้านปรัชญา วัตถุประสงค์ องค์ความรู้ กระบวนการศึกษา งานวิจัยและจริยธรรม โดยมุ่งนำผลที่ได้ไปใช้จริงในทางปฏิบัติ เพื่อให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการตอบสนองต่อการพัฒนาสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะช่วยให้ทราบถึงแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ทั้งทิศทางที่ควรเป็นไปในอุดมคติของสาธารณชน และนักวิชาการ และแนวทางตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยอาศัยการประมวลจากสภาพปัจจุบัน อันจะทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อการทบทวนการเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกำหนดทิศทางการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ให้สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อการประกอบวิชาชีพของนักศึกษาในอนาคต รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อตลาดแรงงานซึ่งจะได้บัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ที่มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์

นอกจากนั้น ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย เมื่อนำไปพิจารณาประกอบกับข้อมูลจากทบวงมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้มีความทันสมัย มีคุณภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ในระดับปริญญาตรีที่จัดการเรียนการสอนขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน โดยไม่ครอบคลุมการศึกษาในระดับอื่น เช่น การศึกษาในสถาบันราชภัฏ การศึกษาระดับอนุปริญญา ระดับสูงกว่าปริญญาตรี รวมทั้งไม่ศึกษาในรายละเอียดขององค์ประกอบบางส่วนของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เช่น อาจารย์ผู้สอน เอกสาร งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ หรือ ตำราประกอบการสอนในสาขานิเทศศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยอาจนำมาศึกษาวิจัยในลำดับต่อไปได้ เพื่อการพัฒนาโดยองค์รวมของสาขาวิชาดังกล่าว

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

แนวโน้มน	หมายถึง ทิศทางที่ควรจะเป็นไปในอนาคตของการจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย โดยจำแนกเป็นแนวโน้มนที่เป็นไปโดยพิจารณาจากพื้นฐานข้อมูลที่มีอยู่จริง และแนวโน้มนตามความคาดหวังของสังคม
การพัฒนา	หมายถึง การเจริญเติบโต ความก้าวหน้าในเชิงคุณภาพของการศึกษาลัคนิสตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
หลักสูตรนิเทศศาสตร์	หมายถึง หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชนในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งหลักสูตรการสอนดังกล่าวอาจมีสถานภาพเป็นคณะ หรือมีสถานภาพเป็นภาควิชา หรือสาขาวิชาหนึ่งสังกัดคณะอื่นก็ได้ โดยจัดการสอนในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขาต่อไปนี้ อันได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ ภาพยนตร์ ภาพถ่าย วาทยิทยา สื่อสารการแสดง นิเทศศาสตร์ธุรกิจ สื่อสารมวลชน การบริหารสื่อสารมวลชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

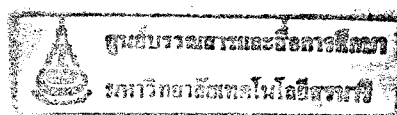
งานวิจัยเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย และเพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ คือ การสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และแบบสอบถาม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดในการอธิบายงานวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ต่างประเทศ
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9
4. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
5. แผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม
6. แนวโน้มธุรกิจสื่อสารมวลชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง เอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนและเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิตได้ (กองวิจัยทางการศึกษา, 2542 : 5)

ทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรีเพื่อการรักษา มาตรฐานวิชาการและวิชาชีพเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการรับรองวิทยฐานะ มาตรฐานการศึกษาและเพื่อ ให้การบริหารงานด้านวิชาการดำเนินไปด้วยดี ดังนี้ (ส่วนมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2543 : 19-22)

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มุ่งให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาและมาตรฐานทางวิชาการ และวิชาชีพของสาขาวิชานั้น โดยมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม มีความสามารถในการคิดและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ รวมทั้งเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

2. ระบบการจัดการศึกษา ใช้ระบบทวิภาค โดยหนึ่งปีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ภาคการศึกษา ปกติ หนึ่งภาคการศึกษามีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ส่วนระบบไตรภาค หนึ่งปีการศึกษาแบ่งเป็น 3 ภาค รวมภาคฤดูร้อน หนึ่งภาคการศึกษাপกติมีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 สัปดาห์

3. การคิดหน่วยกิต

- 1) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระบบทวิภาค คิดหน่วยกิตดังนี้
  - 1.1) รายวิชาภาคทฤษฎีที่ใช้เวลาบรรยายหรืออภิปรายปัญหาไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษাপกติให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิตระบบทวิภาค
  - 1.2) รายวิชาภาคปฏิบัติที่ใช้เวลาฝึกหรือทดลองไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิตระบบทวิภาค
  - 1.3) การฝึกงานหรือฝึกภาคสนาม ที่ใช้เวลาฝึกไม่น้อยกว่า 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิตระบบทวิภาค
  - 1.4) การทำโครงการหรือกิจกรรมการเรียนอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายที่ใช้เวลาทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นไม่น้อยกว่า 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษাপกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิตระบบทวิภาค
- 2) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระบบไตรภาค ให้เทียบเคียงหน่วยกิตกับระบบทวิภาค ดังนี้
  - 2.1) 1 หน่วยกิตระบบไตรภาค เทียบได้กับ 12/15 หน่วยกิตระบบทวิภาค หรือ 4 หน่วยกิตระบบทวิภาค เทียบได้กับ 5 หน่วยกิตระบบไตรภาค

- 2.2) จำนวนหน่วยกิตรวมและระยะเวลาการศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต และอย่างมากไม่เกิน 150 หน่วยกิต ใช้เวลาศึกษาอย่างมากไม่เกิน 8 ปีการศึกษาสำหรับหลักสูตรที่เรียนเต็มเวลา และอย่างมากไม่เกิน 12 ปีการศึกษาสำหรับหลักสูตรที่เรียนไม่เต็มเวลา

4. โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี โดยมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตของแต่ละหมวดวิชา ดังนี้

- 1) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อความหมายได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาและกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

- 2) หมวดวิชาเฉพาะ หมายถึง วิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐานวิชาชีพ และวิชาชีพ ที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวม ไม่น้อยกว่า 84 หน่วยกิต

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดหมวดวิชาเฉพาะในลักษณะวิชาเอกเดี่ยว หรือวิชาเอกคู่ หรือวิชาเอกและวิชาโทก็ได้ โดยวิชาเอกต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และวิชาโทต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต ในกรณีที่จัดหลักสูตรแบบวิชาเอกคู่ ต้องเพิ่มจำนวนหน่วยกิตของวิชาเอกอีกไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต

- 3) หมวดวิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาใด ๆ ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

จำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ ต้องมีอาจารย์ประจำที่มีคุณสมบัติตรงกับสาขาวิชาที่เปิดสอน ไม่น้อยกว่า 3 คน และในจำนวนนั้นต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิทางปริญญาโทหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์จำนวนอย่างน้อย 1 คน

การจัดการศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ลักษณะจำนวนหน่วยกิตและการจัดการบริหาร หลักสูตรในปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว คือ ประกอบด้วยหมวดวิชา 3 หมวดหลัก โดยใช้เกณฑ์ คือ วัตถุประสงค์ในการปลูกฝังความรู้ จำแนกได้เป็น 3 หมวดวิชา ได้แก่ (ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, 2533 : 25)

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว กล่าวคือ มีโลกทัศน์กว้าง และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีในปีที่ 3 และ 4 หมวดวิชาดังกล่าว มักเป็นสาขาค่านิยมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาไทย อังกฤษ และคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์

2. หมวดวิชาชีพ หรือวิชานิเทศศาสตร์ เป็นหมวดวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ในแขนงวิชาของตนเอง เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) วิชาแกน หรือวิชาบังคับ เป็นกลุ่มวิชาที่นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกคนต้องเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในเชิงลึก มักเป็นหลักการเกี่ยวกับสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เบื้องต้นและความรู้เบื้องต้นทางการสื่อสาร จำนวนหน่วยกิต ระหว่าง 15-60 หน่วยกิต
- 2) วิชาเอก เป็นวิชาเฉพาะด้านเพื่อเพิ่มพูนทักษะในเชิงลึกสำหรับสื่อแขนงต่าง ๆ จำนวนหน่วยกิตระหว่าง 18-54 หน่วยกิต
- 3) วิชาเลือก หรือวิชาโท เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกเรียนตามความสนใจ มักเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อชั้นสูง จำนวนหน่วยกิต 15-34 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกอื่น ๆ หรือวิชาเลือกเสรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเสริมความรู้ประกอบสาขาวิชาเอก ซึ่งอาจเป็นวิชาเลือกภายในคณะ หรือเลือกจากคณะอื่น ๆ มีลักษณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถาบันการศึกษา มีจำนวน 3-18 หน่วยกิต

* องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ (กองวิจัยทางการศึกษา, 2542 : 6)

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน

2. เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

4. การนำหลักสูตร ไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

5. การประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผลการเรียน การสอน และการประเมินผลหลักสูตร

ในการเรียนการสอนหลักสูตรใดก็ตาม ประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารหลักสูตรควรให้ความสนใจ คือ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อให้ทันต่อสภาพสังคม และต่อความต้องการของตลาดแรงงานและเพื่อความเหมาะสม โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ได้แก่ (Itchaya Supasri อ้างจาก Ansdres and Nancisco, 1989 , 1996 : 35)

1. ธรรมชาติของสังคม (มรดกทางสังคม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรมและปัญหาของประชาชน)

2. ผลประโยชน์ ความต้องการ ประสบการณ์ในอดีต และปัญหาของผู้เรียน

3. การประเมินค่า ปัจจัยทางจิตวิทยา ที่ขึ้นอยู่กับ การค้นพบศาสตร์และการทดลองใหม่ ๆ

Palma (อ้างใน Itchaya Supasri, 1996 : 35) เชื่อว่า หลักสูตรอยู่บนพื้นฐานของพันธกิจ และเป้าหมายในการจำแนกแยกแยะทิศทางการสร้างความร่วมมือ และการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดเป็นนโยบายให้มีการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบ ดังนี้ (ส่วนมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2543 : 49-50)

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีมาตรฐานที่เป็นสากล

2. การพัฒนาหลักสูตรให้คำนึงถึงทิศทางการก้าวหน้าทางวิชาการ และความต้องการของประเทศ ด้วยการนำทรัพยากรและองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมคิดและจัดทำหลักสูตรอย่างกว้างขวาง

3. ให้สถาบันอุดมศึกษาคำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้โดยอิสระตามปรัชญา และจุดมุ่งหมายของแต่ละสถาบัน

4. ส่งเสริมให้สถาบัน องค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนรวมทั้งสมาคมวิชาการและวิชาชีพ ทั้งภายในและต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการรวบรวมและระดมทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีระบบการติดตามและประเมินผลหลักสูตร โดยหลักสูตรเดิมให้มีการติดตามประเมินผลหลักสูตรทุก 5 ปี ส่วนหลักสูตรใหม่ให้มีการติดตามประเมินผลเมื่อมีการดำเนินการครบวงจรตามระยะเวลาของหลักสูตรนั้น ๆ และหลังจากนั้นให้มีการติดตามประเมินผลหลักสูตรทุก 5 ปี

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรมาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และวิเคราะห์แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยให้สอดคล้องกับกฎระเบียบตามมาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ต่างประเทศ

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาในยุคแรก ได้นำแนวคิดตามแบบตะวันตกเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนด้วย ดังนั้น จึงควรศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดอยู่ในปัจจุบันทั้งหลักสูตรของตะวันตก และหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศในทวีปเอเชีย เพื่อการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนอยู่ในประเทศไทยปัจจุบัน

ในการศึกษาเปรียบเทียบ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ 4 แห่งใน 4 ภูมิภาค ได้แก่

1. The University of Wisconsin-Madison ประเทศสหรัฐอเมริกา
2. The University of Warwick ประเทศอังกฤษ
3. The University of Melbourne ประเทศออสเตรเลีย
4. University of The Philippines-Diliman ประเทศฟิลิปปินส์
5. The University of Iowa ประเทศญี่ปุ่น

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. The University of Wisconsin-Madison , ประเทศสหรัฐอเมริกา

The University of Wisconsin-Madison นับเป็นมหาวิทยาลัยลำดับแรก ๆ ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา จัดการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในคณะนิเทศศาสตร์ (Department of Communication Arts) ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Science มีชื่อย่อปริญญาคือ B.S.) ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญในด้านกระบวนการสื่อสารและทักษะการสื่อสารเข้าไปรองรับตลาดวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้การสื่อสารเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคม

คณะนิเทศศาสตร์ ของ The University of Wisconsin-Madison จำแนกเป็น 2 สาขา คือ (<http://www.wisc.edu/commarts/>)

- 1) การสื่อสารและวาทวิทยา (Communication Science and Rhetorical Studies) เน้นการใช้ศาสตร์ในการสื่อสารและกระบวนการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ภายใต้บริบททางสังคม ได้แก่ จิตวิทยาและปรัชญา เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลและองค์กร การสื่อสารสาธารณะ ผู้สำเร็จสาขานี้จะมีความชำนาญด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การเขียนและการพูด ซึ่งสามารถประกอบวิชาชีพได้ในแวดวงวิชาชีพต่าง ๆ เช่น กฎหมาย การตลาด การขาย การบริหารองค์กร งานให้คำปรึกษาแนะแนว งานโฆษณา งานประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- 2) วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ (Radio-Television-Film) สอนแนวคិតฤษฎี การวิพากษ์ วัฒนธรรมศึกษา และกระบวนการผลิตงานสื่อสารมวลชน 3 ประเภท ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ โดยมุ่งให้นักศึกษามีทักษะในการผลิตและมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีหลักการและมีเหตุผล

2. The University of Warwick ประเทศอังกฤษ

เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในการดำเนินงานวิจัยเป็นอันดับ 5 ของสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 100 แห่งที่มีความเป็นเลิศด้านงานวิจัยในประเทศอังกฤษและได้รับการจัดอันดับอยู่ในกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดของประเทศอังกฤษเมื่อ พ.ศ.2544 จัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยอยู่ในคณะศิลปศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต โดยในคณะดังกล่าวจัดการสอนหลากหลายสาขาวิชา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มีจำนวน 2 สาขาวิชา ได้แก่ (<http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/>)

- 1) สาขาภาพยนตร์และโทรทัศน์ (Film and Television Studies) เน้นการสอนให้นักศึกษารู้จักวิเคราะห์ และเข้าใจศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์และโทรทัศน์ ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสุนทรียศาสตร์ของภาพยนตร์จากต่างประเทศ รวมถึงกระบวนการผลิตงานภาพยนตร์ทุกขั้นตอน
- 2) สาขาการละคร (Theatre Studies) เน้นการสอนการแสดงละครสมัยใหม่และประวัติศาสตร์การละครของยุโรปด้วย

3. The University of Melbourne ประเทศออสเตรเลีย

The University of Melbourne ได้รับการจัดอันดับเป็นมหาวิทยาลัยดีเด่นแห่งปี พ.ศ.2544-2545 เปิดสอนด้านสื่อและการสื่อสาร (Media and Communications) ในคณะศิลปศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Arts มีชื่อย่อปริญญาคือ B.A. Media and Communications) วัตถุประสงค์หลักของหลักสูตร คือ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความชำนาญในงานด้านสื่อ โดยมีความเด่นด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีลักษณะปรับประยุกต์เข้าหาสื่อ มีทักษะทางด้านการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ สามารถประยุกต์ความรู้เข้ากับอุตสาหกรรมสื่อในท้องถิ่น และมีความเข้าใจเป็นอย่างสูงต่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ไม่มีการจำแนกเป็นสาขาย่อย

4. University of the Philippines-Diliman ประเทศฟิลิปปินส์

เปิดสอนในคณะสื่อสารมวลชน (College of Mass Communication) ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Arts มีชื่อย่อปริญญา คือ B.A.) ประกอบด้วย 4 สาขาย่อยคือ

- 1) สื่อสารการกระจายเสียง (Broadcast communication) ให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถในทุกแขนงวิชาของการกระจายเสียง ได้แก่ วิทยุ และโทรทัศน์
- 2) การวิจัยนิเทศศาสตร์ (Communication Research) มุ่งให้นักศึกษาได้รับความรู้ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติค่านงานวิจัยเพื่อการสื่อสารมวลชนและการสื่อสาร
- 3) ภาพยนตร์ การสื่อภาพและเสียง (film and Audio-Visual Communication) สอนทั้งด้านการผลิต และการสร้างสรรค์งานในเชิงเทคนิค
- 4) วารสารศาสตร์ (Journalism) เป็นสาขาเก่าแก่ที่สุดในคณะ สอนด้านการผลิตงานหนังสือพิมพ์ที่เน้นอิสระในการทำหน้าที่ และจรรยาบรรณวิชาชีพ

5. The University of Iowa ประเทศญี่ปุ่น

The University of Iowa จัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (College of Liberal Arts and Science) ซึ่งจำแนกเป็นสาขาวิชา และสำนักวิชาต่าง ๆ โดยสาขา และสำนักวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ (<http://www.uiowa.edu>)

- 1) School of Journalism and Mass Communication เป็นการจัดการสอนด้านนิเทศศาสตร์โดยมีสำนักวิชารับผิดชอบดำเนินการ เน้นการสอนด้านการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อกระจายเสียง เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ การถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์ และการวิจัยสื่อ เน้นการเรียนที่ให้ผู้เรียนได้ทั้งหลักการทางทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อไปประกอบวิชาชีพ ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ชื่อย่อปริญญาคือ B.A.) หากเลือกเรียนวิชาพื้นฐานในหมวดวิชาสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ และหากเลือกรายวิชาพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์เป็นหลัก จะได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (ชื่อย่อปริญญาคือ B.S.)
- 2) สาขา Communication Studies เป็นการจัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยความรับผิดชอบของวิทยาลัยศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ชื่อย่อปริญญา คือ B.A.) เน้นการฝึกทักษะการเขียน การออกแบบสื่อ การวิเคราะห์ วิจัยสื่อ โดยอยู่บนพื้นฐานความรู้ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติงานสื่อตามความสนใจ
- 3) สาขา Cinema and Comparative Literature เป็นการจัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยความรับผิดชอบของวิทยาลัยศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ศึกษาด้านภาพยนตร์และวรรณคดีเปรียบเทียบ สำหรับสาขาภาพยนตร์ นักศึกษาต้องศึกษาให้เข้าใจถึง ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์นานาชาติที่สำคัญ ในยุคสมัยต่าง ๆ การวิเคราะห์ วิจัย รวมถึงการผลิตภาพยนตร์ และการฝึกปฏิบัติงานด้านการผลิตภาพยนตร์

จากการศึกษาดูอย่างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดขึ้นมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่าง ๆ พบว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ยังเน้นความสำคัญของสื่อเป็นหลัก รวมทั้งการศึกษารายวิชาพื้นฐานไม่แตกต่างกัน คือ ความรู้เบื้องต้นทางการสื่อสารมวลชน กฎหมายสื่อสารมวลชน ทฤษฎีสื่อสารมวลชน และจริยธรรมสื่อสารมวลชน แต่เนื้อหาวิชาจะปรับประยุกต์ให้เข้ากับสังคมและเทคโนโลยีของประเทศมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เน้นการผนวกสื่อเข้ากับบริบททางสังคมนั้น ๆ ด้วย เช่น วิชาสื่อมวลชนกับสังคม (Mass Media and Mass Society) เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบวิเคราะห์ทิศทาง ข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งข้อสังเกตจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศดังกล่าว เพื่อนำเสนอและวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

การศึกษาสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จะทำให้สามารถเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อสามารถนำข้อมูลดังกล่าวพยากรณ์แนวโน้มที่พึงประสงค์ของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ให้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางของแผนและตอบสนองต่อกระบวนการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประเมินภาพรวมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยในรอบ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าการพัฒนาของสังคมไทยที่ดำเนินไปขาดความสมดุล เป็นความสำเร็จในเชิงปริมาณ หากแต่ขาดความสมดุลในด้านคุณภาพ ทำให้การพัฒนาด้านมิติของคนและการปรับโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวคน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการบริหารจัดการที่ดียังอยู่ในสภาพตั้งรับและไม่สามารถแก้ไขได้ทันการ เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543 : 21)

จากการประมวลสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงกำหนดยุทธศาสตร์และรายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยสรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543 : 23- 40)

ปรัชญานำทาง

จุดมุ่งหมายของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เน้นให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลก โดยยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย

ค่านิยมที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด ทัศนคติและกระบวนการทำงาน ให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทัน และก้าวทันโลก โดยมีความสามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต

วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 กำหนดวัตถุประสงค์หลัก คือ การปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ดุลยภาพ โดยเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความสามารถก้าวทันโลกที่จะอำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่ ไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานเข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ส่วนภารกิจสำคัญของชาติ คือ การผนึกพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายในการปฏิรูปสังคมไทย ให้เกิดระบบการบริหารจัดการเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างการพัฒนาที่ได้ดุลยภาพ มุ่งสู่เป้าหมายหลัก คือ การแก้ปัญหาความยากจน ภายใต้นโยบายสำคัญ คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ และการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจมหภาคและเศรษฐกิจชุมชนให้เกื้อกูลกัน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักดังกล่าว การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงได้มุ่งประเด็นต่อไปนี้

1. การสร้างขีดความสามารถจากรากฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งและรู้เท่าทันโลก โดยมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนและสังคมเป็นแกนหลัก
2. การปรับตัวทางเศรษฐกิจให้เท่าทันโลก และเศรษฐกิจยุคใหม่ หรือเศรษฐกิจยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถแข่งขันและร่วมมือได้บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง

3. การปฏิรูประบบบริหารจัดการให้เกิดธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อจัดการทุจริตประพตติมิชอบ

จากเป้าหมายที่มุ่งไว้ดังกล่าว นำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและการคุ้มครองทางสังคม โดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทักษะฝีมือให้มุ่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้คนไทยมีคุณภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการสมัยใหม่บนพื้นฐานการนำหลักธรรมและวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ มีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ ควบคู่ไปกับระบบการคุ้มครองทางสังคม

2. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยปรับการจัดการพื้นที่ในมิติใหม่ที่ประสานการพัฒนาชนบทและเมืองให้เชื่อมโยงและเกื้อกูลกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนบทและเมือง โดยพัฒนาศักยภาพของคนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการบูรณาการให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งการจัดการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่ฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินการและร่วมรับภาระค่าใช้จ่าย ควบคู่ไปกับการสร้างกลไกกฎระเบียบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนสู่สภาพที่เอื้อต่อความสมดุลของระบบนิเวศและเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของคนทุกกลุ่ม

4. ยุทธศาสตร์การจัดการระบบบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม เน้นการบริหารเศรษฐกิจมหภาคทั้งในด้านนโยบายการเงินและตลาดทุน และนโยบายการคลังเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจ ภายใต้กระแสการเปิดเสรีทางการค้า การเงินและการลงทุน รวมทั้งการปรับตัวสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่

5. ยุทธศาสตร์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการปรับโครงสร้างการผลิตของประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เพิ่มผลผลิต เพิ่มทักษะแรงงาน และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมในภาคเกษตรอุตสาหกรรมและบริการ พัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ ตลอดจนบริหารจัดการและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพ และมาตรฐานความปลอดภัย เพื่อสนับสนุนการสร้างงาน ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศให้ดีขึ้น

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งไทยมีความอ่อนแอ ให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพา สร้างความเสมอภาคของการเข้าถึงเทคโนโลยีและยกระดับรายได้เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต โดยการต่อยอดการพัฒนาองค์ความรู้ให้ได้มาตรฐาน ประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยได้อย่างกลมกลืน

7. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ธรรมาภิบาล ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นี้ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญสูงสุดที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาตามยุทธศาสตร์ทั้งหมดสามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ โปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วม โดยยึดหลักธรรมาภิบาลควบคู่กับการระดมพลังจากทุกฝ่ายในสังคมและทุกระดับมาร่วมกันผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พิจารณาประกอบกรวิเคราะห์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน ว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับทิศทางของแผนฯ หรือไม่ อย่างไร และเพื่อกำหนดแนวโน้มของการศึกษาคณะศึกษานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ในลำดับต่อไป

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

การวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นการวางแผนในระบบเปิดที่จัดให้มีการระดมความคิดและรับฟังความเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นตามประเด็นต่อไปนี้

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอุดมศึกษา

1. กระแสโลกาภิวัตน์

จากสภาพการณ์ที่โลกไร้พรมแดน ไม่ว่าจะวิเคราะห์ในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเข้าถึงองค์ความรู้ได้ถูกกำหนดให้เป็นกติกาของสังคมโลกปัจจุบันและกำลังทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต ดังนั้น ทุกประเทศจึงถูกกำหนดบทบาทให้มีการแข่งขันในตลาดโลกทั้งที่มีศักยภาพแตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญมีดังนี้

- 1) การเปิดเสรีทางการศึกษา เมื่อการศึกษาถูกกำหนดให้เป็นอีกประเภทหนึ่งของอุตสาหกรรมบริการ ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จะต้องเปิดเสรีทางการศึกษาซึ่งหมายความว่าสถาบันการศึกษาของประเทศหนึ่งสามารถขยายบริการในอีกประเทศหนึ่งได้โดยไม่มีกีดกัน
- 2) ศักยภาพการสื่อสารโทรคมนาคม การขยายศักยภาพของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ประกอบกับการสื่อสารโทรคมนาคมที่ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีราคาถูกลง เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นการปฏิวัติวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ยุคปัจจุบันและอนาคต ทำให้เกิดการศึกษาริฟอร์มแดน
- 3) ความรู้คือทรัพยากรสำคัญของประเทศ ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของประเทศเกี่ยวข้องกับความสามารถของประเทศในการแสวงหาและประยุกต์ใช้ความรู้ในกระบวนการผลิตทางเศรษฐกิจ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าหรือการมีค่าจ้างแรงงานราคาถูก แต่มาจากความสามารถในการใช้ความรู้ของตนเองในกระบวนการพัฒนาประเทศ

2. ประชากร

ผลจากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2542-2559 พบว่า จำนวนประชากรของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่อัตราการเพิ่มของประชากรค่อย ๆ ลดลง จำนวนเกิดมีแนวโน้มที่ลดลง แต่จำนวนตายมีแนวโน้มที่สูงขึ้น นอกจากนั้น โครงสร้างอายุและเพศของประชากรจะค่อย ๆ เปลี่ยน จากการมีประชากรวัยเด็กมาก กลายเป็นประชากรวัยเด็กลดลง ประชากรวัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

3. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ ประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ และมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นผ่านการพูด การเขียน การพิมพ์ และการสื่อความหมายโดยวิธีการอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม ถือเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในการจัดสรรต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม (มาตรา 40) การกระจายระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมทั่วประเทศ (มาตรา 78) การมี

สิทธิในการรับการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 43) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเพื่อปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (มาตรา 81)

จากสาระดังกล่าวในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทำให้สื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับการจัดการศึกษาของประเทศในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคนและสังคมไทย ดังนั้น เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2542 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม เพื่อการพัฒนาคนและสังคม (พ.ศ. 2542 - 2551) ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอ โดยเป็นแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เพื่อการพัฒนาคนและสังคม ซึ่งเชื่อมโยงและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ตามลำดับ

5. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดสาระสำคัญว่าบุคคลมีสิทธิและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา การจัดการศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับปวงชน ในการจัดให้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยการจัดการศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรัฐส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบในชุมชน ผลที่เกิดขึ้นที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อกำกับดูแลกิจการด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพียงกระทรวงเดียว และให้มีคณะกรรมการอุดมศึกษาทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการด้านอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดเอกภาพ

6. ความต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษา

จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ความต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น จากกลุ่มเป้าหมายปกติ ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งความต้องการในการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ ความต้องการเพียรวุฒิการศึกษาระดับปริญญา และความต้องการในการแสวงหาความรู้ อันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต แต่จำนวนความต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สามารถประมาณการได้อาจพิจารณาจากผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่รัฐจัดให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

สภาวะการณ์ปัจจุบันของอุดมศึกษา

จุดแข็ง

ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจำนวนมากกว่า 635 แห่งทั่วประเทศ อีกทั้งภาคเอกชนมีความแข็งแกร่งร่วมรับภาระอุดมศึกษาได้มากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมกับอุดมศึกษาระดับสากล ดังนั้น จุดแข็งที่สำคัญของอุดมศึกษาไทยจึงน่าจะอยู่ที่ศักยภาพในเชิงปริมาณที่สามารถขยายภารกิจรองรับความต้องการจำนวนมากโดยเปิดโอกาสให้แก่ประชากรกว่า 1.6 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 20 ของประชากรในวัย 18 - 24 ปี

จุดอ่อน

ปัจจุบันอุดมศึกษาไทยกำลังประสบภาวะวิกฤตทั้งด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ อีกทั้งยังไม่สามารถทำหน้าที่กลไกระดับสมองในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติได้ตามบทบาทหน้าที่อันควรจะเป็น อุดมศึกษายังสร้างปัญญาไม่ลึก เน้นเพียงการท่องจำจากการถ่ายทอดและการสอน แม้จะมีบัณฑิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากแต่มักเกิดเจตจำนงน้อย ในสังคมปัจจุบัน อุดมศึกษาขาดเอกภาพในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ อุดมศึกษายังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการสอน ละเลยการวิจัยเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ เกิดปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยสรุปแล้วจุดอ่อนที่สำคัญของอุดมศึกษาจะเกี่ยวข้องกับประเด็นเชิงคุณภาพ ทั้งคุณภาพของหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดแคลนอาจารย์ และขาดการวิจัยอย่างจริงจัง

โอกาส

สังคมให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้น การปฏิบัติทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาเปิดโอกาสให้อุดมศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้รวดเร็วกว่าอดีต รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ช่วยเสริมสร้างกลไกในการพัฒนาอุดมศึกษา ทั้งในการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การประกันคุณภาพ และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่สถาบัน การขยายตัวของภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสร้างโอกาสให้เกิดการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้มากขึ้น

ภัยคุกคาม

ในสภาวะปัจจุบัน พบว่า ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้เกิดการปรับลดงบประมาณ โดยเฉพาะงบประมาณด้านอุดมศึกษา อาจมีการเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมหรือค่านายหน้ากีดกันก่อให้เกิดความเดือนร้อนแก่ประชาชนและผู้ปกครอง สังคมให้ความสำคัญกับ “ปริญญา” มากกว่าความรู้ ทักษะ และสติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา การเปิดเสรีทางการ

ศึกษาที่ทุกประเทศทั่วโลกมีสิทธิในการให้บริการการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั้งการจัดการศึกษาทางไกลและทางไกล อาจเป็นภัยคุกคามต่อสถาบันอุดมศึกษาของไทยหากไม่สามารถปรับตัวด้วยระดับคุณภาพหรือพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่มั่นคง

วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา

การพัฒนาอุดมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) เป็นการปรับฐานความคิดหรือกระบวนทัศน์โดยให้คน ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักของการพัฒนา แล้วปรับระบบอุดมศึกษาให้มีการพัฒนาเป็นหลักเพื่อสนองตอบต่อความต้องการดังกล่าว ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข สร้างองค์ความรู้ให้เป็นที่พึ่งพาได้ รวมทั้งสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ดังนั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีคุณภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

จากหลักการดังกล่าว การพัฒนาอุดมศึกษาจึงมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาอุดมศึกษาทั้งระบบให้ประกอบด้วย สถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีคุณภาพสามารถผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับกลางและระดับสูงที่มีคุณภาพทัดเทียมนานาชาติ เป็นแหล่งรวมของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถชี้นำและผลักดันการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนฐานองค์ความรู้ (knowledge based economy) มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ไว้ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกในการสร้างงานของตนเอง มีความคิดและวิจรรณญาณ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาประเทศได้
2. อุดมศึกษาไทยเป็นการศึกษาของปวงชน กระจายโอกาสสู่ปวงชนทุกระดับ ทุกอาชีพให้สามารถเข้าศึกษาในหลักสูตรทั้งเพื่อรับปริญญาและไม่รับปริญญา จากการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาคตามอัธยาศัย
3. อุดมศึกษาไทยมีเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ ภายใต้อาณัติการประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม และสามารถพัฒนายกระดับให้ทัดเทียมกับสากลได้

4. สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีมีพันธกิจในการให้การศึกษาชั้นสูงทางวิชาการและวิชาชีพ จัดฝึกอบรม และพัฒนาทักษะที่เป็นความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน และประเทศชาติ มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี จัดบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา จึงกำหนดวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ไว้ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างคนไทยให้มีคุณภาพทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ มีความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ชุมชน และท้องถิ่น มีสติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีจิตสำนึกในการสร้างงานของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองตลอดชีวิต มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2. เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทย มีการศึกษาวิจัยและนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ชุมชน และท้องถิ่น สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ช่วยแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติ และส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก

3. เพื่อสร้างรากฐานการพัฒนาให้เกิดความมั่นคงของชุมชน และท้องถิ่นให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ รู้ทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมีการศึกษาพอเพียง

4. เพื่อปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการอุดมศึกษาทั้งในระดับรัฐบาลและระดับสถาบันให้มีความอิสระคล่องตัว เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี โดยให้ภาคเอกชน ชุมชน และสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น

เป้าหมายหลักของการพัฒนาอุดมศึกษา

เป้าหมายการพัฒนาอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) มุ่งให้เกิดสังคมไทยที่พึงประสงค์เข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ มีคนเก่งและคนดี มีวินัย มีคุณธรรม มีการเมืองการปกครองที่โปร่งใสยุติธรรม สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีคนที่คิดเป็นทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร

ต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่พึงพากัน พัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง มุ่งพัฒนาประเทศที่มีรากฐานที่เข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มความสามารถและโอกาสในการพึ่งพาตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

เป้าหมายหลักในการพัฒนาอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9

ในการพัฒนาอุดมศึกษาให้เป็นไปตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 ทั้ง 4 ประการ จึงกำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ระดับสถาบันอุดมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. มุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาอุดมศึกษา ไปสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพ มุ่งลดความสูญเปล่าทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการขยายตัวในเชิงปริมาณจากทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นหลัก
2. มุ่งส่งเสริม สนับสนุนความรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
3. มุ่งกระจายโอกาสการได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึง มิใช่เฉพาะกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงกำลังแรงงานปัจจุบัน ทั้งในและนอกสถานประกอบการ
4. มุ่งปรับบทบาทและพันธกิจของอุดมศึกษาโดยนำชุมชนท้องถิ่น และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมวางรากฐานกรอบแนวคิดในการพัฒนาอุดมศึกษา
5. มุ่งพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานการศึกษา มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถตรวจสอบได้
6. มุ่งพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีความหลากหลายในการปฏิบัติการกิจตามนโยบาย ทั้งที่มุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ เพื่อการแข่งขันของประเทศ และสถาบันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนและท้องถิ่น

เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

1. เป้าหมายการสร้างคนไทยให้มีคุณภาพ
  - ก. การกำหนดขนาดของอุดมศึกษาจากจำนวนนักศึกษา

1) กำหนดจากสัดส่วนประชากรวัย 18–24 ปี

สถาบันอุดมศึกษาทุกประเภทต้องรับนักศึกษาเข้าเรียนได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 28 ของประชากรวัย 18–24 ปี หรือจำนวนประมาณ 1,942,000 คน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาประเภทจำกัดจำนวนรับทั้งของรัฐและเอกชน สามารถรับนักศึกษาเข้าเรียนได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของประชากรวัย 18–24 ปี หรือประมาณจำนวน 1,369,000 คน

2) กำหนดจากสัดส่วนนักศึกษาใหม่ต่อจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถาบันอุดมศึกษาประเภทจำกัดจำนวนรับสามารถรับนักศึกษาใหม่ จากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 74 ของจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือจำนวนประมาณ 545,300 คน

ข. กำหนดความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาจากจำนวนประชากรวัย 18 – 24 ปี จำนวน 1,942,000 คน จำแนกตามประเภทสถาบัน ดังนี้

- 1) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำกัดจำนวนรับต้องรับนักศึกษาได้ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 47 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมด หรือจำนวนประมาณ 912,740 คน
- 2) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่จำกัดจำนวนรับสามารถรับนักศึกษาเข้าศึกษาได้ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 39 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดหรือจำนวน 757,830 คน
- 3) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องรับนักศึกษาเข้าศึกษาได้ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 14 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมด หรือจำนวนประมาณ 271,880 คน

ค. การกระจายโอกาสอุดมศึกษาและความเป็นธรรม

- 1) กำหนดจากสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละจังหวัดต้องเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาทุกประเภททุกระดับได้อย่างน้อยร้อยละ 60 ของจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) กำหนดสัดส่วนของนักศึกษาใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรและรับจ้างไม่น้อยกว่าร้อยละ 16 และร้อยละ 8 ของนักศึกษาใหม่ระดับอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับ
- 3) กำหนดสัดส่วนนักศึกษาใหม่จากระบบโควตาหรือรับตรงจากเขตบริการ กับการสอบรวมเพื่อคัดเลือกนักศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสมของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

ง. การกำหนดคุณภาพที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

- 1) ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย ภาควิชาชีพ มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ มีความเป็นผู้นำ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนได้

- 2) ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพในสถานประกอบการ มีความรอบรู้ มีความคิดด้านวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถพัฒนาประยุกต์แนวทางใหม่ เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา ตลอดจนสามารถสร้างงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ทำงานในสภาพการทำงานที่เป็นสากลได้
- 3) ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถทำงานเป็นทีม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

จ. พัฒนากำลังคนเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทจำกัดจำนวนรับในสาขาวิชาหลัก 3 ด้าน ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ ในสัดส่วน 45:18:37 ตามลำดับ

2. เป้าหมายด้านการสร้างสรรค์องค์ความรู้

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการฟื้นฟู และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาชุมชนสังคม และประเทศ
- 2) สถาบันอุดมศึกษาเป็นที่พึ่งของชุมชนและสังคมในการชี้แนะ เฝ้าระวังเตือนภัย วิชาการวิจัย เพื่อให้สังคม สามารถรับรู้ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและนำไปประกอบการตัดสินใจที่ถูกต้อง
- 3) สังคมไทยได้รับการพัฒนาไปสู่สังคมการเรียนรู้ที่สามารถรับรู้ถึงปัญหา และภาวะคุกคามที่จะเกิดขึ้นทำให้สามารถป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วถึง
- 4) ปัญหาพื้นฐานด้านโครงสร้างทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น ได้รับการแก้ไขโดยการใช้แนวทาง กลไก และวิธีการที่มีประสิทธิภาพ
- 5) มีการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อลดการพึ่งพาจากต่างประเทศ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก รวมทั้งสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรทรัพย์สินทางปัญญาและองค์กร
- 6) จัดระบบฐานข้อมูลด้านการวิจัยและนักวิจัยทุกสาขาวิชาในแต่ละภูมิภาค
- 7) สถาบันอุดมศึกษาผลิตและพัฒนานักวิจัยที่มีคุณภาพในสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

- 8) สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มการผลิตผลงานวิจัยเฉพาะด้านอย่างลึกซึ้ง และมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ สามารถพิมพ์เผยแพร่ผลงานได้ในระดับสากล
- 9) สถาบันอุดมศึกษามีระบบการประเมิน และพัฒนาประสิทธิภาพการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อรองรับการขยายตัวของงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศ

3. เป้าหมายด้านการปรับปรุงระบบบริหารจัดการ

- 1) ระบบอุดมศึกษาเป็นระบบที่มีเอกภาพเชิงนโยบายและมีมาตรฐานสากล
- 2) สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีความเป็นอิสระ และคล่องตัวในการบริหารจัดการในด้านวิชาการ บริหารงานบุคคล บริหารการเงินและงบประมาณที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้
- 3) สถาบันอุดมศึกษา มีโครงสร้างการบริหารที่มีความยืดหยุ่นได้ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น
- 4) สถาบันอุดมศึกษาไทย มีระบบบริหารจัดการที่มีมาตรฐานในระดับสากล และเอื้ออำนวยให้การบริหารวิชาการและการวิจัยได้รับการยอมรับจากต่างประเทศมากขึ้น โดยมีการร่วมมือในลักษณะเครือข่ายและการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม
- 5) สถาบันอุดมศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และได้รับการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์หลากหลาย รองรับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนของชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมีเสถียรภาพทางด้านงบประมาณเพียงพอและเหมาะสมในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ
- 6) บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาได้รับการสร้างและพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ผู้วิจัยได้นำข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาอุดมศึกษาระดับที่ 9 เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ว่า มีลักษณะสอดคล้องตามปรัชญาและแนวคิดที่ปรากฏหรือไม่ มีประเด็นใดที่สอดคล้องหรือแตกต่าง และลักษณะหลักสูตรที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 ควรเป็นอย่างไร

แผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม
(พ.ศ.2542-2551)

ตามที่สื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมได้เข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการพัฒนาคนและสังคมและทวีบทบาทขึ้นเรื่อย ๆ ตามกรอบแนวคิดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่จากการทบทวนนโยบายและสถานการณ์ของการพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคมยังมีขีดจำกัด เนื่องจากปัญหาการกระจายตัวของสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างเท่าเทียมกัน ผู้รับและผู้ใช้สื่อยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต ชุมชนและสังคมโดยรวม ดังนั้น จึงนำไปสู่แนวคิดที่จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาสื่อสาร

ในสังคม เทคโนโลยีในการสื่อสารได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนยุคปัจจุบัน ได้เกิดสื่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากหรือที่เรียกว่า “สื่อสมัยใหม่” (new media) ซึ่งสามารถกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกล การสร้างเทคโนโลยีใหม่ ๆ ไม่เพียงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเครื่องจักรเท่านั้น หากยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ออกไป การค้นพบเทคโนโลยีมีเดียซึ่งสามารถนำข้อมูลจำนวนมากมาแสดงผลร่วมกับภาพกราฟฟิก วิดีโอ เสียงดนตรี และภาพเคลื่อนไหวเสมือนจริงต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้มีการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในงานด้านการสื่อสารมากขึ้น (พรพิไล เลิศวิชา, 2542 : 18)

ปัจจุบัน นับได้ว่า เป็นยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วกว่ายุคสมัยใด และยังได้ก่อให้เกิดช่องทางการสื่อสารหรือสื่อรูปแบบใหม่ สื่อที่น่าสนใจ คือ เครื่องข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีข้อคิดเห็นจากนักวิชาการจำนวนมากตั้งคำถามว่า สื่อใหม่ดังกล่าวจะเข้ามาแทนที่สื่อเดิมที่มีอยู่หรือไม่ จะเป็นช่องทางนำเสนอข่าวสารที่ไม่เหมาะสมให้แก่สังคมหรือไม่อย่างไร

นอกเหนือจากการก่อกำเนิดของสื่อใหม่ดังกล่าวแล้ว สื่อมวลชนที่ยังคงผลิตสารสู่ผู้รับในรูปแบบเดิมได้มีการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการนำเสนอไปมาก เช่น หนังสือพิมพ์ ซึ่งใช้ระบบการนำเสนอผ่านเครือข่าย หรือหนังสือพิมพ์ออนไลน์ เป็นต้น (มณฑิรา อินคชสาร และดวงกมลชาติประเสริฐ, 2540 : 179) อันนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของสื่อสิ่งพิมพ์ เมื่อคนคุ้นเคยกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น ความนิยมอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อรูปแบบของสื่อเปลี่ยนไป

การรับรู้ของคนจากการเปิดรับสื่อก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในแวดวงการสื่อสารจึงควรให้ความสนใจต่อการปรับรูปแบบการนำเสนอ และผลด้านจิตวิทยาที่จะมีต่อตัวผู้รับสารด้วย

สำหรับสื่อกระจายเสียง ซึ่งนับเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เก่าแก่ที่สุดและยังคงแพร่หลายอยู่จนถึงปัจจุบันยังมีพัฒนาการทั้งในด้านเทคโนโลยีการผลิตรายการ การส่งกระจายเสียงให้ครอบคลุมและการพัฒนาเครื่องรับ ปัจจุบันใช้วิธีการกระจายเสียงผ่านดาวเทียม หรือการกระจายเสียงผ่านเคเบิลใยแก้วนำแสงไปสู่ผู้ฟังโดยตรง (อรธมพ เรียรถาวร, 2542 : 104) นอกจากนั้น การผลิตและการนำเสนอรายการได้มีการนำระบบดิจิทัลและคอมพิวเตอร์มาประยุกต์กับการผลิตรายการและเสนอรายการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อหรือผู้ที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาดังกล่าวต้องทำความเข้าใจและใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมและให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ลักษณะปัญหาอันเกิดจากเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชนก็ยังมีเป็นอันมาก โดยเฉพาะการพัฒนาสื่อสารมวลชนและโทรคมนาคมที่ผ่านมายังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคมเท่าที่ควร ทั้งนี้ เนื่องมาจาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542 : 2-55)

1. ประเทศไทยมีสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์เป็นจำนวนมาก แต่เป็นไปเพื่อธุรกิจการค้าและความบันเทิงเป็นสำคัญ แหล่งที่ตั้งก็มักกระจายอยู่ในเมืองใหญ่ หรือพื้นที่ ๆ มีความเจริญทางเศรษฐกิจมากกว่า ในขณะที่ชนบทไม่ได้รับบริการดังกล่าวเท่าที่ควร
2. กิจการโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดั่งขึ้นมาหรือมีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารมากกว่าการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้
3. ในอดีต รัฐยังไม่มีแนวคิดว่า คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ รัฐจึงยังไม่มียุทธศาสตร์หลักที่จะจัดสรรคลื่นดังกล่าวเพื่อการพัฒนาคนและสังคมโดยตรง

เมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มุ่งให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงศักยภาพสูงสุดของคนบนพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับการจัดการศึกษาของประเทศในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคนและสังคมไทย เนื่องจากสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมหาศาลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด ทักษะคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้น จึงได้เกิดแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสื่อให้มีความสมดุลระหว่างภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน และภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งมีการกระจายครอบคลุมพื้นที่ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
2. เพื่อพัฒนาผู้ผลิตสื่อให้มีจิตสำนึก มีจรรยาบรรณ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถผลิตสื่อที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาคนและสังคม
3. เพื่อพัฒนาผู้รับ และผู้ใช้สื่อให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการสร้างนิสัยรักการอ่าน และพัฒนาทักษะการอ่านเป็น ฟังเป็น ดูเป็น และคิดเป็น สามารถเลือกสรรกลั่นกรอง และใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม
4. เพื่อปรับระบบบริหารจัดการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ให้เปิดโอกาสแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและสังคมมากขึ้น

โดยได้กำหนดเป้าหมายดังนี้

1. กำหนดสัดส่วนเนื้อหาสาระของรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์เพื่อการพัฒนาคนและสังคม (รายการเพื่อการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น) อย่างน้อยร้อยละ 50
2. กำหนดสัดส่วนของผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยแบ่งเป็นภาครัฐซึ่งครอบคลุมภาคราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 40 ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน ร้อยละ 20 และภาคธุรกิจเอกชน ร้อยละ 40
3. มีสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนระดับจังหวัดอย่างน้อยจังหวัดละ 1 สถานี รวมทั้งให้มีสถานีวิทยุโทรทัศน์ชุมชนด้วย
4. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 80 ของประเทศ มีนิสัยรักการอ่าน มีการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้ทั่วถึงทุกตำบล และร้อยละ 20 ของประชาชนทั้งประเทศมีโอกาสใช้อินเทอร์เน็ต
5. มีองค์กรประชาชนที่สามารถควบคุม ตรวจสอบ และปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้รับ และผู้ใช้สื่อ ได้อย่างเข้มแข็งทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาไว้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสื่อ

- 1.1 สนับสนุนการจัดสรรคลื่นความถี่ และเครือข่ายวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้เหมาะสมกับพื้นที่
- 1.2 ส่งเสริมให้มีการกระจายบริการ โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ มีอัตราการใช้บริการที่เหมาะสมกับสาธารณสุข และมีโอกาสเข้าถึงบริการเป็นพิเศษสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- 1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ต้นทุนการผลิตสิ่งพิมพ์ลดลง และประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณภาพได้มากขึ้น
- 1.4 ส่งเสริมการกำหนดสัดส่วนรายการทั้งของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้มีความสมดุล ระหว่างภาคบันเทิงและโฆษณา กับภาคสาระ เพื่อการยกระดับสติปัญญาและพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำเครือข่ายสารสนเทศการพัฒนาคอนและสังคมในด้านต่าง ๆ โดยกำหนดให้หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา หรือองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลางเครือข่ายสารสนเทศแต่ละด้านตามความพร้อมและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- 1.6 ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อเป็นสื่อกลางในการรับรู้และถ่ายทอดข่าวสารระหว่างชุมชนท้องถิ่น ภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐและโลกภายนอก
- 1.7 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้าน โทรคมนาคมที่เอื้ออำนวยและสนับสนุนต่อการพัฒนากิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคนและสังคม
- 1.8 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสารสนเทศทั้งในด้านระบบข้อมูล การผลิตอุปกรณ์ด้านโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์
- 1.9 จัดให้มีอัตราการใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศแห่งชาติในอัตราพิเศษสำหรับการศึกษาและจัดให้มีการกองทุนเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้โครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศเพื่อการศึกษา
- 1.10 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำเครือข่ายสารสนเทศภาครัฐ เพื่อให้การใช้เครือข่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเอกภาพ และคุ้มค่าการลงทุน

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ผลิตสื่อ

- 2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนที่เข้มแข็ง เพื่อกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อมวลชนด้วยกันเองให้มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาคนและสังคม มีจรรยาบรรณในการผลิตสื่อ มีการกำหนดมาตรฐานการนำเสนอข่าวและมาตรการควบคุมและลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตและเผยแพร่สื่อสารมวลชนและสื่อสารสนเทศที่บิดเบือนข้อเท็จจริง
- 2.2 ส่งเสริมการปฏิรูปองค์กรสื่อของรัฐให้มีสถานะเป็นองค์กรมหาชน มีภารกิจในการพัฒนาคนและสังคมที่ชัดเจนหรือเป็นบรรษัทสาธารณะที่เป็นองค์กรธุรกิจสื่อสารมวลชนที่ปลอดจากการควบคุมของรัฐ
- 2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์กลางการวิจัยและผลิตสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบใหม่ เช่น มัลติมีเดีย การเผยแพร่ ฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะและความชำนาญด้านการผลิตสื่อมัลติมีเดีย เช่น การจัดตั้งสถาบันมัลติมีเดียแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระเพื่อรับผิดชอบดำเนินการ
- 2.4 ส่งเสริมให้มีการจัดสรรกำไรส่วนหนึ่งของสื่อทุกประเภท พัฒนามูลค่าและมาตรฐานการผลิตของตนเอง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนพัฒนามูลค่าสื่อประเภทที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ เช่น สื่อพื้นบ้าน ให้มีการผลิตสื่ออย่างมีคุณภาพและสร้างสรรค์
- 2.5 ส่งเสริมการผลิตสื่อเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ
- 2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและเผยแพร่สื่อในรูปแบบพิเศษสำหรับผู้ด้อยโอกาส
- 2.7 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลและเสนอข่าวที่ถูกต้องเป็นประโยชน์และทันต่อการแก้ปัญหาในแต่ละสถานการณ์ โดยส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้นโยบายการประชาสัมพันธ์เชิงรุก
- 2.8 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาครัฐและเอกชนจัดแปลคำร่าภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย รวมทั้งวิจัยและพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย
- 2.9 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจการการผลิต พัฒนา และเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ
- 2.10 ส่งเสริมและสนับสนุนการยกระดับคุณวุฒิ ทักษะความรู้ จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของบุคลากรผู้ผลิตสื่อทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง

- 2.11 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีหน่วยงานอิสระจัดทำมาตรฐานในการวัดและประเมินคุณภาพและความนิยมรายการสื่อมวลชนแต่ละประเภทเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินรายการ
  - 2.12 สร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตลอดจนเสริมสร้างสวัสดิการแก่บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชน
  - 2.13 สร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์หรือสถาบันฝึกอบรมด้านโทรคมนาคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้รับและผู้ใช้สื่อ
    - 3.1 สนับสนุนสื่อมวลชนศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจสื่อ สามารถเลือกรับและกั้นกรองข่าวสารข้อมูลจากสื่อ
    - 3.2 สร้างนิสัยการอ่านของคนไทย โดยส่งเสริมสนับสนุนการผลิตและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ให้มีความหลากหลาย มีราคาที่ถูกและครอบคลุมทั่วถึง ทั้งในรูปแบบของธุรกิจการค้าและสื่อเพื่อสาธารณประโยชน์
    - 3.3 ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งในสถาบันการศึกษา ครอบครัวและชุมชน
    - 3.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการร้องเรียนและการคุ้มครองผู้บริโภคข่าวสารที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสื่อ โดยการรวมตัวของผู้บริโภคข่าวสารเป็นกลุ่ม ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ
    - 3.5 สร้างหลักประกันสิทธิของประชาชนจากการละเมิดของสื่อและอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
    - 3.6 ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการศึกษาทางไกลมาใช้ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
    - 3.7 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ ธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชนและชุมชน ในการกระจายบริการเทคโนโลยีสารสนเทศไปยังกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ
    - 3.8 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแหล่งความรู้และข้อมูลระดับท้องถิ่นที่ประชาชน โดยเฉพาะผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสอื่นสามารถเข้าถึงสื่อแต่ละประเภทได้ง่าย และไม่เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม
    - 3.9 ส่งเสริมความรู้พื้นฐานทางด้านคอมพิวเตอร์ และภาษาอังกฤษ รวมทั้งทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชน

3.10 จัดให้มีเครือข่ายเพื่อการศึกษาคือครอบคลุมโรงเรียนทุกจังหวัดทั่วประเทศ และส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทุกระดับพัฒนาระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการ

4.1 ยกเลิกระบบผูกขาดโดยรัฐในกิจการโทรคมนาคม และยกเลิกระบบการผูกขาดการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยส่งเสริมให้มีการกำหนดขอบเขตการจัดสรรคลื่นและการลงทุนด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมให้ชัดเจน

4.2 สนับสนุนองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ โดยเฉพาะองค์กรด้านกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และองค์กรด้านกิจการสื่อสารโทรคมนาคมและสารสนเทศให้ปฏิรูปการจัดการระบบสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.3 ส่งเสริมการใช้มาตรการทางภาษี มาตรการทางการเงินการคลังและมาตรการการส่งเสริมการลงทุนอื่นเพื่อจูงใจแก่ภาคเอกชนในการผลิต และขยายขอบเขตการให้บริการด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมในพื้นที่ชนบท

4.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการระดมทุนเพื่อพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคม

4.5 ปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมให้ทันสมัยและชัดเจน รวมทั้งให้มีบทบังคับใช้ที่จริงจัง

4.6 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม

4.7 กำหนดให้การวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการจัดทำสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคนและสังคมเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการอนุญาตประกอบกิจการด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม รวมทั้งการส่งเสริมการลงทุนในกิจการที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและเนื้อหาที่ปรากฏใน แผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมเพื่อพัฒนาคนและสังคมมากำหนดแนวทางที่พึงประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตร นิเทศศาสตร์ในประเทศไทย พร้อมทั้งวิเคราะห์ว่า แนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีทิศทางที่ สอดคล้องกับบทบาทผู้ผลิตในแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม หรือไม่ อย่างไร

แนวโน้มธุรกิจสื่อสารมวลชน

Croteau and Hoyne(2000 : 25-29) กล่าวว่า เหตุผลที่ทำให้ธุรกิจสื่อสารมวลชนมีลักษณะ แตกต่างจากธุรกิจอื่น ได้แก่

1. สถานการณ์ทางการตลาดที่เป็นเอกลักษณ์ ธุรกิจอื่นขายสินค้าให้ลูกค้า รูปแบบความสัมพันธ์จึงเป็นแบบ buyer-seller relation แต่ธุรกิจสื่อเป็น dual product market คือ ผลิตสินค้าที่เป็น สื่อ (ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ) เพื่อส่งไปยังลูกค้า ได้แก่ ผู้ชม หรือผู้ฟัง แต่ ขณะเดียวกัน ต้องหาทางเข้าถึงลูกค้าเพื่อเข้าไปสู่สินค้าหรือบริการด้วย (เพราะในที่สุด แม้สื่อจะทำ เพื่อประชาชน แต่ผลกำไรและความอยู่รอดของบริษัทก็ต้องขึ้นอยู่กับโฆษณาเป็นสำคัญ)

2. ผลผลิตจากสื่อเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและการเมือง เสมือนเป็นแหล่งทรัพยากรของสื่อ เป็นศูนย์กลางของแหล่งความรู้ และการบูรณาการทางสังคม

สื่อเป็นแหล่งทรัพยากรตั้งต้นของประชากร ทั้งเหตุการณ์ปัจจุบันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน อดีต เช่น เป็นแหล่งให้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล แหล่งข้อมูลเพื่อการใคร่ครวญ อย่างรอบคอบของสาธารณชน

นอกเหนือจากการเป็นแหล่งข้อมูลแล้ว สื่อมวลชนยังมีบทบาทต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ให้ความรู้อย่างไม่เป็นทางการ (informal educator)
- 2) ให้ความบันเทิง
- 3) เป็นหน้าต่างของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์
- 4) แนะนำให้รู้จักชีวิต มุมมองของบุคคลที่ไม่รู้จักมาก่อน
- 5) เปิดมุมมองใหม่ ๆ แก่คนทุกเพศวัย
- 6) ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และสร้างความเข้าใจแก่โลก

3. สื่อได้รับการปกป้องดูแลเป็นพิเศษเสมอจากกฎหมายและข้อบัญญัติต่าง ๆ เพราะในสังคม ประชาธิปไตย มีคำกล่าวที่ว่า เมื่อใดสื่อถูกคุกคาม แสดงว่า สังคมนั้นเกิดปัญหาด้านบรรยากาศแห่ง ความเป็นประชาธิปไตย

เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญและมีลักษณะพิเศษดังกล่าว จึงต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจถึงคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวเข้าไปปฏิบัติงาน ความสำเร็จของบุคคลในวิชาชีพสื่อมวลชน มีลักษณะขึ้นลงไม่สม่ำเสมอ เพราะต้องขึ้นอยู่กับรสนิยมของตลาดที่ทำนายได้ยาก การทำงานด้านสื่อจึงมีมิติที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ประกอบกัน

จากการที่สื่อมวลชนได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่า มีลักษณะเป็นวิชาชีพ อันหมายถึง มีมาตรฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้น สื่อมวลชนที่พึงปรารถนา จึงควรมีคุณลักษณะดังนี้ (Croteau and Hoyne , 2000 : 234)

1. สื่อมวลชนควรมีความเข้มแข็งพอที่จะกันตัวเอง หรือสร้างกำแพงแยกธุรกิจออกจากการทำหน้าที่สื่อได้
2. สื่อต้องอุทิศเนื้อที่และเวลาให้กับการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทที่พึงประสงค์ของสื่อ
3. สื่อต้องให้ความสำคัญต่อสาธารณชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และเสนอเรื่องราวของสาธารณชน

แนวโน้มโครงสร้างธุรกิจสื่อสารมวลชน

Croteau and Hoyne(2000 : 73) ทำนายว่าโครงสร้างธุรกิจสื่อมวลชนในอนาคต มีแนวโน้มจะมีความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. มีการเติบโตโดยการผนวกรวม (merger) หรือการเข้าซื้อกิจการ (take over) ทำให้สื่อเติบโตขึ้นกว่าสมัยก่อน ทั้งนี้ การรวมกิจการของธุรกิจสื่อสารมวลชนเป็นกระแสของโลกธุรกิจที่กำลังแพร่หลาย ทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่มีความเข้มแข็งขึ้น แต่ผลกระทบที่เกิดตามมา คือ การผูกขาดทางธุรกิจสื่อของบริษัทใหญ่
2. มีการรวมตัวกันในแนวนอนมากขึ้น คือ ผนวกธุรกิจหลายสื่อเข้าไว้ในบริษัทเดียว(media conglomerate) เช่น ภาพยนตร์ ละคร เทป โฆษณา ในขณะที่เดียวกัน เกิดการรวมตัวกันในแนวตั้งด้วย คือ ดำเนินการผลิตสื่อแบบครบวงจร ตั้งแต่ขั้นเตรียมการก่อนการผลิต (pre-production) ผลิต (production) และตัดต่อ(post-production) ซึ่งธุรกิจที่ผนวกรวมดังกล่าว ล้วนเป็นธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อกันทั้งสิ้น
3. ธุรกิจจะขยายสู่ความเป็นสากลมากขึ้น
4. การรวมศูนย์อำนาจจะยังคงอยู่ที่เจ้าของธุรกิจเป็นสำคัญ

แนวโน้มธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์

ธุรกิจหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์เป็นธุรกิจที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากการถดถอยของเศรษฐกิจได้ง่ายที่สุด โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ.2540 หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องปิดตัวเองลง หนังสือพิมพ์ที่ยังคงอยู่มีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยปลดพนักงานอันเนื่องจากปัญหาด้านรายได้ เพราะรายได้จากการโฆษณาและยอดการจำหน่ายหนังสือพิมพ์ลดลง ทำให้ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์หลายฉบับไม่สามารถรักษารายได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ผู้จัดการรายสัปดาห์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 787 31 ธันวาคม 2544 - 6 มกราคม 2545) อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการเปิดหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่อยู่บ้าง แม้จะเป็นเคปโตในเชิงปริมาณที่เป็นไปอย่างช้า ๆ ก็ตาม การเกิดใหม่ของหนังสือพิมพ์ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ในแนวเดียวกันมียอดขายโดยเฉลี่ยลดลง (ประชาชาติธุรกิจ 6-9 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3329 : 24)

ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นประเด็นที่มีการวิจารณ์และมีข่าวปรากฏอยู่บ่อยครั้ง หากแต่ทางผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าวก็มีกระบวนการตรวจสอบและดำเนินการโดยสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน สื่อนิคยสารมีแนวโน้มจะขยายตัวในลักษณะการเจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น สื่อนิคยสารการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ซึ่งเริ่มมีการแข่งขันกันมากขึ้น รวมถึงการเสนอเนื้อหา นิคยสารผ่านคอมพิวเตอร์ ในระบบที่เรียกว่า “แมกกาซีนคอมพิวเตอร์” (magazine computer) กล่าวคือ เป็นการให้บริการข้อมูลต่าง ๆ ผ่านจอคอมพิวเตอร์ เช่น มิวสิควิดีโอที่ได้รับความนิยม โปรแกรมภาพยนตร์ที่น่าสนใจ สารคดีที่น่าสนใจ เกมประจำเดือน ช่องโปรแกรมดังกล่าวสามารถเพิ่มจำนวนเข้าไปตามความนิยมโดยข้อมูลแต่ละเครื่องจะสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการในบริเวณที่สถานที่ติดตั้งเครื่อง เช่น ห้างสรรพสินค้า (ไทยแลนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง ปีที่ 2 ฉบับที่ 17 ประจำเดือนพฤษภาคม 2539, 3)

แนวโน้มธุรกิจสื่อกระจายเสียง

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ สื่อวิทยุเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นในแง่ของการเป็นสื่อโฆษณาและทำกิจกรรมด้านการตลาด เพราะมีจุดเด่นที่เจ้าของสามารถลงโฆษณาและทำกิจกรรมแบบเจาะพื้นที่ได้ดีกว่าสื่ออื่น ๆ การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนทำให้เกิดการสูญเสียค่าซื้อสื่อในอัตราน้อยมาก (ประชาชาติธุรกิจ 29 พฤศจิกายน 2544-2 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3327 : 21-22) และจากการที่สื่อวิทยุมีราคาถูกเมื่อเทียบกับสื่อมวลชนแขนงอื่น ทำให้การขยายตัวของตลาดวิทยุยังคงดำเนินไป โดยบริษัทใหญ่มีแนวโนม้เข้ามาลงทุนมากขึ้น

นอกจากการขยายตัวในภาคธุรกิจแล้ว สื่อวิทยุยังมีทิศทางความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินการอีกประการหนึ่ง คือ การบริหารงานโดยภาคประชาชน ดังเช่น วิทยุชุมชน หรือเครือข่ายวิทยุประชาสังคม ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในปลายปี พ.ศ.2542 ระหว่างที่ร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และการกำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์กำลังอยู่ในการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎร โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อใช้เป็นช่องทางการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และการจัดการด้วยตนเอง (กรุงเทพธุรกิจ : 7 เมษายน 2545 ปีที่ 15 ฉบับที่ 4945) ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ซึ่งแม้ว่า รูปแบบและการบริหารงานของวิทยุชุมชนในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมในสื่อมากขึ้นดังกล่าวเป็นทิศทางที่สื่อมวลชนผู้ประกอบการด้านวิทยุกระจายเสียงควรให้ความสำคัญ

ในขณะเดียวกัน เมื่อประชาชนมีบทบาทในสื่อวิทยุมากขึ้น ผู้ประกอบวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุกลับได้รับการวิจารณ์ในด้านการแสดงบทบาทหน้าที่ เช่น มีบทบาทเพียงให้ความบันเทิงโดยการเปิดเพลง โฆษณาสรรพคุณของสินค้าที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ และขาดความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตรายการรูปแบบใหม่ ๆ เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ : 8 พฤษภาคม 2545 ปีที่ 15 ฉบับที่ 4976)

สำหรับสื่อโทรทัศน์ ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในลำดับแรกของผู้บริโภค พิจารณาได้จากการใช้งบประมาณในการโฆษณาผ่านสื่อในช่วง 10 เดือนแรกของ พ.ศ.2544 สื่อที่มีอัตราการเติบโตสูงสุด คือ โรงภาพยนตร์ เพิ่มขึ้นถึง 89% ตามด้วยสื่อกลางแจ้ง 32% โทรทัศน์ 7% หนังสือพิมพ์ 6% นิตยสาร 2% และวิทยุ 1% โดยสื่อโทรทัศน์ยังคงเป็นส่วนแบ่งการตลาดสูงสุด ถึง 66% ตามด้วยหนังสือพิมพ์ 15% และวิทยุ 9% แม้จะอยู่ในสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ แต่สื่อโทรทัศน์ยังคงได้รับความนิยมอยู่ในลำดับแรก (ประชาชาติธุรกิจ 29 พฤศจิกายน-2 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3327 : 1)

นอกจากการเติบโตในเชิงปริมาณแล้ว สื่อโทรทัศน์ยังมีความเติบโตในเชิงคุณภาพด้วย จากกระแสการแข่งขันที่ค่อนข้างรุนแรงในสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ต้องแข่งขันกลุ่มเป้าหมายโดยการยกระดับคุณภาพรายการ การแข่งขันความเป็นหนึ่งในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สถานีโทรทัศน์สีกอเทวีมีการใช้เทคโนโลยีพีอาร์เอส หรือการนำเสนอข่าวสารโทรทัศน์ที่มีสื่อ (ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 21 ฉบับที่ 654 20-22 ธันวาคม 2544 : 17) และมีแนวโน้มเข้าสู่ลักษณะการสื่อสารสองทางผ่านทางโทรทัศน์ หรือ Interactive TV ซึ่งผู้ชมสามารถสื่อสารโต้ตอบกับรายการที่รับชมได้ โดยใช้ต้นแบบจากโทรศัพท์ ระบบที่สมบูรณ์ต้องอาศัยอุปกรณ์ต่อพ่วงประเภทฮาร์ดดิสก์

หรือ set-top อยู่ด้วย หรืออาจมีการต่อพ่วงกับคอมพิวเตอร์ในการทำงาน โดยทั่วไปจะเป็นส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยในการทำงานด้านการถอดรหัสสัญญาณ เช่น ในปัจจุบันเครื่องแปลงสัญญาณของเคเบิลทีวีจะมีคีย์การ์ดในการถอดรหัส ซึ่งหมายความว่า ในปัจจุบันระบบโทรทัศน์ของประเทศไทย กำลังกลายเป็น interactive TV มากขึ้น (ไทยแลนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง ปีที่ 2 ฉบับที่ 18 ประจำเดือนมิถุนายน 2539 : 5)

สำหรับด้านเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ การกำหนดผังรายการจะมีความชัดเจน เป็นระบบมากขึ้น นอกจากนั้น สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งพยายามกำหนดผังรายการที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ในขณะที่อัตราค่าโฆษณาของสถานีโทรทัศน์ยังคงมีการปรับไม่มากนัก (ประชาชาติธุรกิจ 17-19 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3332 : 1)

แนวโน้มธุรกิจสื่อภาพยนตร์

แม้ธุรกิจสื่อประเภทอื่นจะอยู่ในภาวะตกต่ำอันเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ แต่ธุรกิจภาพยนตร์ในประเทศไทยกลับมีอัตราเติบโตขึ้น เนื่องจากการเพิ่มของจำนวนภาพยนตร์ ผนวกกับการเพิ่มของจำนวนโรงภาพยนตร์ เนื่องมาจากการเติบโตด้านรายได้ของภาพยนตร์ ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจที่จะลงทุนขยายโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้นด้วย

สาเหตุอีกประการที่ทำให้ธุรกิจภาพยนตร์มีความตื่นตัวขึ้น เนื่องจากตลาดภาพยนตร์โฆษณา มีการแข่งขันกันสูงขึ้น ประกอบกับเจ้าของสินค้ามีแนวโน้มจะตัดงบประมาณการผลิตภาพยนตร์โฆษณาลง ทำให้บุคลากรที่ทำงานด้านการโฆษณาหันมาทำงานในแวดวงภาพยนตร์มากขึ้น (ประชาชาติธุรกิจ ฉบับที่ 3335 27-30 สิงหาคม 2544 : 17)

นอกจากนั้น บริษัทผู้ผลิตภาพยนตร์มีแนวโน้มขยายการลงทุน และสร้างภาพยนตร์ไทยมากขึ้น ภาพยนตร์หลายเรื่องได้รับการยอมรับในต่างประเทศ รวมทั้งผู้ผลิตภาพยนตร์ไทยพยายามนำภาพยนตร์ไปเสนอขายต่างประเทศ เป็นการแสวงถึงโอกาสที่เปิดกว้างมากขึ้นในการสร้างสรรค์ผลงาน จนสำนักข่าวรอยเตอร์ได้นำเรื่องราวของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยไปเผยแพร่ทั่วโลกว่า นับแต่ พ.ศ 2544 เป็นต้นมา เป็นช่วงของ “การเกิดใหม่” อีกครั้งของหนังไทย ก็ เป็นการเติบโตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ไทยยังคงได้รับการวิจารณ์ว่า เติบโตเฉพาะในด้านกระบวนการผลิต (production) แต่บกพร่องในด้านบทภาพยนตร์

“บทภาพยนตร์จึงยังเป็นปัญหาของหนัง เพราะเรามีคนทำงานในโปรดักชั่นที่ดี (ซึ่งก็ไม่มากมายพอที่จะคว่ำไปทั่ว ๆ แล้วได้) แต่ยังขาดคนที่เข้าใจในเรื่องของ บทหนัง โดยเฉพาะส่วนของน้ำหนักต่าง ๆ แรงงูใจและการกระทำ”

(นันทขว้าง สิริสุนทร, เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 10

ฉบับที่ 511 18-24 มีนาคม 2545)

แม้จะยังคงมีคำวิจารณ์ในด้านบทภาพยนตร์ แต่การขยายตัวของภาพยนตร์ไทยยังสะท้อนให้ทราบว่า ภาพยนตร์ไทยได้สร้างกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ ให้เข้าชมภาพยนตร์ไทยมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งต่างจากเดิมที่เป้าหมายของลูกค้านั้นเฉพาะกลุ่มวัยเรียนและวัยทำงานอายุไม่เกิน 40 ปี เป็นหลัก (ผู้จัดการรายวัน 12 ธันวาคม 2544 ปีที่ 12 ฉบับที่ 3434: 24)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรตระหนักและให้ความสำคัญสำหรับธุรกิจภาพยนตร์ คือ กระแสความนิยมของผู้ชมภาพยนตร์ ซึ่งมีอาจคาดเดาได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นความไม่แข็งแรงของตลาด ความไม่แน่นอนของผู้ชมซึ่งยากต่อการคาดเดอนาคต เนื่องจากผู้ชมพร้อมจะทุ่มเทความสนใจไปยังภาพยนตร์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่มิได้หมายความว่า ตลาดวงกว้างให้ความสนใจตอบรับหรือเลือกเฟ้นคุณภาพของภาพยนตร์ แต่เป็นสภาพที่เอื้อต่อการสร้างกระแสโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้บริษัทผู้ผลิตภาพยนตร์ที่มีสื่อหลายประเภทอยู่ในมือได้เปรียบ ในขณะที่บริษัทผู้สร้างอิสระอยู่ในสภาพเสียเปรียบ (ผู้จัดการรายวัน 1 มกราคม 2545 ปีที่ 12 ฉบับที่ 3449 : 11)

แนวโน้มธุรกิจโฆษณาและประชาสัมพันธ์

ธุรกิจโฆษณายเป็นธุรกิจสื่อที่ได้รับผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ง่ายกว่าธุรกิจสื่อประเภทอื่นและเมื่อผลกระทบเกิดขึ้น วิธีการตลาดที่บริษัทโฆษณาดำเนินการ คือ ลดหรือตัดงบประมาณ และระบบการคัดพนักงานออก แต่อย่างไรก็ตาม จากกระแสการแข่งขันของสินค้าและบริการ จะทำให้การโฆษณายังคงมีบทบาทและสามารถเติบโตได้ เนื่องจากแนวโน้มเศรษฐกิจดีขึ้น การแข่งขันจึงมีมากขึ้น นอกจากนั้น ความซับซ้อนของลูกค้าที่มีมากขึ้น บทบาทของผู้สร้างสรรค์งานโฆษณา (creative) จึงมีมากขึ้นด้วย (ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1653 16-19 ธันวาคม 2544 : 17-18) แต่ที่น่าสนใจ คือ ธุรกิจโฆษณาที่เติบโตมักเป็นธุรกิจโฆษณาของบริษัทต่างชาติ ได้แก่ บริษัทญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ในขณะที่บริษัทธุรกิจโฆษณาของไทยมีแนวโน้มจะตัดราคากันเอง ทำให้หลายบริษัทต้องปิดกิจการหรือหันไปทำธุรกิจอื่น แต่ขณะเดียวกัน ยังคงมีบริษัทโฆษณาของไทยที่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างฐานอำนาจต่อรองให้เข้มแข็ง และรักษาฐานลูกค้ารายใหญ่ได้ โดยใช้ข้อดีของบริษัทโฆษณาไทย คือ การมีความสัมพันธ์ที่ลึกกับ

สื่อมวลชนไทยแขนงต่าง ๆ (กรุงเทพธุรกิจ 29 ธันวาคม 2544) นอกจากนั้น การประกอบธุรกิจด้านสื่อโฆษณา จะมีการแยกส่วนอย่างชัดเจนระหว่างธุรกิจสื่อ (media planning) กับบริษัทสร้างสรรค์งานโฆษณา(creative planning) การใช้งบประมาณในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์จะเป็นไปด้วยความระมัดระวังมากขึ้น (ผู้จัดการ, 29 เมษายน 2545)

แนวโน้มธุรกิจโฆษณาในอนาคต จะเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบ “segmentation” หรือ การทำโฆษณาแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม สื่อโทรทัศน์มีแนวโน้มเป็นสื่อสำหรับสร้างกระแส เนื่องจากกลยุทธ์ที่ใช้เป็นการรวมสื่อหลายประเภทเข้าด้วยกัน หรือ IMC (Integrated Marketing Communication) การโฆษณากับการประชาสัมพันธ์จะกลายเป็นธุรกิจที่ควบคู่กัน และไม่สามารถแยกจากกันออกได้ชัดเจน ธุรกิจที่มีแนวโน้มใช้งบประมาณในการโฆษณามาก คือ ธุรกิจโทรศัพท์มือถือ เนื่องจากมีกระแสการแข่งขันกันสูง ในขณะที่เครื่องคิดเลขแอลกอฮอล์มีการขยายตัวในปริมาณค่อนข้างสูงและเริ่มเจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมากขึ้น จนมีกระแสเรียกร้องจากสังคมให้มีการทบทวนถึงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาเครื่องคิดเลขประเภทดังกล่าว (กรุงเทพธุรกิจ , 26 ธันวาคม 2544) รวมถึงการมีกรรมการตรวจสอบโฆษณา พิจารณาข้อร้องเรียนและมาตรการแข่งขันสินค้าที่ไม่ปฏิบัติตามคำตัดสิน เป็นการกำกับดูแลกันเองภายในแวดวงวิชาชีพการโฆษณา (ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1649 2-5 ธันวาคม 2544 : 20)

แนวโน้มของธุรกิจโฆษณา งานวิจัยจะเข้ามามีบทบาทต่อการทำการตลาดของสินค้า แม้ว่าบางครั้งงานวิจัยอาจไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการที่ถูกต้อง แต่ผู้สร้างสรรค์งานโฆษณา (creative) ยังคงต้องนำผลการวิจัยทางการตลาดมาประยุกต์ใช้เพื่อเข้าใจผู้บริโภคแต่ละกลุ่มเป้าหมายให้ได้ (ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1654 13-15 สิงหาคม 2545 : 28)

แนวโน้มธุรกิจสื่ออินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มจะเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน การรับสื่อต่างๆในปัจจุบันสามารถรับผ่านอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการอ่านหนังสือพิมพ์ผ่านอินเทอร์เน็ต ชมรายการโทรทัศน์ และฟังวิทยุทางอินเทอร์เน็ต ธุรกิจทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งเทคโนโลยีมีแนวโน้มจะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้อินเทอร์เน็ตเป็นที่สนใจทั้งต่อผู้ประกอบการและผู้บริโภคมากขึ้น การทำธุรกิจทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางใหม่สำหรับธุรกิจในปัจจุบัน โดยพบว่า ธุรกิจโฆษณาทางอินเทอร์เน็ต (web advertising) เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้หลักให้บริษัทถึง 80% ของรายได้ทั้งหมด (ประชาชาติธุรกิจ ฉบับที่ 3328 3-5 ธันวาคม 2544 : 30)

นอกจากนั้น หน่วยงานภาครัฐยังมีความพยายามผลักดันให้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อสาธารณะ โดยการสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) วางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสาธารณะในโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เชื่อมโยง 76 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะให้ได้ในทุกอำเภอทั่วประเทศจำนวน 756 อำเภอ

ในขณะเดียวกัน เนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตเป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น เช่น การให้บริการที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรมทางอินเทอร์เน็ต การพนัน เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน อาชญากรรมทางเพศ ซึ่งยังไม่มีมาตรการหรือกฎหมายที่ชัดเจนออกมารองรับ (กรุงเทพธุรกิจ ปีที่ 15 ฉบับที่ 4846, 29 ธันวาคม 2544 : 2)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับแนวโน้มธุรกิจสื่อสารมวลชน เป็นกรอบในการวิเคราะห์แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการปรับทิศทางอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในธุรกิจสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้มีผู้ดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ดังสามารถจำแนกเป็นกลุ่ม ได้ดังนี้

(ก) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์

อุบลรัตน์ สิริขุวศักดิ์ (2527) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ (ระดับอุดมศึกษา) ในประเทศไทย” ได้ข้อสรุปว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนของทุกมหาวิทยาลัยมีแนวทางเดียวกันในการผลิตนักสื่อสารมวลชน หรือนักนิเทศศาสตร์ ซึ่งได้แก่ นักหนังสือพิมพ์ นักวิทยุ โทรทัศน์ นักสร้างภาพยนตร์ นักโฆษณาและประชาสัมพันธ์ นอกจากลักษณะหลักสูตรที่เหมือนกันแล้ว ยังได้รับอิทธิพลเรื่องการศึกษาแบบทางเดียวมาจกตะวันตก ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาในสาขานี้จำกัดเฉพาะด้านการสื่อสารมวลชน ไม่ครอบคลุมถึงการสื่อสารทั้งหมดของมนุษย์

งานวิจัยดังกล่าว เน้นการอธิบายสถานภาพที่เป็นอยู่ของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ แต่ยังไม่ครอบคลุมการทำนายแนวโน้มหรือความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งสำคัญในการพัฒนา หลักสูตรควรเป็นการนำสถานภาพในปัจจุบันแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในอนาคต ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาว่า แนวโน้มการศึกษาในสาขานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ของสังคมไทย ยังคงดำเนินไปในแนวทางดังกล่าวหรือไม่

สุกัญญา บุรณเดชาชัย (2531) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ พบว่า มาตรฐานการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ความรู้ในเนื้อหา สื่อการสอน การประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนต้องการให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านหลักสูตร ความรู้ในเนื้อหาวิชาการ สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล ส่วนปัญหาด้านการเรียนการสอนที่พบมากที่สุด คือ ขาดงบประมาณ อุปกรณ์การศึกษาไม่เพียงพอ ขาดตำรา และอาจารย์ผู้สอน

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าวเพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยมีรูปแบบเป็นอย่างไร มีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับข้อค้นพบที่ได้รับจากสถาบันราชภัฏหรือไม่

สุรัชย์ ทิพย์สุมณฑา (2539) ศึกษานโยบายและทิศทางการเรียนการสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนในทศวรรษหน้า : ตามความคิดเห็นของนักวิชาการสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน พบว่า นโยบายและทิศทางการเรียนการสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนที่เป็นไปได้มากที่สุดในอีก 10 ปีข้างหน้า คือ การศึกษาต้องปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม การเปลี่ยนแปลงนั้นส่วนหนึ่งเข้ามาเสริมทักษะด้านอาชีพ และอีกส่วนหนึ่งสนับสนุนการศึกษาในระเบียบวิธีใหม่ เช่น การเรียนรู้โดยผู้เรียนค้นคว้าจากเครือข่ายข้อมูลข่าวสารทางไกล จะเกิดความรู้ด้านทฤษฎีใหม่ ๆ จากการวิจัยเพื่อปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และระบบความเชื่อในระบบสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิม สถาบันต้องเข้มข้นทางด้านวิชาการโดยผสมผสานอย่างสอดคล้องกับการฝึกทักษะ อาจต้องเน้นในเรื่องจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม การพัฒนาหลักสูตรในอนาคต ต้องปรับการศึกษาให้ผู้ศึกษารู้และเข้าใจ ความคิดและทักษะที่จะควบคุมเครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม ให้แพร่กระจายถึงผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาควรมีทักษะด้านภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสารและการทำงานในลักษณะสากล สถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้ความเข้าใจอย่างรู้เท่าทันในสถานการณ์ปัจจุบัน ควรเพิ่มการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในการสร้างนวัตกรรมสังคมควรเติมอุดมการณ์ ปรัชญา ให้ผู้ศึกษามองการศึกษาเป็นปัจจัยเสริมของการพัฒนาโดยการเรียนรู้ถึงการทำหน้าที่อย่างชอบธรรม

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าว เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยว่าจะมีทิศทางสอดคล้องและเป็นไปตามผลการวิจัยดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

อิชยา สุภาศรี (2541) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในภาคเหนือตอนบน พบว่า มาตรฐานการเตรียมขอเปิด-ปิด และปรับปรุงหลักสูตร

ของแต่ละสถาบันค่อนข้างล่าช้า ปัญหาที่ผู้บริหารหลักสูตรพบ คือ การขาดการประสานงานที่ดี ระยะเวลาในการปฏิบัติค่อนข้างล่าช้า ขาดบุคลากรที่เข้าใจในเรื่องหลักสูตรและวิชาชีพเฉพาะด้าน ส่วนคณาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ประสบปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ค้นพบว่า การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยภาพรวมของประเทศไทยประสบปัญหาหรือมีอุปสรรคประการใดบ้าง รวมถึงแนวทางการจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์จะมีทิศทางไปอย่างไร

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง (2541) ศึกษาพัฒนาการของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย พบว่า ลักษณะการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ตั้งแต่แรกตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ได้รับรูปแบบมาจากต่างประเทศ และยังคงจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนในลักษณะปรับหลักสูตรแม้ว่า ต้นแบบคือภูมิภาคตะวันตกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วก็ตาม สำหรับแนวทางการสอนด้านนิเทศศาสตร์แนวใหม่ซึ่งเกิดขึ้นในภายหลัง คือ การศึกษาในแนวเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยดังกล่าว ยังไม่ได้นำเสนอข้อสรุปหรือผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางที่พึงประสงค์ของการศึกษาสาขาดังกล่าวในอนาคตได้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ค้นพบว่า การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยภาพรวมของประเทศไทยในอนาคตมีทิศทางไปอย่างไร

(ข) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์

นิภาพรรณ แก้วสุวรรณ (2532) ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการศึกษาวินิเทศศาสตร์ พบว่า นิสิตนักศึกษาเลือกเข้าศึกษาด้วยตนเองมากที่สุด เหตุผลในการตัดสินใจเพราะชอบวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอน และเป็นอาชีพที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ ด้านการเรียนการสอน นิสิตนักศึกษาเห็นว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนให้ทราบอย่างชัดเจน เนื้อหารายวิชาเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง การเรียนการสอนควรเน้นทางปฏิบัติมากที่สุด มีการประเมินจากคะแนนเก็บ จากผลงานและการสอบตลอดทั้งภาค ส่วนทางด้าน การประกอบอาชีพ นิสิตนักศึกษามีความปรารถนาประกอบอาชีพในหน่วยงานเอกชนที่ใช้ความรู้ทางสาขาวิชานิเทศศาสตร์

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาเพื่อศึกษาว่า ความคิดเห็นและความนิยมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันของนิสิตนักศึกษานิเทศศาสตร์ทั่วประเทศ มีแนวคิดเป็นไปในทิศทางดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร และนักศึกษานิเทศศาสตร์มีความพึงพอใจและความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์หรือไม่ อย่างไร

ปีติพร ถาวรสุข (2534) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพอาจารย์นิเทศศาสตร์ในวิทยาลัยครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสภวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ พบว่า อาจารย์นิเทศศาสตร์ สภวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ มีสมรรถภาพด้านเนื้อหาความรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษา ส่วนด้านบุคลิกภาพ อาจารย์นิเทศศาสตร์มีสมรรถภาพโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แต่นักศึกษาเห็นว่า อาจารย์มีสมรรถภาพอยู่ในระดับปานกลาง อาจารย์นิเทศศาสตร์มีความต้องการพัฒนาตนเองด้านเนื้อหาความรู้ และการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านบุคลิกภาพ อาจารย์ไม่ต้องการพัฒนา เพราะเห็นว่า ได้มีการปฏิบัติอยู่แล้วในระดับสูง ส่วนนักศึกษาเห็นว่า อาจารย์ควรมีการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนและบุคลิกภาพในระดับสูง วิธีการที่อาจารย์ต้องการใช้พัฒนาสมรรถภาพของตนเองมากที่สุด คือ การอบรมทางด้านนิเทศศาสตร์ เฉพาะแต่ละแขนงวิชา และการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดให้มีช่างเทคนิคควบคุมห้องปฏิบัติการเป็นอันดับรองลงมา

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาเพื่อวิเคราะห์ว่า อาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ และนักศึกษานิเทศศาสตร์มีทัศนคติต่อการจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์อย่างไรทั้งในด้านคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน และบุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติ ผลการวิจัยที่ได้รับมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากผลการวิจัยดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

(ค) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบัณฑิตนิเทศศาสตร์

พรรณทิพา สินไชย (2530) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์สาขาวิชานิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยครูเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นนักร้องพัฒนาการในระดับท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหาร และอาจารย์เห็นตรงกันว่า นักร้องพัฒนาการในระดับท้องถิ่นควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นที่ตนปฏิบัติงานอยู่เป็นอย่างดี ส่วนคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สำคัญ คือ มีความกระตือรือร้น และตั้งใจในการทำงาน วิชาที่ควรเน้น คือ วิชาที่เน้นความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่วนวิธีสอนควรให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด ใช้การสอนแบบบรรยายน้อยที่สุด อุปกรณ์การสอนควรนำสื่อหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเป็นสื่อให้มากที่สุด การประเมินการสอนควรใช้การทดสอบภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริง การผลิตบัณฑิตควรมุ่งให้สามารถประกอบอาชีพอิสระได้มากที่สุด

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของนักนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ว่า ผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์และผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชนมีความต้องการนักนิเทศศาสตร์ที่มีคุณลักษณะอย่างไร มีลักษณะสอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าว หรือไม่อย่างไร

คันสนี่ ชุมนุมมณี (2533) ศึกษาคุณลักษณะของนักข่าวและบทบาทในการพัฒนาสังคม เปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณาธิการกับอาจารย์ผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ คุณลักษณะที่นักข่าวควรมีซึ่งบรรณาธิการเห็นด้วยมากที่สุด คือ การจับประเด็นใจความเก่ง และมีมุขข่าวก่อน ส่วนคุณลักษณะที่เป็นจริงในปัจจุบัน บรรณาธิการเห็นว่า ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ และด้านทักษะความสามารถทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าคุณลักษณะอื่น ทางด้านอาจารย์เห็นว่า ความมีคุณธรรม และมีมุขข่าวก่อนเป็นคุณลักษณะที่ควรมีมากที่สุดของนักข่าว แต่ที่เป็นจริงในปัจจุบันอาจารย์เห็นว่า เงินเดือนและสวัสดิการและการใช้ภาษาของนักข่าวยังต่ำกว่าคุณลักษณะอื่น

บทบาทในการพัฒนาสังคม บรรณาธิการเห็นว่า นักข่าวควรมีบทบาทในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม ขณะเดียวกันที่เป็นจริง นักข่าวมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านการส่งเสริมภาพพจน์เกี่ยวกับสตรีในทางสร้างสรรค์และส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ อาจารย์เห็นว่า นักข่าวควรมีบทบาทในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม และวิพากษ์วิจารณ์เพื่อแก้ไขสิ่งไม่ดีในสังคม แต่ที่เป็นจริง นักข่าวยังคงมีบทบาทด้านส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้อ่านและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้อ่านเกิดการริเริ่มพัฒนาตนเองอยู่ในระดับต่ำ

ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดที่ได้มาวิเคราะห์คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ว่ามีลักษณะเช่นนี้หรือไม่ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตในสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ในอนาคต ควรเป็นเช่นใด

ดวงรัตน์ กุทเจริญ และรัตนาวดี ศิริทองถาวร (2534) ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาการประชาสัมพันธ์และการโฆษณาตามความคิดเห็นและความต้องการของหัวหน้าหน่วยงาน พบว่า ในอีก 3 ปีข้างหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของภาครัฐและเอกชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มจะรับบัณฑิตเข้าทำงานเพิ่มขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1.ปริญญาตรีทางนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ การสื่อสารมวลชน 2.ประสบการณ์ในการทำงาน 3.บุคลิกภาพและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนบริษัทตัวแทนโฆษณาส่วนใหญ่ มีแนวโน้มรับบัณฑิตเข้าทำงานเพิ่มขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ 1.ผลการเรียนตลอดหลักสูตร 2.ประสบการณ์ในการทำงาน 3.บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์และบริษัทตัวแทนโฆษณา ต้องการให้บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถพิเศษที่ช่วยในการปฏิบัติงานและบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานสูงกว่าคุณลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และเสนอว่า บัณฑิตควรมีจรรยาบรรณหรือจริยธรรมในวิชาชีพและมีความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้หน่วยงานประชาสัมพันธ์รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจเอกชนประเภทอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม และธุรกิจเอกชนประเภทบริการและการเงิน ต้องการบัณฑิตที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันตามภาระหน้าที่ของหน่วยงานและลักษณะของงานด้วย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของบัณฑิตในสาขาวิชาโฆษณาที่พึงประสงค์ ว่า สังคมและผู้ประกอบการด้านธุรกิจโฆษณามีความต้องการนักโฆษณาที่มีคุณลักษณะอย่างไร มีลักษณะสอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าว หรือไม่ อย่างไร

สุนีย์ ปิยวรวงศ์ (2534) ศึกษาการก้าวเข้าสู่อาชีพของบุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์กรณีศึกษา : ละครโทรทัศน์เรื่อง “ขมื่นกับปุ่น” พบว่า การก้าวเข้าสู่อาชีพของบุคลากรหลังฉาก เป็นผลมาจากการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการบันเทิง สถาบันการศึกษาไม่ใช่ตัวเปิดโอกาสนี้แต่อย่างใด เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่มิได้จบการศึกษาโดยตรง ส่วนการก้าวสู่อาชีพของนักแสดง มักเช่นเดียวกับบุคลากรหลังฉาก แต่ต้องอาศัยปัจจัยเกี่ยวพัน คือ รูปร่างหน้าตาดี และมีความสามารถด้านการแสดง ส่วนการก้าวสู่อาชีพของผู้เขียนบท เช่นเดียวกับบุคลากรในสองกลุ่มแรก แต่ต่างกันที่ปัจจัยเกี่ยวพันคือ การมีความสามารถเฉพาะบุคคล สิ่งจูงใจให้เข้าสู่อาชีพของบุคลากรหลังฉาก คือ เป็นงานที่แปลก ดึกกว่างานที่ทำอยู่ มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้สถานที่ทำงาน ยังไม่มีงานทำ ส่วนสิ่งจูงใจให้เข้าสู่อาชีพของนักแสดง คือ มีความสนใจในอาชีพนี้มาก่อนแล้ว และสิ่งจูงใจสำหรับผู้เขียนบทคือ ความไม่มั่นคงของอาชีพนักแสดงที่ประกอบอยู่แล้วก่อนเข้าสู่อาชีพผู้เขียนบท

ตัวแทนในการถ่ายทอดอาชีพที่สำคัญ คือ กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพ การเรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และประสบการณ์ที่ได้รับจากอาชีพอื่น

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยนี้มาใช้ในการวิเคราะห์คุณสมบัติอันเป็นความแตกต่างระหว่างผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์กับผู้ที่ไม่สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในการก้าวเข้าสู่วิชาชีพในสาขาวิทยุโทรทัศน์

ปัทมม สีนานุเคราะห์ (2537) ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะที่คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจในทัศนะของนักข่าวเองและบรรณาธิการข่าว พบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักข่าวเศรษฐกิจด้านบุคลิกลักษณะทั่วไป ด้านความรู้ ความสามารถ และด้านความสำนึกในวิชาชีพ

ที่มีอยู่มากที่สุดในทักษะของบรรณาธิการข่าว เรียงตามลำดับคือ เป็นโสด จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และให้โอกาสผู้ตกเป็นข่าวได้ชี้แจง ส่วนคุณลักษณะที่คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจที่มีอยู่มากที่สุดเรียงตามลำดับในด้านต่าง ๆ คือ ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการตั้งประเด็นข่าว และไม่รับสินบนรูปแบบใด ๆ คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักข่าวเศรษฐกิจในด้านบุคลิกลักษณะทั่วไป ด้านความรู้ความสามารถและด้านความสำนึกในวิชาชีพที่มีอยู่มากที่สุดในทักษะของนักข่าว เรียงตามลำดับคือ คล่องแคล่วว่องไว จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และเสนอข่าวที่เป็นจริง ส่วนคุณลักษณะที่คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจที่มีอยู่มากที่สุดเรียงตามลำดับในด้านต่าง ๆ คือ ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการตั้งประเด็นข่าว และเสนอข่าวที่เป็นจริง

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยนี้มาเพื่อวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของบัณฑิตในสาขาวิชาหนังสือพิมพ์ และความคาดหวังของผู้บริหารสื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีต่อบัณฑิตที่พึงประสงค์

สุนันท์ เครือคล้าย (2541) ศึกษา สถานภาพการผลิตบัณฑิตนักนิเทศศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบสภวิทยาลัยศรีอยุธยา ในด้านโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี ของสภาการฝึกหัดครู พ.ศ.2530-2531 พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ใช้ในวิทยาลัยครู โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตรครบตามเกณฑ์ทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในท้องถิ่นต้องการคุณลักษณะบัณฑิตนักนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สอดคล้องกันในระดับมาก ทั้งด้านคุณลักษณะในเชิงธุรกิจ และการจัดการทั่วไป และงานอาชีพนิเทศศาสตร์ และความต้องการนักประชาสัมพันธ์มีมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปได้แก่นักโฆษณา นักหนังสือพิมพ์ และ นักวิทยุ-โทรทัศน์

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์สำหรับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเช่นเดียวกับบัณฑิตนักนิเทศศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบสภวิทยาลัยศรีอยุธยาหรือไม่

สุเทพ เดชะชีพ (2544) ศึกษาความคาดหวังของนักวิชาชีพประชาสัมพันธ์ที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ พบว่า หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์มีความคาดหวังให้บัณฑิตมีความสามารถในการประสานงานและทักษะการสื่อสารด้านต่าง ๆ มากที่สุด ส่วนคุณสมบัติที่ช่วยในการปฏิบัติงาน หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่คาดหวังให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถพิเศษทางด้านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีความภูมิใจในวิชาชีพประชาสัมพันธ์

การเตรียมความพร้อมในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนสาขาวิชาการ
ประชาสัมพันธ์ในสถาบันอุดมศึกษา สุเทพ เดชะชีพ พบว่า วิชาด้านบุคลิกภาพและมารยาทสังคมมี
ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารมวลชน และวิชาคอมพิวเตอร์
เพื่อการสร้างสรรค้งานประชาสัมพันธ์เบื้องต้น ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ความต้องการของผู้ประกอบวิชาชีพด้านการ
ประชาสัมพันธ์ว่ามีความต้องการบัณฑิตที่มีคุณสมบัติดังกล่าวหรือไม่ และในสาขาวิชาสื่อสาร
มวลชนด้านอื่น มีความต้องการบัณฑิตที่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันนี้หรือไม่ อย่างไร

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็น
แนวทางในการวิเคราะห์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน วิเคราะห์
คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ และนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางที่
เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย คือ การสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และแบบสอบถาม ให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย และ เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

ประเภทของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของข้อมูลที่ต้องการ ดังนี้

1. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
3. แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

โดยในการได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือดำเนินการ และประชากร เพื่อตอบวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

วัตถุประสงค์	ประชากร	ข้อมูลที่ต้องการ	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย	เอกสารคู่มือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์	ปรัชญาการศึกษา รายละเอียดหลักสูตร	เอกสารคู่มือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน	ผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์	- ความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน - ความคาดหวังที่มีต่อนักนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ - ความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน - ความคาดหวังที่มีต่อนักนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ - ความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน - ความคาดหวังที่มีต่อนักนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์	แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก -แบบสอบถาม แบบสอบถาม แบบสอบถาม
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย	ผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์	- แนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์	แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ตารางที่ 1 แสดงประชากร ข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย แหล่งข้อมูล ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย แหล่งข้อมูล ได้แก่ มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และนักศึกษานิเทศศาสตร์
3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ได้แก่ แหล่งข้อมูล ได้แก่ มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 33 แห่ง จำแนกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 11 แห่ง จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
  - 1) มหาวิทยาลัยที่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) หมายถึงสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่กำหนดจำนวนรับ โดยใช้วิธีการสอบคัดเลือกผู้เข้าศึกษา ต่อ ซึ่งจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มีจำนวน 9 แห่ง ได้แก่
    - 1.1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
    - 1.2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
    - 1.3) มหาวิทยาลัยบูรพา
    - 1.4) มหาวิทยาลัยนเรศวร
    - 1.5) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
    - 1.6) สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
    - 1.7) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
    - 1.8) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
    - 1.9) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2) มหาวิทยาลัยที่ไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่ไม่มีการสอบคัดเลือกผู้เข้าศึกษาต่อ ซึ่งจำนวนมหาวิทยาลัยปิดที่จัดการสอนในหลักสูตรนิติศาสตร์ มีจำนวน 2 แห่ง คือ

- 2.1) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 2.2) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาที่ไม่เป็นส่วนราชการ มีการบริหารงานที่เป็นอิสระ แต่อยู่ภายใต้กำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่จัดการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์ มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่

- 1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- 2) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

3. มหาวิทยาลัยเอกชน หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่บริหารและจัดการโดยบุคคล นิติบุคคล หรือหน่วยงานเอกชน มหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดการสอนในหลักสูตรนิติศาสตร์ มีจำนวน 17 แห่ง ได้แก่

- 1) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- 2) มหาวิทยาลัยเกริก
- 3) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
- 4) มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
- 5) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
- 6) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- 7) มหาวิทยาลัยพายัพ
- 8) มหาวิทยาลัยรังสิต
- 9) มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
- 10) มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- 11) มหาวิทยาลัยสยาม
- 12) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- 13) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- 14) มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
- 15) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
- 16) มหาวิทยาลัยคริสเตียน
- 17) มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. วิทยาลัย หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีวิถึฐานะเป็นวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย วิทยาลัยที่สอนในหลักสูตรนิติศาสตร์ มี จำนวน 4 แห่ง ได้แก่

- 1) วิทยาลัยนานาชาติแสดมฟอร์ด-ซิลเลอร์
- 2) วิทยาลัยโยนค
- 3) วิทยาลัยทองสุข
- 4) วิทยาลัยรัตนบัณฑิต

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการแจกแบบสอบถาม ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจึงได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหาร
2. แบบสอบถามอาจารย์
3. แบบสอบถามนักศึกษา
4. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชน

การสร้างและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ (reliability) ผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือที่ใช้ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากการเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ และกับบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (crosscheck) และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง (validity) ผู้วิจัยจึงเป็นผู้บันทึกข้อมูลเอง

2. แบบสอบถาม ผู้วิจัยออกแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ โดยกำหนดขอบเขตคำถามจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจทาน และทำการทดสอบ (pre-test) กับกลุ่มทดลองที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน และนำกลับมาแก้ไขให้เหมาะสม แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรได้แก่ ผู้บริหารหลักสูตร คณาจารย์ นักศึกษานิติศาสตร์ และผู้บริหารองค์กรสื่อมวลชนทั้งหมด มีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 10 คน ได้แก่

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล รอดคำดี คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วีรภัทร วรรณฤมล หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 3) อาจารย์ กิตติมา สุรสานธิ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 4) อาจารย์ ธาณีย์ รอดสน หัวหน้าสาขาสื่อสารมวลชน ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลธร เลื่อนฉวี คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 6) รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก
- 7) รองศาสตราจารย์ นภาพร อัจฉริยกุล อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (นิเทศศาสตร์) สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- 8) อาจารย์ ศรีธรรม โจรนสุพจน์ หัวหน้าสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
- 9) อาจารย์ มาริสา จันทมาศ หัวหน้าสาขาโฆษณา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

2. การเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้บริหารงานสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ จำนวนทั้งสิ้น 8 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้แก่

- 1) คุณอัชมา สุวรรณปากแพร ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์สีไอทีวี
- 2) คุณวิรัตน์ นาคชาติ หัวหน้าส่วนประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
- 3) คุณชนินทร์ ชมะโชติ กรรมการผู้จัดการ บริษัท พาโนรามาออกคิวเมนทารี
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปันดดา ธนสถิตย์ บริษัท กันตนา กรุ๊ป
- 5) คุณสมหมาย ปาจรินัดต์ บรรณาธิการบริหาร บริษัท มติชน จำกัด
- 6) คุณสรรรค์วี บุญเกิด กรรมการผู้จัดการ บริษัท เซ็นทีมีเดีย จำกัด
- 7) คุณนภาพร ไตรวิทย์วารีกุล ผู้ช่วยผู้จัดการ บริษัท เอ-ไทม์ มีเดีย จำกัด
- 8) คุณธนิตต์ จิตต์นุกูล บริษัท ไทยเกอร์ทิม

3. การเลือกแบบสุ่มตัวอย่างหลายชั้นตอน เพื่อแจกแบบสอบถามแก่อาจารย์และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่
  - 1.1) มหาวิทยาลัยที่จำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยปิด)
  - 1.2) มหาวิทยาลัยที่ไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยเปิด)
  - 1.3) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
  - 1.4) มหาวิทยาลัยเอกชน

- 2) เลือกตัวอย่างเฉพาะเจาะจง ได้มหาวิทยาลัยทั้งสิ้น 17 แห่ง กำหนดให้กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค มีลักษณะสถานภาพที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้
  - 2.1) มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่
    - 2.1.1) มหาวิทยาลัยที่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) จำนวน 8 แห่ง ได้แก่
      - 2.1.1.1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
      - 2.1.1.2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
      - 2.1.1.3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
      - 2.1.1.4) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
      - 2.1.1.5) มหาวิทยาลัยบูรพา
      - 2.1.1.6) มหาวิทยาลัยนเรศวร
      - 2.1.1.7) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
      - 2.1.1.8) สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
    - 2.1.2) มหาวิทยาลัยที่ไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยเปิด) จำนวน 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
  - 2.2) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
  - 2.3) มหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 7 แห่ง ได้แก่
    - 2.3.1) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
    - 2.3.2) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
    - 2.3.3) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
    - 2.3.4) มหาวิทยาลัยพายัพ

- 2.3.5) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- 2.3.6) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
- 2.3.7) มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

3) สุ่มเลือกนักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สถาบันละ 50 คน จำนวนทั้งสิ้น 1000 คน และอาจารย์ สถาบันละ 15 คน คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 300 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ฉบับ คือ

- ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์
- ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับนักศึกษา

ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ.2545 โดยผู้วิจัย เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามประเด็นที่ตั้งไว้และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับโดยวิเคราะห์ควบคู่ไปกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลต่อไปนี้

1. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
3. แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย โดยจำแนกเป็น
  - 1) แนวโน้มที่เป็นจริง
  - 2) แนวโน้มที่พึงประสงค์

ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม สำหรับค่าสถิติที่ใช้ จะอาศัยหลักสถิติที่จำเป็นเช่น ความถี่ เปอร์เซ็นต์ ค่าเฉลี่ย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC เป็นเครื่องมือดำเนินการ พร้อมใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับคำถามปลายเปิดด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

1. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

ในการวิเคราะห์แบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดค่าระดับความคิดเห็นไว้
ดังนี้

4.01 – 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.01 – 4.00	เห็นด้วยมาก
2.01 – 3.00	เห็นด้วย
1.01 – 2.00	ไม่เห็นด้วย
0.01 – 1.00	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอน
และการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยได้กำหนดค่าระดับความคิดเห็นไว้ ดังนี้

4.01 – 5.00	เหมาะสมอย่างยิ่ง
3.01 – 4.00	เหมาะสมมาก
2.01 – 3.00	เหมาะสม
1.01 – 2.00	ไม่เหมาะสม
0.01 – 1.00	ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ส่วนในการกำหนดรายวิชาที่คณาจารย์และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรเพิ่ม ควรคงไว้
และควรตัดทิ้ง ผู้วิจัยได้กำหนดค่าระดับความคิดเห็นไว้ ดังนี้

3.01 – 4.00	ควรเพิ่มรายวิชา
2.01 – 3.00	ควรคงรายวิชาดังกล่าวไว้
1.01 – 2.00	ควรตัดรายวิชาดังกล่าวออกไป

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณาเชิงวิเคราะห์ โดยนำแนวคิด ทฤษฎีในบทที่ 2 มาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการแจกแบบสอบถาม โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 4 บท คือ

บทที่ 4 สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

บทที่ 5 ความพึงพอใจและความคาดหวังต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

บทที่ 6 แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

สถานภาพของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อสำรวจให้เข้าใจถึงสภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านองค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน และเพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยและทิศทางที่พึงประสงค์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth Interview) และการแจกแบบสอบถามควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร (documentary research)

ในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสถานภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นนำเสนอดังต่อไปนี้

1. การบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์
2. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์
3. ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์
4. กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา
5. ลักษณะการจำแนกสาขา
6. โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์
7. รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
8. การฝึกปฏิบัติงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
9. ปริญญาที่ได้รับจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์
10. เปรียบเทียบสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ

โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกมหาวิทยาลัยออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยของรัฐ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
  - 1) มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยปิด)
  - 2) มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยเปิด)
2. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. มหาวิทยาลัยเอกชน

ดังมีรายละเอียด ดังนี้

การบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เมื่อสำรวจมหาวิทยาลัยทั้งหมดในประเทศไทย พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่งสามารถจำแนกได้เป็น มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 22 แห่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 51 แห่ง พบว่า มหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง คิดเป็น 45.33% ของมหาวิทยาลัยทั้งหมดในประเทศไทย โดยแบ่งตามกลุ่มสถาบันได้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 11 แห่ง จำแนกเป็น
  - 1) มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) จำนวน 9 แห่ง
  - 2) มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยเปิด) จำนวน 2 แห่ง
2. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 แห่ง
3. มหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 21 แห่ง จำแนกเป็น
  - 1) มหาวิทยาลัย จำนวน 17 แห่ง
  - 2) วิทยาลัย จำนวน 4 แห่ง

ดังสามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยของรัฐ	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี มหานคร มหาวิทยาลัยคริสเตียน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออก เลียงเหนือ วิทยาลัยนานาชาติซิลเลอร์ – แสคมฟอร์ด วิทยาลัยโยนก วิทยาลัยทองสุข วิทยาลัยรัตนบัณฑิต
มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยเปิด) มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช		

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามลักษณะการสังกัด

จากตารางที่ 2 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิติศาสตร์ จำแนกตามลักษณะการสังกัด พบว่า มหาวิทยาลัยประเภทที่เปิดสอนในหลักสูตรนิติศาสตร์ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเอกชน และพบว่ามีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งวิทยาลัยที่มีแนวโน้มเปิดสอน

หลักสูตรนิเทศศาสตร์เพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งล่าสุดที่เปิดสอนด้านหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ วิทยาลัยรัตนบัณฑิต ในขณะที่มหาวิทยาลัยของรัฐ แทบไม่มีการเปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์เพิ่มอีก โดยมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งล่าสุดที่เปิดสอนนิเทศศาสตร์ คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวในเชิงปริมาณของการศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 ประเภท พบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนมีการขยายตัวเร็วกว่า ทั้งนี้ เป็นการตอบสนองต่อการเติบโตอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วของอุตสาหกรรมสื่อมวลชนทุกแขนง อันแสดงว่า มหาวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตหลักสูตรนิเทศศาสตร์เพื่อรองรับต่อตลาดแรงงานภาคเอกชนเป็นสำคัญ

เมื่อใช้เกณฑ์ด้านภูมิภาคที่มหาวิทยาลัยสังกัดเป็นเกณฑ์จำแนก สามารถจำแนกได้ดังนี้

ภาค	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
เหนือ	มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		-	มหาวิทยาลัยพายัพ วิทยาลัยโชนก
กลาง		มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช		มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
ตะวันออก เฉียงเหนือ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ใต้	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์		มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	วิทยาลัยนานาชาติซิลเลอร์-แอสตมฟอร์ด
ตะวันออก	มหาวิทยาลัยบูรพา			
	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี เจ้าคุณทหารลาดกระบัง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง		มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามภูมิภาค

ภาค	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
กลาง				มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีมหานคร มหาวิทยาลัย คริสเตียน วิทยาลัยรัตนบัณฑิต

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามภูมิภาค

อนึ่ง จากตารางที่ 3 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามภูมิภาค สามารถสรุปจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิติศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้ ดังนี้

จังหวัด ภาค	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน	รวม
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด			
เหนือ	2	-	-	2	4
กลาง	0	1	-	1	2
ตะวันออก	1	-	-	0	1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1	-	1	2	4
ใต้	1	-	1	1	3
กรุงเทพมหานคร	4	1	-	15	21
รวม	9	2	2	21	34

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามภูมิภาค

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามภูมิภาค พบว่า สถาบันที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงรวมอยู่เฉพาะในกรุงเทพ โดยส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน แสดงว่า หลักสูตรนิติศาสตร์เป็นที่นิยมและมีนักเรียนจำนวนมากพลาดหวังจากการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งมีการกำหนดจำนวนรับที่จำกัดไม่ได้ รวมทั้งเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ความสะดวกในการหางาน เนื่องจากตลาดงานด้านสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ เช่น บริษัทโฆษณา สถานีโทรทัศน์ บริษัทผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น มักมีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิติศาสตร์

สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิติศาสตร์ จำแนกได้เป็น

1. ลักษณะสถานภาพเป็นคณะ โดยใช้ชื่อ คณะนิติศาสตร์หรือวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร ซึ่งรับผิดชอบสอนตามหลักสูตรนิติศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะ

2. ลักษณะสถานภาพเป็นสาขา หรือ ภาควิชา ที่สังกัดคณะอื่น โดยในปัจจุบันคณะที่หลักสูตรนิติศาสตร์เข้าไปสังกัดเป็นส่วนหนึ่งในคณะดังกล่าว ได้แก่

- 1) คณะบริหารธุรกิจ
- 2) คณะศิลปศาสตร์
- 3) คณะมนุษยศาสตร์
- 4) คณะมนุษยศาสตร์และศิลปศาสตร์
- 5) คณะสังคมศาสตร์

- 6) คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์
- 7) โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสารสนเทศ

3. ลักษณะสถานภาพเป็นหลักสูทร้อย หรือวิชาเอกแขนงหนึ่งของสาขาวิชาหรือภาควิชา ที่สังกัดคณะอื่น โดยสาขาวิชาที่หลักสูตรนิเทศศาสตร์เข้าไปสังกัด ได้แก่

- 1) ภาควิชานิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
- 2) ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์
- 3) สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
- 4) สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์

โดยสามารถแสดงได้ ดังตารางต่อไปนี้

ประเภท สถานภาพ	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
สังกัดคณะ นิติศาสตร์	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช*	-	มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ มหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเชีย มหาวิทยาลัย ศรีปทุม มหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น มหาวิทยาลัย รังสิต มหาวิทยาลัย เกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัย กรุงเทพ มหาวิทยาลัย ธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัย เจ้าพระยา มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออก เฉิงเหมื่อ มหาวิทยาลัย สยาม วิทยาลัยโยนก วิทยาลัยทองสุข

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์ จำแนกตามลักษณะสถานภาพ

ประเภท สถานภาพ	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
1. สังกัดคณะ นิติศาสตร์				วิทยาลัย รัตนบัณฑิต
คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน	มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์			
โครงการจัดตั้งคณะ วิทยาการสื่อสาร	มหาวิทยาลัยสงขล นครินทร์			
2. การเป็นสาขาหนึ่ง สังกัดคณะ				
คณะนิติศาสตร์ และศิลปศาสตร์				มหาวิทยาลัยเกริก
คณะบริหารธุรกิจ		มหาวิทยาลัย รามคำแหง		มหาวิทยาลัย เทคโนโลยี มหานคร
คณะมนุษยศาสตร์	มหาวิทยาลัย เชียงใหม่	มหาวิทยาลัย รามคำแหง		
คณะสังคมศาสตร์				มหาวิทยาลัย พายัพ
คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา			
คณะศิลปศาสตร์				วิทยาลัยนานาชาติ ซิลเลอร์- แสดมป์ฟอร์ด
คณะวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์				มหาวิทยาลัย คริสเตียน
โครงการจัดตั้งคณะ วิทยาการสารสนเทศ	มหาวิทยาลัย มหาสารคาม			

ตารางที่ 5 (ต่อ) แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามลักษณะสถานภาพ

ประเภท สถานภาพ	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
3. การเป็นหลักสูตร ย่อยหรือวิชาเอก				
สาขาวิชาเทคโนโลยี สารสนเทศ สำนักวิชา เทคโนโลยีสังคม			มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี	
สาขาวิชาเทคโนโลยี สารสนเทศ สำนักวิชา สารสนเทศศาสตร์			มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์	
ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะสถาปัตยกรรม ศาสตร์	สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณ ทหารลาดกระบัง			
ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์	มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์			

ตารางที่ 5 (ต่อ) แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะสถานภาพ

*หมายเหตุ แม้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ใช้ชื่อหลักสูตร คือ สาขาวิชาศิลปะศาสตร์ แต่ในการจำแนกดังกล่าวสาขาวิชาศิลปะศาสตร์มีฐานะเทียบเท่าคณะเนื่องจากมิได้สังกัดคณะอื่นใด จึงจัดให้อยู่ในกลุ่มที่ 1 ไม่จัดรวมอยู่ในกลุ่มที่ 2

จากการศึกษา สามารถจำแนกจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ตามลักษณะสถานภาพ ได้ ดังนี้

สถานภาพ	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน	รวม
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด			
การเป็นคณะ	2	1	-	16	19
การเป็นสาขาหนึ่งของ คณะอื่น	4	2	-	5	11
การเป็นหลักสูตรใน สาขาหนึ่งของคณะอื่น	2	-	2		4
รวม	8	3	2	21	34

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามลักษณะสถานภาพ

จากตารางที่ 6 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามลักษณะสถานภาพ พบว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีลักษณะการบริหารจัดการแตกต่างไปจากการศึกษาในศาสตร์อื่นที่มีลักษณะการสังกัดที่ชัดเจน เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ แต่หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยมีลักษณะการบริหารหลักสูตรที่มีความหลากหลายในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีสถานภาพที่แตกต่างกันออกไป แสดงถึงการจัดลำดับความสำคัญที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะสถานภาพเป็นคณะ แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อหลักสูตรดังกล่าวเป็นศาสตร์หนึ่งที่ไม่ขึ้นตรงหรือไม่แยกประเภทมาจากศาสตร์อื่น การเป็นสาขาย่อยในคณะต่าง ๆ แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อธรรมชาติของหลักสูตรตามคณะที่สังกัด และการจัดให้เป็นเพียงสาขาหรือวิชาเอกแขนงหนึ่ง ในสาขาใดสาขาหนึ่งของคณะวิชา แสดงถึง การจัดลำดับความสำคัญของหลักสูตรนิเทศศาสตร์เป็นสาขาวิชาย่อยที่มีธรรมชาติของวิชาหรือการเรียนการสอนที่มีลักษณะบางประการร่วมกับหลักสูตรอื่น จากลักษณะการจัดสถานภาพของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย สะท้อนให้ทราบถึงปรัชญาของคณะ และปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ให้ความสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวด้วย

จากตารางที่ 6 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามลักษณะสถานภาพ พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการเป็นคณะมากที่สุด ในขณะที่การเป็นสาขาหนึ่งในคณะอื่น มีลำดับรองลงไป และการเป็นหลักสูตรหนึ่งในสาขาหนึ่ง มีจำนวนน้อยที่สุด นอกจากปรัชญาของแต่ละคณะและแต่ละมหาวิทยาลัยแตกต่างกันแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่สามารถนำไปสู่ความแตกต่างในการจัดสถานภาพดังกล่าว คือ ความพร้อมในการยกฐานะ ทั้งความพร้อมด้านงบประมาณ และบุคลากร

ลักษณะการจำแนกสาขาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์เมื่อพิจารณา การจำแนกสาขา สามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. การจำแนกเป็นสาขาตามสื่อ โดยมหาวิทยาลัยที่มีการจำแนกเป็นสาขา มักเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในคณะนิเทศศาสตร์ เมื่อรับปริญญา จะระบุสาขาวิชาที่จบ
2. การไม่จำแนกตามสื่อ โดยหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ไม่ได้ระบุการเรียนการสอนที่เป็นสื่ออย่างชัดเจน และปริญญาที่ได้รับจะไม่ระบุสาขาที่จบ

สถาบัน การจำแนกสาขา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
การจำแนกเป็น สาขาตามสื่อ	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา สถาบันเทคโนโลยี เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง	มหาวิทยาลัย รามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช	-	มหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเกษม บัณฑิต มหาวิทยาลัย เจ้าพระยา มหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเชีย มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัย คริสเตียน มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ วิทยาลัยทองสุข วิทยาลัยโยนก วิทยาลัยรัตนบัณฑิต

ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามการแยกประเภทของสื่อ

สถาบัน การจำแนกสาขา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
การไม่จำแนกตามสื่อ	มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขล นครินทร์	-	มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีมหานคร วิทยาลัยนานาชาติ ซิลเลอร์-แอสตมฟอร์ด

ตารางที่ 7 (ต่อ) รายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามการแยกประเภทของสื่อ

โดยสามารถจำแนกจำนวนได้ ดังนี้

สถาบัน การจำแนกสาขา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน	รวม
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด			
การจำแนกเป็นสาขา ตามสื่อ	6	2	-	18	26
การไม่จำแนกสาขา ตามสื่อ	3	-	2	3	8
รวม	9	2	2	21	34

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามการแยกประเภทของสื่อ

จากตารางที่ 7 และ 8 พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้ชำนาญเฉพาะด้านตามประเภทของสื่อ โดยพบว่า กลุ่มที่ไม่แยกประเภทของสื่อ มักเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสังกัดคณะอื่น โดยเห็นว่า นักศึกษาควรมีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จะทำให้สามารถหางานได้หลากหลายกว่า การศึกษาเพียงสาขาใดสาขาหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจงลงไป อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ไม่ได้แบ่งสาขานับว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีการจำแนกสาขา

สาขาวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เมื่อประมวลสาขาวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้เป็นสาขาต่าง ๆ

ดังนี้

1. สาขาประชาสัมพันธ์ จำนวน 15 แห่ง
2. สาขาโฆษณา จำนวน 14 แห่ง
3. สาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ จำนวน 7 แห่ง
4. สาขาวิทยุและโทรทัศน์ จำนวน 7 แห่ง
5. สาขาสื่อสารมวลชน จำนวน 5 แห่ง
6. สาขาหนังสือพิมพ์/วารสารศาสตร์/วารสารสนเทศ จำนวน 13 แห่ง
7. สาขาวิชาวาทวิทยา/การสื่อสารการแสดง จำนวน 2 แห่ง
8. สาขาภาพยนตร์ วิดีโอ ภาพถ่าย จำนวน 7 แห่ง
9. สาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ จำนวน 1 แห่ง
10. สาขานิเทศศิลป์ จำนวน 1 แห่ง
11. สาขานิเทศศาสตร์ จำนวน 1 แห่ง
12. สาขาการสื่อสารการตลาด จำนวน 1 แห่ง

โดยจำแนกมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้

สาขาวิชาที่เปิดสอน	มหาวิทยาลัย
สาขาประชาสัมพันธ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , วิทยาลัยทองสุข , มหาวิทยาลัยศรีปทุม , มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น , มหาวิทยาลัยรังสิต , มหาวิทยาลัยนเรศวร , มหาวิทยาลัยเกริก , มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย , มหาวิทยาลัยบูรพา , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , มหาวิทยาลัยกรุงเทพ , มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ , มหาวิทยาลัยสยาม
สาขาโฆษณา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , วิทยาลัยทองสุข , มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ , มหาวิทยาลัยศรีปทุม , มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น , มหาวิทยาลัยรังสิต , มหาวิทยาลัยเกริก , มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย , มหาวิทยาลัยกรุงเทพ , มหาวิทยาลัยบูรพา , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ , มหาวิทยาลัยสยาม , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง , วิทยาลัยโยนง , มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย , มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต , มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ , มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล , มหาวิทยาลัยคริสเตียน
สาขาวิทยุและโทรทัศน์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย , มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
สาขาสื่อสารมวลชน	มหาวิทยาลัยรามคำแหง , มหาวิทยาลัยเกริก , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , มหาวิทยาลัยบูรพา

ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามสาขา

สาขาวิชาที่เปิดสอน	มหาวิทยาลัย
สาขาหนังสือพิมพ์ สาขาวารสารศาสตร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ใช้ชื่อวารสารสนเทศ), มหาวิทยาลัยรังสิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, มหาวิทยาลัยคริสเตียน, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, วิทยาลัยโยนง, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, มหาวิทยาลัยสยาม, มหาวิทยาลัยบูรพา
สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์ / สื่อสาร การแสดง/ศิลปะการแสดง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ใช้ชื่อพาณิชยศาสตร์และสื่อสารการแสดง), มหาวิทยาลัย บูรพา, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
สาขาวิชานิติศาสตร์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, วิทยาลัยนานาชาติ แอสแตมฟอร์ด, มหาวิทยาลัยพายัพ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, มหาวิทยาลัย มหาสารคาม
สาขาภาพยนตร์ วิทยุ ภาพถ่าย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยี เจ้าคุณทหารลาดกระบัง, มหาวิทยาลัยรังสิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขานิติศาสตร์ธุรกิจ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
สาขานิติศิลป์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
สาขาการสื่อสารการตลาด	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตารางที่ 9 (ต่อ) แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามสาขา

ทั้งนี้ สามารถแสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้

สถาบัน สาขา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน	รวม
	มหาวิทยาลัยเปิด	มหาวิทยาลัยเปิด			
สาขาประชาสัมพันธ์	5	1	0	9	15
สาขาโฆษณา	1	3	0	10	14
สาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์	0	1	0	6	7
สาขาวิทยุและโทรทัศน์	2	1	0	3	6
สาขาสื่อสารมวลชน	4	1	0	1	6
สาขาหนังสือพิมพ์ วารสารศาสตร์	4	1	0	9	14
สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์ / สื่อสารการ แสดง	2	0	0	1	3

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามสาขา

สถาบัน สาขา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัย เอกชน	รวม
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด			
สาขาภาพยนตร์ วิดีโอ ภาพถ่าย	4	1	0	2	7
สาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ	0	0	0	1	1
สาขานิเทศศิลป์	0	0	0	1	1
สาขานิเทศศาสตร์	1	0	2	3	6
สาขาการสื่อสารการตลาด	0	0	0	1	1
รวม	23	9	2	47	81

ตารางที่ 10 (ต่อ) แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามสาขา

ข้อสังเกตจากตารางที่ 10 แสดงจำนวนมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จำแนกตามสาขา พบว่า สาขาที่เปิดมากที่สุด คือ สาขาประชาสัมพันธ์ และเปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชนแทบทุกแห่งที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยเปิดใหม่ มักมีสาขาวิชาใหม่ซึ่งตอบสนองและสอดคล้องต่อปรัชญาของมหาวิทยาลัยนั้น เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสาขาภาพยนตร์และภาพถ่าย และสาขานิเทศศิลป์ตอบสนองต่อปรัชญาของสถาบันฯ ที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้เชิงศาสตร์และศิลป์ในการผลิตงานส่วนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ซึ่งเน้นการผลิตบัณฑิตรองรับตลาดแรงงานในภาคธุรกิจ เปิดสาขาสื่อสารการตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนสาขาที่เปิดสอน ยังพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชน จัดการเรียนการสอนสาขาต่าง ๆ ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุดในบรรดามหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภทด้วย

นอกจากนั้น จากการศึกษา พบว่า ในมหาวิทยาลัยบางแห่งใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชนที่มุ่งเน้นการสอนในสื่อที่แตกต่างกัน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาในสาขาสื่อสารมวลชน คือ การศึกษาที่เน้นสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ส่วนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน คือ การศึกษาสื่อทุกประเภทโดยกว้าง และมุ่งเน้นที่การบริหารงานสื่อสารมวลชน ในขณะที่การสอนด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จะจัดการสอนในสาขาวิทยุและโทรทัศน์ ทั้งนี้ หากนักเรียนนักศึกษาไม่ได้ศึกษาในรายละเอียดของสาขาให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อน อาจเกิดความเข้าใจผิดในการเลือกเข้าศึกษาได้

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ แยกสาขาการโฆษณาออกจากการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมักเป็นมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์มานาน ในขณะที่บางสถาบันจะผนวกเป็นสาขาเดียวกัน

การผนวกรวมเป็นสาขาเดียว หรือการจำแนกเป็นสองสาขานั้นไม่มีความแตกต่างในรายวิชาที่ศึกษา มากนัก แต่อาจมีความต่างเล็กน้อยในด้านความลุ่มลึกของเนื้อหาวิชาที่ศึกษา ดังตัวอย่างรายวิชา ในกลุ่มวิชาสาขาโฆษณา สาขาประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปรียบเทียบสาขา โฆษณาและสาขาประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ที่แสดงได้ดังตาราง ต่อไปนี้

สาขาโฆษณา	สาขาประชาสัมพันธ์	สาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์
การโฆษณากับสังคม	การประชาสัมพันธ์ของรัฐและธุรกิจ	การประชาสัมพันธ์ของรัฐและธุรกิจ
การสื่อสารเพื่อ โน้มน้าวใจ	การสื่อสารเพื่อ โน้มน้าวใจ	จิตวิทยาการสื่อสาร
การเขียนข้อความ โฆษณา	การเขียนเพื่อการประชาสัมพันธ์	การเขียนเพื่อการ โฆษณาและประชาสัมพันธ์
การจัดการผลิตงาน โฆษณา	ระบบประชาสัมพันธ์	การจัดการ โฆษณา
กลยุทธ์สื่อ โฆษณา	สื่อการประชาสัมพันธ์	การผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์
การวางแผนรณรงค์โฆษณา	การวางแผนประชาสัมพันธ์	การวางแผนสื่อ โฆษณา
วาทวิทยา	วาทวิทยา	การพูดเพื่อการสื่อสาร
การบริหารงาน โฆษณา	การบริหารงานประชาสัมพันธ์	การจัดการประชาสัมพันธ์
การสร้างสรรค์งาน โฆษณา	การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค	การสร้างสรรค์งาน โฆษณา
หลักการตลาด	หลักการตลาด	การผลิตงาน โฆษณา
การวิจัยการ โฆษณา	การวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์	การวิจัยและประเมินผลการประชาสัมพันธ์
การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค	สัมมนาการประชาสัมพันธ์	สัมมนาการ โฆษณาและการประชาสัมพันธ์
การบริหารงานประชาสัมพันธ์		การศึกษากิจการ โฆษณาและการประชาสัมพันธ์
การสื่อสารการตลาดบูรณาการ		
การออกแบบ โฆษณา		
การวางแผนสื่อ โฆษณา		

ตารางที่ 11 (ต่อ) เปรียบเทียบรายวิชาในกลุ่มวิชาสาขาโฆษณา สาขาประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับสาขาโฆษณาและสาขาประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

จากตารางที่ 11 พบว่า มหาวิทยาลัยที่รวมสาขาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ไว้ด้วยกัน มักเป็นมหาวิทยาลัยเอกชน สะท้อนปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิตบัณฑิตไปประกอบธุรกิจในหน่วยงานภาคเอกชน โดยพบว่า จัดการสอนทั้งรายวิชาด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์จำนวนเท่า ๆ กัน และบางรายวิชาผสมผสานเนื้อหาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ไว้ด้วยกัน ด้วยความมุ่งหมายให้บัณฑิตสามารถออกไปประกอบวิชาชีพได้ทั้งสองแขนง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการตลาดในปัจจุบันที่ในองค์กรธุรกิจส่วนใหญ่รวมงานทั้ง 2 ประเภทนี้ไว้ด้วยกัน ประกอบกับการดำเนินธุรกิจ ในองค์กรภาคธุรกิจปัจจุบันความแตกต่างในรูปแบบการโฆษณาและประชาสัมพันธ์มีน้อยลงจนสามารถผสมผสานและใช้ร่วมกันได้

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ เรียนวิชาสื่อกระจายเสียงรวมกัน เป็นสาขาวิทยุและโทรทัศน์ ยกเว้นภาควิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีการเรียนการสอนสาขาวิทยุและโทรทัศน์แตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แยกสาขาวิทยุ และสาขาโทรทัศน์จากกัน เนื่องจากมีความพร้อมด้านอุปกรณ์ด้านสื่อกระจายเสียง และคณาจารย์ที่สำเร็จในด้านนี้มีจำนวนเพียงพอ ในขณะที่รวมสาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์เป็นสาขาเดียว เนื่องด้วยเมื่อแรกตั้งสาขามีการเปิดสอนในวิชาโฆษณาเป็นวิชาพื้นฐานเพียงวิชาเดียว และเมื่อเปิดสอนในสาขาวิชาประชาสัมพันธ์ จึงนำวิชาโฆษณาบรรจุเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาขาประชาสัมพันธ์ด้วย นอกจากนั้นยังเป็นความมุ่งหมายของภาควิชาฯ ที่ต้องการให้นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้มีโอกาสเลือกงานได้ทั้งสองสาขา และสามารถผสมผสานทั้งสองสาขาวิชาในการทำงานด้วย

...เรามองว่า อยากให้นักศึกษามีทางเลือก คือว่า นักศึกษาที่เข้ามาสาขา
ประชาสัมพันธ์ คุณจะเลือกประชาสัมพันธ์เพียง ๆ เลขก็ได้ คุณจะเดินสาย
โฆษณาเพียง ๆ เลขก็ได้ หรือคุณคิดว่า คุณอยากจะผสมผสานทั้งโฆษณา
และประชาสัมพันธ์ ก็ไปด้วยกันได้....

(ธีรภัทร วรรณฤมล, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

สำหรับในมหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับ ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า เปิดสอนในสาขาวิชาซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน คือ สาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ และสาขาสื่อสารมวลชน ในขณะที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มพูนคุณวุฒิให้กับบุคลากรในสายวิชาชีพ เปิดสอนในทุกสาขาของสื่อ

กล่าวโดยสรุป จากการสำรวจสาขาวิชาที่เปิดสอน พบว่า การศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มุ่งการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับต่อตลาดแรงงานภาคธุรกิจเป็นสำคัญ และยังคงมีแนวโน้มในอนาคตที่จะดำเนินไปเช่นนี้ ทำให้การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ยังไม่สามารถเป็นกลไกช่วยชี้นำสังคมได้ดังปรัชญาที่แท้จริงของการศึกษาได้

ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีปรัชญาในการดำเนินการเรียนการสอนต่างกัน ซึ่งการจัดหลักสูตรในแต่ละคณะย่อมต้องมีลักษณะตอบสนองต่อปรัชญาดังกล่าวด้วย ดังนั้น การศึกษาให้เข้าใจถึงปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เข้าใจถึงปรัชญาของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกมหาวิทยาลัยได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามปรัชญาที่ระบุไว้ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยที่เน้นการปลูกฝังความรู้ เช่น มหาวิทยาลัยเกริก กำหนดปรัชญาไว้ตามปรัชญาการศึกษาที่ว่า “วิชา จรณสมปนโน” ซึ่งแปลว่า “ความรู้ทำให้องอาจ” โดยกำหนดความรู้ที่บัณฑิตต้องมี คือ ความรู้ในหน้าที่ความรับผิดชอบของพลเมืองดี รวมทั้งความประพฤติของผู้ดี ความรู้ที่แตกฉานในวิชาชีพ ความรู้ในภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย ความรู้และจิตสำนึกในประวัติศาสตร์ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้รอบตัว ตลอดจนจิตสำนึกในวิทยาศาสตร์

2. มหาวิทยาลัยที่เน้นความสำคัญของการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับธุรกิจ เช่น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้และความสามารถ ตลอดจนมีลักษณะทางการสื่อสารเพื่อธุรกิจหรือนิเทศศาสตร์ธุรกิจที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ต่อวงการธุรกิจ มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกว้างขวาง และลึกซึ้งเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งมีหลักและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในการศึกษาค้นคว้าวิจัย ประเมินผลและวางแผนในอันที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงการธุรกิจ

3. มหาวิทยาลัยที่เน้นการบริการสังคม ได้แก่ มหาวิทยาลัยเอกชนที่ก่อตั้งโดยมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เช่น มหาวิทยาลัยพายัพ ซึ่งกำหนดปรัชญาไว้ว่า จะยึดมั่นใน “สังจะ-

บริการ” โดยแสวงหาความดีเลิศทางวิชาการ และคุณธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นแจ้งในสิ่งจะแห่งชีวิต และจะเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการบริการรับใช้สังคม และมหาวิทยาลัยคริสเตียน ที่เน้นการแสวงหาค้นคว้าแลกเปลี่ยน ถ่ายทอด ทะนุบำรุงและพัฒนาความรู้ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางภูมิปัญญาที่เพียบพร้อมด้วยสรรพวิทยาการและคุณธรรม ตลอดจนชี้นำและสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดีของสังคม เพื่อความจำเริญและธำรงไว้ซึ่งความเป็นอารยประเทศ เน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรักในเพื่อนมนุษย์ พร้อมจะให้บริการแก่สังคม มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์สามารถนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยไปใช้ในการพัฒนาวิชาชีพและการดำรงชีวิต มีวินัย ยึดมั่นในศีลธรรม เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

4. มหาวิทยาลัยที่เน้นการผลิตบัณฑิตที่รองรับตลาดแรงงานในส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยที่เปิดใหม่ในส่วนภูมิภาค เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีปัญญา ใฝ่หาความรู้ และคุณธรรม สร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นที่พึ่งทางวิชาการ สืบสานวัฒนธรรม ชี้นำแนวทางการพัฒนาแก่สังคม และ สนับสนุนการพัฒนาภาคตะวันออก

5. มหาวิทยาลัยที่เน้นผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทางเทคโนโลยี โดยมากมักเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการสอนในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และสถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษา การค้นคว้าวิจัย และการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีวิสัยทัศน์มุ่งเป็นสถาบันชั้นนำทางการศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับนานาชาติ

ปรัชญาของคณะ

เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ทุกหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย จึงต้องมีปรัชญาเป็นเสมือนแนวทางนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับปรัชญาที่ตั้งไว้เช่นกัน ดังตัวอย่างปรัชญาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่สอนด้านหลักสูตรนิเทศศาสตร์ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

- 1) มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปีค) กรณีศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีดังนี้

- 1.1) มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการ เข้าใจปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
  - 1.2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจ ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม
  - 1.3) มีทักษะด้านการแสวงหาและการนำเสนอข้อมูลวิชาการ วิชาชีพว่าด้วยการใช้ เทคโนโลยีสื่อความหมายกับผู้อื่นในรูปแบบที่หลากหลายและสามารถดำรง ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) กรณีศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แนวคิดในการจัดหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ดำเนินไปเพื่อผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรในสาขาวิชานิติศาสตร์ ทางด้านการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการวิจัยและค้นคว้าในสาขาวิชานิติศาสตร์ รวมทั้ง เพื่อเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านนิติศาสตร์แก่สังคมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กรณีศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

แนวคิดในการจัดหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์เป็นไปเพื่อผลิตบัณฑิตด้านการสื่อสารมวลชนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเน้นทั้งการศึกษาทฤษฎี หลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชน โดยใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถยกระดับมาตรฐานบุคลากรในด้านนี้ของประเทศให้ดียิ่งขึ้น

3. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเอกชน กรณีศึกษา หลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มุ่งผลิตนักนิติศาสตร์ยุคใหม่ที่มีความรู้ในเชิง ทฤษฎีและปฏิบัติ มีความสามารถในการวิจัย การวางแผน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งมีความคิด สร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก

จากตัวอย่างปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่สอนในหลักสูตรนิติศาสตร์ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในปรัชญาการศึกษา แม้จะมีจุดเน้นที่ ต่างกันออกไปบ้าง แต่โดยภาพรวมของปรัชญาและวัตถุประสงค์ทางการศึกษามีความคล้ายคลึงกัน

ทั้งนี้ พิจารณาได้จากรายวิชาที่จัดการสอนในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งยังคงมีรายวิชาและเนื้อหาที่คล้ายกัน

กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ปัจจุบัน กระบวนการคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย สามารถจำแนกได้เป็น 2 วิธีการ ดังนี้

1. การสอบคัดเลือกโดยผ่านทบวงมหาวิทยาลัย
2. การสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยคัดเลือก (การรับตรง) จำแนกได้เป็น 3 วิธีการ คือ
  - 1) การจัดสรรโควตา
  - 2) การรับด้วยวิธีพิเศษ
  - 3) การรับสมัครโดยตรง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสอบคัดเลือกโดยผ่านทบวงมหาวิทยาลัย

การสอบคัดเลือกผ่านทบวงมหาวิทยาลัย (entrance) เป็นการคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยทบวงมหาวิทยาลัยใช้ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (GPA.) มาปรับเป็นคะแนนส่วนหนึ่งของการสอบคัดเลือกคิดเป็นร้อยละ 10 ของคะแนนทั้งหมด โดยนักศึกษามีสิทธิเข้าสอบคัดเลือกได้ 2 ครั้งต่อปี (คือในเดือนมีนาคมและเดือนตุลาคม) และเลือกคะแนนครั้งที่ดีที่สุดเพื่อเลือกคณะที่ตนเองต้องการและมีคะแนนสูงเพียงพอที่จะสามารถผ่านการคัดเลือกได้ ระบบการคัดเลือกดังกล่าวเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา

ระบบการคัดเลือกดังกล่าว มีข้อดี คือ นักเรียนสามารถประเมินศักยภาพ ความต้องการและความถนัดของตนเอง ส่งผลให้คณะที่มีคะแนนระดับกลางมีผู้เลือกจำนวนมาก ทำให้อัตราการแข่งขันสูงขึ้น ส่วนคณะที่มีอัตราการแข่งขันสูงกลับมีผู้สนใจสมัครลดลง เช่น คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากนักเรียนที่สอบได้คะแนนต่ำ ตระหนักถึงข้อจำกัดด้านโอกาสที่จะสามารถเข้าศึกษาได้ เพราะผู้ที่ผ่านการคัดเลือกมักเป็นผู้ที่มีผลการเรียนดี

จากการวิจัย พบว่า นักศึกษาที่สอบคัดเลือกเข้าคณะนิติศาสตร์ มีผลคะแนนสอบคัดเลือกอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่องทุกปี ดังผลคะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกผ่านทบวงมหาวิทยาลัยหลักสูตรนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ พ.ศ.2542-2545 ดังนี้

ปีการศึกษา สถาบัน	2542		2543		2544		2545	
	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (สอบคณิตศาสตร์ 2)	315.25	264.75	370.86	300.15	356.79	317.04	353.92	312.32
คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ (สอบคณิตศาสตร์ 2)	302.25	250.75	335.21	294.22	362.98	300.21	332.50	303.02
คณะมนุษยศาสตร์ สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (สอบคณิตศาสตร์ 2)	265.75	231.25	288.00	262.92	305.50	266.04	285.73	267.75
คณะมนุษยศาสตร์ สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ (สอบคณิตศาสตร์ 2)	328.50	293.50	362.63	337.68	372.91	353.17	395.85	350
คณะมนุษยศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ (ศิลป์) มหาวิทยาลัย บูรพา	191.75	177.75	281.27	266.11	279.31	260.86	285.49	237.27
คณะมนุษยศาสตร์ สาขาประชาสัมพันธ์ (ศิลป์) มหาวิทยาลัย นเรศวร	214.00	193.00	262.01	238.68	261.82	237.10	263.60	210.15

ตารางที่ 12 แสดงผลคะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกผ่านทบวงมหาวิทยาลัยหลักสูตร
นิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ พ.ศ.2542-2545

จากตารางที่ 12 แสดงผลคะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกผ่านทบวงมหาวิทยาลัย หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ พ.ศ.2542-2545 พบว่า คะแนนการสอบเข้าอยู่ในเกณฑ์สูง และส่วนใหญ่มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี แสดงถึงความนิยมในการเข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวที่ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และในมหาวิทยาลัยที่เป็นนิยมก็ยังคงมีผู้มีการเรียนดีเลือกเข้าศึกษามากขึ้น ซึ่งทำให้การแข่งขันในกลุ่มนักเรียนที่เรียนดีสูงขึ้นเช่นกัน

2. การสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัย (การรับตรง)

การรับตรงเป็นการรับสมัครโดยมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งคัดเลือกเองโดยไม่ผ่านกระบวนการคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกได้เป็น 3 วิธีการ ได้แก่

1) การจัดสรรโควตา

การจัดสรรโควตาเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่นักเรียนที่อยู่ในภูมิภาคที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ โดยพิจารณาจากผลการศึกษาในระดับมัธยมปลายเป็นเกณฑ์โดยไม่มี การสอบข้อเขียน การจัดสรรโควตาเป็นการขยายโอกาสแก่นักเรียนและลดการแข่งขันกับนักเรียนในส่วนกลาง ลักษณะการจัดสรรโควตาจำแนกได้เป็น โควตาจังหวัด โควตาภาค และโควตาโรงเรียน โดยใช้วิธีการสอบสัมภาษณ์นักเรียนที่ขึ้นความจำนงขอโควตา ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งมีการให้สิทธิพิเศษโดยการจัดสรรโควตา ผลการคัดเลือกดังกล่าวทำให้ได้นักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี แต่จากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนดีเกินในระดับภูมิภาคจำนวนไม่น้อยละสิทธิการได้รับโควตาของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคของตน เพื่อไปร่วมสอบคัดเลือกโดยทบวงมหาวิทยาลัย (entrance) เพื่อให้ได้คณะที่ตนต้องการในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมากกว่า

2) การรับด้วยวิธีพิเศษ

ตัวอย่างของการรับด้วยวิธีพิเศษ ได้แก่ โครงการช้างเผือก ซึ่งรับนักเรียนเรียนดีของชนบทนักเรียนที่มีความสามารถด้านดนตรี กีฬาและด้านอื่นๆ มหาวิทยาลัยที่สังกัดของรัฐและเอกชนทุกแห่งที่เปิดรับนักศึกษานิเทศศาสตร์เข้าศึกษาด้วยวิธีพิเศษนี้ ซึ่งมักกำหนดจำนวนรับไว้แล้วในแต่ละปี การศึกษา โดยมีจำนวนไม่มากนัก และมักเป็นการรับนักศึกษาที่มีความสามารถทางกีฬา ทั้งนี้ ปัญหาของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวเมื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ ต้องทำกิจกรรมอื่นตามข้อกำหนดที่มหาวิทยาลัยกำหนดเงื่อนไขของการรับเข้าศึกษาไว้ เช่น ต้องแข่งกีฬาในนามนักกีฬาตัวแทนของมหาวิทยาลัย จึงมีเวลาในการศึกษาในชั้นเรียนไม่เต็มที่ ส่วนนักเรียนตามโครงการช้างเผือกที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้เรียนดีจากชนบทมักมีความกระตือรือร้นมากกว่านักเรียนที่มาจากส่วนกลาง

3) การรับสมัครโดยตรง จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1) การรับสมัครสอบคัดเลือก

เป็นการรับสมัครสอบโดยมหาวิทยาลัยดำเนินการคัดเลือกเองโดยใช้ข้อสอบที่จัดทำขึ้น โดยไม่การสอบผ่านการดำเนินการของทบวงมหาวิทยาลัย มักเป็นการจัดสอบโดยมหาวิทยาลัยเอกชน ภายหลังจากสอบคัดเลือกโดยผ่านทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว เพื่อรับนักเรียนที่ไม่ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย ใช้ทั้งการสอบข้อเขียน และสอบสัมภาษณ์ หรือการสอบสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว แต่จากการศึกษา พบว่า ไม่มีมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งใดใช้วิธีการรับเข้าศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยการจัดสอบโดยตรง

การจัดสอบโดยมหาวิทยาลัยเอกชน มักเป็นการสอบวิชาพื้นฐานเช่นเดียวกับการสอบคัดเลือกโดยทบวงมหาวิทยาลัย การสัมภาษณ์มักเป็นการสอบถามความพร้อมและความสนใจของนักเรียนมากกว่าการคัดเลือกคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาให้เหมาะสมกับสาขาวิชาที่เลือกเข้าศึกษา

3.2) การรับสมัครโดยไม่มีสอบ

การรับสมัครอีกประเภทหนึ่ง คือ การรับสมัครแบบไม่จำกัดจำนวนรับของมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ไม่ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย และไม่ประสงค์จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน มหาวิทยาลัยรามคำแหงรับสมัครผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รับสมัครทั้งผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีอีก 2 ปี ดังนั้น ผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ (ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เรียกว่า สาขานิเทศศาสตร์) จึงมีทั้งผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา และผู้ทำงานแล้วแต่ต้องการปรับวุฒิการศึกษา

กล่าวโดยสรุป กระบวนการคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันเป็นการคัดเลือกโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และความสามารถด้านอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้นักศึกษาที่มีคุณสมบัติอย่างน้อยด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้ คือ เรียนดี มีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง หรือมีทุนทรัพย์เพียงพอ ตามแต่เงื่อนไขการคัดเลือกของมหาวิทยาลัย แต่ละประเภท แต่กระบวนการคัดเลือกดังกล่าวยังไม่มีเกณฑ์ในการคัดเลือกตามความสนใจ หรือความพร้อมที่จะเข้าศึกษาในวิชาชีพ แม้มหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งไม่ได้จัดการสอบคัดเลือก โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกเข้าศึกษาตามความสมัครใจ แต่ยังคงไม่มีกระบวนการคัดเลือกให้ได้ผู้สนใจในหลักสูตรนิเทศศาสตร์อย่างแท้จริง

โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท จัดโครงสร้างหลักสูตรเหมือนกัน คือ มีจำนวนหน่วยกิตระหว่าง 135-145 หน่วยกิต สำหรับมหาวิทยาลัยที่สอนในระบบทวิภาค และประมาณ 175 หน่วยกิต สำหรับมหาวิทยาลัยสอนในระบบไตรภาค ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างในการศึกษาดังนี้

1. มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ
  - 1) มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - 2) มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ ศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
2. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
3. มหาวิทยาลัยเอกชน ศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ

โดยสามารถเปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท ได้ดังตารางต่อไปนี้

สถาบัน โครงสร้างหลักสูตร	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมธิราช	มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัย กรุงเทพ
ระบบการศึกษา	ทวิภาค	ทวิภาค	ไตรภาค	ทวิภาค
จำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ	135	144	169	135
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30 หน่วยกิต (รายวิชาศึกษา ทั่วไปตามข้อ กำหนดของ มหาวิทยาลัย 18 หน่วยกิต ตามข้อกำหนด ของคณะ 12 หน่วยกิต)	45 หน่วยกิต	39	30
หมวดวิชาเฉพาะด้าน นิเทศศาสตร์	82-93 หมวดวิชาชีพ เฉพาะสาขาวิชา 30-41 หน่วยกิต (ตามแต่ละสาขา วิชา) วิชาเสริมไม่ต่ำ กว่า 18 หน่วยกิต	51 หมวดวิชาแกน 11 ชุด วิชา หมวดวิชาเฉพาะ 6 ชุด	85 กลุ่มวิชาเอกบังคับ 48 หน่วยกิต กลุ่มวิชาเอกเลือก 28 หน่วยกิต กลุ่มวิชาสหกิจ ศึกษา 9 หน่วยกิต	96
วิชาเลือกเสรี	-	6	6	9

ตารางที่ 13 แสดงโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัย 4 กลุ่ม

จากตารางที่ 13 แสดงโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัย 4 กลุ่ม สามารถจำแนก
รายละเอียดองค์ประกอบของหลักสูตรได้ดังนี้

1.หมวดวิชาศึกษาทั่วไป เป็นรายวิชาที่เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ทางสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ โดยประกอบด้วย 4 หมวดวิชา คือ

- 1) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่รายวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยา รัฐศาสตร์
เศรษฐศาสตร์
- 2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ได้แก่ รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ
สังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น ตรีภพวิทยา ปรัชญา อารยธรรม จริยศาสตร์
- 3) กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ รายวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเปรียบเทียบ

- 4) กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ได้แก่ รายวิชาสถิติ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์

2. หมวดวิชาเฉพาะ คือ หมวดวิชาที่เกี่ยวข้องของรายวิชาในคณะหรือสาขาที่เลือกศึกษา ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มวิชาแกน หรือ วิชาบังคับ เป็นรายวิชาที่นักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในระดับสูง มักเป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสื่อแต่ละสาขา ชื่อรายวิชา มักขึ้นต้นชื่อรายวิชาด้วย “ความรู้เบื้องต้น” หรือ “หลักการ” เป็นต้น มหาวิทยาลัยทุกกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันมากนักในรายวิชาดังกล่าว
- 2) กลุ่มวิชาเอก เป็นวิชาเฉพาะสาขาในระดับสูง
- 3) กลุ่มวิชาเลือก เป็นวิชาที่นักศึกษาสามารถเลือกลงทะเบียนเรียนได้ตามความสนใจ แต่มักเปิดเฉพาะบางวิชา มิได้เปิดตามรายวิชาที่ปรากฏในหลักสูตรทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดในด้านจำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนและเป็นการควบคุมจำนวนนักศึกษา บางรายวิชาที่มีผู้ลงทะเบียนเรียนน้อย มหาวิทยาลัยสามารถประกาศปิดรายวิชานั้น และให้นักศึกษาเลือกลงทะเบียนรายวิชาอื่นที่ยังคงเปิดอยู่ ผลคือ แม้จะเป็นกลุ่มวิชาเลือก แต่ทำให้นักศึกษาไม่ได้เลือกตามรายวิชาที่สนใจอย่างแท้จริง หรือที่นักศึกษามักเรียกกันว่าเป็นการ “บังคับเลือก”

3. หมวดวิชาเลือกเสรี มักกำหนดให้นักศึกษาเลือกศึกษาความความสนใจในหมวดวิชา หรือนอกหมวดก็ได้มักเป็นรายวิชาที่เปิดให้นักศึกษาเลือกความความสนใจ ซึ่งอาจเป็นรายวิชาในหมวดวิชาด้านนิเทศศาสตร์หรือนอกหมวดวิชานิเทศศาสตร์ก็ได้ ซึ่งนักศึกษามักเลือกรายวิชาที่เรียนง่าย มีความสนิทสนมกับอาจารย์ผู้สอน หรือได้คะแนนดี มากกว่าจะเลือกโดยคำนึงถึงประโยชน์ในการนำไปใช้ประกอบวิชาชีพ เนื่องจากนักศึกษามักต้องการผลการเรียนดีเพื่อประโยชน์ต่อการสมัครงาน แต่มิได้คำนึงถึงการนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปใช้งานในอนาคต

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยยังคงเป็นไปตามข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัย โดยยังคงให้ความสำคัญต่อหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี ซึ่งตอบสนองต่อปรัชญาพื้นฐานการศึกษาทั้งสามหมวดวิชา ที่ให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับสังคมโดยกว้าง มีความชำนาญเฉพาะวิชาชีพ และมีโอกาสได้เลือกเรียนบางรายวิชาตามความสนใจ

รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

โดยทั่วไป มหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์แต่ละกลุ่มมีลักษณะรายวิชาไม่แตกต่างกัน สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ใช้หลักสูตรเดียวกันเนื่องจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นำหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีไปปรับใช้ ทั้งนี้ สามารถจำแนกรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ได้ดังนี้

1. วิชาบังคับ เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาวิชาพื้นฐานด้านสื่อแต่ละประเภท มีความแตกต่างกันเพียงชื่อวิชา เช่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมราช	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
นิเทศศาสตร์เบื้องต้น	หลักและทฤษฎีการสื่อสาร	การสื่อสารมวลชน	นิเทศศาสตร์เบื้องต้น
ทัศนสารปริทรรศน์	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ สื่อสิ่งพิมพ์	ภาษากับพฤติกรรม การสื่อสาร	การเขียนเพื่อการ สื่อสาร
ภาษาเพื่อการสื่อสาร	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุและ โทรทัศน์	เทคโนโลยีสื่อสาร มวลชน	ศิลปะการพูดและการ นำเสนองาน
ภาษาเพื่อการสื่อสารขั้นสูง	หลักการโฆษณาและ ประชาสัมพันธ์	หลักการออกแบบและ สร้างสาร	การถ่ายภาพ
การสื่อข่าวและเขียนข่าว เบื้องต้น	ภาษาเพื่อการสื่อสาร	การเขียนบทความและ สารคดี	การวิจัยการสื่อสาร เบื้องต้น
การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น	กฎหมายและจริยธรรม สื่อสารมวลชน	การเขียนบทวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์	หลักการตลาดสำหรับ นักนิเทศศาสตร์
การประชาสัมพันธ์เบื้องต้น	สถิติและการวิจัยสื่อสารมวลชน	เทคโนโลยีการผลิต สื่อสิ่งพิมพ์	กฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน
การโฆษณาเบื้องต้น	พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร	กฎหมายและจริยธรรมสื่อ สารมวลชน	สื่อมวลชนกับสังคม
หลักและการปฏิบัติทาง วาทนิเทศ	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการ บริหาร	เทคโนโลยีการผลิต สื่ออิเล็กทรอนิกส์	
ภาพถ่ายเพื่อการสื่อสาร	หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น	การโฆษณาและการ ประชาสัมพันธ์	
ภาษาอังกฤษสำหรับสาขา วิชา 1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ภาพนิ่งและภาพยนตร์	เทคโนโลยีในการ สื่อสารสังคม และประชาชน	

ตารางที่ 14 แสดงรายชื่อวิชาบังคับในหมวดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย 3 ประเภท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ภาษาอังกฤษสำหรับสาขา วิชา 2		การวิจัยนิเทศศาสตร์	
ภาษาอังกฤษสื่อสาร		การบริหารองค์การ สื่อมวลชน	
		สัมมนาพิเศษศาสตร์	

ตารางที่ 14(ต่อ) แสดงรายชื่อวิชาบังคับในหมวดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย 3 ประเภท

จากตารางที่ 14 แสดงรายชื่อวิชาบังคับในหมวดของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย 3 ประเภท พบว่า จากรายวิชาบังคับดังกล่าว อาจสามารถจำแนกได้เป็นวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์และรายวิชาในศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ และวิชาหลักการใช้ภาษา ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาไทย โดยในรายวิชาด้านศาสตร์อื่น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่บรรจุเป็นวิชาพื้นฐาน ในขณะที่บางแห่งบรรจุเป็นรายวิชาบังคับ

สำหรับมหาวิทยาลัยกรุงเทพกำหนดให้นักศึกษาเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเช่นกัน แต่กำหนดเป็นวิชาบังคับนอกสาขา 2 วิชา ได้แก่ การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ และการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักนิเทศศาสตร์

2. วิชาเอก หรือวิชาแกน เป็นวิชาที่ศึกษาเฉพาะด้านของสื่อแต่ละประเภท หรือเป็นการศึกษากระบวนการผลิตสื่อในขั้นสูง จำแนกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ สำหรับสถาบันที่สอนแยกสาขา วิชาที่เกี่ยวกับการผลิตสื่อขั้นสูงจะเป็นวิชาบังคับ ส่วนสถาบันที่ไม่แยกประเภทสื่อ วิชาสื่อขั้นสูงจะเป็นวิชาเลือกที่เปิดสอนสำหรับนักศึกษาที่สนใจในสื่อแต่ละประเภทและต้องการศึกษาให้มีความรู้ความชำนาญในเชิงลึก

ในการศึกษารายวิชาเฉพาะด้านของสื่อ สามารถจำแนกการวิเคราะห์มหาวิทยาลัยได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มมหาวิทยาลัยที่จำแนกสาขาคตามประเภทของสื่อ และ กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้จำแนกสาขาคตามประเภทของสื่อ

จากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในกลุ่มมหาวิทยาลัยที่จำแนกสาขาคตามประเภทของสื่อ พบว่า ลักษณะรายวิชาที่จัดการสอนจะมีรายวิชาที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละแขนงลงไปอีก เพื่อให้

นักศึกษาได้รับความรู้ที่ลุ่มลึกและเกิดความชำนาญเฉพาะด้านมากขึ้น ดังตัวอย่างรายวิชาในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยกรุงเทพที่นำมาใช้เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

สาขา	รายวิชาที่สอนในสาขาฯ
การประชาสัมพันธ์	การเขียนเพื่อการประชาสัมพันธ์ การเขียนชั้นสูงเพื่อการประชาสัมพันธ์ การถ่ายภาพเพื่อการประชาสัมพันธ์ ศิลปะเพื่อการสื่อสาร สื่อและการผลิตเพื่อการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ การวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์ ประชามติและการโฆษณาชวนเชื่อ การวางแผนการประชาสัมพันธ์ พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์การ สัมมนาการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์
การโฆษณา	การโฆษณาและพฤติกรรมผู้บริโภค การสร้างสรรค์งานโฆษณา การสร้างสรรค์งานโฆษณาขั้นสูง กลยุทธ์สื่อโฆษณา การวิจัยการโฆษณา สัมมนาการโฆษณา การโฆษณากับสังคม การผลิตงานโฆษณา การจัดการโฆษณา การโฆษณาระหว่างประเทศและ การส่งเสริมการขาย การวางแผนรณรงค์โฆษณา

ตารางที่ 15 แสดงรายวิชาบังคับหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยที่จำแนกสาขาตามสื่อ

สาขา	รายวิชาที่สอนในสาขาฯ
วารสารศาสตร์	การสื่อข่าว 1 การสื่อข่าว 2 การเขียนเพื่อวารสารศาสตร์ การถ่ายภาพเพื่อวารสารศาสตร์ การออกแบบจัดหน้า การวิจัยเพื่อวารสารศาสตร์ สถานการณ์ปัจจุบัน บรรณาธิกรณ์ข่าว บรรณาธิกรณ์นิตยสาร การบริหารงานวารสารศาสตร์ สัมมนาวารสารศาสตร์ การปฏิบัติงานวารสารศาสตร์
วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และ ภาพยนตร์	การเขียนข่าววิทยุกระจายเสียง การเขียนข่าววิทยุโทรทัศน์ ศิลปะเพื่องานวิทยุโทรทัศน์ การวิจัยสื่อสารมวลชน การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง 1 การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง 2 การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ 1 การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ 2 กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน เทคนิคการสัมภาษณ์เพื่องานวิทยุกระจาย เสียงและวิทยุโทรทัศน์ การผลิตภาพยนตร์ การวิเคราะห์ผู้รับสาร การบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุ โทรทัศน์ สัมมนาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ งานฝึกวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ตารางที่ 15 (ต่อ) แสดงรายวิชาบังคับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่จำแนกสาขาตามสื่อ

สาขา	รายวิชาที่สอนในสาขาฯ
ศิลปะการแสดง	การออกเสียง การแสดง 1 การแสดง 2 การเขียนบท 1 การเขียนบท 2 วรรณกรรมละครตะวันออก วรรณกรรมละครตะวันตก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและ การแต่งหน้า การสร้างฉากและเวที การกำกับการแสดง 1 การกำกับการแสดง 2 ทฤษฎีและการวิจารณ์การแสดง สัมมนาการแสดง

ตารางที่ 15 (ต่อ) แสดงรายวิชาบังคับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่จำแนกสาขาตามสื่อ

เมื่อศึกษารายวิชาในหมวดวิชาเอกหรือวิชาแกนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ไม่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ พบว่า รายวิชาที่จัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาที่ว่าด้วยสื่อแต่ละประเภทโดยกว้าง เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ครอบคลุมสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติมตามความสนใจได้ ดังตารางที่ 16 แสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ไม่จำแนกสาขาตามสื่อ 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
<p><u>รายวิชาบังคับ</u> สื่อสารเพื่อการพัฒนา การวางแผนและจัดการงานสื่อสารมวลชน ประสบการณ์วิชาชีพนิเทศศาสตร์</p>	<p><u>รายวิชาบังคับ</u> การสื่อสารมวลชน ภาษากับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน หลักการออกแบบและสร้างสาร การเขียนบทความ สารคดี การเขียนบทวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ เทคโนโลยีการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ เทคโนโลยีในการสื่อสารสังคมและประชาชนิเทศ การวิจัยนิเทศศาสตร์ การบริหารองค์การสื่อมวลชน สัมมนานิเทศศาสตร์</p>
<p><u>เลือก 1 ชุดวิชาจากชุดวิชาต่อไปนี้</u> การผลิตหนังสือพิมพ์ การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ การผลิตภาพยนตร์ชั้นสูง</p>	<p><u>เลือกจากรายวิชาต่อไปนี้ไม่น้อยกว่า 28 หน่วยกิต</u> จิตวิทยาการสื่อสาร การวิเคราะห์ผู้รับสารและกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารธุรกิจ หลักการจัดรายการสื่อสารมวลชน</p>

ตารางที่ 16 แสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ไม่จำแนกสาขา
ตามสื่อ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
<p><u>เลือก 1 สาขาจากสาขาต่อไปนี้ (ต่อ)</u></p> <p>การสร้างสรรค์และผลิตงานโฆษณา</p> <p>การผลิตงานประชาสัมพันธ์</p>	<p><u>เลือกจากรายวิชาต่อไปนี้ไม่น้อยกว่า 28 หน่วยกิต (ต่อ)</u></p> <p>เทคโนโลยีสื่อสารทางการเมือง</p> <p>การสื่อสารต่างและระหว่างวัฒนธรรม</p> <p>การวางแผนสื่อสารมวลชนและการเผยแพร่</p> <p>พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์การ</p>
<p><u>เลือก 2 สาขาจากสาขาต่อไปนี้</u></p> <p>การข่าวและบรรณาธิการ</p> <p>การจัดรายการวิทยุกระจายเสียง</p> <p>การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง</p> <p>การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์</p> <p>การบริหารงานวิทยุโทรทัศน์</p> <p>การสร้างสรรค์และผลิตภาพยนตร์เบื้องต้น</p> <p>การบริหารงานภาพยนตร์</p> <p>ธุรกิจการโฆษณา</p> <p>การบริหารงานโฆษณา</p> <p>การวางแผนการประชาสัมพันธ์</p> <p>การบริหารงานประชาสัมพันธ์</p>	

ตารางที่ 16 (ต่อ) แสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ไม่จำแนกสาขาตามสื่อ

จากตารางที่ 16 แสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ไม่จำแนกสาขาตามสื่อ พบว่า รายวิชาบังคับที่นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกคนต้องเรียนไม่เจาะจงศึกษาที่สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมหลักการสื่อสารมวลชนทั่วไปที่สามารถปรับใช้ได้กับสื่อทุกประเภท และเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกศึกษาเฉพาะสื่อบางประเภทได้ตามความสนใจในรายวิชาเลือก

ลักษณะการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในปี 1 นักศึกษามักเรียนวิชาพื้นฐานร่วมกัน และแยกเข้าศึกษาตามสาขาในปี 2 โดยพิจารณาตามความ

สมัครใจ และใช้กระบวนการคัดเลือกโดยการสัมภาษณ์ ไม่มีการสอบข้อเขียน เมื่อนักศึกษาแยกเข้าเรียนตามสาขาแล้วนักศึกษาก็จะเรียนวิชาเอกหรือวิชาบังคับเพื่อเป็นพื้นฐาน จากนั้น จึงเรียนวิชาเฉพาะด้าน และวิชาเลือกเสรี และฝึกปฏิบัติงานภายนอกในช่วงฤดูร้อน โดยภายหลังกลับจากฝึกปฏิบัติงานภายนอก นักศึกษาต้องจัดทำรายงานส่ง หรือนำเสนอผลการปฏิบัติงานต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

วิธีการสอนของอาจารย์ด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยทุกประเภทในปัจจุบัน ยังคงไม่มีความแตกต่างกัน และยังคงดำเนินไปเช่นเดียวกับวิธีการในอดีต คือ การบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยอาจารย์ผู้สอนมอบหมายงานหรือการบ้านให้นักศึกษาได้ฝึกฝนทักษะ

การฝึกปฏิบัติงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษานิเทศศาสตร์ปัจจุบัน จำแนกตามเกณฑ์ระยะเวลาได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การฝึกปฏิบัติงานระหว่างปีภาคเรียน
2. การฝึกปฏิบัติงานในภาคการศึกษา
3. การฝึกปฏิบัติงานในระบบสหกิจศึกษา

จากการศึกษา อาจสามารถจำแนกลักษณะการฝึกปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยกลุ่มต่าง ๆ ได้ ดังตารางต่อไปนี้

ลักษณะ การฝึกปฏิบัติงาน	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
การฝึกปฏิบัติงาน ระหว่างปีภาคเรียน	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันเทคโนโลยี เจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	มหาวิทยาลัย รามคำแหง	-	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัย เกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา มหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี มหานคร มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามลักษณะการฝึก
ปฏิบัติงาน

ลักษณะ การฝึกปฏิบัติงาน	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
การฝึกปฏิบัติงาน ระหว่างปิดภาคเรียน (ต่อ)				มหาวิทยาลัยภาคตะวันออก ออกเฉียงเหนือ วิทยาลัยนานาชาติซิลเลอร์ - แสตมฟอร์ด วิทยาลัยโยนก วิทยาลัยทองสุข วิทยาลัยรัตนบัณฑิต
การฝึกปฏิบัติงาน ในภาคการศึกษา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	-	-	-
การฝึกปฏิบัติงานใน ระบบสหกิจศึกษา	-	-	มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์	-

ตารางที่ 17 (ต่อ) แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามลักษณะ
การฝึกปฏิบัติงาน

จากตารางที่ 17 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิติศาสตร์จำแนกตามลักษณะ
การฝึกปฏิบัติงาน สามารถจำแนกลักษณะการฝึกปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตร
นิติศาสตร์ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การฝึกปฏิบัติงานระหว่างปิดภาคเรียน เป็นการฝึกปฏิบัติงานที่นักศึกษาต้องใช้เวลา
ระหว่างการปิดภาคเรียนฤดูร้อนคือเดือนเมษายน-พฤษภาคม สำหรับการฝึกงานในฐานะ
“นักศึกษาฝึกงาน” โดยทั่วไประยะเวลาในการฝึกปฏิบัติงานประมาณ 200 ชั่วโมง เมื่อกลับจากการ
ฝึกงาน นักศึกษาต้องจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่ผ่านการฝึกฝนนั้น ๆ โดยการประเมินผลทำได้
2 แนวทาง คือ การพิจารณาจากรายงานและการสอบปากเปล่า หรือใช้ทั้ง 2 วิธีประกอบกัน การตีค่า
ระดับคะแนน จำแนกเป็น 2 แนวทาง คือ การให้ระดับเป็น A B C D เช่นเดียวกับรายวิชาทั่วไป
และการให้ระดับเป็น 2 ระดับ คือ S (Satisfied) คือ ผ่าน และ U (Unsatisfied) คือ ไม่ผ่าน

2. การฝึกปฏิบัติงานในภาคการศึกษา เป็นการฝึกปฏิบัติงานที่สถาบันการศึกษากำหนดให้นักศึกษาไปฝึกงานในช่วงการเปิดภาคเรียนปกติตลอดทั้งภาค โดยไม่มีรายวิชาใดต้องมาเรียนที่มหาวิทยาลัยในภาคเรียนนั้น มหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการฝึกปฏิบัติงานดังกล่าว คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยส่งนักศึกษาไปฝึกปฏิบัติงานระยะเวลาหนึ่งภาคเรียน และกลับมาศึกษาต่ออีกภาคเรียน

3. การฝึกปฏิบัติงานระบบ “สหกิจศึกษา” (co-operative) เป็นการฝึกปฏิบัติงานในฐานะพนักงานคนหนึ่งของบริษัท ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน หรือ 16 สัปดาห์ มหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบฝึกปฏิบัติงานดังกล่าว คือ มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาระบบไตรภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการฝึกปฏิบัติงานในระบบสหกิจศึกษา ภายหลังจากสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาต้องกลับมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยอีกอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา และต้องจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่ผ่านการฝึกฝนนั้น ๆ โดยการประเมินผลทำได้ 2 แนวทาง คือ การพิจารณาจากรายงาน และการสอบปากเปล่า หรือใช้ทั้ง 2 วิธีประกอบกัน การกำหนดค่าระดับคะแนน มี 2 แนวทาง คือ การให้เป็นระดับ A B C D และการให้เกรด S (Satisfied) คือ ผ่าน และ U (Unsatisfied) คือ ไม่ผ่าน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์แห่งเดียวที่นักศึกษาไม่ต้องออกฝึกปฏิบัติงาน แต่ต้องเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มหาวิทยาลัยก่อนสำเร็จการศึกษาเป็นเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ จึงจะถือว่าสำเร็จการศึกษา

ปริญญาที่ได้รับจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดชื่อปริญญาให้มีความเป็นสากล เป็นระบบ และให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยได้กำหนดให้หมวดวิชาการสื่อสารมวลชนและสารนิเทศ อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาที่ใช้ชื่อปริญญาเป็นศิลปศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Arts) สาขาวิชาที่ใช้ชื่อปริญญา มีลักษณะเป็นศาสตรบัณฑิตทางด้านศิลปศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาสาระและวิธีการของศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ เป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม จากลักษณะสถานภาพที่มีความแตกต่างกัน ทำให้มหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยมีการกำหนดชื่อปริญญาที่แตกต่างกันออกไป ดังแสดงได้ตามตารางต่อไปนี้

ชื่อปริญญา	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
	มหาวิทยาลัยปิด	มหาวิทยาลัยเปิด		
นิเทศศาสตร บัณฑิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา	-	-	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยคริสเตียน มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาลัย โชนก วิทยาลัยทองสุข วิทยาลัยรัตนบัณฑิต
ศิลปศาสตร บัณฑิต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง	มหาวิทยาลัย รามคำแหง	-	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี มหานคร
บริหารธุรกิจ บัณฑิต	-	มหาวิทยาลัย รามคำแหง	-	วิทยาลัยนานาชาติ จิดเดอร์ - แสคมฟอร์ด
วิทยาการ สารสนเทศ บัณฑิต	-	-	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	-

ตารางที่ 18 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิตที่ผ่านการรับรองที่ได้รับ

จากตารางที่ 18 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกตามปริญญาที่ได้รับ พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ปริญญาโทนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้ชื่อปริญญาที่สะท้อนถึงปรัชญาที่เห็นว่า นิเทศศาสตร์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีได้ขึ้นตรงต่อศาสตร์แขนงอื่นใด
2. ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มักเป็นสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในภายหลัง โดยสังกัดคณะอื่นที่มีใช้คณะนิเทศศาสตร์
3. ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต มักให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตนิเทศศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อแวดวงธุรกิจ เช่น การทำงานด้านการตลาด
4. ปริญญาวิทยาการสารสนเทศบัณฑิต เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่เน้นเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รายชื่อปริญญาที่ได้รับ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อการศึกษ พบว่า การศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ยังคงให้ความสำคัญต่อการศึกษตามแนวทางดั้งเดิมที่จำแนกออกเป็นสื่อแขนงต่าง ๆ ในขณะที่การศึกษานิเทศศาสตร์แนวทางใหม่ เริ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษาที่ผนวกนิเทศศาสตร์เข้ากับศาสตร์อื่น ๆ ด้วย เช่น บริหารธุรกิจ และเทคโนโลยี เป็นต้น

เปรียบเทียบสถานการณ์ปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ

จากการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า มีทั้งความคล้ายคลึง และความแตกต่าง ซึ่งอาจสามารถจำแนกประเด็นได้โดยสรุป ดังนี้

1. ความคล้ายคลึง
2. ความแตกต่าง

1. ความคล้ายคลึงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

1) ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์แต่ละหลักสูตร แม้ว่าการบริหารจัดการหรือสถานการณ์ของหลักสูตรจะมีความแตกต่างกัน หากแต่ปรัชญาของหลักสูตร ยังคงเน้นการผลิตบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่มีความชำนาญในการใช้สื่อในถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งอาจมีจุดเด่นที่แตกต่างกันบ้าง

ตามแต่ปรัชญาของมหาวิทยาลัย แต่ความแตกต่างดังกล่าวก็ยังไม่ปรากฏเด่นชัดเนื่องจากรายวิชาในแต่ละหลักสูตรของมหาวิทยาลัยยังคงไม่มีความแตกต่างกัน

2) กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา

มหาวิทยาลัยทุกแห่ง ยกเว้นมหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ ใช้กระบวนการคัดเลือกโดยการสอบข้อเขียน และสอบสัมภาษณ์ และการคัดเลือกเข้าสาขา คำนึงถึงความสนใจเฉพาะด้านของนักศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งอาจเกิดปัญหาการเลือกสาขาวิชาไม่ตรงกับความต้องการหรือความถนัดของตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษาไม่ทราบความสนใจที่แท้จริงของตนเองและมีข้อมูลเกี่ยวกับสาขาวิชาที่ตนเองสนใจไม่มากพอ หรือเกิดจากค่านิยมในการเลือกศึกษาในบางสาขาวิชา ว่าเป็นที่ต้องการของตลาด เช่น สาขาวิชาการโฆษณา สาขาวิชาวิทย์และเทคโนโลยี เป็นต้น

3) โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยทุกแห่งมีการจัดโครงสร้างหลักสูตรเหมือนกัน ตามข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัย อาจแตกต่างกันบ้างในจำนวนรายวิชาและหน่วยกิตรวม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวยังคงต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยเอกชน ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากคณะกรรมการกำกับมาตรฐานประจำหลักสูตร ในขณะที่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีอิสระในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรได้รวดเร็ว และคล่องตัวกว่ามหาวิทยาลัยกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากทบวงมหาวิทยาลัยให้อิสระต่อสภามหาวิทยาลัยในการกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษา ซึ่งอาจทำให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์สามารถปรับปรุงรายวิชาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยีได้ง่าย

4) รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยทุกแห่งมีการจัดวางรายวิชาไม่แตกต่างกัน คือ นักศึกษาต้องศึกษาวิชาพื้นฐานด้านสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ แล้วจึงศึกษาลึกซึ้งไปในสื่อแต่ละประเภทอย่างเฉพาะเจาะจงตามความสนใจ เนื้อหารายวิชามักศึกษาบริบททางสังคมโดยรวม ไม่เฉพาะเจาะจงไปที่ด้านใดด้านหนึ่ง โดยพบว่า มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยรวมถึงชุมชนที่มหาวิทยาลัยนั้นตั้งอยู่น้อยมาก ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับนักศึกษานิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ คือ นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับสังคมโลกอย่างกว้างขวาง แต่กลับไม่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง รวมทั้งไม่สามารถประยุกต์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์ที่ตนศึกษามาให้เข้ากับสังคมที่ตนอยู่ได้

5) การฝึกงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่มโดยส่วนใหญ่กำหนดให้นักศึกษาฝึกงานระหว่างภาคการศึกษา เพื่อให้ นักศึกษา ได้มีเวลาในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานอย่างเต็มที่ และไม่กระทบต่อการศึกษาในชั้นเรียน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลา ทำให้นักศึกษาไม่สามารถได้ใช้ความรู้ความสามารถ และได้รับประสบการณ์อย่างเต็มที่ มหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงพยายามบริหารจัดการปัญหาดังกล่าวโดยเพิ่มระยะเวลาในการฝึกงาน เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงมากขึ้น

“...เราอยากให้เด็กมาฝึกงานใช้เวลาหลายวันหน่อย เพราะบางทีอยู่แค่เดือนเดียวอาจยังไม่เห็นอะไรเลย ถ้าเข้ามาตั้งแต่เริ่มต้นจะดีกว่า เพราะได้รู้ตั้งแต่ต้นว่า เขาเตรียมงานกันอย่างไร ถ้าอยู่ 6 เดือน จะยิ่งดีใหญ่ แต่จริง ๆ แล้วในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ถ้าฝึกทีวี ก็ฝึกเดือนเดียว ตอนหลังเรามาขยายให้ฝึกประมาณเกือบ 3 เดือน คือ มาปรับวิธีการเรียนการสอนใหม่...”

(ปนัดดา ธนสถิตย์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

6) ลักษณะการจำแนกสาขา

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในประเทศไทย ยังคงใช้การศึกษาคามหลักสูตรนิเทศศาสตร์โดยจำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ ซึ่งเป็นการจำแนกตามลักษณะของการศึกษาในหลักสูตรนี้ตั้งแต่แรกเริ่ม ได้แก่ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร ภาพยนตร์ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำให้นักศึกษามีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในสื่อแต่ละประเภท แต่อาจไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีสื่อหลายประเภทที่มีการผนวกรวมกัน เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ผนวกรวมกับอินเทอร์เน็ต เป็นหนังสือพิมพ์ออนไลน์ อย่างไรก็ตาม แต่ละสถาบันก็พยายามพัฒนาเนื้อหาวิชาและเปิดเพิ่มรายวิชาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสื่อ เพื่อให้นักศึกษาได้นำความรู้ไปใช้งานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเปิดสอนรายวิชาวารสารศาสตร์ อิเล็กทรอนิกส์ ในสาขาวิชาวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มัลติมีเดียเพื่องานนิเทศศาสตร์ ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เป็นต้น

2. ความแตกต่างของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

1) สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ลักษณะสถานภาพของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในแต่ละมหาวิทยาลัยมีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทำให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์แต่ละแห่งมีสถานภาพแตกต่างกันออกไป สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกได้เป็น สถานภาพเป็นคณะ มีสถานภาพเป็นสาขา หรือ ภาควิชา ที่สังกัดคณะอื่น มีสถานภาพเป็นหลักสูตรย่อย หรือวิชาเอกของสาขาวิชาหรือภาควิชาที่สังกัดคณะอื่น ทั้งนี้ ลักษณะสถานภาพปัจจุบันที่แตกต่างกันไป มีปัจจัยมากำหนดคือ สถานภาพเมื่อแรกตั้ง ปรัชญา วัตถุประสงค์และการให้ความสำคัญต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ส่งผลต่อเอกลักษณ์ของหลักสูตรที่มีความแตกต่างกันออกไป เช่น มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความชำนาญด้านการบริหารธุรกิจและการตลาด เพื่อรองรับต่อหน่วยงานภาคเอกชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เน้นการผลิตบัณฑิตที่มีทั้งความรู้ในเชิงธุรกิจควบคู่ไปกับการชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ ในขณะที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งเปิดสาขาวิชาภาพยนตร์ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เน้นให้นักศึกษามีความชำนาญในเชิงศิลปะควบคู่ไปกับการรู้ในด้านสื่อด้วย

2) ปริญญาที่ได้รับ

นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้รับปริญญาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยว่า เน้นความสำคัญของศาสตร์แขนงใด

มหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์จำแนกปริญญาแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ปริญญานิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้ชื่อปริญญานี้ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ว่า นิเทศศาสตร์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีได้ขึ้นตรงต่อศาสตร์แขนงอื่นใด ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มักเป็นสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์สังกัดคณะอื่น และยกฐานะเป็นคณะนิเทศศาสตร์ในภายหลัง หรือยังคงสังกัดคณะอื่นอยู่จนถึงปัจจุบัน หลักสูตรนิเทศศาสตร์ อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาที่ใช้ชื่อปริญญาเป็นศิลปศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Arts) สาขาวิชาที่ใช้ชื่อปริญญา นี้มีลักษณะเป็นศาสตร์บริสุทธิ์ทางด้านศิลปศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาสาระและวิธีการของศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ เป็นหลัก ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต มักให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตนิเทศศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อแวดวงธุรกิจ เช่น การทำงานด้านการตลาด และชื่อปริญญาอื่น ๆ เช่น วิชาการสารสนเทศบัณฑิต เป็นต้น

สรุป

สถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่าง แต่พบว่า โดยภาพรวม การศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในแต่ละมหาวิทยาลัยยังคงคล้ายคลึงกันและไม่มีความเปลี่ยนแปลงจากในอดีตมากนัก แสดงว่า ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชนส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ไม่มากนัก ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ยังคงมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างไปจากในอดีตมากนัก แม้ว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตาม

บทที่ 5

ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การศึกษาเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อสำรวจให้เข้าใจถึงสภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านองค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภท อันได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน และเพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งลักษณะแนวโน้มดังกล่าว จำแนกได้เป็น แนวโน้มที่จะเป็น ตามความต้องการของตลาดแรงงานและแนวโน้มที่พึงประสงค์ตามปรัชญาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการแจกแบบสอบถาม ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร (documentary research)

ในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสถานภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติ ความพึงพอใจ และความต้องการของทรัพยากรบุคคลในแวดวงวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ โดยนำเสนอ ดังนี้

1. ความพึงพอใจและความคาดหวังของอาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์
2. ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์
3. ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความพึงพอใจและความคาดหวังของอาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากการแจกแบบสอบถามคณาจารย์สาขาวิชานิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชนจำนวน 300 คน จากมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ ได้รับการตอบกลับมาจำนวนทั้งสิ้น 225 คน คิดเป็น 75 % เพื่อให้เข้าใจถึงความพึงพอใจและความคาดหวังของอาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของอาจารย์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ส่วนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของอาจารย์

จากการศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง สามารถจำแนกตามเพศได้ดังต่อไปนี้

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	81	36.0
หญิง	144	64.0
รวม	225	100

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

จากตารางที่ 19 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 64.0 และเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 36.0

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามวุฒิการศึกษาสูงสุด สามารถจำแนกได้ ดังนี้

วุฒิการศึกษาสูงสุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปริญญาตรี	18	8.0
ปริญญาโท	180	80.0
ปริญญาเอก	24	10.7
อื่น ๆ	3	1.3
รวม	225	100

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด

จากตารางที่ 20 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่า คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80

รองลงมามีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 10.7 และวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.0 วุฒิอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 1.3

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามอายุ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 35 ปี	132	58.7
35 ปีขึ้นไป	93	41.3
รวม	225	100

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

จากตารางที่ 21 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ พบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.7 มากกว่าผู้ที่อายุ 35 ปีขึ้นไปซึ่งคิดเป็นร้อยละ 41.3

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามคณะที่สังกัด สามารถจำแนกได้ ดังนี้

คณะที่สังกัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นิเทศศาสตร์	105	46.7
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	15	6.7
สื่อสารมวลชน	9	4.0
บริหารธุรกิจ	15	6.7
มนุษยศาสตร์	39	17.3
สังคมศาสตร์	18	8.0
สารสนเทศศาสตร์	12	5.3
วิทยาการสารสนเทศ	12	5.3
รวม	225	100

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด

จากตารางที่ 22 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด พบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 17.3 สังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.0 วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน บริหารธุรกิจ

คิดเป็นร้อยละ 6.7 วิทยาการสารสนเทศและสารสนเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.3 สื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 4.0

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โฆษณา	42	18.7
ประชาสัมพันธ์	54	24.0
ภาพยนตร์และการถ่ายภาพ	24	10.7
วาทวิทยา	6	2.7
หนังสือพิมพ์ วารสารสนเทศ	21	9.3
การสื่อสารมวลชน	30	13.3
วิทยุโทรทัศน์	39	17.3
การแสดงและกำกับการแสดง	3	1.3
อื่น ๆ	6	2.7
รวม	225	100

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

จากตารางที่ 23 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พบว่า คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 24.0 รองลงมา มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 18.7 สาขาวิชาวิทยุโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 17.3 สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 13.3 สาขาวิชาภาพยนตร์และการถ่ายภาพ คิดเป็นร้อยละ 10.7 สาขาวิชาหนังสือพิมพ์ วารสารสนเทศ คิดเป็นร้อยละ 9.3 สาขาวิชาวาทวิทยา และสาขาวิชาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.7 สาขาวิชาการแสดงและกำกับการแสดง คิดเป็นร้อยละ 1.3

ตามลำดับ

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามประสบการณ์ในการสอน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ประสบการณ์ในการสอน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ปี	27	12.0
1 – ต่ำกว่า 5 ปี	81	36.0
5 – ต่ำกว่า 10 ปี	72	32.0
ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	45	20.0
รวม	225	100

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน

จากตารางที่ 24 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน พบว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน 1-ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมาคือผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน 5-ต่ำกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองจากนั้น มีประสบการณ์ในการสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.0 และคณาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.0

เมื่อศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการมีตำแหน่งบริหาร สามารถจำแนกได้ ดังนี้

การมีตำแหน่งบริหาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีตำแหน่งบริหาร	174	77.3
มีตำแหน่งบริหาร	51	22.7
รวม	225	100

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตำแหน่งงานบริหาร

จากตารางที่ 25 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการมีตำแหน่งงานบริหาร เช่น คารังตำแหน่งคณบดี ผู้ช่วยคณบดี หัวหน้าภาควิชา เป็นต้น ปรากฏว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งงานบริหาร คิดเป็นร้อยละ 77.3 โดยคณาจารย์ที่มีตำแหน่งบริหาร คิดเป็นร้อยละ 22.7

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบัน

เมื่อศึกษารูปแบบการสอนที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างใช้ในการสอนในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก	78	34.7
ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางค้นคว้าตามความสนใจ	21	9.3
เรียนจากประสบการณ์ตรง	15	6.7
ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริงหรือจากสถานประกอบการ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ	18	8.0
อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ	18	8.0
อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม	66	29.3
อื่น ๆ	9	4.0
รวม	225	100

ตารางที่ 26 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการเรียนการสอนที่
ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

จากตารางที่ 26 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์ดำเนินการสอนอยู่ในปัจจุบันมากที่สุดคือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 34.7 รองลงมาได้แก่ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 29.3 ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 9.3 ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริงหรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ และอาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ คิดเป็นร้อยละ 8.0 เรียนจากประสบการณ์ตรง คิดเป็นร้อยละ 6.7 และวิธีการอื่น ๆ ได้แก่ วิธีผสมผสาน และการกระตุ้นให้คิดและเกิดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 4.0

เมื่อศึกษาความพึงพอใจของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการ โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา ที่สอน ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความเห็น
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว	3.76	เห็นด้วยมาก
จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาเหมาะสมแล้ว	3.53	เห็นด้วยมาก
การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ เหมาะสมแล้ว	3.15	เห็นด้วยมาก
จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป	2.81	เห็นด้วย
จำนวนวิชาเลือกของหลักสูตรมากเกินไป	2.55	เห็นด้วย
จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว	3.05	เห็นด้วยมาก
จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย	2.97	เห็นด้วย
จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป	2.77	เห็นด้วย
เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	2.87	เห็นด้วย
ไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐาน เพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์	1.96	ไม่เห็นด้วย
หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป	3.36	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 27 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 27 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการจัด โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนก พบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยมากในประเด็น จำนวน หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.76 จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการ ศึกษาเหมาะสมแล้ว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.53 หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป คิดเป็น ค่าเฉลี่ย 3.36 การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อเหมาะสมแล้ว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.15 จำนวน รายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.08 คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในประเด็น จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.81 จำนวนวิชาเลือกของหลักสูตรมาก เกินไป คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.55 จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.97 จำนวนราย วิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.77 เนื้อหารายวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัจจุบัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.87 และไม่เห็นด้วยในประเด็น ไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐานเพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 1.96

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
ความเพียงพอของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ	2.61	เหมาะสม
ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ	2.65	เหมาะสม
ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน	2.59	เหมาะสม
ความเหมาะสมของคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน	3.35	เหมาะสมมาก
ความเพียงพอของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ	2.60	เหมาะสม
ความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์	2.40	เหมาะสม
ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์	2.71	เหมาะสม
รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	2.88	เหมาะสม

ตารางที่ 28 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 28 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมมาก คือ ความเหมาะสมของคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.35 ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสม คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.71 ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.65 ความเพียงพอของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.61 ความเพียงพอของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.60 ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.59 และความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.40

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างตามการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร
นิเทศศาสตร์ในปัจจุบันสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด	4.27	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนมีเวลาให้การเตรียมการสอนทำได้อิ่มเต็มที่	3.49	เห็นด้วยมาก
เนื้อหาวิชาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	2.73	เห็นด้วย
เนื้อหาวิชาที่สอนไม่สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้	2.39	เห็นด้วย
จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไป จนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่	3.08	เห็นด้วยมาก
ระยะเวลาเรียนสั้นเกินไป จนไม่สามารถให้เนื้อหาได้ครบถ้วน	2.76	เห็นด้วย
อาจารย์ในสาขาทุกท่านดูแล เอาใจใส่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด	2.43	เห็นด้วย
นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มที่	3.28	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขาสับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ	3.55	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก	3.21	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน / สังคม	2.73	เห็นด้วย
นักศึกษาทำกิจกรรมมากเกินไป จนขาดความใส่ใจในการเรียน	2.48	เห็นด้วย

ตารางที่ 29 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันของคณาจารย์
กลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 29 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.07 ประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ คณะ/สาขาสสนับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.55 อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนมีเวลาให้การเตรียมการสอนทำได้อิ่มเต็มที่ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.49 นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มที่ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.28 คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.21 จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไปจนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.08 ระยะเวลาเรียนสั้นเกินไปจนไม่สามารถให้เนื้อหาได้ครบถ้วน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.76 คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน/สังคม และเนื้อหาวิชาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.73 นักศึกษาทำกิจกรรม

มากขึ้นไป จนขาดความใส่ใจในการเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.48 และเนื้อหารายวิชาที่สอนไม่สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.39

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก	6	2.7
ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางค้นคว้าตามความสนใจ	30	13.5
เรียนจากประสบการณ์ตรง	18	8.1
ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชน แขนงต่าง ๆ	54	24.3
อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ	15	6.8
อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม	81	36.5
อื่น ๆ	18	8.1
รวม	225	100

ตารางที่ 30 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกรูปแบบการเรียนการสอนที่เห็นว่าเหมาะสม
ต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 30 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกรูปแบบการเรียนการสอนที่เห็นว่าเหมาะสมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมต่อการศึกษหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุดคือ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาได้แก่ ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 24.3 ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 13.5 เรียนจากประสบการณ์ตรง และวิธีการอื่น ๆ คือ ใช้หลายรูปแบบผสมกัน ใช้วิธีคิด ให้นิสิตเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 8.1 อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ คิดเป็นร้อยละ 6.8 และรูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์น้อยที่สุดคือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 2.7

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีรายวิชาที่สอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

รายวิชา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
คอมพิวเตอร์	3.08	ควรเพิ่ม
ภาษาอังกฤษ	3.32	ควรเพิ่ม
ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ	2.39	ควรคงไว้
เศรษฐศาสตร์	2.55	ควรคงไว้
บัญชี	2.13	ควรคงไว้
รัฐศาสตร์ / การเมืองการปกครอง	2.83	ควรคงไว้
จิตวิทยา	2.87	ควรคงไว้
กฎหมาย	2.76	ควรคงไว้
สังคมสงเคราะห์	2.45	ควรคงไว้
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2.53	ควรคงไว้
การตลาด บริหารธุรกิจ	2.75	ควรคงไว้
รายวิชาเกี่ยวกับชุมชน / ท้องถิ่น	3.01	ควรเพิ่ม
การออกแบบ	2.76	ควรคงไว้
การถ่ายภาพนิ่ง	2.75	ควรคงไว้
การถ่ายภาพสไลด์	2.49	ควรคงไว้
การถ่ายภาพยนตร์	2.61	ควรคงไว้
การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์	2.69	ควรคงไว้
การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์	2.73	ควรคงไว้
การวิเคราะห์ผู้รับสาร	2.87	ควรคงไว้
การวิจัย	2.81	ควรคงไว้
ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน	2.49	ควรคงไว้
สื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ	2.67	ควรคงไว้
การสื่อสารการตลาด	2.71	ควรคงไว้
หลักการเขียนข่าว	2.49	ควรคงไว้
หลักการสื่อสารมวลชน	2.44	ควรคงไว้
หลักการโฆษณา	2.39	ควรคงไว้

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง

รายวิชา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
หลักการประชาสัมพันธ์	2.39	ควรคงไว้
หลักการหนังสือพิมพ์	2.32	ควรคงไว้
การสื่อข่าวและรายงานข่าว	2.55	ควรคงไว้

ตารางที่ 31 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า รายวิชาที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรเพิ่ม ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ระดับค่าเฉลี่ย 3.32 คอมพิวเตอร์ ระดับค่าเฉลี่ย 3.08 รายวิชาเกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่น ระดับค่าเฉลี่ย 3.01 รายวิชาที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรคงไว้ ได้แก่ จิตวิทยา และการวิเคราะห์ผู้รับสาร ระดับค่าเฉลี่ย 2.87 รัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ระดับค่าเฉลี่ย 2.83 กฎหมาย และการออกแบบ ระดับค่าเฉลี่ย 2.76 การตลาด บริหารธุรกิจและการถ่ายภาพนิ่ง ระดับค่าเฉลี่ย 2.75 การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.73 การสื่อสารการตลาด ระดับค่าเฉลี่ย 2.71 การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.69 สื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ ระดับค่าเฉลี่ย 2.67 การถ่ายภาพยนตร์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.61 การสื่อข่าวและรายงานข่าว และเศรษฐศาสตร์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.55 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระดับค่าเฉลี่ย 2.53 การวิจัย ระดับค่าเฉลี่ย 2.51 ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน หลักการเขียนข่าวและการถ่ายภาพสไลด์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.49 สังคมสงเคราะห์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.45 หลักการสื่อสารมวลชน ระดับค่าเฉลี่ย 2.44 หลักการโฆษณา หลักการประชาสัมพันธ์ และภาษาต่างประเทศ ระดับค่าเฉลี่ย 2.39 หลักการหนังสือพิมพ์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.32 และบัญชี ระดับค่าเฉลี่ย 2.13 โดยไม่มีรายวิชาที่จัดการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรลดหรือยกเลิก

เมื่อศึกษาความคาดหวังของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรอยู่บนพื้นฐานความต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าความคาดหวังของสังคม	2.85	เห็นด้วย
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยได้มาตรฐานทัดเทียมต่างประเทศ	2.82	เห็นด้วย
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของสถาบันที่สอนอยู่ยังไม่ให้ความสำคัญต่อชุมชน หรือท้องถิ่นมากนัก	3.19	เห็นด้วยมาก
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการเตรียมการเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	4.09	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการจัดสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ หรือประชุมเชิงวิชาการในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น	4.19	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
หนทางที่ดีที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ การอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้อาจารย์	3.77	เห็นด้วยมาก
อาจารย์ควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบายและพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วย	4.22	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
นักศึกษานิเทศศาสตร์ปัจจุบันขาดความสนใจในสถานการณ์รอบตัว	3.88	เห็นด้วยมาก
แวดวงวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนควรมีการทำความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน	4.16	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรเน้นการสอนเทคโนโลยีให้มากขึ้น	3.52	เห็นด้วยมาก
หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่สอนอยู่ในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อธุรกิจน้อยเกินไป	2.95	เห็นด้วย
มหาวิทยาลัย /คณะควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้โดยการสัมมนา หรือรับฟังบรรยายภายนอกให้มากขึ้น	4.16	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 32 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของคณาจารย์
กลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 32 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในประเด็น อาจารย์ควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบายและพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วย ระดับค่าเฉลี่ย 4.22 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการจัดสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการหรือประชุมเชิงวิชาการในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น ระดับค่าเฉลี่ย 4.19 มหาวิทยาลัย/คณะควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้โดยการสัมมนาหรือรับฟังบรรยายภายนอกให้มากขึ้น และแควดวงวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนควรมีการทำความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ระดับค่าเฉลี่ย 4.16 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการเตรียมการเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ระดับค่าเฉลี่ย 4.09

ประเด็นที่คณาจารย์มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ นักศึกษานิเทศศาสตร์ปัจจุบันขาดความสนใจในสถานการณ์รอบตัว ระดับค่าเฉลี่ย 3.88 หนทางที่ดีที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือการอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้อาจารย์ ระดับค่าเฉลี่ย 3.77 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรเน้นการสอนด้านเทคโนโลยีให้มากขึ้น ระดับค่าเฉลี่ย 3.51 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของสถาบันที่สอนอยู่ยังไม่ให้ความสำคัญต่อชุมชนหรือท้องถิ่นมากนัก ระดับค่าเฉลี่ย 3.19 ส่วนประเด็นที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย คือหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่สอนอยู่ในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อธุรกิจน้อยเกินไป ระดับค่าเฉลี่ย 2.95 การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรอยู่บนพื้นฐานความต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าความคาดหวังของสังคม 2.85 และหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยได้มาตรฐานทัดเทียมต่างประเทศ ระดับค่าเฉลี่ย 2.82

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

คุณสมบัติที่พึงประสงค์	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง	2.96	เห็นด้วย
มีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	2.89	เห็นด้วย
มีทักษะในการปฏิบัติงาน	2.71	เห็นด้วย
มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน	2.47	เห็นด้วย

ตารางที่ 33 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของ

นักศึกษานิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 33 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า คณาจารย์แสดงความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย เรียงตามลำดับ ดังนี้ มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง ระดับค่าเฉลี่ย 2.96 มีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ระดับค่าเฉลี่ย 2.89 มีทักษะในการปฏิบัติงาน ระดับค่าเฉลี่ย 2.71 มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพต่อมวลชน ระดับค่าเฉลี่ย 2.47

เมื่อศึกษาความคาดหวังของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สติปัญญาดี	108	48.0
ละเอียด รอบคอบ	138	61.3
มีความสามารถในการเขียน	120	53.3
มีความสามารถในการพูด	108	48.0
ขยัน	141	62.6
อดทน	168	74.6
กระตือรือร้น	156	69.3
อยากรู้ อยากเห็น ช่างสงสัย	126	56.0
กล้าแสดงออก	141	62.6
มีความรู้รอบตัว	171	76.0
มีความรับผิดชอบ	201	89.3
มีสัมมาคารวะ	147	65.3
มีความคิดสร้างสรรค์	186	82.6
อื่น ๆ	30	13.3

ตารางที่ 34 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกความคาดหวังเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์

จากตารางที่ 34 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกความคาดหวังเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ พบว่า คณาจารย์มีความคาดหวังในคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ในเรื่องการมีความรับผิดชอบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.3 มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็นร้อยละ 82.3 มีความรู้รอบตัว 76.0 อดทน คิดเป็นร้อยละ 74.6 กระตือรือร้น คิดเป็นร้อยละ

69.3 มีสัมมาคารวะ คิดเป็นร้อยละ 65.3 ขยัน กล้าแสดงออก คิดเป็นร้อยละ 62.6 ละเอียด รอบคอบ คิดเป็นร้อยละ 61.3 อยากรู้ อยากเห็น ช่างสงสัย คิดเป็นร้อยละ 56.0 มีความสามารถในการเขียน คิดเป็นร้อยละ 53.3 สติปัญญาดี มีความสามารถในการพูด คิดเป็นร้อยละ 48.0 และอื่น ๆ ได้แก่ มีความชัดเจนในเป้าหมาย และมีความมุ่งมั่น คิดเป็นร้อยละ 13.3

เมื่อศึกษาความคาดหวังของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

การปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง	6	2.6
เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ	36	16.0
เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา	102	45.3
เชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ	171	76.0
จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ	147	65.3
เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ	42	18.6
เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา	108	48.0
เพิ่มการจัดสัมมนา	87	38.6
จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา	81	36.0
จัดปฐมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา	75	33.3
เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา	57	25.3
ลดรายวิชาทฤษฎีลง	30	13.3
เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ	90	40.0
จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน	105	46.6
เพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์	138	61.3
เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน	126	56.0
อื่น ๆ	6	2.6

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นของคณาจารย์ต่อแนวทาง
การปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 35 แสดงจำนวนคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นของคณาจารย์ ต่อแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า คณาจารย์มีความความคิดเห็นว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือ ควรเชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนบรรยายพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 76.0 จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 65.3 เพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 61.3 เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 56.0 เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.0 จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 46.6 เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา คิดเป็นร้อยละ 45.3 เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 40.0 เพิ่มการจัดสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 38.6 จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา คิดเป็นร้อยละ 36.0 จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 33.3 เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.3 เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ คิดเป็นร้อยละ 18.6 เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 16.0 ลดรายวิชาทฤษฎีลง คิดเป็นร้อยละ 13.3 คิดเป็นร้อยละ ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.6

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ในคำถามปลายเปิดซึ่งเปิดให้คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ได้มีผู้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ไว้ ดังนี้

1. ในการจัดหลักสูตร ควรจัดให้มีรายวิชาที่ผสมผสาน (integrate) ทุกวิชาเข้าด้วยกัน และจัดให้มีการสอนคล้ายการประมวลรายวิชา (comprehensive)
2. นโยบายของมหาวิทยาลัยควรมีความสอดคล้องกันในแต่ละส่วนเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับการศึกษา
3. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการสอนในรายวิชาเฉพาะเพื่อให้นักศึกษามีความชำนาญ และลดการถูกแย่งงานจากสาขาวิชาอื่น
4. ควรมีการแนะแนวการเรียนให้กับนักศึกษา รวมทั้งการเลือกรายวิชาที่จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาให้ชัดเจน
5. ควรปลูกฝังให้นักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานในแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชน เพื่อการเตรียมความรู้ และทักษะให้พร้อมก่อนออกไปปฏิบัติงานจริง
6. ควรมีการรวมตัวของอาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์ในสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งควรมีการจัดสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน

ส่วนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์

จากการศึกษาคณาจารย์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย วุฒิกศีกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาโท อายุส่วนใหญ่ต่ำกว่า 35 ปี คณาจารย์ส่วนใหญ่สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาประชาสัมพันธ์ มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งนับว่ายังมีประสบการณ์ไม่มากนักและพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งงานบริหาร

รูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์ดำเนินการสอนอยู่ในปัจจุบันมากที่สุด ยังมีลักษณะเช่นเดียวกับการสอนในอดีต คือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม สำหรับความคิดเห็นด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตร คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรโดยรวมของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน โดยเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร จำนวนรายวิชาในแต่ละภาค การศึกษาและจำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว วิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป และการเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อยังคงเหมาะสมกับสังคมไทย ในขณะเดียวกัน การสนับสนุนให้นักศึกษามีความรู้กว้าง ๆ ยังคงมีความจำเป็น โดยไม่เห็นด้วยกับการตัดรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐานออกไปจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เนื่องจากคณาจารย์มีความเห็นว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ไม่ควรมีความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชาของตนเองเท่านั้น แต่ควรมีความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมเพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการประกอบวิชาชีพของตนเองได้

คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันแล้ว โดยปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมมาก คือ ความเหมาะสมด้านคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสม คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์ ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ ความเพียงพอของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ ความเพียงพอของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอนและความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์

เมื่อศึกษาความพึงพอใจที่คณาจารย์มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ปัจจุบัน พบว่า ประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความ

สมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากจะทำให้ได้นักศึกษาที่มีความสนใจในวิชาชีพ นิเทศศาสตร์อย่างแท้จริง ส่วนประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก คือ การที่คณะ/สาขาสันับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนมีเวลาเตรียมการสอนไม่เต็มที่ นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติอย่างเต็มที่ คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไปจนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่ ระยะเวลาเรียนสั้นเกินไปจนไม่สามารถให้เนื้อหาได้ครบถ้วน คณะ / สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน/สังคม และเนื้อหา รายวิชาไม่ทันสมัยไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นักศึกษาทำกิจกรรมมากเกินไป จนขาดความใส่ใจในการเรียน และเนื้อหาวิชาที่สอนไม่สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้ โดยเมื่อประมวลความพึงพอใจของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ในการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ ควรสนับสนุนให้นักศึกษาได้ฝึกฝนประสบการณ์เพิ่มเติมนอกเหนือจากศึกษาเพียงจากตำรา เอกสาร และการศึกษาในชั้นเรียนเท่านั้น

คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุด เนื่องจากแม้รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน จะเป็นการบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก แต่คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการศึกษหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุดคือ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม รองลงมาได้แก่ ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์น้อยที่สุดคือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้บริหารหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์จึงควรได้พิจารณาทบทวนปัจจัยต่าง ๆ ที่น่าจะมีผลต่อการจัดรูปแบบการเรียนการสอน และปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาให้มากขึ้น

จากการศึกษา พบว่า รายวิชาที่คณาจารย์เห็นว่าควรเพิ่ม ได้แก่ รายวิชาที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพที่มีลักษณะเป็นสากลควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญต่อท้องถิ่น ได้แก่ ภาษา อังกฤษ คอมพิวเตอร์ และรายวิชาเกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้ รายวิชาที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรคงไว้ คือ รายวิชาพื้นฐานด้านสื่อมวลชน และศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยวิชาบัญชี แม้ว่าคณาจารย์จะเห็นว่ามีความสำคัญน้อยที่สุด แต่ยังคงต้องจัดให้อยู่ในการศึกษา

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วย เนื่องจากอาจเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในการประกอบวิชาชีพในอนาคต

ในการกำหนดนโยบายหรือการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณาจารย์ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางมากขึ้น โดยมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ว่าอาจารย์ควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบายและพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ แม้ว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่พึงพอใจต่อโครงสร้างหลักสูตรในปัจจุบันแล้ว แต่มีความเห็นว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรปรับทิศทางให้เข้ากับสังคมภายนอก และสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น ดังมีข้อเสนอแนะให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการจัดสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการหรือประชุมเชิงวิชาการในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น มหาวิทยาลัย/คณะควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้โดยการสัมมนาหรือรับฟังบรรยายภายนอกให้มากขึ้น และแวดวงวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนควรมีการทำความร่วมมือกันเพื่อพัฒนาสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน รวมทั้งหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการเตรียมการเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

ความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า อาจารย์เห็นว่านักศึกษาควรมีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้งมากที่สุด ความคาดหวังในลำดับต่อไป คือ ควรมีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นต่อการคงไว้ซึ่งรายวิชาพื้นฐานทั่วไป นักศึกษาควรมีทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน

กลุ่มคณาจารย์มีความคาดหวังในด้านคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ในด้านการมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิพากษ์เกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนปัจจุบันที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนมักได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ด้านการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งคณาจารย์เห็นว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญมากกว่าความสามารถในการปฏิบัติงาน คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้รอบตัว ทั้งนี้ ความสามารถในการเขียน สติปัญญาดี และความสามารถในการพูด คณาจารย์มีความเห็นว่า มีความสำคัญต่อนักศึกษานิเทศศาสตร์ในลำดับน้อยที่สุด

คณาจารย์มีความความคิดเห็นว่า ประเด็นที่ควรปรับปรุงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือ การเปิดกว้างของหลักสูตรออกสู่สังคมภายนอก ได้แก่ การเชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ และเพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาคุณานอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน

โดยการพัฒนาภายในหลักสูตรมีความสำคัญในลำดับรองลงไป ได้แก่ การเพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ เพิ่มการจัดสัมมนา จัดประชุมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา การเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกสาขาพร้อมกับการเลือกคณะ เปิดสาขาวิชาใหม่ๆ ลดรายวิชาทฤษฎี และลดจำนวนหน่วยกิตลง

ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากการแจกแบบสอบถามนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,000 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 684 คน คิดเป็น 68.4 % เพื่อให้เข้าใจถึงความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ส่วนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์

โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

จำนวนนักศึกษหลักสูตรวิชานิเทศศาสตร์กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 684 คน คิดเป็น 68.4 % จำแนกตามลักษณะต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ สามารถจำแนกได้ดังนี้

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	228	33.3
หญิง	456	66.7
รวม	684	100.0

ตารางที่ 36 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

จากตารางที่ 36 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 66.7 และเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 33.3

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันการศึกษา สามารถจำแนกได้ดังนี้

สถาบันการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยปิด)	331	48.4
มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยเปิด)	47	6.9
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	38	5.6
มหาวิทยาลัยเอกชน	268	39.2
รวม	684	100.0

ตารางที่ 37 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันการศึกษา

จากตารางที่ 37 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยเอกชน คิดเป็นร้อยละ 39.2 มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 6.9 และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 5.6

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด สามารถจำแนกได้ดังนี้

คณะที่สังกัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นิเทศศาสตร์	263	38.5
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	48	7.0
บริหารธุรกิจ	24	3.5
ศิลปศาสตร์	2	0.3
มนุษยศาสตร์	149	21.8
สังคมศาสตร์	55	8.0
สารสนเทศศาสตร์	37	5.4
วิทยาการสารสนเทศ	46	6.7
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	60	8.8
รวม	684	100.0

ตารางที่ 38 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด

จากตารางที่ 38 แสดงจำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะที่สังกัด พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมาคือ สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 21.8 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.8 สังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.0 วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 7.0 วิทยาการสารสนเทศ คิดเป็นร้อยละ 6.7 สารสนเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.4 บริหารธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 3.5 และศิลปศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 0.3

เมื่อนักศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชา สามารถจำแนกได้ดังนี้

สาขาวิชาที่สังกัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ยังไม่สังกัดสาขาวิชา	42	6.1
การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์	66	9.6
โฆษณา	89	13.0
การประชาสัมพันธ์	196	28.7
ภาพยนตร์และการถ่ายภาพ / ภาพยนตร์และภาพนิ่ง	11	1.6
วาทวิทยา / วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง	3	0.4
หนังสือพิมพ์ / วารสารสนเทศ	14	2.0
การสื่อสารมวลชน / นิเทศศาสตร์	221	32.3
วิทยุโทรทัศน์ / วิทยุและโทรทัศน์	28	4.1
นิเทศศาสตร์ธุรกิจ	5	0.7
อื่นๆ	9	1.3
รวม	684	100.0

ตารางที่ 39 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่สังกัด

จากตารางที่ 39 พบว่า แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชาที่สังกัด ส่วนใหญ่สังกัดสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน/นิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 32.3 รองลงมาสังกัดสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 28.7 สาขาโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 13.0 สาขาวิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 9.6 ยังไม่สังกัดสาขาวิชา คิดเป็นร้อยละ 6.1 สาขาวิชาวิทยุโทรทัศน์ / วิทยุและโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 4.1 สาขาหนังสือพิมพ์/วารสารสนเทศ คิดเป็นร้อยละ 2.0 สาขาวิชาภาพยนตร์และการถ่ายภาพ/ภาพยนตร์และภาพนิ่ง ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 1.6 สาขาวิชาอื่นๆ ได้แก่ การสื่อสารการตลาด และนิเทศศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 1.3 สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์ธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 0.7 สาขาวิชาวาทวิทยา / วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คิดเป็นร้อยละ 0.4 ตามลำดับ

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปี สามารถจำแนกได้ดังนี้

ชั้นปี	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	71	10.4
ชั้นปีที่ 2	181	26.5
ชั้นปีที่ 3	299	43.7
ชั้นปีที่ 4	124	18.1
อื่น ๆ	9	1.3
รวม	684	100.0

ตารางที่ 40 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปี

จากตารางที่ 40 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปี พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 43.7 รองลงมาเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 26.5 นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 18.1 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 10.4 และชั้นปีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.3

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม สามารถจำแนกได้ดังนี้

เกรดเฉลี่ยสะสม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.00 – 1.49	4	0.6
1.50 – 1.99	40	5.8
2.00 – 2.49	166	24.3
2.50 – 2.99	246	36.0
3.00 – 3.49	204	29.8
3.50 – 4.00	24	3.5
รวม	684	100.0

ตารางที่ 41 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม

จากตารางที่ 41 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 2.50–2.99 คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมาเป็นนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.00–3.49 คิดเป็นร้อยละ 29.8 นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 2.00–2.49 คิดเป็นร้อยละ 24.3 นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 1.50–1.99 คิดเป็นร้อยละ 5.8 เป็นนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.50–4.00 คิดเป็นร้อยละ 3.5 และนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 1.00–1.49 คิดเป็นร้อยละ 0.6

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย สามารถจำแนกได้ดังนี้

วิธีเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ได้รับโควตาโรงเรียน	38	5.6
ได้รับโควตาจังหวัด	15	2.2
สอบคัดเลือกโดยทบวงมหาวิทยาลัย	226	33.0
สมัครสอบตามประกาศของมหาวิทยาลัย	381	55.7
อื่น ๆ	24	3.5
รวม	684	100.0

ตารางที่ 42 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการเข้าศึกษา

จากตารางที่ 42 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการเข้าศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ เป็นผู้เข้าศึกษาโดยการสมัครสอบตามประกาศของมหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 55.7 รองลงมาคือผู้ที่เข้าศึกษาโดยวิธีการสอบคัดเลือกโดยทบวงมหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมา เป็นนักศึกษาที่เข้าศึกษาโดยได้รับโควตาโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ได้รับโควตาจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 2.2 เป็นนักศึกษาผู้ที่เข้าศึกษาโดยวิธีการอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.5

เมื่อศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาเหตุในการเลือกเข้าศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

มูลเหตุจูงใจที่ทำให้เลือกเรียนนิเทศศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีความชอบ สนใจเป็นการส่วนตัว	502	73.4
ทราบชื่อเสียงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนั้น	38	5.6
คำแนะนำจากครอบครัว/ญาติ	32	4.7
คำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอน/อาจารย์แนะแนว	23	3.4
เรียนตามเพื่อน	9	1.3
เรียนตามความนิยม	12	1.8
สอบเข้าคณะอื่นไม่ได้	25	3.7
คะแนนไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเลือกสาขาอื่นได้	12	1.8
คิดว่าน่าจะเป็นสาขาที่หางานง่ายที่สุด	21	3.1
อื่น ๆ	10	1.5
รวม	684	100.0

ตารางที่ 43 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามมูลเหตุจูงใจที่เลือกเรียนนิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 43 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาจำแนกตามมูลเหตุจูงใจที่ทำให้เลือกเรียนนิเทศศาสตร์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนนิเทศศาสตร์ เพราะมีความชอบ สนใจเป็นการส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 73.4 รองลงมาคือเพราะทราบชื่อเสียงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนั้น คิดเป็นร้อยละ 5.6 ได้รับคำแนะนำจากครอบครัว/ญาติ คิดเป็นร้อยละ 4.7 เพราะสอบเข้าคณะอื่นไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 3.7 ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอน/อาจารย์แนะแนว คิดเป็นร้อยละ 3.4 เพราะคิดว่าน่าจะเป็นสาขาที่หางานง่ายที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.1 เรียนตามความนิยม และเพราะคะแนนไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเลือกสาขาอื่นได้ คิดเป็นร้อยละ 1.8 ด้วยมูลเหตุจูงใจอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.5 โดยนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เลือกหลักสูตรนิเทศศาสตร์ตามเพื่อน มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.3

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบัน

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก	384	56.1
ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ	74	10.8
เรียนจากประสบการณ์ตรง	39	5.7
ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ	38	5.5
อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษา ค้นคว้ามานำเสนอ	41	6.0
อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม	97	14.2
อื่น ๆ	11	1.6
รวม	684	100

ตารางที่ 44 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

จากตารางที่ 44 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาเห็นว่าอาจารย์สอนอยู่ในปัจจุบันมากที่สุดคือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมาได้แก่ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 14.2 ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 10.8 อนึ่ง ทั้งสามลำดับนี้ ตรงกับความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับรูปแบบการสอนที่อาจารย์ดำเนินอยู่ ส่วนรูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า อาจารย์ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ การตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ คิดเป็นร้อยละ 6.0 เรียนจากประสบการณ์ตรง คิดเป็นร้อยละ 5.7 ศึกษาโดยใช้กรณีจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.5 และวิธีการอื่น ๆ เช่น ขึ้นอยู่กับแต่ละรายวิชา เรียนในชั้นสลับกับการปฏิบัติจริง อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนในบางหัวข้อและให้ไปศึกษาเองบางหัวข้อ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 1.6

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว	3.43	เห็นด้วยมาก
จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาเหมาะสมแล้ว	3.31	เห็นด้วยมาก
การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อเหมาะสมแล้ว	3.13	เห็นด้วยมาก
จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป	2.82	เห็นด้วย
จำนวนวิชาเลือกของหลักสูตรมากเกินไป	2.72	เห็นด้วย
จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว	3.01	เห็นด้วยมาก
จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย	3.02	เห็นด้วยมาก
จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป	3.26	เห็นด้วยมาก
เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	2.90	เห็นด้วย
ไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐาน เพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์	2.82	เห็นด้วย
หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป	2.92	เห็นด้วย

ตารางที่ 45 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์
ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 45 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาส่วนใหญ่พึงพอใจมาก ในประเด็นต่อไปนี้ จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว ระดับค่าเฉลี่ย 3.43 จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาเหมาะสมแล้ว ระดับค่าเฉลี่ย 3.31 จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป ระดับค่าเฉลี่ย 3.26 การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อเหมาะสมแล้ว ระดับค่าเฉลี่ย 3.13 เนื้อหารายวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย ระดับค่าเฉลี่ย 3.02 จำนวนรายวิชาปฏิบัติเหมาะสมแล้ว ระดับค่าเฉลี่ย 3.01 ประเด็นความคิดเห็นที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย คือ หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป ระดับค่าเฉลี่ย 2.92 เนื้อหารายวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับค่าเฉลี่ย 2.90 จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป และไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาพื้นฐานเพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.82

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
การคัดเลือกเข้าสาขาตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด	4.38	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนสอนได้ไม่เต็มที่	2.98	เห็นด้วย
อาจารย์ผู้สอนไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม	2.59	เห็นด้วย
จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไป จนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่	3.01	เห็นด้วยมาก
งาน/การบ้านมากเกินไปจนไม่มีเวลาด้านกีฬาหรือทำกิจกรรมอื่น	2.92	เห็นด้วย
อาจารย์ในสาขาคูแล เอาใจใส่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด	3.17	เห็นด้วยมาก
นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติได้เต็มที่	3.33	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขาสับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ	3.23	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก	3.28	เห็นด้วยมาก
คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน / สังคม	3.10	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 47 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบัน
ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 47 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบันของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประเด็นที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การคัดเลือกเข้าสาขาตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ระดับค่าเฉลี่ย 4.38 ส่วนประเด็นที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก คือ นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติได้เต็มที่ ระดับค่าเฉลี่ย 3.33 คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก ระดับค่าเฉลี่ย 3.28 คณะ/สาขาสับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ ระดับค่าเฉลี่ย 3.23 อาจารย์ในสาขาคูแลเอาใจใส่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด ระดับค่าเฉลี่ย 3.17 คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน/สังคม ระดับค่าเฉลี่ย 3.10 จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไปจนการแลกเปลี่ยนความรู้ทำได้ไม่เต็มที่ ระดับค่าเฉลี่ย 3.01

ส่วนประเด็นที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย คือ อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนสอนได้ไม่เต็มที่ ระดับค่าเฉลี่ย 2.98 งาน/การบ้านมากเกินไปจนไม่มีเวลาด้านกีฬาหรือทำกิจกรรมอื่น ระดับค่าเฉลี่ย 2.92 และอาจารย์ผู้สอนไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม ระดับค่าเฉลี่ย 2.59

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เมื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเรียนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

ความคาดหวัง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีงานทำ รายได้ดี	129	18.9
มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ	253	37.0
ได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อรับใช้สังคม	197	28.2
ได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป	67	9.2
อื่น ๆ	37	5.4
รวม	684	100

ตารางที่ 48 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคาดหวังต่อการเรียนหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 48 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคาดหวังต่อการเรียนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีความคาดหวัง ดังนี้ มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 ได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อรับใช้สังคม จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2 มีงานทำ รายได้ดี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 และอื่นๆ เช่น ได้ประกอบอาชีพที่ชอบ ต้องการเปลี่ยนสายงานไปทำงานอื่นที่มีใช้ด้านนิเทศศาสตร์ นำไปประยุกต์กับการทำงาน สร้างสรรค์สิ่งใหม่ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และไม่มี ความคาดหวังใดๆ เป็นต้น จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4

เมื่อศึกษาความต้องการของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนที่ต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก	75	11
ใช้รูปแบบการเรียนที่นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ	96	14
เรียนจากประสบการณ์ตรง	177	25.9
ศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน	306	44
อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้านำมาเสนอ	6	1
อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติม	23	3
อื่น ๆ	1	1
รวม	684	100

ตารางที่ 49 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกรูปแบบการสอนด้านนิเทศศาสตร์ที่ต้องการ

จากตารางที่ 49 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกรูปแบบการสอนด้านนิเทศศาสตร์ที่ต้องการ พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นที่ต้องการ เรียงตามลำดับ ดังนี้ การศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 44 ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 14 อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก 75 คน คิดเป็นร้อยละ 11 อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอในประเด็นนั้น ๆ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 3 อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้านำมาเสนอ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1 และอื่น ๆ ได้แก่ รูปแบบผสมผสาน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

รายวิชา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
คอมพิวเตอร์	3.01	ควรเพิ่ม
ภาษาอังกฤษ	2.96	ควรคงไว้
ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ	3.53	ควรเพิ่ม
เศรษฐศาสตร์	2.75	ควรคงไว้
บัญชี	2.41	ควรคงไว้
จิตวิทยา	2.98	ควรคงไว้
สังคมสงเคราะห์	2.87	ควรคงไว้
การตลาด บริหารธุรกิจ	2.35	ควรคงไว้
รายวิชาเกี่ยวกับชุมชน / ท้องถิ่น	2.52	ควรคงไว้
การถ่ายภาพนิ่ง	3.36	ควรเพิ่ม
การถ่ายภาพสไลด์	2.34	ควรคงไว้
การถ่ายภาพยนตร์	2.70	ควรคงไว้
การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์	3.15	ควรเพิ่ม
หลักการประชาสัมพันธ์	2.68	ควรคงไว้
หลักการหนังสือพิมพ์	2.73	ควรคงไว้
การสื่อข่าวและการรายงานข่าว	2.77	ควรคงไว้
กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน	2.80	ควรคงไว้
สัมมนาพิเศษศาสตร์	2.20	ควรคงไว้

ตารางที่ 50 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตร
นิเทศศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 50 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตร
นิเทศศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุง
รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า นักศึกษามีความเห็นว่ารรายวิชาที่ควรเพิ่ม ได้แก่ การถ่ายภาพ
ระดับค่าเฉลี่ย 3.36 การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์ ระดับค่าเฉลี่ย 3.15 ภาษาต่างประเทศ ระดับ
ค่าเฉลี่ย 3.13 คอมพิวเตอร์ ระดับค่าเฉลี่ย 3.01 รายวิชาที่ควรคงไว้ดั้งเดิม คือ จิตวิทยา ระดับค่าเฉลี่ย
2.98 ภาษาอังกฤษ ระดับค่าเฉลี่ย 2.96 กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน ระดับค่าเฉลี่ย 2.80
การสื่อข่าวและการรายงานข่าว ระดับค่าเฉลี่ย 2.77 เศรษฐศาสตร์และสังคมสงเคราะห์ ระดับค่าเฉลี่ย
2.75 หลักการหนังสือพิมพ์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.73 หลักการประชาสัมพันธ์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.68 รายวิชา

เกี่ยวกับชุมชน/ท้องถิ่น ระดับค่าเฉลี่ย 2.52 บัญชี ระดับค่าเฉลี่ย 2.45 การตลาด บริหารธุรกิจ ระดับค่าเฉลี่ย 2.35 และวิชาสัมมนาวิทยาศาสตร์ ระดับค่าเฉลี่ย 2.20

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

คุณสมบัติ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง	271	39.6
มีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	98	14.3
มีทักษะในการปฏิบัติงาน	130	19
มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน	167	24.5
อื่น ๆ	18	2.6
รวม	684	100

ตารางที่ 51 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 51 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษามีความเห็นว่าคุณสมบัติที่ดีที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ควรมีมากที่สุด คือ มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง คิดเป็นร้อยละ 39.6 รองลงมาคือ มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน คิดเป็นร้อยละ 24.5 มีทักษะในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 19 คือมีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง คิดเป็นร้อยละ 14.3

เมื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

การปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง	134	19.6
เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ	184	26.9
เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา	304	44.4
เชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ	390	57.0
จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ	274	40.1
เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ	187	27.3
เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา	365	53.4
จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา	213	31.1
จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา	174	25.4
เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา	250	36.5
ลดรายวิชาทฤษฎีลง	274	40.1
เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ	378	55.3
จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน	242	35.4
เพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์	201	29.4
เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน	216	31.6
อื่น ๆ	21	3.1

ตารางที่ 52 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากตารางที่ 52 แสดงจำนวนนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือ ควรเชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาคือ เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 55.3 เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.4 เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา คิดเป็นร้อยละ 44.4 จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ ลดรายวิชาทฤษฎีลง คิดเป็นร้อยละ 40.1 เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 36.5 จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 35.4 เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 31.6 จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา คิดเป็นร้อยละ 31.1 เพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 29.4 เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ คิดเป็นร้อยละ 27.3 เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 26.9 จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ

25.4 ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง คิดเป็นร้อยละ 19.6 และอื่น ๆ ได้แก่ เพิ่มการส่งเสริม การแสดงออกของนักศึกษา เพิ่มกิจกรรมของคณะ/สาขา เพิ่มจำนวนอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 3.1

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ในการเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอื่นเพิ่มเติม ได้มีนักศึกษากลุ่มตัวอย่างแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ไว้ ดังนี้

1. ควรพิจารณาจัดตารางสอบให้เหมาะสมกับวัน-เวลา
2. เพิ่มงบประมาณให้กับสาขาสื่อสารมวลชนให้มากขึ้น
3. มีอาจารย์พิเศษที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิชาชีพสื่อสารมวลชนโดยตรงมาสอน
4. อาจารย์และนักศึกษาควรมีความใกล้ชิดกันมากกว่านี้
5. คุณสมบัติของอาจารย์ควรเป็นคนมองการณ์ไกล ทันสมัย และมีประสบการณ์มากพอสมควร
6. ควรใช้ตำราภาษาอังกฤษในการเรียน

ส่วนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์

จากการศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ (มหาวิทยาลัยปิด) สังกัดคณะ นิเทศศาสตร์ โดยสังกัดสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน/นิเทศศาสตร์ นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้น ปีที่ 3 เกรดเฉลี่ยสะสม 2.50–2.99 ส่วนใหญ่เข้าศึกษาโดยการสมัครสอบตามประกาศของมหาวิทยาลัย เลือกรเรียนนิเทศศาสตร์เพราะมีความชอบ สนใจเป็นการส่วนตัว

รูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาเห็นว่าดำเนินอยู่ในปัจจุบันเป็นหลัก คือ อาจารย์ บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยนักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับคณาจารย์ ว่า การจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว ได้แก่ จำนวนหน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษา และการเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภท ของสื่อ นอกจากนั้น นักศึกษาต้องการให้เพิ่มรายวิชาปฏิบัติให้มากขึ้น โดยแสดงความเห็นว่า จำนวน รายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป และเนื้อหาวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็น ของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า นักศึกษาควรได้รับการฝึกฝนทักษะภาคปฏิบัติและฝึกฝน จากประสบการณ์จริงมากกว่าการศึกษาในชั้นเรียนเพียงเท่านั้น

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคณาจารย์ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยเห็นว่า คุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์ รูปแบบการเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความพอเพียงของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน ความพอเพียงและความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ โดยมีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยสอดคล้องกับคณาจารย์ คือ การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ส่วนในประเด็นที่นักศึกษาเห็นด้วยในระดับรองลงไป คือ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะ แสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน โดยเห็นว่า นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติได้เต็มที่ คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก ทั้งนี้ นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีความคาดหวังว่า มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ และได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อรับใช้สังคม โดยเห็นว่า การมีงานทำและมีรายได้มีความสำคัญรองลงไป

นักศึกษานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน มีความต้องการศึกษาในภาคปฏิบัติและการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบัน ดังจะพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาต้องการมากที่สุด คือ การศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน และให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ ในขณะที่การเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันเป็นการบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก

ความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษาเห็นว่า รายวิชาที่ควรเพิ่มเป็นรายวิชาเกี่ยวกับการฝึกทักษะ และวิชาที่ต้องนำไปใช้มากในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การถ่ายภาพนิ่ง การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์ ภาษาดังประเทศ คอมพิวเตอร์ ส่วนรายวิชาที่ควรคงไว้ดั้งเดิม คือ รายวิชาที่มีการจัดการสอนในปัจจุบันตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ จิตวิทยา ภาษาอังกฤษ กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน การสื่อข่าวและการรายงานข่าว เศรษฐศาสตร์และสังคมสงเคราะห์ หลักการหนังสือพิมพ์ หลักการประชาสัมพันธ์ รายวิชาเกี่ยวกับชุมชน/ท้องถิ่น บัญชี การตลาด บริหารธุรกิจ และวิชาสัมมนานิเทศศาสตร์ โดยเห็นว่าไม่ควรตัดรายวิชาใด ๆ ที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทิ้งไป

คุณสมบัติที่ดีที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ในความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าควรมีมากที่สุด สอดคล้องกับความคิดเห็นของคณาจารย์ คือ มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง รองลงมาคือ มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน มีทักษะในการปฏิบัติงาน โดยเห็นว่าการมีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมีความสำคัญน้อยที่สุด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ยังขาดความสนใจต่อการศึกษาในรายวิชาอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์

ในการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การเปิดโลกทัศน์ของนักศึกษา เพื่อรับความรู้จากแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชนโดยตรงเป็นสิ่งจำเป็น ดังที่พบว่า สิ่งที่นักศึกษาเห็นว่าควรปรับปรุงในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือ ควรเชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ รองลงมาคือ เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาคุณานอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา และจัดการบรรยายพิเศษสัมมนาทางวิชาการ

ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ประกอบการสื่อ ระดับผู้บริหารในงานสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ สามารถจำแนกการศึกษาความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ความพึงพอใจของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์
2. ความพึงพอใจของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์
3. ความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความพึงพอใจของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ในแวดวงอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน ผู้ประกอบการสื่อยังคงมีความต้องการบุคลากรด้านนิเทศศาสตร์รุ่นใหม่อีกจำนวนมาก เนื่องด้วยการขยายตัวของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ และบทบาทผู้ดีพระราชบัญญัติจัดสรรคลื่นความถี่ ซึ่งเปิดเสรีต่อการประกอบกิจการสื่อสารมวลชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม ผู้ประกอบการสื่อยังมีความเห็นว่า ปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันคือปัญหาในด้านคุณภาพของบัณฑิต มิใช่ปัญหาในเชิงปริมาณ กล่าวคือ มิใช่นักนิเทศศาสตร์มีจำนวนไม่เพียงพอ แต่เป็นปัญหาการขาดแคลนนักนิเทศศาสตร์ที่มีคุณภาพ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้มาซึ่งนักศึกษาที่มีคุณภาพ คือหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ดังนั้น การศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ควรได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมสื่อให้มากกว่าที่เป็นอยู่

...อย่าลืมว่า ยุคหนึ่งคณะนิเทศศาสตร์ คณะวารสารนี้เป็นคณะที่ *popular* มาก มีความอยากเข้าเป็นอันดับหนึ่ง แต่เขาหาวิธีไม่ว่า พอคนจบออกมาแล้ว อะไรบ้างที่จะสร้างความมั่นใจให้กับคุณ แล้วลึก ๆ ก็คือ มันเป็นสิ่งสังคมที่ *present* ตัวเองเก่งด้วย ซึ่งมันก็สะท้อนให้เห็นว่า ที่เราขาดแคลนอยู่ที่นี่ มันมาจากการผลิตบุคลากรให้ได้ตรงกับความต้องการกับอุตสาหกรรมที่มันเป็นอย่างจริง.....

(ธนิตย์ จิตต์นุกูล, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2545)

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการสื่อส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดอยู่ในปัจจุบันในระดับปานกลาง เนื่องจากเห็นว่า รายวิชาที่เปิดสอนมีเนื้อหาที่ทันสมัย มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสมัยก่อนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมสื่อมากขึ้น

ข้อวิพากษ์เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรที่ผู้ประกอบการสื่อมีความเห็นตรงกัน คือหลักสูตรที่จัดการสอนอยู่ไม่ได้ให้ความรู้และทักษะมากพอที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้เลย ดังนั้นสถานประกอบการบางแห่งจึงไม่รับบัณฑิตที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา เนื่องจากเห็นว่า หน่วยงานต้องเสียเวลากับการฝึกฝนและอบรมบัณฑิตเหล่านั้นก่อนจะสามารถปฏิบัติงานได้จริง นอกจากนั้น สำหรับองค์กรสื่อที่เพิ่งตั้งใหม่ มักต้องการผู้มีประสบการณ์มาก่อน เพื่อเข้ามาเริ่มงานได้ทันทีโดยไม่เสียเวลากับการฝึกฝนและสอนงาน

.....เราเป็นสถานีใหม่(สถานีโทรทัศน์ไอทีวี-ผู้วิจัย) เราต้องสร้างองค์กรใหม่ เราเอาผู้เชี่ยวชาญที่เราดูว่า เขาอยู่ในสนามแล้ว ที่เราสามารถพัฒนา สามารถรับ *concept* รับแนวความคิดของไอทีวีได้ ก็เลือกมา พอถึงจุดนี้ เราเริ่มรับคนใหม่ไม่เยอะนะ.....

(อัชมา สุวรรณปากแพรง, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

จากข้อวิพากษ์ดังกล่าว หลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงควรได้รับทบทวนการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในเชิงปฏิบัติได้จริง โดยการฝึกฝนทักษะด้านการปฏิบัติงานให้เกิดพื้นฐานความชำนาญก่อนออกไปปฏิบัติงานจริง

2. ความพึงพอใจของผู้ประกอบการสื่อที่มีต่อบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์

ผู้ประกอบการสื่อส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อคุณสมบัติของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่มีลักษณะกล้าแสดงออกและมีความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ผู้ประกอบการสื่อมีความเห็นว่า จากการจัดเนื้อหาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญต่อการสอนภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติส่งผลให้นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันมีข้อด้อยในคุณสมบัติบางประการ จำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1) ด้านความรู้

1.1) นักศึกษาขาดความสามารถในการประยุกต์ ผู้ประกอบการสื่อส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า บัณฑิตนิเทศศาสตร์มีความรู้ในเชิงทฤษฎี แต่ไม่สามารถประยุกต์ได้ ความรู้ที่ได้รับหลากหลายและกว้างจนขาดความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ รวมทั้งความรู้ที่ได้รับในเชิงนิเทศศาสตร์ยังไม่มากเพียงพอที่จะทำงานได้ใน แวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชน ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดให้นักศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไปก่อนแล้วจึงค่อยศึกษารายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้เฉพาะด้านอย่างจริงจังเพียงในช่วง 2 ปีสุดท้ายก่อนสำเร็จการศึกษา ซึ่งอาจกลายเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการศึกษาให้เกิดความชำนาญอย่างลุ่มลึกของนักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์

..จริง ๆ แล้ว วิชาที่เรียนก็ไม่ได้มาเน้นหลักอะไรในนิเทศอยู่แล้ว ตามหลักสูตรของเรา เพราะทบวงก็จะมีข้อบังคับว่าจะต้องเรียนวิชาให้เป็นปुरुชนนะ ก็ 1 ปี ที่เด็กเรียน ปี 1 ปี 2 อาจจะไม่ได้อะไรเกี่ยวกับนิเทศนัก....

(ปนัดดา ธนสถิตย์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

จากจุดด้อยในด้านความรู้ดังกล่าว ทำให้บัณฑิตนิเทศศาสตร์ไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงาน ซึ่งนอกจากไม่สามารถแข่งขันกับผู้ที่ผ่านประสบการณ์การทำงานในแวดวงสื่อสารมวลชนมาก่อนแล้ว ยังไม่สามารถแข่งขันกับผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น การเขียนบทรายการโทรทัศน์ บทละครโทรทัศน์ บัณฑิตนิเทศศาสตร์มักประสบปัญหาการแข่งขันกับบัณฑิตที่

สำเร็จการศึกษาด้านศิลปศาสตร์หรืออักษรศาสตร์ที่มีความชำนาญด้านการใช้ภาษามากกว่า ในขณะที่เดียวกัน ในสายงานด้านการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ บัณฑิตนิเทศศาสตร์ต้องแข่งขันกับผู้สำเร็จด้านศิลปกรรมศาสตร์ จิตรกรรม ออกแบบนิเทศศิลป์ ในสายงานข่าวประเภทต่าง ๆ บัณฑิตนิเทศศาสตร์ยังประสบปัญหาการแข่งขันกับผู้สำเร็จด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

1.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร แม้หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชาภาษาอังกฤษจำนวนไม่น้อย หากแต่วิชาที่กำหนดมักมีเนื้อหาที่เน้นด้านไวยากรณ์ การอ่าน มากกว่าจะสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

.....เราเคย test เด็ก ว่าอยู่ในยุคขนาดนี้ ภาษาอังกฤษคุณใช้ได้บ้างไหม
ปรากฏว่า ศัพท์พื้นฐานก็ไม่ได้ เคยเอาหนังสือพิมพ์มาดู headline อ่านว่ายังงี้
....ไม่ได้แล้ว.....

(วิรัตน์ นาคชาติ , สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

1.3) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ขาดความรู้ในด้านธุรกิจหรือการตลาด โดยเฉพาะบัณฑิตที่ต้องไปประกอบวิชาชีพในแวดวงธุรกิจ เช่น งาน โฆษณา หรือ ประชาสัมพันธ์ ที่ต้องมีการติดต่อประสานงาน และพบปะผู้คนจำนวนมาก ทักษะในการสื่อสารในเชิงธุรกิจหรือมุมมองทางการตลาดของบัณฑิตนิเทศศาสตร์มักน้อยกว่าผู้สำเร็จการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ ดังนั้น ในองค์กรสื่อด้านโฆษณาจำนวนไม่น้อยจึงรับบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาด้านบริหารธุรกิจในทำงานในสายงานโฆษณามากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิชาการ โฆษณาโดยตรง

1.4) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ด้อยความรู้ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่สนใจติดตามข่าวสาร ความสนใจติดตามสื่อมวลชนมีน้อย ทำให้มีความรู้รอบตัวและมีแหล่งข้อมูลน้อย ไม่ชอบอ่านหนังสือ และมักให้ความสนใจต่อข่าวบันเทิงมากกว่าสถานการณ์ทางการเมือง หรือเศรษฐกิจ และเนื่องจากข้อด้อยดังกล่าว ทำให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในบริบททางสังคมน้อยจนไม่สามารถแข่งขันกับผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์ที่เข้ามาทำงานด้านงานสื่อสารมวลชนได้

.....กระแสสังคมปัจจุบัน พลังนักศึกษาหมดไปแล้ว ทุกอย่างเรียน
มันก็เอาแค่นี้จบ แล้วก็คิดว่า เรียนเฉพาะในตำราเยอะ ความสนใจ
ปัญหาสังคมน้อย ปัญหาของบ้านเมืองน้อย กระแสของโลกไปถึงไหน
ตัวเองไม่สนใจ อยู่แต่ในตำรา .....

(อัชฌา สุวรรณปากแพรก, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

2) ด้านพฤติกรรมของนักศึกษา

2.1) นักศึกษาบางคนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไปจนไม่ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น และคิดว่า ความคิดของตนเองถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จนไม่รับฟังคำวิจารณ์ของผู้อื่น และไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยง่าย ขาดความอดทน ความพยายามน้อย จนทำให้ผู้ประกอบการ สื่อจำนวนไม่น้อยมองว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ขาดวุฒิภาวะ

.....เด็กพวกนี้ค่อนข้างจะมั่นใจในตัวเองสูงมาก ความมั่นใจในตัวเองสูงนี้
การเปลี่ยนแปลงยอมรับอะไรใหม่ๆ ยาก และคิดว่า นิดหน่อยจะต้องได้
คำตอบแทนสูง ๆ ความทู่หมัดน้อย.....

(ชรินทร์ ธมะโชติ, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

2.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์จำนวนไม่น้อยยังไม่เข้าใจหลักการที่แท้จริงของการทำงานด้านสื่อสารมวลชน ยังคงยึดติดค่านิยมว่า การเรียนนิเทศศาสตร์เป็นการเรียนเพื่อไปเป็นนักแสดง หรือ อยู่เบื้องหน้า หรือเป็นอาชีพที่สามารถสร้างชื่อเสียงและทำรายได้ง่าย

2.3) บัณฑิตนิเทศศาสตร์มีความคิดแบบแยกส่วน คือ เปิดรับข้อมูลเฉพาะส่วนข้อมูลที่ต้องการรับทราบ แต่ไม่สามารถวิเคราะห์ และสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้ากับส่วนอื่น ๆ ในสังคมให้เป็นองค์รวม

“...เรื่องที่น่าเป็นห่วง คือ ระบบความคิดที่แยกส่วน ไม่มองภาพที่เป็นองค์รวม
อย่างนักข่าวสายการเมือง สายเศรษฐกิจ สายอะไรก็แล้วแต่ มองเป็นจุด ๆ
ไม่สามารถที่จะอธิบายภาพหรือตัดต่อภาพเป็นองค์รวม แล้วก็วิเคราะห์
อย่างลึกซึ้งได้ นี่ก็เป็นปัญหาสำหรับเด็กรุ่นใหม่...”

(สมหมาย ปาจรังค์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

3) ด้านทักษะ

3.1) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ขาดทักษะ ความชำนาญด้านการเขียนข่าว ซึ่งนับได้ว่าเป็นพื้นฐานของงานสื่อสารมวลชนทุกประเภท

...เด็กนิเทศศาสตร์หลายแห่งที่ผมไปสัมภาษณ์ แยกไม่ออกแม้กระทั่งข่าว
บทความ สารคดี รายงาน บทสัมภาษณ์ มองไม่ออก นี่เป็นปัญหา
เกือบทุกแห่ง ให้เขียนข่าวไม่เขียนมา แต่เขียนบทความมา....

(สมหมาย ปาริจฉัตต์ , สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

ปัญหาอันเกิดจากการขาดทักษะการเขียนข่าว ทำให้นักศึกษาจับประเด็นไม่ได้ การเขียนข่าวใช้ภาษาฟุ่มเฟือย ส่งผลต่อการทำงานในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะงานเขียนในด้านสื่อสารมวลชน เนื่องจากข่าวถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการเขียนเพื่องานสื่อสารมวลชนทุกแขนง ในมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงกำหนดวิชาการเขียนข่าวเป็นวิชาบังคับให้นักศึกษาต้องเรียนก่อนการศึกษาวิชาเฉพาะด้านต่อไป

3.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ขาดทักษะในรายวิชาปฏิบัติ เช่น การถ่ายภาพนิ่ง การถ่ายทำรายการโทรทัศน์ การตัดต่อ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ความพอเพียงและความทันสมัยด้านเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับฝึกปฏิบัติของนักศึกษา

.....ในการปฏิบัติ หลักเนื้อหาอะไร ก็คงจะโอเคแล้วที่จะให้แนวคิด
และสอนให้คนรู้จักคิดมากขึ้น รู้จักปัญหา มองปัญหาของสังคมมากขึ้น
ผมมองจริง ๆ แม้แต่รายการบันเทิงถ้าเราเอาปัญหาที่มันคุ้ยกันสมัยนะ
ภาคปฏิบัติของนักศึกษา ฝึกงานไม่พอหรอก ฝึกงานเป็นเพียงการรู้ระบบ
เพราะเราไม่เปิด โอกาสให้ลงไปทำจริง ๆ ฝึกงานจริง ๆ เอาแค่เป็น
ผู้ดูมากกว่า ลงไปทำจริง ๆ อาจจะมีบ้าง แต่ก็ไม่มาก.....

(อัชฌา สุวรรณปากแพรง, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

3.3) นักศึกษาจำนวนไม่น้อยขาดทักษะในการสื่อความหมายที่ชัดเจน ทั้งทักษะในการเขียน การพูด การนำเสนอ โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ทั้งนี้ สาเหตุประการหนึ่งของปัญหาเนื่องมาจากการไม่สนใจอ่านหนังสือ ความสนใจติดตามสื่อต่าง ๆ มีน้อย จึงทำให้ประสบปัญหาใน

1.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรเข้าใจในปรัชญาที่แท้จริงของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ว่าเป็นสาขาวิชาที่ให้ความสำคัญต่อการรวบรวม และถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ความบันเทิงสู่สาธารณชนด้วยความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณของสื่อมวลชน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

.....นิเทศศาสตร์ควรมี *concept* ของการทำงาน มองความรู้สึก
จิตสำนึกนักศึกษาของผู้ที่จบไปว่า เราต้องเป็นสื่อกลางของสังคมให้ได้
ว่าเราจะทำอะไรเพื่อสังคม ด้านบันเทิงก็เหมือนกัน คุณจะเป็นสื่อด้าน
บันเทิง สื่อด้านข่าว สื่อด้านอะไรก็แล้วแต่ เราจะทำอย่างไร
ที่ารู้สึกว่า เราต้องมีจริยธรรม.....

(อัชฌา สุวรรณปากแพรก, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

....ต้องเป็นผู้ที่รักที่จะแสวงหาข้อเท็จจริง กล้าที่จะต่อสู้ ที่จะนำเอาข้อเท็จจริง
ออกมาตีความสนใจในเรื่องราวที่เชิงลึก เรื่องราวเฉพาะด้าน ไม่ใช่ฉาบฉวย
... ถ้ามีเรื่องใหญ่ ๆ ขึ้นมาสักเรื่องหนึ่ง สามารถจะจับมาเล่นอย่างต่อเนื่อง
ตามข่าวอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ เมื่อเจอโจทย์อย่างนี้ขึ้นมา เด็กจะ
ฉายแววทันทีว่าจะไปได้ใหม่.....

(สมหมาย ปาโรจจิตต์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2545)

1.3) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีความคิดที่เป็นระบบ สามารถลำดับความคิดได้ชัดเจน และมีเหตุผลอธิบายความคิดที่ชัดเจน สามารถนำเสนอความคิดของตนเองต่อผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

1.4) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ รักการอ่าน การค้นคว้า ติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จนสามารถรู้เท่าทันสื่อมวลชน ในขณะเดียวกัน ควรเรียนรู้การวิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางสังคม และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้อย่างลุ่มลึกและมีเหตุผลประกอบคำอธิบายความคิดเห็นของตนเอง

.....มันต้องแข่งขัน ต้องวัดความสามารถของตัวเอง ต้องไม่หยุดนิ่ง
ต้องคิด ต้องทำงาน คนทำงาน ช่วงนี้เครียด คิดกันทั้งวัน แข่งกันวันนี้
จะเอาอะไร เพื่อจะให้แตกต่าง เพราะสังคมเรานั้นต้องการการพัฒนา
ผู้ชมเองต้องการบริโภคสิ่งที่แตกต่าง รสชาติที่เปลี่ยนแปลงไป
เพราะฉะนั้นต้องคิดไปเรื่อย.....

(อัชมา สุวรรณปากแพรก, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

1.5) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีความอดทน เนื่องจากงานด้านนิเทศศาสตร์หลายประเภทเป็นงานที่ไม่หยุดนิ่ง การทำงานไม่เป็นเวลาที่แน่นอน เช่น นักข่าว งานผลิตรายการโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ เป็นต้น

.....คุณสมบัติของเด็กนิเทศ อันดับแรกเลย คือ รักการอ่าน คุณต้อง
ไปค้นคว้าหนังสือ ถ้าเช่นนั้นไม่มีทางทำงานทางด้านนี้ได้เลย ต้องอ่านมาก
เรียนรู้มาก และอีกอย่างต้องเป็นคนกระตือรือร้นไม่หยุดนิ่ง ต้องเป็นคนที่
ทุ่มเทให้กับการทำงาน สายงานทางด้านนี้ มันไม่ใช่ทำงานแค่น้ำที่
แต่ต้องใจรักจริง ๆ ด้วย ต้องทุ่มเท จึงจะออกมาสำเร็จได้.....

(ชนินทร์ ฐมะโชติ, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

2) ด้านความรู้

2.1) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เพราะแม้ว่า ในสายงานวิชาชีพนิเทศศาสตร์จะมีบัณฑิตจากสาขาวิชาอื่นแข่งขันด้วย แต่ผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชนยังคงต้องการบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ เนื่องจากมีพื้นฐานความรู้และเข้าใจธรรมชาติงานด้านการสื่อสารมวลชนมากกว่า ดังนั้น นอกจากนักศึกษาจะมีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านแล้ว จึงควรมีความรู้พื้นฐานด้านสื่อสารมวลชนเบื้องต้นที่มากเพียงพอด้วย

2.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีความรู้ภาษาต่างประเทศ และสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศได้ดี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งเข้ามามีบทบาทมากต่อการสื่อสารมวลชนทุกแขนง ทั้งในด้านตัวองค์กรเอง ซึ่งหลายหน่วยงานมีผู้บริหารเป็นชาวต่างชาติ เป็นบริษัทร่วมทุนกับต่างประเทศ หรือต้องติดต่อทำธุรกิจกับชาวต่างประเทศ ดังนั้น จึงมีความต้องการนักนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ทั้งในด้านการพูดและการเขียน

.....เดี๋ยวนี้เราต้องทำงาน co- กับต่างประเทศแล้ว เราได้ดึง producer มาจากสิงคโปร์ ญี่ปุ่น มาเลย เราต้องทำงานร่วมกับเขา เราเลยกลายเป็น คนพูดไม่เป็น จะแบกขาตั้งกล้องอยู่เฉย ๆ ได้ยังไง เราต้องออกไปอยู่ ข้างหน้าเขา.....

(ชรินทร์ ธมะโชติ, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

2.3) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีความรู้ และเข้าใจสังคม โดยเฉพาะสังคมรอบตัวของนักศึกษา แล้วจึงขยายวงกว้างไปในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก ทั้งนี้ การเข้าใจสังคมแวดล้อม จะทำให้นักศึกษาสามารถมองปัญหาสังคมได้ชัดเจน และสามารถใช้ความรู้ของตนเองในการพัฒนา สังคมได้ตามปรัชญาการศึกษาในสาขาวิชาของตนได้

3) ด้านทักษะ

3.1) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์ในระดับดี เนื่องจากในงาน สื่อสารมวลชนแทบทุกแขนงจำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานทั้งสิ้น เช่น การออกแบบสื่อ การตัดต่องาน การส่งข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.2) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีสามารถใช้เครื่องมือ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับงานสื่อสาร มวลชนได้ในระดับดีพอใช้ เช่น เครื่องตัดต่อ ลำดับภาพ โดยสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถ สื่อความหมายโดยใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นได้

.....เราไม่ต้องการคนตัดต่อ แต่เราต้องการคนลำดับภาพ เพราะมันจะ ต่างกัน คนตัดต่อ คือ คนที่ใช้เครื่องมือในการตัดต่อตามคำสั่ง แต่คนลำดับภาพ คือ คนที่นำภาพทั้งหมดมาคิดแล้วให้มันได้ศิลปะ คือ ต้องใช้ทักษะสูง ๆ ซึ่งเราขาดตรงนี้เยอะ เราถึงอยากให้ทางมหาวิทยาลัย มีการสอนการลำดับภาพให้เป็นเรื่องเป็นราว.....

(ชรินทร์ ธมะโชติ, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2545)

3.3) บัณฑิตนิเทศศาสตร์ควรมีทักษะในการสื่อความหมายได้ดี โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทย ซึ่งควรมีถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและผู้รับสาร ไม่ว่าจะศึกษาในสาขาวิชาใดในหลักสูตรนิเทศ ศาสตร์ก็ตาม นักศึกษาควรมีสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารสู่สาธารณชนได้อย่างดี ทั้งนี้ เพื่อเป็น แนวทางให้ผู้รับสาร โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีถูกต้อง

สรุป

ในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ องค์ประกอบสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์ และนักศึกษานิเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ควรได้รับความสนใจ แม้ว่า จากการศึกษา พบว่า ในปัจจุบัน คุณภาพหลักสูตรนิเทศศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์ และนักศึกษานิเทศศาสตร์อยู่ในระดับที่เหมาะสมเป็นที่น่าพึงพอใจในระดับหนึ่งแล้ว แต่ยังคงควรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสังคมไทย ซึ่งต้องการสื่อมวลชนที่มีคุณภาพอีกจำนวนมากเข้าร่วมเป็นกลไกพัฒนาประเทศด้วย

นอกจากนั้น ผู้ประกอบด้านสื่อสารมวลชน ในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากบัณฑิตนิเทศศาสตร์ อันเป็นผลผลิตจากระบบการหล่อหลอมของหลักสูตร ยังมีความต้องการให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์อันได้แก่ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์ และนักศึกษานิเทศศาสตร์ ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน และสามารถตามทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ โดยความต้องการในด้านความรู้ ความสามารถและทักษะของนักศึกษา เป็นความจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวควรให้ความสำคัญและควรอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาของการศึกษาในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งด้วย

บทที่ 6

แนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อสำรวจให้เข้าใจถึงสภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านองค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภท อันได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน และเพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งลักษณะแนวโน้มดังกล่าว จำแนกได้เป็น แนวโน้มที่จะเป็นตามความต้องการของตลาดแรงงานและแนวโน้มที่พึงประสงค์ตามปรัชญาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการแจกแบบสอบถาม ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร (documentary research)

งานวิจัยนี้ ให้ความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศตามการขยายตัวของข้อมูลข่าวสาร และ ความสำคัญของสื่อมวลชนแต่ละประเภทที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถวิเคราะห์แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยได้ตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวโน้มของการจัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์
2. แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์
3. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์
4. แนวทางการบริหารหลักสูตรที่พึงประสงค์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวโน้มของการจัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ยังคงมีแนวโน้มเป็นไปในรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยยังไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในลักษณะปรับหรือหลักสูตร ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ยังคงไม่มีความเปลี่ยนแปลงปรากฏชัดเจน นอกจากการเปิดสาขาใหม่ ๆ เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยนเนื้อหา หรือเพิ่มรายวิชานั้น

อย่างไรก็ตาม อาจสามารถจำแนกแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ได้เป็น 2 ส่วน คือ ลักษณะคงที่ และลักษณะความเปลี่ยนแปลง

1) ลักษณะคงที่ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

1.1) การให้ความสำคัญต่อการจำแนกสาขาตามประเภทของสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงจำแนกประเภทตามสื่อ รวมทั้งหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนในมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่มีการจำแนกตามสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ยังมีคงความสำคัญ และยังคงมีผู้เลือกเข้าศึกษาเป็นจำนวนมากเช่นเดิม ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระยะหลัง ส่วนใหญ่ยังจำแนกเป็นสาขาตามสื่อเช่นเดียวกับในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระยะแรก

1.2) มหาวิทยาลัยของรัฐจะไม่มีการเปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์เพิ่มเติม ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลหันไปให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนให้เปิดสอนเพิ่มในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่รัฐเห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาสังคมมากกว่า เช่น ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

2) ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

2.1) การเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ไม่จำแนกประเภทตามสื่อ มีแนวโน้มแยกเป็นสาขา หรือหลักสูตรที่มีสถานภาพเป็นสาขา หรือภาควิชาสังกัดคณะมีแนวโน้มจะยกวิทยฐานะขึ้นเป็นคณะ เช่น สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากการไม่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อมีผลต่อการสมัครงานของผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการเห็นว่า บัณฑิตอาจไม่มีความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ และอาจกลายเป็นข้อด้อยเมื่อต้องแข่งขันกับผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดงานด้านสื่อสารมวลชน โดยตรง เนื่องจากเป็นความต้องการ

ของผู้ประกอบการสื่อในปัจจุบันที่ต้องการผู้มีความรู้ความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งที่มีความโดดเด่นเพียงพอที่จะรับเข้าทำงานได้

...อันนี้(การไม่จำแนกสาขา - ผู้วิจัย) ก็เป็นจุดอ่อนด้วยซ้ำไป เด็กอาจจะขาดความมั่นใจ พอจบออกไปทุกแห่งจะถาม คุณจบ major อะไร เด็กก็จะอึดอัด ถาม คุณไม่มี major หรือ ในสังคมไทยมันไม่มีนะครับ จะสู้กับ major หมดเลย ก็อาจทำให้เด็กรู้สึกขาดความมั่นใจลงไปข้าง..

(ศรีธรรม์ โรจนสุพจน์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

2.2) การปรับปรุงหลักสูตร มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ในลักษณะของการลด - เพิ่มรายวิชา ปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบันในสังคม และความต้องการของตลาด โดยรายวิชาที่ได้รับการพิจารณาปรับเปลี่ยน ได้แก่ รายวิชาภาคปฏิบัติ ภาชต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์

2.3) การเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะปรากฏในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ไม่นานนัก ซึ่งมหาวิทยาลัยดังกล่าวมักเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ ที่มีได้จำแนกประเภทตามสื่อ โดยสาขาวิชาที่เปิดสอนคือ นิเทศศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเปิดสอนในสาขาวิชาสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และสาขาวิชาสื่อสารมวลชน รวมทั้งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เปิดสอนในโครงการจัดตั้งคณะสารสนเทศ สาขาการสื่อสารมวลชน โดยได้กำหนดปรัชญาชัดเจนที่จะมุ่งสู่ความเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ลักษณะอันคงที่และลักษณะความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สะท้อนว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทย ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงมากนักในมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์มาตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏชัดเจนมากกว่าในมหาวิทยาลัยเอกชน โดยมีเป้าหมายความเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับต่อกระแสการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นสำคัญ

แนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ลักษณะแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยในอนาคต มีทิศทางดำเนินการดำเนินไป 3 แนวทางเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ดังนี้

1. หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม เพื่อตอบสนองต่อแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชน
2. หลักสูตรนิเทศศาสตร์เพื่อธุรกิจ เพื่อตอบสนองตลาด และภาคธุรกิจ
3. หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม

มหาวิทยาลัยของรัฐที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ ยังคงสอนในแนวทางการจำแนกสาขาตามสื่อเดิม ทั้งนี้ โดยไม่มีการเปิดเพิ่มในสาขาวิชาใหม่ ๆ โดยลักษณะการบริหารจัดการหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม เป็นไปตามกระบวนการต่อไปนี้

1) การรับสมัคร มหาวิทยาลัยที่บริหารจัดการหลักสูตรตามแนวทางดั้งเดิมยังคงใช้เกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยเช่นเดิม จำนวนผู้ที่แข่งขันเข้าสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงมีน้อยลงแต่คะแนนสอบจะสูงขึ้น ในขณะที่อัตราการแข่งขันเข้าสถาบันอุดมศึกษาที่มีคะแนนรองลงไปมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่มีผลการเรียนในเกณฑ์ปานกลางให้ความสนใจเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่ตนเองคิดว่าระดับคะแนนที่ได้รับสามารถเข้าศึกษาได้

...ที่ลดลง ไม่ได้ลดลงเพราะว่าไม่ใช่คณะยอดนิยมอีกต่อไป
แต่เดี๋ยวนี้ผลการสอบเอ็นทรานซ์เด็กสามารถรู้คะแนน รู้ว่า
จากผลการสอบ คะแนนครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง ตัวเองประเมิน
ตัวเองจะเลือกนิเทศศาสตร์อีกต่อไปไหม ถ้าเขาอยากเข้า
มหาวิทยาลัยเขาควรจะถอยดีกว่า เพราะคะแนนเขาดำ...

(จุมพล รอดคำดี , สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2545)

2) การจำแนกสาขา หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิมยังคงจำแนกเป็นสาขาหลักตามประเภทของสื่อดั้งเดิม ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ การสื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ โดยยังคงเห็นว่าการจำแนกสาขาดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการออกไปประกอบวิชาชีพในอนาคต ซึ่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนยังคงดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็ว

3) โครงสร้างหลักสูตร ด้วยข้อกำหนดจากทบวงมหาวิทยาลัย ยังคงเป็นกฎที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น หมวดวิชาต่าง ๆ ในโครงสร้างหลักสูตร ยังคงประกอบด้วย วิชาพื้นฐาน วิชาบังคับ และวิชาเลือก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่

- 3.1) การปรับลด หรือเปิดเพิ่มรายวิชาต่าง ๆ ให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการพัฒนาในวงการวิชาชีพสื่อสารมวลชนมากขึ้น หรือเพิ่มรายวิชาที่มีความจำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ เช่น รายวิชาที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีด้านสื่อสารมวลชน ภาษาอังกฤษเพื่องานสื่อสารมวลชน เป็นต้น
- 3.2) การปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยขึ้น รายวิชาที่ยังคงมีความสำคัญและจำเป็นต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เช่น การสื่อสารมวลชน หลักการเขียนข่าว การผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ ความรู้เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น จะได้รับการทบทวนปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย สอดคล้องกับสังคม และเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปในปัจจุบัน

4) การฝึกปฏิบัติ หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิมให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้นักศึกษามีกิจกรรมสำหรับฝึกปฏิบัติมากขึ้น แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านจำนวนและคุณภาพของอุปกรณ์เทคโนโลยี บุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน งบประมาณ และเวลาในการศึกษาในชั้นเรียนที่มีจำกัดในแต่ละภาคการศึกษา อาจทำให้นักศึกษายังคงไม่สามารถฝึกฝน เพิ่มพูนทักษะได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับเนื้อหาภาคทฤษฎีไม่ลึกซึ้งพอที่จะนำความรู้ไปใช้ฝึกฝนภาคปฏิบัติได้

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิมที่สอนจำแนกตามประเภทของสื่อยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม จึงควรได้รับการพิจารณาทบทวน โดยเฉพาะการศึกษารายวิชาต่าง ๆ ของนักศึกษา ควรกำหนดเนื้อหาแต่ละวิชาให้มีความลุ่มลึกเพียงพอสำหรับการศึกษาค้นคว้า หรือนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้จริง รวมทั้งพัฒนารายวิชาให้เหมาะสมกับสื่อแต่ละประเภท เป็นต้น โดยเฉพาะรายวิชาพื้นฐานควรมีเนื้อหามากเพียงพอที่จะให้นักศึกษาได้รู้โดยกว้าง และควรให้นักศึกษาได้เรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักนิเทศศาสตร์ตั้งแต่ในระดับชั้นปีที่ 1 พร้อมกับการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไปซึ่งยังคงมีความจำเป็น แล้วจึงแยกออกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ หรือศึกษาเฉพาะด้าน โดยมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองให้ชัดเจนเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับบัณฑิตนิเทศศาสตร์ด้วย

ความต้องการเฉพาะรายสาขาวิชา

การปรับปรุงการเรียนการสอนแต่ละสาขา ควรให้ความสำคัญต่อการศึกษานวัตกรรมของธุรกิจของแต่ละสาขา เพื่อสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของธุรกิจสื่อสารมวลชนในแต่ละประเภทได้ ทั้งนี้ โครงสร้างธุรกิจสื่อมวลชนในอนาคต มีแนวโน้มความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. มีการเติบโตโดยการผนวกรวมหรือการเข้าซื้อกิจการ ทำให้สื่อเติบโตขึ้นกว่าสมัยก่อน
2. มีการรวมตัวกันในแนวนอน คือ ผนวกธุรกิจหลายสื่อเข้าไว้ในบริษัทเดียว และการรวมตัวกันในแนวตั้ง คือ ดำเนินการผลิตสื่อแบบครบวงจร ตั้งแต่ขั้นเตรียมการก่อนการผลิต ผลิต และคัดต่อ
3. ธุรกิจจะขยายสู่ความเป็นสากลมากขึ้น
4. การรวมศูนย์อำนาจจะยังคงอยู่ที่เจ้าของธุรกิจเป็นสำคัญ

จากทิศทางความเปลี่ยนแปลงด้าน โครงสร้างธุรกิจสื่อสารมวลชนในอนาคตดังกล่าว นักศึกษานิเทศศาสตร์จึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการตลาด การบริหารธุรกิจ การบริหารองค์การ รวมทั้งควรมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการทำธุรกิจระหว่างประเทศและภาษาต่างประเทศด้วย

ความต้องการคุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชาหนังสือพิมพ์ / สิ่งพิมพ์

เนื่องจากสื่อมวลชนมีแนวโน้มขยายตัวในลักษณะการเจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งเริ่มมีการแข่งขันกันมากขึ้นและการเสนอเนื้อหาข่าวสารผ่านคอมพิวเตอร์ในระบบ “แมกกาซีนคอมพิวเตอร์” ดังนั้น นักศึกษาควรมีความเข้าใจในหลักการตลาด การวิเคราะห์ผู้รับสาร นอกจากนี้ นักศึกษาควรมีความรู้เกี่ยวกับหลักการเขียนข่าวและทักษะในการเขียน โดยเฉพาะการเขียนข่าว และประเด็นที่สำคัญ คือ นักศึกษาในสาขาส่งพิมพ์ควรมีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารโดยผ่านคอมพิวเตอร์ด้วย โดยสามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ในระดับดี

ความต้องการคุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

สื่อวิทยุมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในแง่ของการเป็นสื่อโฆษณาและทำกิจกรรมด้านการตลาด เพราะสามารถลงโฆษณาและทำกิจกรรมแบบเจาะพื้นที่ได้ดีกว่าสื่ออื่น การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนทำให้เกิดการสูญเสียค่าซื้อสื่อในอัตราน้อยมาก และจากการที่สื่อวิทยุมีราคาถูกเมื่อเทียบกับสื่อมวลชนแขนงอื่น ทำให้การขยายตัวของตลาดวิทยุยังคงดำเนินต่อไป โดยบริษัทใหญ่มีแนวโน้มเข้ามาลงทุนมากขึ้น

ทิศทางความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินการอีกประการหนึ่งของสื่อวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย คือ การบริหารงานสื่อกระจายเสียงโดยภาคประชาชน เช่น วิทยุชุมชน หรือเครือข่ายวิทยุประชาสังคม โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อใช้เป็นช่องทางการสื่อสารและสร้างความมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และการจัดการด้วยตนเอง

สำหรับสื่อโทรทัศน์ ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงสุดของผู้บริโภค ดังนั้น จึงนำไปสู่การแข่งชิงกลุ่มเป้าหมายโดยการยกระดับคุณภาพรายการ การแข่งชิงความเป็นหนึ่งในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล แนวโน้มเข้าสู่ลักษณะการสื่อสารสองทางผ่านทางโทรทัศน์ หรือ Interactive TV. ซึ่งผู้ชมสามารถสื่อสารโต้ตอบกับรายการที่รับชมได้ โดยใช้ต้นแบบจากโทรศัพท์ ระบบที่สมบูรณ์ต้องอาศัยอุปกรณ์ต่อพ่วงประเภทฮาร์ดดิสก์ หรือ set-top หรืออาจมีการต่อพ่วงกับคอมพิวเตอร์ในการใช้งาน

สำหรับด้านเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ การกำหนดผังรายการจะมีความชัดเจน เป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งพยายามกำหนดผังรายการที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน

ดังนั้น จากทิศทางความเปลี่ยนแปลงของสื่อกระจายเสียงดังกล่าว นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จึงควรมีการปรับตัว ดังนี้

- 1) ควรมีความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลของสื่อกระจายเสียงทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ
- 2) ควรมีความรู้และเข้าใจสาระสำคัญของพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และการกำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อการเตรียมความพร้อมและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของตนเองให้เหมาะสม
- 3) มีความรู้และความเข้าใจในบริบททางสังคมและชุมชน ทั้งนี้ เพื่อสามารถนำเสนอสารผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถนำเสนอปัญหาสภาพแวดล้อม และข้อมูลต่าง ๆ ที่ควรได้รับการถ่ายทอดสู่สาธารณชนไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานในสายงานที่เกี่ยวข้องได้

ความต้องการคุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชาภาพยนตร์

นับแต่ พ.ศ.2542 เป็นต้นมา ธุรกิจภาพยนตร์ในประเทศไทยมีอัตราเติบโตขึ้น เนื่องจากการเพิ่มของจำนวนภาพยนตร์ ผนวกกับการเพิ่มของจำนวนโรงภาพยนตร์ เนื่องมาจากการเติบโตด้านรายได้ของภาพยนตร์ ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจที่จะลงทุนขยายโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้นด้วย

นอกจากนั้น บริษัทผู้ผลิตภาพยนตร์มีแนวโน้มขยายการลงทุน และสร้างภาพยนตร์ไทยมากขึ้น ภาพยนตร์หลายเรื่องได้รับการยอมรับในต่างประเทศ รวมทั้งผู้ผลิตภาพยนตร์ไทยพยายามนำภาพยนตร์ไปเสนอขายในต่างประเทศ เป็นการแสดงถึงโอกาสที่เปิดกว้างมากขึ้นในการสร้างสรรค์ผลงาน แต่กระนั้น ภาพยนตร์ไทยยังคงได้รับการวิจารณ์ว่า เติบโตเฉพาะในด้านกระบวนการผลิต แต่มีข้อบกพร่องในด้านบทภาพยนตร์

แม้จะยังคงมีคำวิจารณ์ในด้านบทภาพยนตร์ แต่การขยายตัวของภาพยนตร์ไทยยังสะท้อนให้ทราบว่า ภาพยนตร์ไทยได้สร้างกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ ให้เข้าชมภาพยนตร์ไทยมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ ต่างจากเดิมที่เป้าหมายของลูกค้านั้นเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานอายุไม่เกิน 40 ปี

จากทิศทางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในอุตสาหกรรมสื่อภาพยนตร์ยังคงมีความต้องการผู้เชี่ยวชาญและช่างกล้องที่มีความสามารถ ดังนั้น ในการศึกษาสาขาวิชาภาพยนตร์ ควรให้ความสำคัญต่อการเพิ่มรายวิชาด้านการเขียนบท และการฝึกทักษะการถ่ายทำภาพยนตร์แก่นักศึกษาคด้วย รวมทั้งรายวิชาสำคัญที่นักศึกษาควรรู้ คือ ความรู้ด้านการตลาดและความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ เพื่อสามารถวางแผนการตลาดภาพยนตร์ได้อย่างเหมาะสม

ความต้องการคุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชาโฆษณาและประชาสัมพันธ์

จากการแข่งขันของสินค้าและบริการในธุรกิจปัจจุบัน ทำให้การโฆษณายังคงมีบทบาทและเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากแนวโน้มเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น การแข่งขันจึงมีมากขึ้น นอกจากนั้น ความซับซ้อนของลูกค้าที่มีมากขึ้น บทบาทของผู้สร้างสรรค์งานโฆษณา (creative) จึงทวีความสำคัญขึ้นด้วย

ข้อสังเกตจากการเติบโตของธุรกิจโฆษณาในประเทศไทย คือ ธุรกิจโฆษณาที่เติบโตมักเป็นธุรกิจโฆษณาของบริษัทต่างชาติ ในขณะที่บริษัทธุรกิจโฆษณาของไทยมีแนวโน้มลดราคากันเองอย่างไรก็ตาม ขณะเดียวกันยังคงมีบริษัทโฆษณาของไทยที่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างฐานอำนาจต่อรองให้เข้มแข็ง และรักษาฐานลูกค้ารายใหญ่ไว้

แนวโน้มการประกอบธุรกิจด้านสื่อโฆษณา จะมีการแยกส่วนอย่างชัดเจนระหว่างธุรกิจการวางแผนสื่อ (media planning) กับบริษัทสร้างสรรค์งานโฆษณา (creative planning) การใช้งบประมาณในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์จะเป็นไปด้วยความระมัดระวังมากขึ้น

ในขณะที่เดียวกัน เนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตยังคงเป็นประเด็นที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น เช่นกัน โดยเฉพาะการให้บริการที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรมทางอินเทอร์เน็ต การพนัน เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน อาชญากรรมทางเพศ ซึ่งยังไม่มีมาตรการหรือกฎหมายที่ชัดเจน ออกมารองรับ

ดังนั้น ในการศึกษาทุกสาขาวิชาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ควรบรรจุรายวิชาเกี่ยวกับ อินเทอร์เน็ตและจรรยาบรรณในการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อให้ให้นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกสาขา วิชามีความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ไม่เพียงเฉพาะใช้เพื่อประโยชน์ต่อการหาข้อมูล ส่งข่าวสาร หรือติดต่อสื่อสารเท่านั้น แต่ต้องสามารถใช้งานได้อย่างรู้เท่าทันด้วยความรับผิดชอบ เพราะในปัจจุบันไม่ว่าสื่อมวลชนแขนงใดก็ตาม ล้วนต้องใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น เช่น การใช้เป็น แหล่งข้อมูล หรือใช้เป็นที่ติดต่องานระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับองค์กร และใช้เป็นที่ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิงสู่สาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายที่เปิดรับ อินเทอร์เน็ตยังประกอบด้วยบุคคลหลายกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งได้สามารถซึมซับเนื้อหา ในอินเทอร์เน็ตได้ง่ายกว่าบุคคลกลุ่มอื่น ซึ่งสื่อมวลชนควรมีความรับผิดชอบต่อการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นสื่อส่งข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มดังกล่าวด้วย

2. หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวธุรกิจ

สถาบันอุดมศึกษาที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวธุรกิจ มักเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อผลิตบัณฑิตไปตอบสนองต่อตลาด และภาคธุรกิจ มหาวิทยาลัยที่จัดการสอนเน้นในแนวทาง ดังกล่าว เช่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจในปัจจุบัน และการแข่งขันในเชิงการค้าที่ทวีความซับซ้อนขึ้น กลไกการตลาดจึงเข้ามา มีบทบาทต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้น

.....การสื่อสารต้องเกี่ยวกับธุรกิจ สังคมพัฒนาไปในเชิงธุรกิจ
ที่เรียกว่าเป็นสังคมทุนนิยม มีการพัฒนาทางด้านธุรกิจขึ้นมา กลายเป็น
สังคมธุรกิจ เพราะฉะนั้น การสื่อสารก็ต้องมาช่วยสนับสนุนด้านธุรกิจขึ้นมา
จึงต้องมีนิเทศศาสตร์ธุรกิจ ที่เรียกว่า *Business Communication* ไม่ว่าจะ
เป็นการ โฆษณาประชาสัมพันธ์เชิงธุรกิจ การสื่อสารการตลาดก็มาทาง
ด้านธุรกิจ.....

(สมควร กวียะ, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2545)

แม้การจัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะเป็นทิศทางที่น่าสนใจของตลาดในปัจจุบัน แนวทางนี้ก็ยังไม่จัดว่าเป็นทิศทางหลักของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในอนาคต เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนยังมีจำนวนน้อยจนเป็นข้อจำกัดต่อการขยายตัวของหลักสูตร เพราะผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านสื่อสารการตลาดโดยตรงมักสนใจไปทำงานเอกชนมากกว่า อันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านค่าตอบแทน เหตุผลอีกประการหนึ่งที่แนวทางดังกล่าวยังมีใช้ทิศทางหลักของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ ปัจจุบันยังมีคณะและสาขาวิชาที่สอนในด้านการตลาดและธุรกิจโดยตรงซึ่งเป็นที่สนใจของนักศึกษา มากกว่า เช่น คณะบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี เป็นต้น

.....นิเทศศาสตร์เป็น marketing ยาก เพราะว่าทบวงเขาไม่ approve ถ้าคุณจบสายธุรกิจมาทำนิเทศศาสตร์ไม่ได้ สอนเขาก็ไม่ให้คุณ เขาเอาวุฒิที่เป็นนิเทศศาสตร์ สมมติจบตรีนิเทศศาสตร์ แล้วจบโทธุรกิจ เขาก็รับรองแค่ตรีนิเทศศาสตร์ คุณก็ไม่รุ่ง เพราะฉะนั้น นิเทศ เป็นธุรกิจยาก อาจารย์จบน้อย ไม่ค่อยมีคนมาทำ.....

(มารีสา จันทมาศ, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2545)

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัย 3 ประเภท ได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน ยังนับว่า มหาวิทยาลัยเอกชนโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดใหม่ มีแนวทางการสอนที่เน้นความสำคัญของธุรกิจมากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ แม้ว่ามหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่งจะจำแนกสาขาตามประเภทของสื่อ แต่อาจมีเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับธุรกิจ การตลาดจำนวนมาก เช่น สาขาวิชาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ที่มุ่งผลิตบัณฑิตไปรองรับต่อธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ

3. หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี

หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี จัดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันอุดมศึกษาที่สอนในแนวทางนี้ มักเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ได้ไม่นานนัก เพื่อผลิตบัณฑิตตอบสนองต่อการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเห็นว่า เทคโนโลยีด้านการสื่อสารมวลชนผนวกประสานเข้าหากันจนไม่สามารถจำแนกศึกษารายสาขาเฉพาะแต่ละประเภทของสื่อได้

หลักสูตรที่สอนนิเทศศาสตร์ในแนวทางนี้มีก็ได้แยกหลักสูตรนิเทศศาสตร์ออกเป็นคณะหรือสาขาวิชา แต่มักผนวกอยู่ในสาขาวิชาอื่น เช่น สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ยังคงมีโครงสร้างหลักสูตรเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งนี้ ด้วยข้อกำหนดจากทบวงมหาวิทยาลัย ยังคงเป็นกฎที่กำหนดให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น หมวดต่าง ๆ ในโครงสร้างหลักสูตรจะประกอบด้วย วิชาพื้นฐาน วิชาบังคับ ซึ่งเป็นรายวิชาที่ว่าด้วยเทคโนโลยีเป็นหลัก และวิชาเลือก

การฝึกปฏิบัติในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนด้านนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี ให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้นักศึกษามีกิจกรรมสำหรับฝึกปฏิบัติโดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีในงานสื่อสารมวลชนมากขึ้น แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี งบประมาณ และเวลาในการศึกษาในชั้นเรียนที่มีจำกัด และไม่ได้เพิ่มระยะเวลาการฝึกปฏิบัติจึงทำให้นักศึกษาไม่มีโอกาสฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ โดยได้รับความรู้ในภาคทฤษฎีและฝึกทดลองปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่สนใจยังสามารถนำไปฝึกฝนต่อเพื่อสร้างความชำนาญให้กับตนเองได้

ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี

1) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พัฒนาหลักสูตรโดยกำหนดเจตนารมณ์ที่จะพัฒนานุคคลให้มีความรอบรู้ในการจัดการสารสนเทศในรูปแบบหลากหลาย เพื่อตอบสนอง ความต้องการของชุมชน ปลุกฝังคุณธรรม และความรับผิดชอบให้แก่บัณฑิตเพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อพัฒนานุคคลให้มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดการระบบสารสนเทศ
2. เพื่อผลิตนักสารสนเทศ และนักสื่อสารมวลชน
3. เพื่อส่งเสริมการใช้และการวิจัยระบบสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้ระบุเหตุผลในการจัดตั้งคณะวิทยาการสารสนเทศ ว่า จากความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ทำให้วิชาชีพการสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ทิศทางของการพัฒนาประเทศหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรในด้านการสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น มหาวิทยาลัยมหาสารคามเล็งเห็นถึงความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ก่อตั้งคณะวิทยาการสารสนเทศ

(Faculty of Informatics) ขึ้น ภายใต้ปรัชญาที่มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ภูมิภาค โดยจัดการเรียนการสอนใน 5 สาขาวิชาคือ

1. สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ
2. สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์
3. สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน
4. สาขาวิชาสื่ออนิเมิต
5. วิทยาการคอมพิวเตอร์

สาขาวิชาสื่อสารมวลชน มุ่งให้ผู้ศึกษามีความรู้และทักษะการสื่อสารทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในกระบวนการสื่อสารในท้องถิ่น ชนบท องค์กรรัฐและธุรกิจทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นนักการสื่อสารที่มีคุณภาพและก่อให้เกิดระบบสื่อสารมวลชนขึ้นในชุมชน เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามแนวทางรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

จากปรัชญาและแนวคิดดังกล่าว พบว่า นอกเหนือจากการให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยังให้ความสำคัญต่อการสื่อสารในระดับชุมชนด้วย ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ของการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

เป้าหมายการศึกษา

1. ด้านโฆษณา ได้แก่ การผลิตสื่อโฆษณาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ป้ายโฆษณา
2. ด้านประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ด้านข่าวสารในองค์กรสู่สาธารณชน
3. ด้านวารสารศาสตร์ ได้แก่ การผลิตข่าวสารในวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เครือข่าย ด้านวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ การผลิตงานวิทยุและโทรทัศน์ เช่น ข่าว บันเทิง
4. ด้านศิลปะการแสดง ได้แก่ การกำกับ เขียนบท ตัดต่อ เทคนิคพิเศษเพื่อผลิตภาพยนตร์และธุรกิจโฆษณา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายการศึกษาของสาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยังพบว่า แม้จะให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารชุมชน แต่การจัดการศึกษาก็ยังคงเป็นไปโดยตอบสนองต่อธุรกิจสื่อ

ประเภทต่าง ๆ โดยยังคงจำแนกการศึกษาตามประเภทของสื่อ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ในประเทศไทย

2) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยนเรศวร กำหนดปรัชญาในการผลิตบัณฑิตหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน ไว้ว่า เพื่อให้เป็นนักสื่อสารมวลชนที่มีความรอบรู้ เป็นผู้นำของสังคม ภายใต้อำนาจแห่งจริยธรรมและความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถนำวิชาความรู้มาใช้ในวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้บัณฑิตสามารถประกอบอาชีพได้กว้างขวาง
3. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ เสริมสร้างวิสัยทัศน์และก้าวทันโลก
4. เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถวินิจฉัยและตัดสินใจปัญหาในสังคม มีความเป็นผู้นำสังคม
5. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชนและสังคม

โครงสร้างหลักสูตร

เมื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างหลักสูตรของสาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่าโครงสร้างหลักสูตรยังคงอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัย คือ มีจำนวนหน่วยกิตรวม 136 หน่วยกิต โดยจำแนกเป็นหมวดวิชา และกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังนี้

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	36	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาภาษา	9	หน่วยกิต
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	9	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาพลานามัย	1	หน่วยกิต
หมวดวิชาเฉพาะ	99	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาแกน	12	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	12	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอกบังคับพื้นฐาน	48	หน่วยกิต

กลุ่มวิชาเอกบังคับเฉพาะด้าน	12	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอกเลือก	15	หน่วยกิต
หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต

จากการศึกษาตัวอย่างสาระสำคัญของหลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยีจากมหาวิทยาลัย ทั้ง 2 แห่งดังกล่าว แสดงถึงเป้าหมายที่จะผลิตนักนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถในด้าน เทคโนโลยี เพื่อออกไปตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งเป็นการ ลดข้ออ่อนด้อยของนักนิเทศศาสตร์ตามที่คณะกรรมการสื่อส่วนใหญ่ที่ให้ความเห็นตรงกันว่า ขาดความชำนาญด้านการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีต่างๆในการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ควรคำนึงถึง คือ การจัดเตรียมอุปกรณ์และเทคโนโลยีให้มีคุณภาพและ ปริมาณเพียงพอกับความต้องการฝึกปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดหาบุคลากรสนับสนุนการปฏิบัติงาน ดังกล่าว นอกจากนั้น หลักสูตรที่จัดการสอนในแนวเทคโนโลยียังควรให้ความสำคัญต่อการให้ความ รู้ด้านหลักการสื่อสารมวลชนแก่นักศึกษามากเพียงพอ เพื่อนักศึกษาจะได้นำหลักการ ไปประยุกต์ใช้ กับเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมด้วย

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์

แนวโน้มหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยอาจจำแนกได้เป็น 3 แนวทาง ซึ่งเป็นแนวทาง ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันและมีทิศทางดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต ส่วนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง หลักสูตรที่ตอบสนองต่อปรัชญาของนิเทศศาสตร์และเป็นหลักสูตรที่นำไปสู่ การพัฒนาของสังคม ซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์ใดในประเทศไทยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ใน แนวทางดังกล่าว โดยอาจมีมหาวิทยาลัยบางแห่งยังอยู่ในระหว่างการริเริ่มก่อตั้งการศึกษาในแนวทาง ดังกล่าว

จากการศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย สามารถจำแนกได้เป็น 2 ทิศทาง ดังนี้

1. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น
2. หลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น

เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองต่อท้องถิ่นหรือชุมชนที่สถานศึกษานั้น ๆ ตั้งอยู่ เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรในแวดวงสื่อสารมวลชนที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นได้ โดยสถาบันอุดมศึกษาที่ตอบสนองแนวคิดดังกล่าว คือ สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ใหม่ในส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งเปิดสอนในโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร

การจัดการเรียนการสอนในคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ดังกล่าว ตอบสนองต่อการจัดสรรคลื่นความถี่ตามมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ซึ่งให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่มากขึ้น สื่อที่ลงสู่ชุมชนจะช่วยลดปัญหาการผลิตบัณฑิตแล้วต้องเข้าไปทำงานในส่วนกลางหรือกรุงเทพฯ เนื่องจากไม่มีงานรองรับได้ นอกจากนั้น ยังเป็นการปรับตัวเพื่อแข่งขันกับสถาบันราชภัฏซึ่งกำลังยกวิทยฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยสถาบันราชภัฏแทบทุกแห่งในปัจจุบันเปิดสอนในสาขานิเทศศาสตร์ นอกจากนั้น ยังเป็นการรองรับต่อความพยายามสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน อันส่งผลให้บัณฑิตนิเทศศาสตร์ได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสร้างความเข้มแข็งแก่ท้องถิ่นของตนอีกด้วย

ในรายวิชาที่จัดการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น จะให้ความสำคัญต่อเนื้อหา (content) โดยเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และชุมชนมากขึ้น การให้ความสำคัญต่อรูปแบบ (form) และวิธีการนำเสนอจะมากขึ้น

ตัวอย่างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น : โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จัดการสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มีกำหนดเปิดสอนในปีการศึกษา 2546 โดยมีสาระสำคัญของปรัชญาและวัตถุประสงค์การจัดการสอน ดังนี้

หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ระบุหลักการและเหตุผลในการขอจัดตั้ง คณะวิทยาการสื่อสารไว้ว่า ปัจจุบันข้อมูลข่าวสารในยุคโลกไร้พรมแดนได้หลั่งไหลเข้าสู่สังคมต่าง ๆ อย่างไม่หยุดยั้งโดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนอินเทอร์เน็ต สังคมชนบทซึ่งอ่อนด้อยกว่า ถูกโจมตีด้วยข้อมูลข่าวสารที่ส่งผ่านมา ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่เผยแพร่ค่านิยมและวัฒนธรรมของ สังคมเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่จึงอาจไม่เป็นประโยชน์สักเท่าใดนัก ทว่าสังคมชนบทก็ต้องรับข่าวสาร เหล่านั้นมาโดยไม่มีทางเลือก และขาดโอกาสที่จะสื่อข่าวสารของตนเองไปยังสังคมต่างชั่วและสังคม ชั่วเดียวกัน

สังคมชนบทไม่อาจใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสื่อให้สังคมเมืองได้รับรู้ วัฒนธรรมและค่านิยม ตลอดจนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น อำนาจ ธุรกิจอุตสาหกรรมได้ส่งผลให้วัฒนธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมแพร่กระจายเข้าสู่ชนบทที่อยู่ในสภาพ เป็นแหล่งรองรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมจากสังคมอื่นโดยไม่มีทางเลือก

สังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสังคมชนบทและเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีประชากร หลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์จึงมีลักษณะเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ มีขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ความต้องการ และปัญหาแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ ของ ประเทศไทย แต่ก็เช่นเดียวกับสังคมชนบทอื่น ๆ ที่เป็นสังคมขั้วล่างซึ่งด้อยโอกาส ไม่เพียงแต่จะ เหลื่อมล้ำกับสังคมขั้วบนในมิติของรายได้และความเป็นอยู่เท่านั้น ยังขาดโอกาสที่จะสื่อให้สังคมอื่น ได้รับทราบถึงภูมิปัญญา ชีวิต วิถีวัฒนธรรม ความต้องการ และปัญหานั้นเป็นการอย่างถูกต้องแม่นยำ ตรง ในขณะที่ต้องยอมรับข้อมูลข่าวสารจากสังคมขั้วบนมาโดยตลอด

นอกจากนี้ จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีพื้นที่ติดต่อกับและมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับ หลายประเทศที่อยู่ในภูมิภาคนี้ และในยุคโลกไร้พรมแดนเช่นนี้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น มีโอกาสได้ศึกษาวิถี วัฒนธรรม ความต้องการ และปัญหาของท้องถิ่น โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จึงตระหนักถึงความจำเป็นในการผลิตทรัพยากรบุคคลที่จะทำ หน้าที่ด้านการสื่อสารมวลชนบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในความต้องการของสังคมชายแดน

ภาคใต้ เพื่อปรับความเหลื่อมล้ำของสังคมต่างชั่ว ประสานความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน ทั้งภายในสังคมชายแดนภาคใต้ รวมไปถึงระหว่างสังคมชายแดนภาคใต้กับสังคมอื่น ทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ จึงเห็นสมควรจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์

ปรัชญาของหลักสูตร

บัณฑิตสาขานิเทศศาสตร์เป็นผู้ที่มีความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในวิชาชีพ ตลอดจนมีความตระหนักถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม เพื่อรังสรรค์ความเข้าใจอันดี และความเท่าเทียมทางการสื่อสารของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตสาขานิเทศศาสตร์ที่มีความรู้และทักษะทางการสื่อสารและเทคโนโลยีการสื่อสาร
2. เพื่อให้บัณฑิตสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะด้านนิเทศศาสตร์ในฐานะนักวิชาชีพ และนักวิชาการที่ตระหนักถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม เพื่อสรรค์สร้างเข้าใจอันดี และความเท่าเทียมทางการสื่อสารของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม
3. เพื่อให้บัณฑิตสามารถทำหน้าที่ด้านการสื่อสาร เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางสังคม บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารในสังคมยุคใหม่ที่เรียกกันว่า "สังคมสารสนเทศ" โดยการใช้เทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อบุคคลและสังคม ทั้งเพื่อวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี การลดความขัดแย้ง และลดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดยใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้สารที่สื่อั้นบรรลุถึงเป้าประสงค์ โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จึงเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2532 เมื่อมหาวิทยาลัยฯ มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินการเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ในชื่อว่า "โครงการจัดตั้งคณะเทคโนโลยีและวิทยาการสื่อสาร และสารสนเทศ" และได้เปลี่ยนเป็น "โครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร" ในเวลาต่อมา โดยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการจัดตั้งได้ใน พ.ศ.2538

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า คณะวิทยาการสื่อสารจะเป็นคณะวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ มุ่งบูรณาการและประยุกต์ความรู้สู่ชุมชน ด้วยความตระหนักถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรม

พันธกิจ

1. ผลิตบัณฑิตสาขานิเทศศาสตร์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะวิชาชีพ โดยมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในสังคมต่างวัฒนธรรม
2. สร้างสรรค์และแสวงหาคำความรู้ใหม่โดยการศึกษา วิจัย และวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
3. สร้างเสริมศักยภาพการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถาบัน การศึกษาและชุมชน

จากการศึกษาปรัชญาของการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สะท้อนให้ทราบถึง ความพยายามกระจายบทบาทในการสื่อสารไปสู่ชุมชน เพื่อให้ประชาชนในระดับชุมชนได้มีโอกาสใช้สื่อมวลชนในฐานะผู้ใช้และผู้รับ แก้ปัญหาของการสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิมที่ประชาชนในส่วนภูมิภาคแทบไม่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของสื่อ และสะท้อนความคิดเห็นของตนเองไปสู่ภูมิภาคอื่นในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะกับสังคมไทย ซึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจากฐานราก คือ จากสังคมชนบท โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาทุกรูปแบบ เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ภาครัฐเองควรให้ความสำคัญและสนับสนุนต่อการจัดสรรสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์สำหรับเป็นเครื่องมือทั้งในการศึกษาและการปฏิบัติงานจริง รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในส่วนภูมิภาคได้มีความรู้เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น และรัฐควรปลูกฝังให้ประชาชนมีความเข้าใจคอบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าของสื่อด้วย การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่นจึงจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้

2. หลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ

หลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ หรือ การสื่อสารพัฒนาการ (Development Communication) หมายถึง การสื่อสารเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมทั้งในระดับมหภาค และจุลภาค อันหมายรวมถึง การพัฒนาประเทศในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศ (สมควร กวียะ, 2537 : 38-39)

จากนิยามดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการเป็นการศึกษาในหลักสูตรที่เน้นการประยุกต์ใช้นิเทศศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ซึ่งในประเทศไทยยังคงไม่มีสถาบันอุดมศึกษาใดที่จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีในหลักสูตรดังกล่าว ในขณะที่การสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศมีหลักสูตรที่สอนในแนวทางดังกล่าวแล้วจำนวนมาก ซึ่งเนื้อหาทฤษฎีวิชาการเป็นการสอนในลักษณะบูรณาการ และผนวกความรู้ด้านนิเทศศาสตร์เข้ากับสังคมในแขนงต่าง ๆ เช่น การสื่อสารสาธารณสุข การสื่อสารการเมือง การสื่อสารการเกษตร การสื่อสารเพื่อการศึกษา และการสื่อสารเพื่อการศึกษา เป็นต้น ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุด คือ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคม อันตอบสนองต่อความต้องการของประเทศชาติในปัจจุบันซึ่งต้องอาศัยศาสตร์หลายแขนงในการร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคม

.....ในปัจจุบัน ผมเชื่อว่าเราต้องใช้นิเทศศาสตร์ในการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาทางด้านการเมือง ประชาสังคม การพัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาองค์กรเองด้วย เพราะว่า ก่อนที่เราจะออกไปพัฒนาอะไรต่าง ๆ เราต้องพัฒนาตัวองค์กรของเราเอง การสื่อสารภายในองค์กร สามารถช่วยพัฒนาองค์กรได้ พุดง่าย ๆว่า เป็นการขยายบทบาทหน้าที่ของนิเทศศาสตร์ออกไป.....

(สมควร กวียะ, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2545)

สาเหตุที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังไม่มีการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ อาจเนื่องจาก หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยยังคงขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญที่หลักคั่นที่ให้เกิดการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ และความต้องการของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน ส่วนปัจจัยด้านความต้องการของสังคมกลับมิใช่ปัจจัยหลักของความเปลี่ยนแปลงในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปรัชญาของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ การรับใช้สังคมด้วยความรับผิดชอบ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่เน้นการนำนักนิเทศศาสตร์ไปเป็นกลไกพัฒนาสังคมจึงเป็นทิศทางที่พึงประสงค์ทิศทางหนึ่งสำหรับการศึกษา

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ผู้บริหารการศึกษาควรให้ความสำคัญ เพื่อให้การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยอยู่ในฐานะผู้นำสังคม มิใช่เพียงผู้ตอบสนองต่อการพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมสื่อดังที่ปรากฏอยู่เท่านั้น

แนวทางการบริหารหลักสูตรที่พึงประสงค์

จากการศึกษา พบว่า นับแต่การก่อตั้งของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีการทบทวนและปรับปรุงน้อยมาก ซึ่งทำให้ไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในขณะที่ความคาดหวังต่อบัณฑิตนิเทศศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์จึงควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น

...หลักสูตรของเรานี้ค่อนข้างเทอะทะในบางครั้ง มันไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงอะไรได้รวดเร็ว จึงควรจะมีหลักสูตรที่สามารถปรับได้ง่าย ๆ แล้วก็ทันต่อเหตุการณ์ เปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ น่าจะเป็นอย่างนั้นมากกว่าที่จะไปพูดหรือแสดงอะไรที่เป็นปรัชญาเดิม ๆ .....

(จุมพล รอดคำดี, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2545)

ไม่ว่าการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะลักษณะเช่นใด หรือมีจุดเน้นในด้านใดก็ตาม การจัดการบริหารหลักสูตรให้เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้น หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ ควรมีแนวทางซึ่งสามารถจำแนกตามประเด็นได้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์
2. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์
3. ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์
4. กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา
5. ลักษณะการจำแนกสาขา
6. โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์
7. รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
8. การฝึกปฏิบัติงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
9. ปริญญาที่ได้รับ

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์

สถาบันการศึกษาที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรกระจายไปทั่วทุกภูมิภาค ไม่ควรรวมตัวอยู่เฉพาะส่วนกลาง หรือกรุงเทพมหานครเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้บัณฑิตได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถที่ศึกษามาในการทำประโยชน์ให้กับชุมชนในท้องถิ่น ไม่ทำงานเฉพาะในย่านธุรกิจ หรือรองรับต่ออุตสาหกรรมสื่อในส่วนกลางดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งปัจจุบัน การกระจายตัวของสื่อมวลชนไทยมีแนวโน้มกระจายตัวไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ที่ขยายตัวขึ้นหลังจากผ่านภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือการเกิดขึ้นของวิทยุชุมชน เป็นต้น

2. สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ในมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ยังมีหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในหลายแห่งที่มีสถานภาพเป็นสาขา ภาควิชา ซึ่งในลักษณะการสังกัดสถานภาพดังกล่าว ทำให้ประสบปัญหาอันเป็นข้อจำกัดต่าง ๆ ได้แก่

2.1 การบริหารงานที่ไม่คล่องตัว ไม่สามารถตัดสินใจได้ในการบริหารจัดการหลักสูตร ต้องขึ้นตรงต่อผู้บริหารระดับคณะ ซึ่งในบางครั้ง อาจยังไม่เข้าใจในปรัชญาการสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์เท่าที่ควร โดยเฉพาะหากเป็นผู้บริหารคณะที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในสาขานิเทศศาสตร์ หรือสาขาใกล้เคียง

2.2 การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งได้รับจำนวนไม่เพียงพอต่อการจัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับฝึกปฏิบัติงานซึ่งมีราคาแพง ทำให้ในมหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ยังมีอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติ เช่น กล้องถ่ายทำรายการโทรทัศน์ อุปกรณ์ตัดต่อที่ล้ำสมัย ซึ่งในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมใช้งานแล้ว ทำให้นักศึกษาต้องประสบปัญหาเมื่อออกฝึกปฏิบัติงาน หรือเมื่อต้องออกไปประกอบวิชาชีพ

2.3 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในหลายสถาบันไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เนื่องจากสังกัดอยู่ในคณะอื่น นักศึกษาจะทราบว่า มีหลักสูตรนิเทศศาสตร์อยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นก็ต่อเมื่อเข้าไปศึกษาในคณะนั้นแล้ว เช่น หลักสูตรนิเทศศาสตร์ ที่เป็นหลักสูตรย่อยในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นต้น

ดังนั้น หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่มีสถานภาพเป็นสาขา หรือภาควิชา ควรได้รับการพิจารณา ยกสถานภาพเป็นคณะ เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน การกำหนดเอกลักษณ์ที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา รวมทั้งความเหมาะสมในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

3. ปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

แม้ว่า กลไกความต้องการของตลาดแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตบัณฑิตในทุกสาขาวิชา แต่ปรัชญาในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ไม่ควรตามความต้องการของตลาดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเพิ่มบทบาทในฐานะผู้นำสังคมในฐานะสื่อมวลชนที่พึงประสงค์ด้วย

.....ในภาพรวม ผมคิดว่าเรากำลังผลิตน็อตไปใส่เครื่องยนต์
ผลิตตัวจักรฟันเฟืองเข้าไปให้กับอุตสาหกรรมสื่อ....

.....สถาบันอุดมศึกษาไม่ใช่ตอบสนองสังคมตลาดอย่างเดียว
สถาบันอุดมศึกษาเราต้องนำสังคม ส่วนที่นำสังคมยังมีน้อย
หลักสูตรเราเป็นอย่างนั้น.....

(ศรีธรรม์ โรจนสุพจน์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรกำหนดปรัชญาที่ชัดเจนในการบริหารหลักสูตร ที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อสังคม สอดคล้องกับกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่มุ่งให้เกิดสังคมไทยที่พึงประสงค์เข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ควรให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกในการสร้างงานของตนเอง มีความคิดและวิจรรณญาณ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาประเทศ

นอกจากการกำหนดปรัชญาที่ชัดเจนสำหรับหลักสูตรเองแล้ว อาจารย์ผู้สอนควรปลูกฝังให้นักศึกษาเข้าใจปรัชญาที่แท้จริงของการศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ด้วยว่า เป็นสาขาวิชาที่ให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวสารสู่สาธารณชนด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวม มีทีมงานด้านการนำเสนอความบันเทิงสู่ผู้รับสารตามที่นักศึกษาจำนวนไม่น้อยเข้าใจเท่านั้น

.....ส่วนใหญ่การสัมภาษณ์เข้ามานี้ ตามนิเทศศาสตร์คืออะไร
 ไม่มีใครตอบได้ รู้แต่ว่าได้ออกทีวี เป็นแพชั่น ได้โฆษณา ได้เป็นดีเจ
 แล้วโกโก้ เด็กจะมองอย่างนี้ ซึ่งเราไม่ได้ตำหนิเขา อยู่ที่ว่าถ้าหลักสูตร
 เราดี อาจารย์เราเข้าใจ เรามีเป้าหมายชัดเจนว่า ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
 แล้วเราอธิบาย เราปลูกฝังเขาให้ผมว่าน่าจะได้.....

(ศรีธรรม์ โจรนสุพจน์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

4. กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา

เนื่องจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่ต้องการความรู้ ความสามารถ และศักยภาพ
 ของผู้เรียน จึงควรมีกระบวนการคัดเลือกที่ควรทดสอบความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความพร้อม
 ของนักศึกษาให้ได้มาซึ่งผู้มีคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับสาขาวิชา เพราะนักศึกษ
 นับเป็นปัจจัยนำเข้าสำคัญ ที่จะได้รับการหล่อหลอมจากการศึกษาในหลักสูตร หากปัจจัยนำเข้าคือ
 คุณภาพ อาจส่งผลต่อกระบวนการผลิต ทำให้ได้ผลผลิตที่ด้อยคุณภาพได้

.....บางครั้ง เราก็มองดูว่า ปัญหาคือ ตัวเด็กเอง ตั้งแต่เริ่มเข้ามา
 เพราะว่าเป็นคนขี้อวดดี เพราะฉะนั้น เรียนจบออกไปมันดูโก้
 กับอีกอันหนึ่ง ที่เข้ามาเพราะอยากศึกษาเรื่องนี้ เด็กที่เข้ามาแล้ว
 อยากรู้ อยากศึกษาเพราะชอบนี้จะดีผลดี แต่เด็กที่เข้ามาเพราะ
 โกโก้ ก็จะเรียนไปอย่างนั้นเอง จบออกไปก็จะเกิดปัญหาทำอะไร
 ไม่เป็น นักเรียนบางที่ไม่ได้ใส่ใจ แค่ออให้ผ่านแล้วก็สอบแข่ง
 เพื่อให้ได้เกรดดี ๆ แล้วก็จบไป.....

(จุมพล รอดคำดี, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2545)

5. ลักษณะการจำแนกสาขา

การจำแนกสาขาตามสื่อตามแนวทางมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จำแนกมาแต่ดั้งเดิมเป็นแนวทางที่
 เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและมีความต้องการปฏิบัติงานในแขนงใดแขนงหนึ่งโดยตรงแล้ว และเป็น
 ความต้องการของผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชนเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารหลักสูตร
 นิเทศศาสตร์จำนวนไม่น้อยยังคงเห็นว่า การจำแนกสาขาไม่ควรแยกจากกันโดยเด็ดขาด เนื่องจาก
 กลายเป็นข้อจำกัดของนักศึกษาซึ่งขาดความสามารถในการใช้สื่อประเภทอื่น เพราะสื่อในปัจจุบันมี

ลักษณะผนวกรวมเข้าหากันมากขึ้น จาก ลักษณะบูรณาการดังกล่าว ควรให้นักศึกษามีความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การจำแนกด้วยวิธีการอื่นก็เป็นแนวทางใหม่ที่มีความสำคัญ เช่น นิเทศศิลป์ นิเทศศาสตร์ธุรกิจ เป็นต้น

6. โครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์

โครงสร้างหลักสูตรของนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ ยังคงเป็นไปตามข้อกำหนดตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย คือ ประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี ดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะบูรณาการก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาและกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไปและเป็นพื้นฐานสำหรับนักศึกษานำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในงานสื่อสารมวลชน โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิชาชีพในปีที่ 3 และ 4

2. หมวดวิชาเฉพาะ โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 84 หน่วยกิต จำแนกเป็นวิชาแกน หรือวิชาบังคับ วิชาเอก และวิชาเลือกหรือวิชาโท

วิชาแกน หรือวิชาบังคับ เป็นกลุ่มวิชาที่นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกคนต้องเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในเชิงลึก มักเป็นหลักการเกี่ยวกับสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เบื้องต้น โดยควรกว้างขวางและครอบคลุมเพียงพอที่นักศึกษจะสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปศึกษาต่อให้มีความชำนาญได้

วิชาเอก เป็นวิชาเฉพาะด้านเพื่อเพิ่มพูนทักษะในเชิงลึกสำหรับสื่อแขนงต่าง ๆ ซึ่งควรเน้นการฝึกทักษะในด้านการปฏิบัติงานของนักศึกษานอกเหนือไปจากการให้ความรู้ในภาคทฤษฎีด้วย

วิชาเลือก หรือวิชาโท เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกเรียนตามความสนใจ มักเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อชั้นสูง ที่ควรให้นักศึกษาได้ฝึกการปฏิบัติเสมือนการผลิตงานสำหรับนำออกเผยแพร่หรือปฏิบัติงานสำหรับใช้งานจริง

3. หมวดวิชาเลือกเสรี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาใด ๆ ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ควรเป็นวิชาที่นักศึกษจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสอดคล้องกับวิชาชีพของตน มิใช่เลือกเพียงเพราะเป็นวิชาที่เรียนง่ายหรือสนุกเท่านั้น

แนวโน้มการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ ยังคงประกอบด้วย 3 หมวดวิชาหลัก เป็นพื้นฐานดั้งเดิม แต่ควรศึกษาให้มีความรู้มากขึ้นและทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในปัจจุบัน โดยเฉพาะควรสอดคล้องกับบริบททางสังคมไทย จากนั้น เมื่อศึกษาในระดับสูงขึ้นไป จึงแยกศึกษาในศาสตร์เฉพาะตามแต่เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะกำหนด ทั้งนี้ นักศึกษาควรผ่านการศึกษาพื้นฐานที่เพียงพอเสียก่อน

ในการเรียนในระดับ ปี 1 และปี 2 นอกจากการให้ความรู้เบื้องต้นด้านสื่อสารมวลชน ในการจัดการเรียนการสอนควรเริ่มปลูกฝังให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิด การค้นคว้า แสวงหาความต้องการและความถนัดของตนเอง เพื่อสามารถศึกษาในปี 3 และปี 4 ได้ตามทิศทางที่ตนต้องการ

นอกจากนั้น ข้อควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่จำเป็นต้องลอกเลียนแนวคิดของมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์อยู่แล้ว แต่ควรแสวงหาเอกลักษณ์และนำเสนอเป็นจุดเด่นของแต่ละสถาบันให้ได้

.....หลักสูตรนิเทศศาสตร์จริง ๆ แล้วกว้าง สามารถ serve จุดนั้นจุดนี้อะไรได้เยอะแยะ แต่มีปัญหาว่า ตัวคุณเอง คุณคิดว่าอะไรที่เป็นจุดที่คิดว่าเด่นกว่าคนอื่น อย่างราชภัฏ เน้นเรื่องชุมชน เน้นเรื่องวิทยาลัยชุมชน เน้นในเรื่องของความรู้เรื่องราวของท้องถิ่น เน้นการเข้าถึงคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะพัฒนาชุมชน พัฒนาท้องถิ่นให้มาก ก็เขามีความเชี่ยวชาญ เขาศึกษา เขามีข้อมูลอยู่แล้ว ผมจึงบอกว่า ทำไมหลักสูตรไม่เรียนเข้าไปหาจุดนั้น.....

(จุมพล รอดคำดี, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2545)

7. รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

การเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย มีทิศทางและเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นนิเทศศาสตร์ในกลุ่มใดก็ตาม ควรแสวงหาเอกลักษณ์ของตนที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่ต้องปรากฏในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกสถาบัน ได้แก่

- 1) การสื่อสารเบื้องต้น
- 2) หลักการสื่อสารมวลชน
- 3) การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์

- 4) หลักการเขียนข่าว
- 5) เศรษฐศาสตร์
- 6) รัฐศาสตร์
- 7) หลักการตลาด
- 8) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
- 9) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
- 10) กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน

นอกจากนั้น เนื้อหารายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรได้รับการทบทวนและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เท่าทันต่อโลก และสามารถออกไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

.....จริง ๆ มันควรจะมีการปรับเปลี่ยน มันควรที่จะ *replace* ความเปลี่ยนแปลงในตลาด ตลาดโฆษณายุคปี 80 ยุคปี 90 จนมาถึงปัจจุบันนี้ไม่เหมือนกันเลย แล้วเรากลับไม่ได้เปลี่ยนอะไร เราปรับรายวิชา แต่เราไม่ได้ปรับหลักสูตร คือมองว่า ควรจะมี *dynamic* กว่านี้ ควรมีความยืดหยุ่นกว่านี้ เพราะวงการนิเทศศาสตร์เป็นวงการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา.....

(มาริสสา จันทมาศ, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2545)

ในการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ รายวิชาที่ควรเพิ่ม ได้แก่ รายวิชาที่เน้นให้นักศึกษาเข้าใจสังคมและเข้าใจความสำคัญของการสื่อสารกับบริบททางสังคมต่าง ๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องด้วยจากการศึกษาปัญหาของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน พบว่า นักศึกษาอาจมีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี แต่มีความเข้าใจสังคมน้อยมาก และการจัดหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน แทบไม่ปรากฏรายวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างนิเทศศาสตร์กับสังคม

.....วิชาที่ควรจะมีให้เด็ก ๆ ไม่ควรเน้นในเรื่องของเทคโนโลยีหรือ
การผลิตอย่างเดียว เช่น TV Production 1 2 3 เด็กอยู่ในแต่ studio
ถ่ายทำจริงนี่มันเป็นพื้นฐานที่มีอยู่แล้ว อยากจะเห็น วิชาโทรทัศน์
กับสิ่งแวดล้อม การสื่อสารกับการเมือง การสื่อสารกับชุมชน
การสื่อสารเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างไร.....
.....เทคโนโลยีกับเรื่องสำคัญต่อชุมชน มันต้องไปด้วยกัน ผมไม่
คิดว่าจะแยกอะไรสำคัญกว่าอะไร จริง ๆ เราก็ปฏิเสธเทคโนโลยี
ไม่ได้ แต่ ผมอยากให้ความสำคัญกับสิ่งที่เราละเลยไป.....

(ศรีธรรม์ โจรินสุพจน์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

ทั้งนี้ ในการศึกษารายวิชาด้านนิเทศศาสตร์ ควรกำหนดให้นักศึกษาได้เรียนโดยกว้างและ
ครอบคลุมในรายวิชาที่หลากหลาย และต้องให้นักศึกษาได้ศึกษาเฉพาะด้านตามความสนใจเฉพาะ
ด้านของตนเองด้วย

.....การเรียนที่หลากหลายนี้ ค่อนข้างจะพอใจนะ ที่เขา (นักศึกษา - ผู้วิจัย)
จะได้ค่อนข้างเยอะ เพียงแต่ว่า อาจารย์ต้องเสริมอะไรให้เขาแน่นมากขึ้นกว่านี้
คือ ถ้าเกิดเราให้ไปหลวม ๆ นี้ มันค่อนข้างจะกลวง คือ ได้แบบเปิดมาก ๆ....

(ธาริณี รอดสน, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2545)

นอกจากนั้น ประเด็นเรื่องจริยธรรมและอุปนิสัยของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ควรได้รับการ
ปลูกฝังและเน้นให้เห็นความสำคัญ ได้แก่

1. ความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ
2. การฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้รักการอ่าน การค้นคว้า
3. ความตรงต่อเวลา
4. การมองปัญหาและสังคมอย่างเป็นระบบ และมองเป็นองค์รวม
5. ความสามารถในการปรับตัวได้
6. ความกระฉับกระเฉง เป็นผู้ที่ตื่นตัวอยู่เสมอ

8. การฝึกปฏิบัติงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์

รายวิชาฝึกปฏิบัติงานในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรเป็นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยใช้ความรู้ที่ได้ศึกษาปฏิบัติงานในฐานะเทียบเท่าพนักงานคนหนึ่งของบริษัท แนวทางที่พึงประสงค์คือ ระบบสหกิจศึกษา (co-operative) ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานกับหน่วยงานภายนอกเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน การประเมินผลให้ระดับคะแนนเป็นผ่าน (S-Satisfied) และไม่ผ่าน (U-Unsatisfied) โดยผู้ประเมิน คือ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมีบทบาทเป็นอาจารย์นิเทศงาน และผู้บริหารหน่วยงานที่นักศึกษาไปฝึกปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้นักศึกษามีการฝึกปฏิบัติงานได้มากกว่า 1 ครั้ง เช่น ฝึกปฏิบัติงานเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ หรือหาจุดบกพร่องของตนเองก่อนไปปฏิบัติงานภายนอก โดยหลักสูตรควรมีการจัดอบรมหรือสัมมนาเพื่อเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาก่อนออกไปปฏิบัติงานภายนอกด้วย ดังเช่น การฝึกงานของภาควิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งแบ่งการฝึกฝนออกเป็น 2 ครั้ง ในครั้งแรกเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์ในการทำประโยชน์ให้แก่สาธารณชน จากนั้น การฝึกงานในครั้งที่ 2 จึงเป็นการปฏิบัติงานจริงซึ่งต้องมีการประเมินผลการทำงานด้วย

.....เรามีฝึกงาน 2 ครั้ง ครั้งแรกจะประมาณ ปี 3 และช่วง Summer
อีกสักประมาณ 2 สัปดาห์ นี้จะบังคับให้เขาฝึกงานประเภท GO หรือ NGO
ก็ได้ คือ อยากให้เขามองว่า พอเรามาเรียนทางด้านสื่อสารมวลชน
เรามี concept ในการคืนสู่สังคมได้อย่างไรบ้าง แต่เราไม่จำกัดสถานที่
.....แต่พอมาถึงตัวสุดท้าย ปล่อยเลย ส่วนใหญ่จะไปฝึกทางภาค
เอกชนเสียเป็นส่วนใหญ่ จะใช้เวลาของเทอม 2 ปีที่ 4 ทั้งภาคการศึกษา.....
(ธีรภัทร วรรณฤมล, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2545)

9. ปริญญาที่ได้รับจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดชื่อปริญญาให้มีความเป็นสากล เป็นระบบ และให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยได้กำหนดให้หมวดวิชาการศึกษาสื่อสารมวลชนและสารนิเทศ อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาที่ใช้ชื่อปริญญาเป็นศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาที่ใช้ชื่อ

ปริญญาตรี มีลักษณะเป็นศาสตรบัณฑิตทางด้านศิลปศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาระยะและวิธีการของศาสตร์สาขาวิชาเป็นหลัก

มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชื่อปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต และ ปริญญาวิทยาการสารสนเทศบัณฑิต อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมหาวิทยาลัยจะกำหนดชื่อปริญญาอย่างไรก็ตาม ควรระบุสาขาวิชานิเทศศาสตร์ให้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของหน่วยงานในการรับบัณฑิตเข้าทำงาน

สรุป

จากการศึกษา พบว่า บัณฑิตนิเทศศาสตร์ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานด้านสื่อสารมวลชนอีกมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกผลักดัน อันได้แก่ เทคโนโลยี การจัดสรรคลื่นความถี่ รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวขึ้น ย่อมส่งผลต่ออุตสาหกรรมสื่อที่จะเจริญก้าวหน้าขึ้น หลังจากอยู่ในภาวะชะลอตัวเป็นเวลานาน แม้ว่า จะมีปัจจัยบางอย่างเป็นข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น การเมือง วัฒนธรรมของคนไทยที่ไม่ชอบการอ่านหนังสือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลง คือ ความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน ความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ และการพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทย.

นอกจากนั้น แนวโน้มอันเป็นทิศทางที่ดีของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย คือ การรวมตัวของสถาบันวิชาการและสถาบันวิชาชีพมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น คณะกรรมการความร่วมมือทางวิชาการและวิชาชีพสื่อสารมวลชน (กวมส.) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวระหว่างนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสามารถ และประสบการณ์ในวิชาชีพสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ให้สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน และตอบสนองต่อตลาดงานด้านสื่อสารมวลชน หากได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงน่าจะมีทิศทางที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่อาจเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ ระเบียบของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เอื้อต่อการเปิดให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากสังคมภายนอกมากนัก เช่น ห้ามผู้มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีสอนนักศึกษาปริญญาตรี ทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่มีความชำนาญด้านสื่อบางประเภทแต่สำเร็จการศึกษาไม่สูง ไม่สามารถมาเป็นวิทยากรสอนในชั้นเรียนได้ รวมทั้งข้อกำหนดในการเรียนวิชาบังคับ วิชาเลือก วิชา

ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้นักศึกษาต้องเรียนวิชาในภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ ทำให้ขาดความชำนาญในทักษะบางประการ เช่น การถ่ายภาพ การถ่ายทำภาพยนตร์ การจัดหน้าสิ่งพิมพ์ ซึ่งกลายเป็นจุดด้อยสำหรับนักศึกษาเมื่อต้องไปฝึกปฏิบัติงานหรือเมื่อสำเร็จการศึกษา ทำให้ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ใหม่ในขณะเข้าไปปฏิบัติงาน และเป็นข้อเสียเปรียบเมื่อเทียบกับผู้มีประสบการณ์ในสายงานดังกล่าวมาแล้ว

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ งบประมาณ เนื่องจากเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทางด้านสื่อสารมวลชนมีราคาสูง เช่น กล้องถ่ายทำภาพยนตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับตัดต่อภาพแบบ non-linear เป็นต้น ในขณะที่มหาวิทยาลัยมีงบประมาณจำกัด ทำให้อาจไม่สามารถจัดเตรียมเครื่องมือได้ตามความต้องการของนักศึกษาที่มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ทำให้นักศึกษาขาดทักษะในการปฏิบัติงาน และเป็นข้อจำกัดสำหรับการพัฒนารายวิชาที่ต้องให้ความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติ ดังนั้น มหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์จึงควรเร่งทบทวนและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยให้ความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษามากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาเอง

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อสำรวจให้เข้าใจถึงสภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านองค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภท อันได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และ เอกชน และ เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งลักษณะแนวโน้มดังกล่าว จำแนกได้เป็น แนวโน้มที่จะเป็นตามความต้องการของตลาดแรงงาน และแนวโน้มที่พึงประสงค์ตามปรัชญาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการแจกแบบสอบถามควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร (documentary research) ผลการศึกษา ได้ข้อสรุป ดังนี้

สรุป

มหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง คิดเป็น 45.33% ของมหาวิทยาลัยทั้งหมดในประเทศไทย มหาวิทยาลัยประเภทที่เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเอกชนและพบว่ามีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งวิทยาลัยที่มีแนวโน้มจะเปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์เพิ่มขึ้นด้วย มหาวิทยาลัยเอกชนมีการขยายตัวเร็วกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ รวมทั้งมหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงรวมอยู่เฉพาะในกรุงเทพฯ โดยส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน

สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จำแนกได้เป็น ลักษณะสถานภาพเป็นคณะ ลักษณะสถานภาพเป็นสาขา หรือ ภาควิชา ที่สังกัดคณะอื่น และลักษณะสถานภาพเป็นหลักสูตรย่อย หรือวิชาเอกแขนงหนึ่งของสาขาวิชาหรือภาควิชา ที่สังกัดคณะอื่น

หลักสูตรนิเทศศาสตร์มีลักษณะการบริหารจัดการแตกต่างไปจากการศึกษาในศาสตร์อื่นที่มีลักษณะการสังกัดที่ชัดเจน แต่หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งก็มีสถานภาพที่แตกต่างกันออกไป แสดงถึงการจัดลำดับความสำคัญที่แตกต่างกัน ลักษณะการจัดสถานภาพของ

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย สะท้อนให้ทราบถึงปรัชญาของคณะและปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ให้ความสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว

เมื่อพิจารณาการจำแนกสาขา หลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การจำแนกเป็นสาขาตามสื่อ โดยมหาวิทยาลัยที่มีการจำแนกเป็นสาขามักเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในคณะนิเทศศาสตร์ และการไม่จำแนกตามสื่อ มักเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่สังกัดคณะอื่นที่มีใช้คณะนิเทศศาสตร์ โดยหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ไม่ได้ระบุการเรียนการสอนที่เป็นสื่ออย่างชัดเจน และปริญญาที่ได้รับไม่ระบุสาขาวิชาที่สำเร็จ

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้ชำนาญเฉพาะด้านตามประเภทของสื่อ โดยกลุ่มที่ไม่ได้จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อนับว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีการจำแนกสาขา และพบว่า สาขาวิชาที่เปิดสอนมากที่สุดในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ คือ สาขาประชาสัมพันธ์ โดยเปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชนแทบทุกแห่งที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาจำนวนสาขาที่เปิดสอน พบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนเปิดสอนสาขาต่าง ๆ ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุดในบรรดามหาวิทยาลัยทั้ง 3 กลุ่มด้วย

ปัจจุบัน กระบวนการคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย สามารถจำแนกได้เป็น 2 วิธีการ คือ การสอบคัดเลือกโดยผ่านทบวงมหาวิทยาลัย และการสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยคัดเลือก (การรับตรง) ซึ่งกระบวนการคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันเป็นการคัดเลือกโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และความสามารถด้านอื่น ซึ่งทำให้ได้นักศึกษาที่มีคุณสมบัติอย่างน้อยด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้ คือ เรียนดี มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง หรือมีทุนทรัพย์เพียงพอ ตามแต่เงื่อนไขการคัดเลือกของมหาวิทยาลัยแต่ละประเภท แต่มิได้คัดเลือกตามความสนใจ หรือความถนัดในวิชาชีพ และยังคงไม่มีกระบวนการคัดเลือกให้ผู้สนใจในหลักสูตรนิเทศศาสตร์อย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยที่สอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มีการจัดโครงสร้างหลักสูตรเหมือนกันโดยเป็นไปตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย และเมื่อศึกษารายวิชาในหมวดวิชาเอกหรือวิชาแกนของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า รายวิชาที่จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีความคล้ายคลึงกัน คือ เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยสื่อแต่ละประเภทโดยกว้าง เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ครอบคลุมสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปศึกษาให้ลึกซึ่งเพิ่มเติมตามความสนใจได้

มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในปี 1 นักศึกษามักเรียนวิชาพื้นฐานร่วมกัน และแยกสาขาในปี 2 โดยพิจารณาตามความสมัครใจ และการสัมภาษณ์ ไม่มีการสอบข้อเขียน เมื่อเข้าสาขาแล้วนักศึกษาจะเรียนวิชาเอก หรือ วิชาบังคับก่อน แล้วจึงเรียนวิชาเฉพาะด้าน และวิชาเลือกเสรี และฝึกงานในช่วงฤดูร้อน โดยหลังจากกลับจากฝึกงานต้องจัดทำรายงานหรือนำเสนอด้วยวาจาต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลักษณะการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยทุกประเภท ยังคงไม่แตกต่างกัน และยังคงมีวิธีการสอนเหมือนในอดีต คือเป็นการบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยมีงาน หรือการบ้านให้นักศึกษาได้ฝึกฝน

การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษานิเทศศาสตร์ปัจจุบัน จำแนกตามเกณฑ์ระยะเวลาได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การฝึกปฏิบัติงานระหว่างปิดภาคเรียน การฝึกปฏิบัติงานในภาคการศึกษา และการฝึกปฏิบัติงานในระบบสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์แห่งเดียวที่นักศึกษาไม่ต้องออกฝึกปฏิบัติงาน แต่ต้องเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มหาวิทยาลัยก่อนสำเร็จการศึกษาเป็นเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ จึงจะถือว่าสำเร็จการศึกษา

เมื่อจำแนกตามปริญญาที่ได้จากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม คือปริญญาโทนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้ชื่อปริญญานี้ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มักเป็นสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์สังกัดคณะอื่นที่มีใช้คณะนิเทศศาสตร์ ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต ซึ่งให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตนิเทศศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อแวดวงธุรกิจ มหาวิทยาลัยที่มอบปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต มักเป็นสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์สังกัดคณะบริหารธุรกิจ และปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต เป็นการศึกษาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่เน้นเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่าง แต่พบว่า โดยภาพรวม การศึกษหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในแต่ละมหาวิทยาลัยยังคงคล้ายคลึงกันและไม่มีความเปลี่ยนแปลงจากในอดีตมากนัก

จากการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่คณาจารย์ดำเนินการสอนอยู่ในปัจจุบัน คือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม สำหรับความคิดเห็นด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตร คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรโดยรวมของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน โดยเห็นว่าจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาและจำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว วิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป และการเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อยังคงเหมาะสมกับสังคมไทย ในขณะเดียวกัน การสนับสนุนให้นักศึกษามีความรู้โดยกว้างยังคงมีความจำเป็น โดยไม่เห็นด้วยกับการตัดรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐานออกไปจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์

ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสมมาก คือ ความเหมาะสมของคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่คณาจารย์เห็นว่าเหมาะสม คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์ ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ ความเพียงพอของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ ความเพียงพอของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอนและความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์

เมื่อศึกษาความพึงพอใจที่คณาจารย์มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ปัจจุบัน พบว่า ประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ส่วนประเด็นที่มีคณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก คือ การที่คณะ/สาขานับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนมีเวลาให้การเตรียมการสอนทำได้ไม่เต็มที่ นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติอย่างเต็มที่ คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไปจนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่ ระยะเวลาเรียนสั้นเกินไปจนไม่สามารถให้เนื้อหาได้ครบถ้วน คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน/สังคม และเนื้อหาวิชาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นักศึกษาทำกิจกรรมมากเกินไป จนขาดความใส่ใจในการเรียน และเนื้อหาวิชาที่สอน ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้

แม้รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน จะเป็นการบรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก แต่คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการศึกษาลัทธิสุตฺรนิเทศศาสตร์มากที่สุดคือ อาจารย์สอนและให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม

จากการศึกษา พบว่า รายวิชาที่คณาจารย์เห็นว่าควรเพิ่มในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ได้แก่ รายวิชาที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพที่มีลักษณะเป็นสากลควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญสำคัญต่อท้องถิ่น ได้แก่ ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และรายวิชาเกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้ รายวิชาที่คณาจารย์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรคงไว้ คือ รายวิชาพื้นฐานด้านสื่อมวลชน และศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการกำหนดนโยบายหรือการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณาจารย์ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางมากขึ้น โดยมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในประเด็นที่ว่าอาจารย์ควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบายและพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วย แม้ว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่จะพึงพอใจต่อโครงสร้างหลักสูตรในปัจจุบัน แต่ก็เห็นว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรปรับทิศทางของตนเองให้เข้ากับสังคมภายนอก และสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น ดังมีข้อเสนอแนะให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์มีการจัดสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการหรือประชุมเชิงวิชาการในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น มหาวิทยาลัย/คณะ ควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้โดยการสัมมนาหรือรับฟังบรรยายภายนอกให้มากขึ้น และแควดวงวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนควรมีการทำความร่วมมือกันเพื่อพัฒนาสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน รวมทั้งหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการเตรียมการเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

ความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับคุณสมบัติที่คิของนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า อาจารย์เห็นว่านักศึกษาควรมีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้งมากที่สุด ความคาดหวังในลำดับต่อไป คือ ควรมีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน

ด้านคุณสมบัติของนักศึกษานิเทศศาสตร์ คณาจารย์มีความคาดหวังในเรื่อง ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่มากที่สุด รองลงไป คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้รอบตัว ความสามารถในการเขียน และสติปัญญา

คณาจารย์มีความความคิดเห็นว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด การเปิดกว้างของหลักสูตรออกสู่สังคมภายนอก รองลงไป ได้แก่ เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ เพิ่มการจัดสัมมนา จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ ลดรายวิชาทฤษฎี และ ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร

จากการศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาเห็นว่าค่านิยมอยู่ในปัจจุบันเป็นหลัก คือ อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยนักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับคณาจารย์ว่า การจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว นอกจากนั้น นักศึกษาต้องการให้เพิ่มรายวิชาปฏิบัติให้มากขึ้น โดยแสดงความเห็นว่า จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป และเนื้อหาวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคณาจารย์ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีความพึงพอใจต่อคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์ รูปแบบการเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความพอเพียงของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน ความพอเพียงและความทันสมัยของอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ โดยมีความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อความเหมาะสมของจำนวนตำรา เอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยสอดคล้องกับคณาจารย์ ว่าการคัดเลือกเข้าสาขาคือ ความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ส่วนในประเด็นที่นักศึกษาเห็นด้วยในระดับรองลงไป คือ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะ แสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน โดยเห็นว่า นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติได้เต็มที่ คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้นักศึกษาภายนอกได้รับทราบน้อยมาก ทั้งนี้ ความคาดหวังต่ออนาคต นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์มีความคาดหวังว่า ต้องการความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ และได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อรับใช้สังคม

นักศึกษานิเทศศาสตร์ในปัจจุบันต้องการศึกษาในภาคปฏิบัติให้มากขึ้นและต้องการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบัน ดังจะพบว่า รูปแบบการเรียน

การสอนที่นักศึกษาต้องการมากที่สุด คือ การศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน และให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ

ความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษาเห็นว่า รายวิชาที่ควรเพิ่มเป็นรายวิชาเกี่ยวกับการฝึกทักษะ และวิชาที่ต้องนำไปใช้ในมาก ในสังคมปัจจุบัน ส่วนรายวิชาที่ควรคงไว้ดั้งเดิม คือรายวิชาที่มีการจัดการสอนในปัจจุบันตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยเห็นว่าไม่ควรตัดรายวิชาใด ๆ ทิ้งไป

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อคุณสมบัติที่ดีที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ควรมีมากที่สุด สอดคล้องกับความคิดเห็นของคณาจารย์ คือ มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง ในการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษาเห็นว่า การเปิดโลกทัศน์ของนักศึกษา เพื่อรับความรู้จากแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชนโดยตรงเป็นสิ่งจำเป็น สิ่งที่นักศึกษาเห็นว่าควรปรับปรุงในหลักสูตรนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือ ควรเชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดอยู่ในปัจจุบันในระดับปานกลาง เนื่องจากเห็นว่า รายวิชาที่เปิดสอนมีเนื้อหาที่ทันสมัย มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสมัยก่อนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมสื่อมากขึ้น รวมทั้งพึงพอใจในคุณสมบัติของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่มีลักษณะกล้าแสดงออกและมีความคิดสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการสื่อมีความเห็นว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนอยู่ยังไม่ได้ให้ความรู้และทักษะมากพอที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งบัณฑิตนิเทศศาสตร์มีความรู้ในเชิงทฤษฎีแต่ไม่สามารถประยุกต์ได้ ความรู้ที่ได้รับหลากหลายและกว้างจนขาดความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ บัณฑิตนิเทศศาสตร์มีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ขาดความรู้ในด้านธุรกิจหรือการตลาด ด้วยความรู้สถานการณ์ปัจจุบันไม่สนใจติดตามข่าวสาร ความสนใจติดตามสื่อมวลชนมีน้อย

ด้านพฤติกรรมของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ ผู้ประกอบการสื่อเห็นว่า บัณฑิตนิเทศศาสตร์บางคนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไปจนไม่ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น บัณฑิตนิเทศศาสตร์จำนวนหนึ่งยังไม่เข้าใจหลักการที่แท้จริงของการทำงานด้านสื่อสารมวลชน มีความคิดแบบแยกส่วน

ด้านทักษะ ผู้ประกอบการสื่อเห็นว่า บัณฑิตนิเทศศาสตร์ขาดทักษะ ความชำนาญด้านการเขียนข่าว ทำให้นักศึกษาจับประเด็นไม่ได้ การเขียนข่าวใช้ภาษาฟุ่มเฟือย ส่งผลต่อการทำงานในด้านอื่น ๆ และขาดทักษะในรายวิชาปฏิบัติ นักศึกษาจำนวนไม่น้อยขาดทักษะในการสื่อความหมายที่ชัดเจน ทั้งทักษะในการเขียน การพูด การนำเสนอ โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความสนใจในการอ่านหนังสือมีน้อย การติดตามสื่อต่าง ๆ น้อย จึงทำให้ประสบปัญหาในการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม และจากการมีความคิดที่ไม่เป็นระบบ ทำให้บัณฑิตนิเทศศาสตร์ไม่สามารถจัดลำดับความคิดในการสื่อสารได้

ผู้ประกอบการสื่อ มีความคาดหวังต่อคุณสมบัติของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ ในด้านพฤติกรรมของบัณฑิต คือ บัณฑิตควรรู้และเข้าใจความต้องการและความสามารถจนสามารถนำเสนอจุดเด่นของตนเองต่อหน่วยงานภายนอกได้ เข้าใจในปรัชญาที่แท้จริงของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มีความคิดที่เป็นระบบ สามารถลำดับความคิดได้ชัดเจน หมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ รักการอ่าน การค้นคว้า ติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีความอดทน ด้านความรู้ มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง มีความรู้ภาษาต่างประเทศ และสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศได้ดี มีความรู้ และเข้าใจสังคม โดยเฉพาะสังคมรอบตัว

ความคาดหวังในด้านทักษะ ผู้ประกอบการสื่อคาดหวังให้บัณฑิตนิเทศศาสตร์มีทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์ สามารถใช้เครื่องมือ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับงานสื่อสารมวลชนได้ในระดับดี และสามารถสื่อความหมายโดยใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นได้ มีทักษะในการสื่อความหมายได้ดี โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทย

เมื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย พบว่า ยังคงมีแนวโน้มเป็นไปในรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในลักษณะปรับหรือหลักสูตร โดยสามารถจำแนกแนวโน้มของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ได้เป็น 2 ส่วน คือ ลักษณะคงที่ และลักษณะความเปลี่ยนแปลง

ลักษณะคงที่ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย คือ การให้ความสำคัญต่อการจำแนกสาขาตามประเภทของสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงจำแนกประเภทตามสื่อ มหาวิทยาลัยของรัฐจะไม่มีเปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์เพิ่มเติม

ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ การเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ไม่จำแนกประเภทตามสื่อจะมีแนวโน้มแยกเป็นสาขา หรือหลักสูตรที่มีสถานภาพเป็นสาขา หรือภาควิชาสังกัดคณะมีแนวโน้มจะยกวิทยฐานะขึ้นเป็นคณะ การปรับปรุงหลักสูตร มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะมีการทบทวนเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร ในลักษณะของการลด - เพิ่มรายวิชา ปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาให้เข้ากับสภาพการณ์ในสังคม และความต้องการของตลาด การเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ โดยสาขาวิชาที่เปิดสอนคือ นิเทศศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ลักษณะการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยในอนาคต มีทิศทางการดำเนินไป 3 แนวทางเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยแวดล้อมทางสังคม คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวดั้งเดิม เพื่อตอบสนองต่อแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชน หลักสูตรนิเทศศาสตร์เพื่อธุรกิจ เพื่อตอบสนองตลาด และภาคธุรกิจ และหลักสูตรนิเทศศาสตร์แนวเทคโนโลยี ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ทิศทาง คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ตอบสนองท้องถิ่น และหลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ

เมื่อพิจารณาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่เปิดในระยะหลัง พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งพยายามสร้างเอกลักษณ์เพื่อเป็นจุดเด่นของหลักสูตร แม้ว่า โครงสร้างหลักสูตรยังคงอยู่ภายใต้กรอบแนวทางเดิม กล่าวคือ มหาวิทยาลัยบางแห่งยังคงจำแนกสาขาวิชาตามประเภทของสื่อ มีการจัดรายวิชาเป็น 3 หมวดวิชาหลักเช่นเดิม แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบความเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการเพิ่มรายวิชาที่จำเป็น และปรับเนื้อหาให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีและความต้องการในเชิงธุรกิจมากขึ้น เช่น มีการเปิดสอนในรายวิชาสารนิเทศกับการตลาด คอมพิวเตอร์ประยุกต์เพื่องานวารสารศาสตร์ คอมพิวเตอร์กราฟฟิกเพื่องานโฆษณา และการพิมพ์ desktop เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปดังกล่าว มีข้อดีคือ ทำให้นักศึกษามีความรู้ความชำนาญในเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนมากขึ้นเพียงพอที่จะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้ อย่างไรก็ตาม จากข้อจำกัดด้านระยะเวลา ทำให้นักศึกษายังไม่สามารถฝึกฝนให้เกิดความชำนาญได้มากนัก และอาจกลายเป็นข้อจำกัดให้นักศึกษามีความรู้เฉพาะภาคปฏิบัติจนกลายเป็นเพียง “ผู้ปฏิบัติการ” เนื่องจากขาดความรู้ที่เป็นศาสตร์พื้นฐานสำหรับงานด้านนิเทศศาสตร์ได้

ไม่ว่าการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะลักษณะเช่นใด หรือมีจุดเน้นในด้านใดก็ตาม การจัดการบริหารหลักสูตรให้เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้น หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ ควรมีลักษณะดังนี้ สถาบันการศึกษาที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรกระจายไปทั่วทุกภูมิภาค ไม่ควรรวมตัวอยู่เฉพาะส่วนกลาง หรือกรุงเทพมหานครเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้บัณฑิตได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถที่ศึกษามาในการทำประโยชน์ให้กับชุมชนในท้องถิ่น ไม่ทำงานเฉพาะในย่านธุรกิจ หรือรองรับต่ออุตสาหกรรมสื่อในส่วนกลางเท่านั้น ซึ่งการกระจายตัวของสื่อมวลชนไทย มีแนวโน้มจะกระจายตัวไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐควรให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการผลิตบุคลากรด้านนิเทศศาสตร์สำหรับภาคประชาชนด้วย

ในมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ยังมีหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในหลายแห่งที่มีสถานภาพเป็นสาขา ภาควิชา ซึ่งทำให้ประสบปัญหาอันเป็นข้อจำกัดต่าง ๆ ดังนั้น จึงควรได้รับการยกสถานภาพเป็นคณะ เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน และการกำหนดเอกลักษณ์ที่ชัดเจน รวมทั้งความเหมาะสมในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

ด้านปรัชญาของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรกำหนดปรัชญาที่ชัดเจนในการบริหารหลักสูตร ที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อสังคม สอดคล้องกับกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำสังคมบ้าง รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนควรปลูกฝังให้นักศึกษาเข้าใจปรัชญาที่แท้จริงของการศึกษานิเทศศาสตร์ด้วย

กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา ควรมีกระบวนการคัดเลือกที่ควรทดสอบความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความพร้อมของนักศึกษาให้ได้มาซึ่งผู้มีคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับสาขาวิชา

การจำแนกสาขาคตามสื่อตามแนวทางมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จำแนกมาแต่ดั้งเดิมเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สนใจและมีความต้องการปฏิบัติงานในแขนงใดแขนงหนึ่งโดยตรงแล้ว และเป็นความต้องการของผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ควรให้นักศึกษามีความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

แนวโน้มการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ยังคงประกอบด้วย 3 หมวดวิชาหลัก เป็นพื้นฐานดั้งเดิม หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี โดยควรผสมผสาน

เนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาและกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ กับคณิตศาสตร์ในสัดส่วนที่เหมาะสม แต่เนื้อหาวิชาทั้งหมดควรศึกษาให้มากเพียงพอ จากนั้นเมื่อเรียนระดับสูง จึงแยกศึกษาในศาสตร์เฉพาะตามแต่เอกลักษณ์ของแต่ละสถาบันจะกำหนด นอกจากการให้ความรู้เบื้องต้นด้านสื่อสารมวลชน ควรเริ่มปลูกฝังให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิด การค้นคว้า แสวงหาความต้องการและความถนัดของตนเอง เพื่อสามารถเรียนในปี 3 และปี 4 ได้ตาม ทิศทางที่ตนต้องการ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง

รายวิชาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรได้รับการทบทวนและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เท่าทันต่อโลก และสามารถออกไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีได้เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจเท่านั้น

รายวิชาที่ควรเพิ่ม ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ได้แก่ รายวิชาที่เน้นให้นักศึกษาเข้าใจสังคมและ เข้าใจความสำคัญของการสื่อสารกับบริบททางสังคมต่าง ๆ ควรกำหนดให้นักศึกษาได้เรียน โดยกว้าง ในรายวิชาที่หลากหลาย แต่ต้องให้นักศึกษาได้ศึกษาเฉพาะด้านตามความสนใจเฉพาะด้านของตนเอง

รายวิชาฝึกงานควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยใช้ความรู้ที่ได้ ศึกษาปฏิบัติงานในฐานะเทียบเท่าพนักงานคนหนึ่งของบริษัท แนวทางที่พึงประสงค์คือ ระบบสหกิจ ศึกษา(co-operative) ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานกับหน่วยงานภายนอกเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน มหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้นักศึกษามีการฝึกงานได้มากกว่า 1 ครั้ง

มหาวิทยาลัยที่สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชื่อปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต และ ปริญญาวิทยาการสารสนเทศบัณฑิต อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะกำหนดชื่อปริญญาอย่างไรก็ตาม ควรระบุสาขาวิชานิเทศศาสตร์ให้ ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของหน่วยงานในการรับบัณฑิตเข้าทำงาน

นอกจากนั้น แนวโน้มอันเป็นทิศทางที่ดีของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย คือ การรวมตัวของสถาบันวิชาการและสถาบันวิชาชีพมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น คณะ กรรมการความร่วมมือทางวิชาการและวิชาชีพสื่อสารมวลชน (กวส.) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวระหว่าง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสามารถ และประสบการณ์ในวิชาชีพสื่อสาร มวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ให้สอดคล้องกับสังคม

ไทยปัจจุบัน และตอบสนองต่อตลาดงานด้านสื่อสารมวลชน หากได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในอนาคตจะมีทิศทางที่ดีขึ้น

อภิปรายผล

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาและมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพของสาขาวิชา การจัดการศึกษาในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ลักษณะจำนวนหน่วยกิตและการจัดการบริหารหลักสูตร สอดคล้องข้อกำหนดของทบวงมหาวิทยาลัย คือ ประกอบด้วยหมวดวิชา 3 หมวดหลัก หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาชีพ หรือวิชานิเทศศาสตร์ หมวดวิชาเลือกอื่น ๆ หรือวิชาเลือกเสรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ได้แก่ ธรรมชาติของสังคม ผลประโยชน์ ความต้องการ ประสบการณ์ในอดีต และปัญหาของผู้เรียน การประเมินค่า ปัจจัยทางจิตวิทยา ที่ขึ้นอยู่กับการค้นพบศาสตร์และการทดลองใหม่ ๆ แต่พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางให้เข้ากับปัจจัยดังกล่าวมากนัก แม้ว่าทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดเป็นนโยบายให้มีการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบ ส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีระบบการติดตามและประเมินผลหลักสูตร โดยหลักสูตรเดิมให้มีการติดตามประเมินผลหลักสูตรทุก 5 ปี ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ แต่การติดตามประเมินผลดังกล่าวก็มิได้นำไปสู่การพิจารณาทบทวนหลักสูตรอย่างจริงจัง จะมีเพียงการปรับแก้ไขรายวิชาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แม้ว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยจะได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ และได้้นำแนวคิดแบบตะวันตกเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนด้วย แต่พบว่า เมื่อเปรียบเทียบการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดอยู่ในปัจจุบันของหลักสูตรของตะวันตก และหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศในทวีปเอเชีย กับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดการสอนอยู่ในประเทศไทย ปัจจุบัน พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดขึ้นมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย แม้ว่า การศึกษารายวิชาพื้นฐานไม่แตกต่างกัน แต่เนื้อหาวิชาจะปรับประยุกต์ให้เข้ากับสังคมและเทคโนโลยีของประเทศมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เน้นการผนวกสื่อเข้ากับบริบททางสังคมนั้น ๆ ด้วย รวมทั้งการเปิดสอนในสาขาวิชาใหม่ ๆ ในขณะที่หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยไม่มีการปรับเปลี่ยนไปมากนักนับจากในอดีต

ในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงให้สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เน้นให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลก โดยยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ค่านิยมที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนกรคิด ทักษะคิดและกระบวนกรทำงาน ให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทัน และก้าวทันโลก โดยมีความสามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต

เมื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย นับว่า ยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาอุดมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 ที่เป็นการปรับฐานความคิดหรือกระบวนทัศน์โดยให้คน ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักของการพัฒนา แล้วปรับระบบอุดมศึกษาให้มีการพัฒนาเป็นหลักเพื่อสนองตอบต่อความต้องการดังกล่าว ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข สร้างองค์ความรู้ให้เป็นที่พึ่งพาได้ รวมทั้งสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้น หลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงควรให้ความสำคัญการปรับทิศทางเข้าหาสังคมด้วย

แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นับได้ว่า สอดคล้องกับแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสื่อให้มีความสมดุลระหว่างภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน และภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งมีการกระจายครอบคลุมพื้นที่ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พัฒนาผู้ผลิตสื่อให้มีจิตสำนึก มีจรรยาบรรณ มีความรับผิดชอบต่องาน และสามารถผลิตสื่อที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาคนและสังคม และ เพื่อพัฒนาผู้รับและผู้ใช้สื่อให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการสร้างนิสัยรักการอ่าน และพัฒนาทักษะการสื่อสาร สามารถเลือกสรร กลั่นกรอง และใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม เพื่อปรับระบบบริหารจัดการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ให้เปิดโอกาสแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและสังคมมากขึ้น

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยปัจจุบันตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจอย่างชัดเจน โดยพบว่า มีการเปิดสาขาใหม่ตามความต้องการของตลาด การปรับเปลี่ยนเนื้อหารายวิชา และการเปิดเพิ่มรายวิชาตามความต้องการของอุตสาหกรรมสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากความเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ตอบสนองต่อภาครัฐการโดยมุ่งผลิตบุคลากรเพื่อเข้ารับราชการ สำหรับทิศทางในอนาคตที่มหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์บางแห่งเริ่มให้ความสำคัญต่อการผลิตบุคลากรสำหรับภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมเพื่อเป็นนักนิเทศศาสตร์ในองค์กรสังคมที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่แสวงหากำไร ซึ่งตอบสนองต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 แม้ทิศทางดังกล่าวไม่ใช่กระแสหลักของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในอนาคต แต่น่าจะเป็นทิศทางที่เป็นตอบสนองต่อสังคมอย่างแท้จริง และควรมีการจัดการเรียนการสอนลักษณะเช่นนี้ในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคเพื่อให้บัณฑิตสามารถรับใช้ภูมิปัญญาได้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดงบประมาณสนับสนุน และควรมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อรองรับต่อการผลิตบัณฑิตด้วย เช่น สนับสนุนการดำเนินการให้เกิดวิทยุชุมชน โทรทัศน์ชุมชน และสนับสนุนการขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของสื่อมวลชนในท้องถิ่นทุกประเภทด้วย

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่สรุปว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนของทุกมหาวิทยาลัยมีแนวทางเดียวกันในการผลิตนักสื่อสารมวลชนหรือนักนิเทศศาสตร์ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุกัญญา บุรณเดชาชัย ซึ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ พบว่า มาตรฐานการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ความรู้ในเนื้อหา สื่อการสอน การประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนต้องการให้มีการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านหลักสูตร ความรู้ในเนื้อหาวิชาการ สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล ส่วนปัญหาด้านการเรียนการสอนที่พบมากที่สุด คือ ขาดงบประมาณ อุปกรณ์การศึกษาไม่เพียงพอ ขาดตำรา และอาจารย์ผู้สอน

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับสุรชัย ทิพย์สุมณฑา ที่พบว่า นโยบายและทิศทางการเรียนการสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนที่เป็นไปได้มากที่สุดในอีก 10 ปีข้างหน้า คือ การศึกษาต้องปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม การเปลี่ยนแปลงนั้นส่วนหนึ่งเข้ามาเสริมทักษะด้านอาชีพ และอีกส่วนหนึ่งสนับสนุนการศึกษาในระเบียบวิธีใหม่ สถาบันต้องเข้มข้นทางด้านวิชาการโดยผสมผสานอย่างสอดคล้องกับการฝึกทักษะ เน้นในเรื่องจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม การพัฒนาหลักสูตรในอนาคตต้องปรับการศึกษาให้ผู้ศึกษารู้และเข้าใจความคิด และทักษะในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม ผู้ศึกษาควรมีทักษะด้านภาษาดีเพื่อการ

ติดต่อสื่อสารและการทำงานในลักษณะสากล สถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้ความเข้าใจอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน

ผลการวิจัยที่ได้รับ สอดคล้องกับอิชยา สุภาศรี ที่พบว่า ปัญหาที่อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์พบ คือ การจัดสรรงบประมาณ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัย สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของหนึ่งหทัย ขอผลกลาง ซึ่งพบว่า ลักษณะการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ตั้งแต่แรกก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ยังคงจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนในลักษณะปรับหลักสูตร แนวทางการสอนด้านนิเทศศาสตร์แนวใหม่ซึ่งเกิดขึ้นในภายหลัง คือ การศึกษาในแนวเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในการศึกษาความพึงพอใจของคณาจารย์และนักศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับนิภาพรรณ แก้วสุวรรณ ที่พบว่า นิสิตนักศึกษาเลือกเข้าศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วยตนเองมากที่สุด เหตุผลในการตัดสินใจเพราะชอบวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอน ผลการวิจัยสอดคล้องกับปิศิพร ถาวรสุข ที่พบว่า อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์มีความต้องการพัฒนาตนเองด้านเนื้อหาความรู้ และการจัดการเรียนการสอนวิธีการที่อาจารย์ต้องการใช้พัฒนาสมรรถภาพของตนเองมากที่สุด คือ การอบรมทางด้านนิเทศศาสตร์เฉพาะแต่ละแขนงวิชา และการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดให้มีช่างเทคนิคควบคุมห้องปฏิบัติการ

การศึกษาความคาดหวังต่อคุณสมบัตินักศึกษานิเทศศาสตร์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พรรณทิพา สิ้นไชย ที่พบว่า ผู้บริหาร และอาจารย์เห็นว่า นักสื่อสารพัฒนาการในระดับท้องถิ่นควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นที่ตนปฏิบัติงานอยู่เป็นอย่างดี ส่วนคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สำคัญ คือ มีความกระตือรือร้น และตั้งใจในการทำงาน วิชาที่ควรเน้น คือ วิชาที่เน้นความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่วนวิธีสอนควรให้ผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด ใช้การสอนแบบบรรยายน้อยที่สุด ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับ ศันสนี ชุมนวมณี ที่พบว่า คุณลักษณะที่นักข่าวควรมี คือ การจับประเด็นใจความเก่ง และมีจุกข่าว ทางด้านอาจารย์เห็นว่า ความมีคุณธรรม และมีจุกข่าวเป็นคุณลักษณะที่ควรมีมากที่สุดของนักข่าว สอดคล้องกับ ดวงรัตน์ กุหเจริญ และรัตนาวดี ศิริทองถาวร ที่พบว่า หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของภาครัฐและเอกชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มรับบัณฑิตเข้าทำงานเพิ่มขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ สำเร็จปริญญาตรีทางนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ การสื่อสารมวลชน ประสบการณ์ในการทำงาน บุคลิกภาพและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนบริษัทตัวแทนโฆษณาส่วนใหญ่ มีแนวโน้มรับบัณฑิตเข้าทำงานเพิ่มขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเรียงตามลำดับความ

สำคัญ คือ ผลการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ประสิทธิภาพในการทำงาน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติงาน หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์และบริษัทตัวแทนโฆษณา ต้องการให้บัณฑิตมี คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถพิเศษที่ช่วยในการปฏิบัติงาน และบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานสูงกว่าคุณลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อศึกษาความต้องการและความคาดหวังในการประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับ สุนีย์ ปิยวรวงศ์ ที่พบว่า สถาบันการศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ ไม่ใช่ตัวเปิดโอกาสในการก้าวสู่อาชีพของบุคคลหลังจากละครโทรทัศน์ เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ มิได้จบการศึกษามาโดยตรง ผลการวิจัยที่ได้ยังสอดคล้องกับ ปัทมณ สิณานุเคราะห์ ที่พบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักข่าวเศรษฐกิจด้านบุคลิกลักษณะทั่วไป ด้านความรู้ ความสามารถ และ ด้านความสำนึกในวิชาชีพที่มีอยู่มากที่สุดในทัศนะของบรรณาธิการข่าว เรียงตามลำดับคือ เป็นโสด จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และให้โอกาสผู้ตกเป็นข่าวได้ชี้แจง ส่วนคุณลักษณะที่ คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจที่มีอยู่มากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการ ตั้งประเด็นข่าว และไม่รับสินบน ส่วนคุณลักษณะที่คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจที่มีอยู่มากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการตั้งประเด็นข่าว และเสนอข่าวที่เป็นจริง

ในการศึกษาโครงสร้างหลักสูตรของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สุนันท์ เครือคล้าย พบว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ใช้ในวิทยาลัยครู โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ครอบคลุมตามเกณฑ์ทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในท้องถิ่นต้องการ คุณลักษณะบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สอดคล้องกันในระดับมาก ทั้งด้านคุณลักษณะใน เชิงธุรกิจ และการจัดการทั่วไป และงานอาชีพนิเทศศาสตร์ และความต้องการนักประชาสัมพันธ์มี มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปได้แก่นักโฆษณา นักหนังสือพิมพ์ และนักวิทยุฯ-โทรทัศน์

ผลการศึกษาความคาดหวังของผู้ประกอบการสื่อที่มีนักศึกษานิเทศศาสตร์ สอดคล้องกับ สุเทพ เฉชะชีพ พบว่า หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์มีความคาดหวังให้บัณฑิตมีความสามารถใน การประสานงานและทักษะการสื่อสารด้านต่าง ๆ มากที่สุด ส่วนคุณสมบัติที่ช่วยในการปฏิบัติงาน หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่คาดหวังให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถพิเศษทางด้าน คอมพิวเตอร์ รวมทั้งบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีความภูมิใจในวิชาชีพประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสังคม นอกเหนือไปจากการตอบสนองภาคธุรกิจ เนื่องด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการศึกษาและวิชาชีพนิเทศศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงควรได้รับการนำมาพิจารณาทบทวนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถตอบสนองและสามารถรับใช้สังคมได้อย่างแท้จริง

2. อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง นอกเหนือไปจากภาระงานสอนในเวลาทำการปกติแล้ว ทั้งด้านวิชาการ และการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแวดวงวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อสามารถตามทันความเปลี่ยนแปลงและวิทยาการใหม่ ๆ จนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวถ่ายทอดให้กับนักศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. สถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการคัดเลือกนักศึกษาเข้าสาขา โดยพิจารณาที่ความตั้งใจ ความสนใจของนักศึกษาที่จะเลือกเข้าศึกษามากกว่าการพิจารณาที่คะแนนหรือผลการเรียนที่ผ่านมา เนื่องจากแม้ว่าระบบการคัดเลือกที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันทำให้ได้นักศึกษาที่มีผลการเรียนดี แต่อาจได้ผู้ที่ขาดความรักในวิชาชีพ โดยสถาบันอุดมศึกษาควรมีกระบวนการคัดเลือกที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงทัศนคติต่อวิชาชีพ และแสดงความรู้ความสามารถว่า มีความสนใจที่จะเข้าศึกษาอย่างแท้จริง

4. สถาบันการศึกษา และสถาบันวิชาชีพควรทำความร่วมมือกันให้มากขึ้นในลักษณะที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เช่น การจัดประชุมสัมมนาปัญหาในวงการสื่อสารมวลชน รวมทั้งการทำความตกลงในการส่งนักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน หรือศึกษาดูงานตามสถานประกอบการด้านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้ประโยชน์จากการศึกษาประสบการณ์ตรง ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการสื่อเองจะสามารถชี้แจงให้ทราบและแสดงถึงความต้องการคุณสมบัติของบัณฑิตเพื่อมาปฏิบัติงานด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับอื่น เช่น การศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่จัดโดยสถาบันราชภัฏ การศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพโดยองค์รวมของหลักสูตรดังกล่าวที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และวางแผนการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยได้อย่างชัดเจนขึ้น

2. การวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มเครื่องมือการวิจัยแบบ delphi Technique คือ เทคนิควิธีการประมวลความรู้ความคิดเห็นโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มและทิศทางที่ชัดเจนและมาจากมุมมองร่วมกันของผู้มีความรู้ความชำนาญในหลักสูตรดังกล่าว

3. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เพื่อให้ทราบว่า ปัจจัยใดมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรอย่างไร และมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร และทำให้สามารถพยากรณ์ทิศทางความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของไทย กับต่างประเทศ คือสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของไทย และควรเปรียบเทียบกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศในแถบทวีปเอเชีย เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง ข้อดีและข้อเสียเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย

5. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ได้แก่ เอกสาร ตำรา การฝึกปฏิบัติ วิธีการศึกษาของนักศึกษา และกระบวนการสอนของอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้ทราบถึงปัญหา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

6. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาให้ทราบถึงปัญหาอันเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหสำหรับผู้ที่กำลังสำเร็จการศึกษาได้ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

✓ Croteau , David and Hoyne William.(2000). **The Business of Media .Corporate media and the Public Interest** . California : Pine Forge Press.

<http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/>

<http://www.wisc.edu/commarts/>

<http://www.uiowa.edu>

ภาษาไทย

✓ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2542). **รายการการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** . มปท.

กรุงเทพมหานคร “วิทยุชุมชน ..คลื่นที่รัฐไม่ต้องการ” : 7 เมษายน 2545 ปีที่ 15 ฉบับที่ 4945

กรุงเทพมหานคร “ทบทวนและประกันคุณภาพทั้งวิชาการ-กิจกรรม” : 2 เมษายน 2544

กรุงเทพมหานคร , “จีรัฐแก้กม.ห้ามโฆษณา ‘เหล้า’ ทางทีวี” 26 ธันวาคม 2544

กรุงเทพมหานคร “ผ่ากลยุทธ์ ‘มีเดีย อินเทลลิเจนซ์’ 29 ธันวาคม 2544

กรุงเทพมหานคร “ภัยอินเทอร์เน็ต” ปีที่ 15 ฉบับที่ 4846 , 29 ธันวาคม 2544 : 2

กรุงเทพมหานคร “คิเจ.-โฆษกถูกท้วงส่วนเกินของรายการวิทยุ?” 8 พฤษภาคม 2545 ปีที่ 15

ฉบับที่ 4976

กาญจนา แก้วเทพ . **ความหมายและนัยยะสำคัญของสังคมสารสนเทศ ตามทัศนะของนัก**

อนาคตศาสตร์ . เอกสารประกอบโครงการอาศรมความคิดเรื่อง “เทคโนโลยีสารสนเทศ

กับสื่อมวลชน” . 3 กรกฎาคม 2537 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใจ อึ้งภากรณ์ (2544) “อนาคตของมหาวิทยาลัยควรเป็นอย่างไร” . **มติชนรายวัน** . 21 เมษายน 2544

ฐานเศรษฐกิจ “เขียนโฆษณา เข้มเจาะกลุ่มจีนี่สว่นขัปี” ปีที่ 21 ฉบับที่ 1654 13-15 สิงหาคม 2545

หน้า 28

ฐานเศรษฐกิจ “สมาคมโฆษณามีแนวคิดตั้ง ก.ก. ตรวจสอบโฆษณา” ปีที่ 21 ฉบับที่ 1649 2-5

ธันวาคม 2544 หน้า 20

ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 21 ฉบับที่ 654 20-22 ธันวาคม 2544 : 17

- ฐานเศรษฐกิจ “โอกลีวีถูกหอย ได้แฟนต้า/สไปรท์” ปีที่ 21 ฉบับที่ 1653 16-19 ธันวาคม 2544 : 17-18
- ครุณี หิรัญรักษ์ และกันทิมา ธนะโสภณ , “การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ รายได้ และการศึกษาต่อของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน” วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 6 สิงหาคม 2528 : 59
- ดวงรัตน์ คูหเจริญและรัตนาวดี ศิริทองถาวร. (2534). รายงานการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาการประชาสัมพันธ์และการโฆษณาตามความคิดเห็นและความต้องการของหัวหน้าหน่วยงาน กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ณัฐา ศรีบุญรอด, “สื่อมวลชนไทย ในสังคมเศรษฐกิจความรู้” วารสารนักบริหาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2545 : 65.
- ฉิรพันธ์ อนวัชศิริวงศ์.(2533). การอุดมศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย .วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับภาคการศึกษา 2533 .18-19.
- ไทยแลนด์ แอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง “แมกกาซีนคอมพิวเตอร์ สื่อเสริมตัวใหม่ของวงการมีเดีย” ปีที่ 2 ฉบับที่ 17 ประจำเดือนพฤษภาคม 2539 , 3.
- ไทยแลนด์ แอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง “สู่ทศวรรษที่ 50 ทวีไทย เทคโนโลยีล้ำสุดพื้นดินไกลสุดขอบฟ้า” ปีที่ 2 ฉบับที่ 18 ประจำเดือนมิถุนายน 2539 , 5.
- นายนกเขา (นามแฝง) เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 504 28 มกราคม – 3 กุมภาพันธ์ 2545. ;
- นิภาพรรณ แก้วสุวรรณ.(2532). ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการศึกษาวิชานิเทศศาสตร์ . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นันทขว้าง สิริสุนทร , “น.ช. นักโทษชาย ‘โจทย์’ ที่ตอบไม่ได้”. เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 511 18-24 มีนาคม 2545.
- ปิติพร ถาวรสุข.(2534). การศึกษาความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพอาจารย์นิเทศศาสตร์ในวิทยาลัยครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปัทมน สีนานุเคราะห์. (2537). คุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะที่คาดหวังของนักข่าวเศรษฐกิจ ในทัศนะของนักข่าวเองและบรรณาธิการข่าว วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชาชาติธุรกิจ “โปรดักชั่นเฮาส์แห่งเกาะกระแสน้ำไทย ดั้งบ.ใหม่ลุยหวังกวาดรายได้เสริม” ฉบับที่ 3335 27-30 สิงหาคม 2544 : 17.
- ประชาชาติธุรกิจ 6-9 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3329 : 24.

- ประชาชาติธุรกิจ “ ‘ศิษย์ ทุ ชักเซส’ เจาะลึกคน ตจว. ชูผลวิจัยชี้ ‘สื่อวิทยุ’ ตรงเป้าที่สุด”
29 พฤศจิกายน -2 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3327 : 1
- ประชาชาติธุรกิจ 17 - 19 ธันวาคม 2544 ฉบับที่ 3332 : 1
- ประชาชาติธุรกิจ “แคชชา.คอมคืนหลัง บ.แม่ยึดแผนระดมทุน ชูโฆษณาออนไลน์-ออกแมกาซีน
เลี้ยงตัว” ฉบับที่ 3328 หน้า 30 3-5 ธันวาคม 2544
- ผู้จัดการรายวัน “แนวโน้มหนังสือไทย ปี 2545 1 มกราคม 2545 ปีที่ 12 ฉบับที่ 3449 : 11
- ผู้จัดการรายวัน “ธุรกิจโรงภาพยนตร์กระเตื้อง : รับกระแสหนังดังทั้งไทย-เทศ” 12 ธันวาคม 2544
หน้า 24 ปีที่ 12 ฉบับที่ 3434
- ผู้จัดการรายสัปดาห์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 787 31 ธันวาคม 2544 - 6 มกราคม 2545
- พงษ์ศักดิ์ พยัคฆิษฐ์. “วิสัยทัศน์ ปี 2000 ทดช่องว่างการเรียนรู้วารสารศาสตร์..เพื่อมันสมองรุ่นใหม่”
ไทยแลนด์ แอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง ปีที่ 2 ฉบับที่ 20 ประจำเดือนสิงหาคม
2539,26
- พรพิไล เลิศวิชา. (2542). แนวทางการพัฒนามัลติมีเดียเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ :
ศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- พรธมทิพา สิ้นไชย. (2530). ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์สาขาวิชานิเทศศาสตร์ของ
วิทยาลัยครูเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นนักสื่อสารพัฒนาการในระดับท้องถิ่น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล สีนารัตน์ และ ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2526) . รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพและ
ปัญหาของวิชาพื้นฐานทั่วไป. กรุงเทพฯ ฯ กองแผนงาน ทบวงมหาวิทยาลัย .
- มณจิรา อินคชสาร และดวงกมล ชาติประเสริฐ.(2540) “การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และหนังสือ
พิมพ์ออนไลน์” โลกของสื่อ ฉบับสื่อมวลชนในปี 2000 . กรุงเทพฯ ฯ อินฟินิตี้เพรส.
- รัชพรรณ รั้ววัฒนานนท์ (2543). “นิเทศศาสตร์ : วิธีคิดที่ต้องทบทวน” วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์
ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2543 : 144.
- คันสนี่ ชุมนุมมณี.(2533). คุณลักษณะของนักข่าวและบทบาทในการพัฒนาสังคม :เปรียบเทียบความ
คิดเห็นของบรรณาธิการกับอาจารย์ผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ . วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมควร กวียะ. (2537).นิเทศศาสตร์เพื่อชีวิต.กรุงเทพฯ : บริษัท บิซเนส ออฟเซ็ท จำกัด.
- สมควร กวียะ. (2539). การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ .กรุงเทพฯ ฯ
บริษัท สามัคคีสาร(ดอกหญ้า) จำกัด(มหาชน).

- สรจักร เกษมสุวรรณ(2545) . ทิศทางสื่อมวลชนกับสังคมไทยยุคดิจิทัล ..ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 24 ปีของการจัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย 9 เมษายน 2545
กรุงเทพฯ : Kampai หน้า 58-74 .
- ส่วนมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
(2543) .ประมวลเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย และหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้อง ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2543. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542) .รายงานการสัมมนาทางวิชาการ สู่เส้นทางปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ครั้งที่ 3 เรื่อง การคัดเลือกนักศึกษาระบบใหม่ : GPA , PR สำคัญอย่างไร / พรพิมล เมธีรานันท์ กรุงเทพฯ ฯมปท.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2542) แผนพัฒนาการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมเพื่อพัฒนาคนและสังคม (พ.ศ.2542-2551) กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพรินติ้ง.
- สุกัญญา บูรณเดชาชัย.(2532). แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- สุเทพ เดชะชีพ และคณะ. (2544). รายงานการวิจัย เรื่อง ความคาดหวังของนักวิชาชีพประชาสัมพันธ์ที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์. สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สุนีย์ ปิยวรวงศ์. (2534) . การก้าวเข้าสู่อาชีพของบุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์ กรณีศึกษา : ละครโทรทัศน์เรื่อง “ขมื่นกับปุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ เครือคล้าย(2541) การศึกษาสถานการณ์การผลิตบัณฑิตนักนิเทศศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบสหวิทยาลัยศรีอยุธยา . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัชย์ ทิพย์สุมณา.(2539). การศึกษานโยบายและทิศทางการเรียนการสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนในทศวรรษหน้า : ตามความคิดเห็นของนักวิชาการสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรรณพ เขียรถาวร .(2542) ประมวลบทความวิชาการ สื่อมวลชนและสารสนเทศ . กรุงเทพฯ : เอส พีการพิมพ์.

- อิชยา สุภาศรี.(2541). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในภาคเหนือตอนบน . เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยพายัพ .
- อุทิศ ชาวเชิธร . สารระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 . ม.ป.ท.ม.ป.ป
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์.(2527). รายงานผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ (ระดับอุดมศึกษา) ในประเทศไทย . กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- หนึ่งหทัย ขอผลกลาง.(2541) . พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- .....เอกสารประกอบการเสวนา ครั้งที่ 2 / 2544 คณะกรรมการความร่วมมือทางวิชาการและวิชาชีพสื่อสารมวลชน (กวส.) เรื่อง “วิชาชีพพื้นฐานในหลักสูตรด้านนิเทศศาสตร์” พงศสพคที่ 28 มิถุนายน 2544 ห้องประชุม 6-1 ชั้น 6 ตึกอธิการบดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สัมภาษณ์

- กิตติมา สุรสุนธิ . รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 19 กุมภาพันธ์ 2545.
- จุมพล รอดคำดี .คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .27 กุมภาพันธ์ 2545.
- ชนินทร์ ชมะโชติ . ผู้จัดการ บริษัท พาโนรามา คอคคิควเมนทาร์ จำกัด . 1 เมษายน 2545
- ธนิตย์ จิตต์นุกูล .กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทยเกอร์กรุ๊ป จำกัด . 29 พฤษภาคม 2545.
- ธารินี รอดสน . หัวหน้าสาขาสื่อสารมวลชน ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 27 กุมภาพันธ์ 2545.
- ธีรภัทร วรรณฤมล . หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . 12 กุมภาพันธ์ 2545.
- นภาพรณ อัจฉริยะกุล . อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 23 กุมภาพันธ์ 2545.
- นภาพร ไตรวิทย์วารีกุล .ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายผลิต. บริษัท เอ-โทรมีเดีย จำกัด . 9 พฤษภาคม 2545.
- ปนัดดา ธนสถิตย์ . กรรมการผู้จัดการ บริษัท กันคนาวิดีโอโปรดักชั่น จำกัด . 2 เมษายน 2545
- มารีสา จันทมาศ.หัวหน้าสาขาวิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ . 19 กุมภาพันธ์ 2545.

วิรัตน์ นาคชาติ. หัวหน้าส่วนประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย .
2 เมษายน 2545

ศรัทธา ไรจนสุพจน์ .หัวหน้าภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ . 12 กุมภาพันธ์ 2545

สมควร กวียะ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก . 9 พฤษภาคม 2545

สมหมาย ปาริฉัตร .บรรณาธิการอำนวยการ หนังสือพิมพ์มติชน . 2 เมษายน 2545

สรรค์รวี บุญเกตุ . ผู้อำนวยการ (Managing Director) บริษัท เซนิธ มีเดีย จำกัด . 22 เมษายน 2545

อัชฌา สุวรรณปากแพรง . ผู้อำนวยการ สถานีโทรทัศน์สี ไอทีวี . 1 เมษายน 2545

ภาคผนวก

(1) แบบสอบถามความพึงพอใจและความคาดหวังของคณาจารย์
ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เนื่องด้วยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย และกำหนดแนวทางที่พึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้เหมาะสม และมีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง งานวิจัยนี้จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือจากท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง
สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

แบบสอบถาม

เรื่องความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

คำชี้แจง

I แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

II โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในการเลือกคำตอบ หรือเติมข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. วุฒิการศึกษาสูงสุด

- ปริญญาตรี ปริญญาโท
 ปริญญาเอก อื่น ๆ ระบุ.....

3. ตำแหน่งทางวิชาการ

- อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์

4. อายุ

- ต่ำกว่า 35 ปี 35 ปีขึ้นไป

5. สถาบันการศึกษา

- มหาวิทยาลัยจำกัดจำนวนรับของรัฐ มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับของรัฐ
 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน
 วิทยาลัย สถาบัน

6. คณะที่สังกัด

- นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
 สื่อสารมวลชน บริหารธุรกิจ
 ศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์
 มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์
 ศิลปกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์
 อื่น ๆ ระบุ.....

6. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

☐ โฆษณา	☐ ประชาสัมพันธ์
☐ ภาพยนตร์และการถ่ายภาพ	☐ วาทยุทธศาสตร์
☐ หนังสือพิมพ์ วารสารสันทนาการ	☐ การสื่อสารมวลชน
☐ วิทยุโทรทัศน์	☐ การแสดง การแสดงและกำกับแสดง
☐ ออกแบบสื่อสาร	☐ อื่น ๆ ระบุ.....

7. ประสบการณ์ในการสอน

☐ ต่ำกว่า 1 ปี	☐ 1- ต่ำกว่า 5 ปี
☐ 5 - ต่ำกว่า 10 ปี	☐ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
☐ อื่น ๆ ระบุ	

8. ปัจจุบัน ท่านมีตำแหน่งงานบริหารด้วยหรือไม่

☐ ไม่มี	☐ มี ระบุตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรปัจจุบัน

9. รูปแบบการเรียนการสอนที่ท่านดำเนินการสอนอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร (ตอบข้อที่ใกล้เคียงที่สุดเพียงข้อเดียว)

- อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก
- ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ
- เรียนจากประสบการณ์ตรง
- ศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ
- อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ
- พิจารณาจากลักษณะรายวิชาเป็นเกณฑ์กำหนดรูปแบบการเรียน
- อื่น ๆ ระบุ.....

10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเด็นต่อไปนี้
 ระดับความคิดเห็น   5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง   4 = เห็นด้วยมาก   3 = เห็นด้วย
                                     2 = ไม่เห็นด้วย   1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1.จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว					
2.จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาเหมาะสมแล้ว					
3.การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อเหมาะสมแล้ว					
4.จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป					
5.จำนวนวิชาเลือกของหลักสูตรมากเกินไป					
6.จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว					
7.เนื้อหาวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย					
8.จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป					
9.เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
10.ไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐาน เพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์					
11.หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป					

11. ท่านเห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนต่อไปนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
 ระดับความเหมาะสม   5 = เหมาะสมมากที่สุด   4 = เหมาะสมมาก   3 = เหมาะสม
                                     2 = ไม่เหมาะสม   1 = ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1.ความพอเพียงของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ					
2.ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ					
3.ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน					
4.คุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน					
5.ความพอเพียงของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ					
6.ความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์					
7.ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์					
8.รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน					

12. ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

ระดับความคิดเห็น   5 = เห็นด้วยมากที่สุด   4 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง   3 = เห็นด้วย
    2 = ไม่เห็นด้วย   1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1. การคัดเลือกเข้าสาขาตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด					
2. อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนมีเวลาให้การเตรียมการสอน ทำได้ไม่เต็มที่					
3. เนื้อหารายวิชาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
4. เนื้อหารายวิชาที่สอนไม่สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้					
5. จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไป จนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่					
6. ระยะเวลาเรียนสั้นเกินไป จนไม่สามารถให้เนื้อหาได้ครบถ้วน					
7. อาจารย์ในสาขาทุกท่านดูแล เอาใจใส่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด					
8. นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มที่					
9. คณะ/สาขาสันับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ					
10. คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก					
11. คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน / สังคม					
12. นักศึกษาทำกิจกรรมมากเกินไป จนขาดความใส่ใจในการเรียน					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

13. รูปแบบการเรียนการสอนที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรเป็นอย่างไร

(ตอบ ได้เพียงข้อเดียว)

- อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก
- ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง คำนึงว่าตามความสนใจ
- เรียนจากประสบการณ์ตรง
- ศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ
- อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ
- พิจารณาจากลักษณะรายวิชาเป็นเกณฑ์กำหนดรูปแบบการเรียน
- อื่น ๆ ระบุ.....

14. ท่านคิดว่า รายวิชาต่อไปนี้ ควรมีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่า สอดคล้องกับความคิดของท่านที่สุด

รายวิชา	ควรเพิ่ม	ควรตัดทิ้ง	ควรคงไว้ ดังเดิม	ไม่มีความเห็น
รายวิชาทั่วไป				
คอมพิวเตอร์				
ภาษาอังกฤษ				
ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ระบุ.....				
เศรษฐศาสตร์				
บัญชี				
รัฐศาสตร์ / การเมืองการปกครอง				
จิตวิทยา				
กฎหมาย				
สังคมสงเคราะห์				
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี				
การตลาด บริหารธุรกิจ				
รายวิชาเกี่ยวกับชุมชน / ท้องถิ่น				

รายวิชา	ควรเพิ่ม	ควรตัดทิ้ง	ควรคงไว้ ดั้งเดิม	ไม่มีความเห็น
รายวิชาด้านนิเทศศาสตร์				
การออกแบบ				
การถ่ายภาพนิ่ง				
การถ่ายภาพสไลด์				
การถ่ายภาพยนตร์				
การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์				
การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์				
การวิเคราะห์ผู้รับสาร				
การวิจัย				
ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน				
สื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ				
การสื่อสารการตลาด				
หลักการเขียนข่าว				
หลักการสื่อสารมวลชน ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน				
หลักการโฆษณา				
หลักการประชาสัมพันธ์				
หลักการหนังสือพิมพ์				
การสื่อข่าวและรายงานข่าว				

15. ท่านเห็นด้วยกับประโยคต่อไปนี้ หรือไม่ อย่างไร

ระดับความคิดเห็น   5 = เห็นด้วยมากที่สุด   4 = เห็นด้วยมาก   3 = เห็นด้วย
 2 = ไม่เห็นด้วย   1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1.การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรอยู่บนพื้นฐานความต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าความคาดหวังของสังคม					
2.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของประเทศไทย ได้มาตรฐานทัดเทียมต่างประเทศ					
3.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของสถาบันที่ท่านสอนยังไม่ให้ความสำคัญต่อชุมชน หรือท้องถิ่นมากนัก					
4.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการเตรียมการเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต					
5.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรมีการจัดสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ หรือประชุมเชิงวิชาการในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น					
6.หนทางที่ดีที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คือ การอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้อาจารย์					
7.อาจารย์ควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบาย และพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ด้วย					
8. นักศึกษานิเทศศาสตร์ปัจจุบันขาดความสนใจในสถานการณ์รอบตัว					
9.แวดวงวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนควรมีการทำความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน					
10.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรเน้นการสอนด้านเทคโนโลยีให้มากขึ้น					
11.หลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่สอนอยู่ในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อธุรกิจน้อยเกินไป					
12.มหาวิทยาลัย /คณะควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้โดยการสัมมนา หรือรับฟังบรรยายภายนอกให้มากขึ้น					

16. ให้ใส่ตัวเลขเรียงลำดับคุณสมบัติที่ท่านคิดว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ดีควรมี จากคุณสมบัติสำคัญที่สุดไปคุณสมบัติที่สำคัญน้อยที่สุด

- มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง
- มีความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
- มีทักษะในการปฏิบัติงาน
- มีจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพต่อมวลชน
- อื่น ๆ ระบุ.....

17. ท่านคาดหวังว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์ควรมีคุณสมบัติอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ สติปัญญาดี	☐ ละเอียด รอบคอบ
☐ มีความสามารถในการเขียน	☐ มีความสามารถในการพูด
☐ ขยัน	☐ อดทน
☐ กระตือรือร้น	☐ อยากรู้อยากเห็น ช่างสงสัย
☐ กล้าแสดงออก	☐ มีความรู้รอบตัว
☐ มีความรับผิดชอบ	☐ มีสัมมาคารวะ
☐ มีความคิดสร้างสรรค์	☐ อื่น ๆ ระบุ.....

18. ท่านเห็นว่า เพื่อให้ตอบสนองต่อสังคมปัจจุบัน หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรปรับปรุงในด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง
- เปิดสาขาวิชาใหม่ ระบุ.....
- เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา
- เชิญผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อสารมวลชนมาบรรยายพิเศษ
- จัดการบรรยายพิเศษ สัมมนาทางวิชาการ
- เลือกสาขาตั้งแต่ครั้งแรกที่เลือกคณะ
- เพิ่มจำนวนครั้งในการศึกษาคุณานอกสถานที่ต่อหนึ่งภาคการศึกษา
- เพิ่มการจัดสัมมนา
- จัดปฐมนิเทศเมื่อแรกเข้าสาขา
- จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา

- เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษา
- ลดรายวิชาทฤษฎีลง
- เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ
- จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน
- เพิ่มเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์
- เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน
- อื่น ๆ ระบุ.....

19. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

(2) แบบสอบถามความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษา
ที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เนื่องด้วยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2544 จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม และมีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น งานวิจัยนี้จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือจากท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

หนึ่งทัช ขอผลกลาง

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

แบบสอบถาม

เรื่อง ความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1	ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา
ส่วนที่ 2	ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
ส่วนที่ 3	ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในการเลือกคำตอบ หรือเติมข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา

1.เพศ

- ชาย   หญิง

6. เกรดเฉลี่ยสะสม

- 1.00 –1.49   1.50 - 1.99   2.00 - 2.49
 2.50 –2.99   3.00 - 3.49   3.50 - 4.00

7. ท่านเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย/สถาบันนี้ ด้วยวิธีใด

- ได้รับโควตาของโรงเรียน   ได้รับโควตาของจังหวัด
 เอ็นทรานซ์   สมัครสอบตามประกาศของมหาวิทยาลัย
 อื่น ๆ ระบุ.....

8. มูลเหตุจูงใจที่ทำให้ท่านเลือกเรียนนิเทศศาสตร์

- มีความชอบ สนใจเป็นการส่วนตัว
 ได้ทราบชื่อเสียงของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนี้
 คำแนะนำจากครอบครัว/ญาติ   คำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอน/อาจารย์แนะแนว
 เรียนตามเพื่อน   เรียนตามความนิยม
 สอบเข้าคณะอื่นไม่ได้   คะแนนไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเลือกสาขาอื่นได้
 คิดว่าน่าจะเป็นสาขาที่หางานง่ายที่สุด
 อื่น ๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน

9. รูปแบบการเรียนในแต่ละรายวิชาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นแบบใด (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

- อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก
 ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง คำนึงว่าตามความสนใจ
 เรียนจากประสบการณ์ตรง
 ศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน
 แขนงต่าง ๆ
 อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ
 อาจารย์สอน และให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติม
 อื่น ๆ ระบุ.....

10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็น   5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง   4 = เห็นด้วยมาก   3 = เห็นด้วย
    2 = ไม่เห็นด้วย   1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1.จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสมแล้ว					
2.จำนวนรายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาเหมาะสมแล้ว					
3.การเรียนที่จำแนกสาขาตามประเภทของสื่อเหมาะสมแล้ว					
4.จำนวนวิชาบังคับที่เรียนอยู่น้อยเกินไป					
5.จำนวนวิชาเลือกของหลักสูตรมากเกินไป					
6.จำนวนรายวิชาภาคปฏิบัติเหมาะสมแล้ว					
7.เนื้อหาวิชาภาคปฏิบัติไม่ทันสมัย					
8.จำนวนรายวิชาภาคทฤษฎีมากเกินไป					
9.เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
10.ไม่ควรมีการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐาน เพราะไม่จำเป็นต่อการเรียนนิเทศศาสตร์					
11.หน่วยกิตสำหรับวิชาภาษาต่างประเทศมีน้อยเกินไป					

11. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็น   5 = เห็นด้วยมากที่สุด   4 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง   3 = เห็นด้วย
    2 = ไม่เห็นด้วย   1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1.การคัดเลือกเข้าสาขาคตามความสมัครใจของนักศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด					
2.อาจารย์ผู้สอนมีภาระงานอื่นมาก จนสอนได้ไม่เต็มที่					
3.อาจารย์ผู้สอนไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม					
4.จำนวนนักศึกษาในแต่ละรายวิชามากเกินไป จนแลกเปลี่ยนความรู้ได้ไม่เต็มที่					
5.งาน/การบ้านมากเกินไปจน ไม่มีเวลาด้านครัวหรือทำกิจกรรมอื่น					
6.อาจารย์ในสาขาดูแล เอาใจใส่นักศึกษาอย่างใกล้ชิด					
7.นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติได้เต็มที่					

เรื่อง	5	4	3	2	1
8. คณะ/สาขาสับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งผลงานเข้าประกวดต่าง ๆ					
9. คณะ/สาขามีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคณะ/สาขาให้บุคคลภายนอกได้รับทราบน้อยมาก					
10. คณะ/สาขาไม่มีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน/สังคม					

11. ท่านเห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนต่อไปนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
ระดับความเหมาะสม 5 = เหมาะสมมากที่สุด 4 = เหมาะสมมาก 3 = เหมาะสมปานกลาง
2 = ไม่เหมาะสม 1 = ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

เรื่อง	5	4	3	2	1
1. ความพอเพียงของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ					
2. ความทันสมัยของอุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติ					
3. ความพอเพียงของอาจารย์ผู้สอน					
4. คุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน					
5. ความพอเพียงของบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ					
6. ความเหมาะสมของจำนวนตำราเอกสารงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์					
7. ความทันสมัยของตำรา เอกสาร งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์					
8. ความเหมาะสมของการใช้สื่อประกอบการสอนของอาจารย์					
9. รูปแบบการเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์

12. ท่านมีความคาดหวังกับการเรียนนิเทศศาสตร์อย่างไร (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

- มีงานทำ รายได้ดี
  มีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ
 ได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่ดีเพื่อรับใช้สังคม
 ได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป
  อื่น ๆ ระบุ.....

13.รูปแบบการเรียนการสอนที่ท่านต้องการควรเป็นแบบใด (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

- อาจารย์บรรยายในชั้นเรียนเป็นหลัก
- ใช้รูปแบบการเรียนที่ให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าตามความสนใจ
- เรียนจากประสบการณ์ตรง
- ศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริง หรือจากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชน
- แขนงต่าง ๆ
- อาจารย์ตั้งประเด็นปัญหาและให้นักศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ
- อาจารย์สอน และให้นักศึกษานำเสนอรายงานในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติม
- อื่น ๆ ระบุ.....

14.ให้ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าความคิดเห็นที่ท่านมีต่อรายวิชาต่อไปนี้

รายวิชา	ควรเพิ่ม	ควรตัดทิ้ง	ควรคงไว้ ดังเดิม	ไม่มีความเห็น
รายวิชาทั่วไป				
คอมพิวเตอร์				
ภาษาอังกฤษ				
ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ระบุ.....				
เศรษฐศาสตร์				
บัญชี				
รัฐศาสตร์ / การเมืองการปกครอง				
จิตวิทยา				
กฎหมาย				
สังคมสงเคราะห์				
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี				
การตลาด บริหารธุรกิจ				
รายวิชาเกี่ยวกับชุมชน / ท้องถิ่น				
รายวิชาด้านนิเทศศาสตร์				
การออกแบบ				
การถ่ายภาพนิ่ง				

รายวิชา	ควรเพิ่ม	ควรตัดทิ้ง	ควรคงไว้ ดังเดิม	ไม่มีความเห็น
การถ่ายภาพสไลด์				
การถ่ายภาพยนตร์				
การเขียนบทวิทยุและโทรทัศน์				
การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์				
การวิเคราะห์ผู้รับสาร				
การวิจัย				
ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน				
สื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ				
การสื่อสารการตลาด				
หลักการเขียนข่าว				
หลักการสื่อสารมวลชน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ การสื่อสารมวลชน				
หลักการโฆษณา				
หลักการประชาสัมพันธ์				
หลักการหนังสือพิมพ์				
การสื่อข่าวและรายงานข่าว				
กฎหมาย และจริยธรรมสื่อสารมวลชน				
สัมมนาพิเศษศาสตร์				

15. ให้ใส่ตัวเลขเรียงลำดับคุณสมบัติที่ท่านเห็นว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ดี ควรมี โดยเรียงลำดับ
จากคุณสมบัติสำคัญที่สุดไปสำคัญน้อยที่สุด

- มีความรู้เฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้ง
- มีความรู้ในศาสตร์แขนงอื่น ๆ ให้กว้างขวาง
- มีทักษะในการปฏิบัติงาน
- มีจริยธรรม จรรยาบรรณของสื่อมวลชน
- อื่น ๆ ระบุ.....

16. ท่านเห็นว่า หลักสูตรนิเทศศาสตร์ควรปรับปรุงในด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ลดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรลง
- เปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ ระบุ.....
- เพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำสาขาวิชา
- เชิญผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาบรรยายพิเศษประกอบการศึกษาแต่ละรายวิชา
- จัดการบรรยายพิเศษ จัดสัมมนาทางวิชาการด้านการสื่อสารมวลชน
- เลือกเข้าสาขาทันทีครั้งแรกที่เลือกคณะ
- เพิ่มจำนวนครั้งของการศึกษาดูงานนอกสถานที่ในหนึ่งภาคการศึกษา
- จัดปฐมนิเทศก่อนเริ่มเรียนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์
- จัดปัจฉิมนิเทศหลังสำเร็จการศึกษา
- เพิ่มเวลาในการฝึกงานของนักศึกษาให้นานขึ้น
- ลดรายวิชาทฤษฎีลง
- เพิ่มรายวิชาปฏิบัติ
- จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน
- เพิ่มเอกสาร คำรา งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์
- เพิ่มวารสาร นิตยสารด้านการสื่อสารมวลชน
- อื่น ๆ ระบุ.....

18. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

(3) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ประเด็นหัวข้อสัมภาษณ์ผู้บริหารหลักสูตร
เรื่อง "แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย"

1. ทักษะที่มีต่อบัณฑิตนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
2. คุณลักษณะของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สำหรับตลาดแรงงาน ในด้าน
  - คุณสมบัติ อุปนิสัย
  - ความรู้ความสามารถ
  - ทักษะ
3. ทักษะ ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยในปัจจุบัน
4. ทักษะที่มีต่อนักศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
5. ทักษะที่มีต่อแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย
6. ความต้องการบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ในอนาคต (ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ)

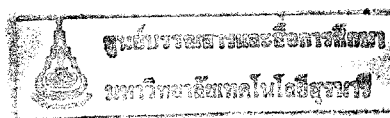
หมายเหตุ ประเด็นที่จะสัมภาษณ์จะเน้นทักษะ และข้อเสนอแนะ ทั้งในฐานะนักวิชาการผู้มีประสบการณ์สูงและผู้บริหารงานสื่อสารมวลชนในองค์กรที่เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

(4) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ประเด็นหัวข้อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสื่อ
เรื่อง "แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย"

1. ทักษะที่มีต่อบัณฑิตนิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
2. คุณลักษณะของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ที่พึงประสงค์สำหรับตลาดแรงงาน ในด้าน
  - คุณสมบัติ อุปนิสัย
  - ความรู้ความสามารถ
  - ทักษะ
3. ทักษะ ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยในปัจจุบัน
4. ทักษะที่มีต่อนักศึกษานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน
5. ทักษะที่มีต่อแวดวงวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย
6. ความต้องการบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์ในอนาคต (ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ)

หมายเหตุ ประเด็นที่จะสัมภาษณ์จะเน้นทักษะ และข้อเสนอแนะ ทั้งในฐานะนักวิชาการผู้มีประสบการณ์สูงและผู้บริหารงานสื่อสารมวลชนในองค์กรที่เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นางสาว หนึ่งหทัย ขอผลกลาง

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ(นิเทศศาสตร์)
สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

สถานที่ทำงาน สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
111 ถ.มหาวิทยาลัย ต.สุรนารี
อ.เมือง จ.นครราชสีมา

โทรศัพท์ 0-4422-4339 , 0-4422-4273

โทรสาร 0-4422-4205

ประวัติการศึกษา

ปีที่สำเร็จการศึกษา	ระดับปริญญา	อักษรย่อปริญญาและชื่อเต็ม	สาขาวิชา	ชื่อสถาบันการศึกษา
2542	ปริญญาโท	นศ.ม (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต)	สื่อสารมวลชน	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2536	ปริญญาตรี	ว.บ.(วารสารศาสตรบัณฑิต)	สื่อสารมวลชน	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลงานทางวิชาการ

1. “พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2542)
2. งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา” ทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (2543) (ผู้ร่วมวิจัย)
3. งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อการสร้างและถ่ายทอดวัฒนธรรมในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ” ทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (2544)
4. งานวิจัยเรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” ทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2545)